



**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ-CERRAHPAŞA
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**



YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TÜRKİYE'DE YÜKSEKÖĞRETİMİN ULUSLARARASILAŞMASI ÜZERİNE BİR
DURUM ÇALIŞMASI**

Nurbanu KÜÇÜK

**DANIŞMAN
Doç. Dr. Hüseyin SERİN**

Yükseköğretim Yönetimi Anabilim Dalı

Yükseköğretim Yönetimi, Tezli Yüksek Lisans Programı

Ağustos, 2024

TEZ KABUL VE ONAYI

Nurbanu KÜÇÜK tarafından, **Doç. Dr. Hüseyin SERİN** danışmanlığında hazırlanan "**TÜRKİYE'DE YÜKSEKÖĞRETİMİN ULUSLARARASILAŞMASI ÜZERİNE BİR DURUM ÇALIŞMASI**" başlıklı bu çalışma, jürimiz tarafından **19/08/2024** tarihinde yapılan sınav sonucunda **oy birliği** ile başarılı bulunarak **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Tez Jürisi

	İmza	Sonuç
DANIŞMAN	Doç. Dr. Hüseyin SERİN	☐
	İstanbul Üniversitesi - Cerrahpaşa	Kabul
	Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı	☐
ÜYE	Prof. Dr. Coşkun KÜÇÜKTEPE	Ret
	İstanbul Üniversitesi - Cerrahpaşa	☐
	Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı	Kabul
ÜYE	Doç. Dr. Faruk BOZDAĞ	☐
	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	Kabul
	Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı	☐

BÜTÇE DESTEKLERİ

TÜRKİYE’DE YÜKSEKÖĞRETİMİN ULUSLARARASILAŞMASI ÜZERİNE BİR DURUM ÇALIŞMASI

Bu tez çalışması için herhangi bir kurumdan bütçe desteği alınmamıştır.



TEŞEKKÜR

Bu tez çalışmasının her aşamasında bana rehberlik eden ve destek olan değerli hocam Doç. Dr. Hüseyin Serin'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Kendisinin bilgi ve deneyimleri, çalışmamın bu noktaya gelmesinde önemli bir rol oynamıştır.

Yüksek lisans tezime danışmanlığında başladığım ve eğitim alanındaki geniş tecrübesiyle bana vizyon kazandıran, ancak dekanlık görevi nedeniyle yollarımızın ayrıldığı Prof. Dr. İrfan Erdoğan'a, tez savunma jürimde yer alarak çalışmamın başarıyla tamamlanmasına katkıda bulunan Prof. Dr. Coşkun Küçüktepe ve Doç. Dr. Faruk Bozdağ'a içten teşekkür ederim.

Ayrıca, araştırmamın yürütülmesinde katkı sağlayan tüm kurum yetkililerine ve destekleriyle yanımda olan aileme ve arkadaşlarıma teşekkür ederim. Bu çalışmanın gerçekleşmesinde, veri sağlayan kurumların birinci elden sunduğu bilgiler büyük önem taşımaktadır. Özellikle yüz yüze görüşmelerle değerli katkılarını aldığım Türkiye Maarif Vakfı yetkililerine teşekkürlerimi sunarım. Verdikleri destek, tezimin içeriğini zenginleştirerek araştırmamın daha kapsamlı olmasını sağlamıştır.

Araştırma sürecinde pek çok duygusal ve profesyonel fedakârlık yapmam gerekti. Bana her daim anlayış gösteren sevgili aileme, tezimin yazımında teknik ve içerik anlamında yol gösteren yöneticilerime ve arkadaşlarıma da ayrıca teşekkür ederim.

Tezimi yazmam için bu bilgi birikime ulaşmamı sağlayan eğitim hayatımdaki tüm hocalarıma çok teşekkür ederim.

Ağustos 2024

Nurbanu KÜÇÜK

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

TEZ KABUL VE ONAYI.....	ii
BEYAN	iii
BÜTÇE DESTEKLERİ	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLO LİSTESİ.....	x
SİMGE VE KISALTMA LİSTESİ.....	xi
ÖZET	xiii
ABSTRACT	xv
1. GİRİŞ.....	1
1.1. PROBLEM DURUMU	2
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ	3
1.3. SINIRLILIKLAR.....	5
1.4. TANIMLAR	6
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	7
2.1. YÜKSEKÖĞRETİM	7
2.2. ULUSLARARASILAŞMA	10
2.3. YÜKSEKÖĞRETİMİN ULUSLARARASILAŞMASI.....	11
2.3.1. Bologna Süreci	15
2.3.2. Akreditasyon	16
2.4. DÜNYADA YÜKSEKÖĞRETİMİN ULUSLARARASILAŞMASI.....	17
2.5. TÜRKİYE’DE YÜKSEKÖĞRETİMİN ULUSLARARASILAŞMASI.....	20
2.5.1. Uluslararası Öğrenciler	24
2.5.2. Türkiye’de Yükseköğretimin Uluslararasılaşması için Çalışma Yapan Kurum ve Kuruluşlar.....	27
3. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	40
3.1. Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar	40
3.2. Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar.....	44

4. YÖNTEM	47
4.1. ARAŞTIRMANIN DESENİ.....	47
4.2. ÇALIŞMA GRUBU	47
4.3. VERİ TOPLAMA SÜRECİ VE ARAÇLARI.....	48
4.4. VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ.....	50
4.5. GEÇERLİK ve GÜVENİRLİK	51
5. BULGULAR	52
5.1. TÜRKİYE’DE YÜKSEKÖĞRETİMDE ULUSLARARASILAŞMA ANLAMINDA MEVCUT DURUM.....	53
5.1.1. Tarihsel Gelişim ve Yasal Düzenlemeler.....	53
5.1.2. Türkiye’de Yükseköğretimin Uluslararasılaşması için Güncel Hedefler, Stratejiler, Politikalar	58
5.1.3. Çalışmaları Öne Çıkan Kurumlar.....	63
5.1.4. Yükseköğretimin Uluslararasılaşmasındaki Zorluklar, Sorunlar, Çözüm ve Öneriler	92
5.2. YÜKSEKÖĞRETİMİN ULUSLARARASILAŞMASI KAPSAMINDA GÜNCEL ODAK ALANLARI VE YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	101
5.2.1. Hareketlilik.....	102
5.2.2. Uluslararası Akademik İş Birlikleri ve Ortak Projeler.....	119
5.2.3. Uluslararası Eğitim Standartları	126
5.3. TÜRKİYE’DE YÜKSEKÖĞRETİMİN ULUSLARARASILAŞMASI KAPSAMINDA YAPILAN ÇALIŞMALARIN ETKİNLİĞİ	129
5.3.1. Uluslararası Öğrenciler Alanı	130
5.3.2. Akademik ve Kurumsal Alan.....	134
5.3.3. Görünürlük Alanı	135
6. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	138
6.1. SONUÇ VE TARTIŞMA	138
6.2. ÖNERİLER.....	149
6.2.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler.....	150
KAYNAKLAR.....	151
EKLER	161
ETİK KURUL İZİN YAZISI	167
KURUM İZNİ YAZILARI.....	169
ÖZGEÇMİŞ	170

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa No

Şekil 5-1: Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasında öne çıkan temalar	52
Şekil 5-2: Yükseköğretimde Uluslararasılaşma Anlamında Güncel Hedef, Politika ve Strateji Temaları.....	61
Şekil 5-3: Çalışmada Araştırılan Kurum ve Kuruluşların yükseköğretimde Uluslararasılaşmaya Yönelik Faaliyetleri.....	73
Şekil 5-4: Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının önündeki engeller, zorluklar, sorunlar temaları ve alt kodları.....	93

TABLO LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 2-2: YÖK'ün Uluslararasılaşmada Stratejik Hedefleri Tablosu	31
Tablo 4-1: Görüşmelere ait bilgiler	48
Tablo 5-1: Yıllara göre Türkiye'deki Yeni Kayıt ve Toplam Uluslararası Öğrenci Sayısı ...	103
Tablo 5-2: Yıllara göre Türkiye'deki Toplam Yabancı Uyruklu Öğretim Elemanı Sayısı.....	114

SİMGE VE KISALTMA LİSTESİ

Kısaltmalar	Açıklama
AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AYA	: Avrupa Yükseköğretim Alanı
BAU	: Bahçeşehir Üniversitesi
DBYS	: Denklik Bilgi Yönetim Sistemi
ECA	: (European Consortium for Accreditation in Higher Education) Avrupa Yükseköğretim Akreditasyon Konsorsiyumu
ENIC	: (European Network of Information Centers) Avrupa Birliği Bilgi Merkezleri İletişim Ağı
ERASMUS	: Üniversite Öğrencilerinin Hareketliliği için Avrupa Bölgesi Eylem Programı
İTÜ	: İstanbul Teknik Üniversitesi
KKTC	: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MMÜ	: Milli Müdafa Üniversitesi
MOU	: Mutabakat Anlaşması/Zabtı
MSÜ	: Milli Savunma Üniversitesi
NARIC	: (National Academic Recognition Information Centers) Ulusal Akademik Tanıma Merkezi
ODTÜ	: Orta Doğu Teknik Üniversitesi
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
TİKA	: Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı
TMV	: Türkiye Maarif Vakfı
TYS	: Türkçe Yeterlilik Sınavı
UDEP	: Uluslararası Öğrenci Dernekleri Federasyonu
UİDB	: Uluslararası İlişkiler Daire Başkanlığı
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu
UÖ	: Uluslararası Öğrenci

YEE : Yunus Emre Enstitüsü
YÖK : Yükseköğretim Kurulu
YÖS : Yabancı Öğrenci Sınavı
YTB : Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı



ÖZET

|YÜKSEK LİSANS TEZİ|

TÜRKİYE’DE YÜKSEKÖĞRETİMİN ULUSLARARASILAŞMASI ÜZERİNE BİR DURUM ÇALIŞMASI

|Nurbanu KÜÇÜK|

İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Yükseköğretim Yönetimi Anabilim Dalı

Yükseköğretim Yönetimi, Tezli Yüksek Lisans Programı

|Danışman : Doç. Dr. Hüseyin SERİN |

Yükseköğretim sistemlerinin uluslararasılaşması dünya genelindeki çalışmalara nispeten Türkiye’de çok yeni ele alınan bir konudur. Bu araştırmanın amacı, yükseköğretimin uluslararasılaşması kapsamında Türkiye’deki mevcut durumu ortaya koymaktır. Çalışmada Türkiye’deki yükseköğretim sisteminin uluslararasılaşmasına ilişkin politika ve hedeflerin neler olduğu, bu konuda mevcut durumun resmi, hedeflere yönelik hangi kurumlar ve kuruluşlar tarafından hangi faaliyetlerin yapıldığı ve faaliyetlerin gönümüz uluslararasılaşma durumuna etkisi incelenmiştir.

Araştırma durum çalışması deseniyle tasarlanmıştır. Yükseköğretimde uluslararasılaşma ile ilgili akademik tez ve makaleler, kamu strateji dokümanları, kalkınma planları ve izleme - değerlendirme raporları, ilgili kurum ve kuruluşların web siteleri doküman analizi tekniğiyle incelenmiştir. Bu incelemenin yanı sıra bu tez konusunda Türkiye’deki temel kurumlar ve paydaşlar olarak araştırmalarda belirlenen Yükseköğretim Kurulu (YÖK), Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı (YTB), Türkiye Maarif Vakfı (TMV), Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA) ve Yunus Emre Enstitüsü (YEE) yetkilileri olmak üzere toplam 8 kişi ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilerek veriler toplanmıştır. Elde edilen veriler betimsel analiz tekniğiyle analiz edilmiştir.

Araştırma sonucunda Türk yükseköğretim sisteminde yükseköğretimin tüm boyutlarıyla ilgili hedef ve stratejiler belirlendiği, fakat hem hedef hem de uygulamada odağın en çok Türkiye'ye uluslararası öğrenci çekilmesine yönelik olduğu ortaya çıkarılmıştır. Kurum ve kuruluşlar tarafından uygulanan uluslararasılaşma faaliyetlerinin, Türk yükseköğretiminin uluslararasılaşmasına önemli katkılar sağladığı tespit edilmiştir. Türkiye'de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının önünde belirli başlı bazı bürokratik engeller ve uluslararası öğrencilerin gelmesinin önünde ülkede gelişen yabancı düşmanlığı gibi yanlış algılardan kaynaklanan engeller bulunduğu, kurum ve kuruluşların etkin çözümleriyle bu konuda mücadele ettikleri verilerine ulaşılmıştır. Belirlenen hedeflere ve raporlardaki öneri ve değerlendirmelere yönelik Türkiye'nin çok hızlı aksiyon alarak sonuç odaklı ilerlediği tespit edilmiştir. Yükseköğretimde uluslararasılaşmanın tüm boyutlarıyla gerçekleşmesi ve bu alanda ilerleme kat edilmesi için uluslararasılaşmanın kapsamlı ele alınması ve düzenlemelerde tek bir alana odaklanmaktan çok tüm boyutlara yönelik çalışmalar gerçekleştirilmesinin teşvik edilmesi önerilmektedir. |

Ağustos 2024 , |184| sayfa.

Anahtar kelimeler: | Uluslararasılaşma, yükseköğretimde uluslararasılaşma, uluslararası öğrenci |

ABSTRACT

|M.Sc. THESIS|

**|A CASE STUDY ON THE INTERNATIONALIZATION OF HIGHER EDUCATION
IN TURKIYE |**

|Nurbanu KÜÇÜK|

Istanbul University-Cerrahpaşa

Institute of Graduate Studies

Department of Educational Sciences

Higher Education Administration, Master's Degree Program with Thesis

|Supervisor : Assoc. Prof. Dr. Hüseyin SERİN |

Internationalization of higher education systems is a relatively new topic in Türkiye compared to the studies conducted worldwide. The purpose of this research is to reveal the current situation of higher education internationalization in Türkiye. The study examines the goals, strategies and policies related to the internationalization of higher education system in Türkiye, the current status of the activities carried out by various institutions and organizations to achieve these goals, and the impact of these activities on the current state of internationalization.

The research was designed with case study design. Academic theses and articles related to the internationalization of higher education, public strategy documents, development plans, monitoring and evaluation reports, and the websites of relevant institutions and organizations were analyzed using document analysis technique. In addition to this review, semi-structured interviews were conducted with a total of 8 people, including officials from the Council of Higher Education, Presidency for Turks Abroad and Related

Communities (YTB), Turkish Maarif Foundation (TMV), Turkish Cooperation and Coordination Agency (TIKA) and Yunus Emre Institute (YEE), which were identified in the research as the main institutions and stakeholders in our country on this thesis.

The research found that goals and strategies related to all dimensions of higher education have been identified within the Turkish higher education system. However, the focus in both goals and practice is predominantly on attracting international students to Türkiye. It has been determined that internationalisation activities carried out by institutions and organisations contribute significantly to the internationalisation of Turkish higher education. Some bureaucratic obstacles such as lack of financing and qualified human resources and misperceptions such as xenophobia have been identified as obstacles to attracting international students. It has been determined that institutions and organisations actively combat these problems with effective solutions. The research has revealed that Turkey has taken rapid and result-oriented steps in line with the targets set and the recommendations and assessments in the reports. In order to achieve a comprehensive internationalisation and progress in this field, it is recommended that internationalisation should be handled in a comprehensive manner and efforts should be made to address all dimensions instead of focusing on a single area in regulations. |

August 2024, |184| pages.

Keywords: | Internationalization, Internationalization of Higher Education, International Students|

1. GİRİŞ

Yükseköğretim kurumları, tarihte ilk meydana çıktıkları zamandan beri eğitim ve öğretim metotlarının paylaşılması, yazılan eserlerin farklı eğitim kurumlarında da okutulması, farklı bölgelerde eğitim veren kişilerden, filozoflardan eğitim almak üzere öğrenci adaylarının farklı eğitim merkezlerine gitmeleri gibi sebep ve gerekçelerle bir etkileşim zorunluluğuna sahip olmuştur. Bilgili'nin (2024) aktardığı gibi, eğitimde uluslararasılaşma bu gibi gerekçelerle, insanlık tarihiyle neredeyse ortak bir geçmişe sahiptir. Medeniyetlerde ilim ve bilim amaçlı gerçekleştirilen seyahatler, farklı eğitim metotlarından esinlenilmesi, eserlerin farklı dillere çevrilmesi gibi tarihsel örnekler, eğitimde uluslararasılaşmanın geçmişten gelen zorunluluk durumunu gözler önüne sermektedir. Ortaçağ döneminde Batı Avrupa'da kurulan merkezlere farklı ülkelerden öğrencilerin eğitim alma amacı ile gelmesiyle yükseköğretimde uluslararasılaşma anlamında ilk hareketlilikler kendini göstermiştir. Cantwell (2009), politik, sosyal ve ekonomik küreselleşme faktörlerinin 21. yüzyıldaki gelişimlerle eğitim alanını etkilediğini ifade etmiştir. Bu etkileşim ile yükseköğretim kurumları eğitim-öğretim, araştırma-geliştirme ve toplumsal katkı işlevlerine kültürlerarası boyutları entegre etmek durumunda kalmıştır (Yükseköğretim Kalite Kurulu, 2019).

Yükseköğretimde uluslararasılaşmanın ilk adımları, hareketlilik alanında Avrupa'daki bilim merkezleri olan Bologna, Paris ve Oxford'a yapılan seyahatler ile atılmıştır. Ülkeler daha sonra harç muafiyeti, burs programları gibi teşviklerle uluslararası öğrencileri kendilerine çekmek için çalışmalara başlamıştır (Adams & de Wit, 2010). Hareketlilikler ile eğitim kurumları arasında bilgi paylaşımı olmaya başlamıştır. Eğitim kurumlarının küresel düzeyde rekabet yeteneğini artırmak ve küresel bağlantılar kurmak için yükseköğretimde uluslararasılaşma zamanla önemli bir strateji haline gelmiştir. Türk yükseköğretim sisteminin uluslararasılaşması tarihten gelen özellikleri ve jeopolitik konumu ile hem bir sonuç hem de bir sebep olarak gerçekleşmektedir. Türkiye'nin bu kavramı gündemine alması 1990'lı yıllara dayansa da, iki binli yıllardan itibaren dâhil olduğu uluslararası anlaşmalar ile yükseköğretimde uluslararasılaşma anlamında çok yönlü çalışmalar gerçekleştirmektedir. Türkiye yakın dönemde kendi uluslararası program ve anlaşmalarını kurmuş, uluslararası öğrencilere yönelik teşviklerini artırmıştır. Her yıl kalkınma planlarında yer verilen

yükseköğretimin uluslararasılaşma hedefine yönelik çalışmalar her geçen gün güçlenerek artmaktadır (YÖK, 2021).

Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının mevcut durumunu yapılan çalışmalarla ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmada, uluslararasılaşma sürecine katkı sağlayan ve bu alanda hizmet veren kurum ve kuruluşların belirlenmesi ve incelenmesi hedeflenmektedir. Ayrıca, bu çalışmaların yükseköğretimde uluslararasılaşma ile doğrudan veya dolaylı ilişkilerinin analiz edilmesi amaçlanmaktadır. Bu bölümde çalışmanın problem durumu, amacı, önemi ve sınırlılıkları açıklanmıştır.

1.1. PROBLEM DURUMU

Kavramsal olarak, sosyolojide geniş karşılıkları bulunan uluslararasılaşma, yükseköğretimde en temelde hem ülkelerin eğitim kalitelerini geliştirmek hem de ülke ekonomisine katkı sağlamak gayeleriyle kendini göstermektedir (Özer, 2017). 1980’li yıllardan itibaren eğitim sektöründe konuşulmaya başlayan uluslararasılaşma kavramı, daha çok karşılaştırmalı, küresel ve çok kültürlü eğitim kavramlarından farklılaşması üzerine tartışılmıştır. Nihayetinde, ulus ötesi, ulusları aşan ve ulus anlamında sınırı olmayan eğitim kavramları ile 21. Yüzyılın başlarından itibaren kendinden daha çok söz ettirmeye başlamıştır (Knight, 2015).

Yükseköğretimin uluslararasılaşması ise, eğitimdeki uluslararasılaşmanın bir kolu olarak, akademik bir alana dönüşmüştür. Yükseköğretimde uluslararasılaşma, ülkelerin akademik sistemlerinin, iletişim ve kültürlerarası geçişin çok daha güçlü olduğu yeni dünyadan daha çok faydalanabilmesi üzerine politikalar geliştirmesi ve uygulamalar gerçekleştirmesine imkân sağlamaktadır (Altbach, 2004). Yükseköğretimdeki uluslararasılaşmanın en önemli alanlarından biri, eğitimin uluslararası öğrenci akışıdır. Bu öğrencilerin ülke değiştirme motivasyonlarını anlamak ve buna göre adım atmak ülkelerin eğitim ve ekonomi politikalarına en çok katkı sağlayan konulardan biridir (Li & Bray, 2007). Uluslararası öğrenci akışının yanı sıra, uluslararası müfredat, yükseköğretimde uluslararasılaşmanın en önemli yönlerinden biridir. Bu tür müfredatlar, eğitim-öğretim derslerinin ve programlarının planlanmasında etkili olan bilimsel yaklaşımlardan, yöntem ve stratejilerden yararlanmaktadır. Ayrıca Ardakani ve diğ. (2011) bu müfredatların yerel kültür ve bilginin içeriğini de analiz ettiğini, sadece dil, kültür ve tarih öğretmekle kalmayıp, aynı

zamanda diğer ulusların özelliklerini ve küresel işgücünün gelişimini de analiz ettiğini ifade etmişlerdir. Witt (1999) uluslararasılaşmayı yükseköğretim düzeyindeki eğitimde amaç ve işlevlere uluslararası boyutun dâhil edilme süreci olarak tanımlamaktadır. Metin (2022) uluslararasılaşma sürecinde ulusal değerlerin korunarak uluslararası değerlerle harmanlanmasının esas olduğunu ifade etmektedir.

Türkiye’de de üniversitelerin millet ötesi olup daha geniş imkânlarla eğitim ve ekonomik olanaklar sunabilmesi için son yıllarda daha fazla girişimler ve çalışmalar yapılmaktadır. 1960’lı yıllarda Türkiye, uluslararası anlaşmalar yoluyla üniversitelerine olan ilginin artmasını sağlamış, 1990’lı yıllardan itibaren ortak dil, din ve kültür bağının yüksek olduğu ülkelere öğrencilerin ilgisi ile yükselişe geçmiştir (Ünal, 2019). Günümüzde hem gelişmiş ülkelere öğrenci göndermesi hem de gelişmemiş veya gelişmekte olan ülkelere öğrencilere ev sahipliği yapması ile Türkiye uluslararasılaşmada gücünü artırmaktadır. Türkiye’nin, her geçen gün daha fazla uluslararası öğrenciye ev sahipliği yapması ve yükseköğretim sistemleri arasında kendinden söz ettirmesi, son yıllarda yapılan hem kamu hem Sivil toplum kuruluşları (STK) işbirlikli atılımlar ile gerçekleşmektedir. Daha fazla öğrenci ve araştırmacının Türkiye’yi eğitim ve araştırma için tercih etmesi teşvik edilmekte; uluslararası üniversiteler ile daha fazla ortak programlı yükseköğretim kurumları açılmaktadır.

Yükseköğretimde uluslararasılaşmanın çok boyutlu hedefler doğrultusunda gerçekleşmesi ve altında çeşitli politikalar barındırması sebebiyle farklı ülkelere, sistemlerde ve kurumlarda farklı önceliklerle ele alındığına işaret edilmektedir. Türkiye’deki mevcut durumun, uluslararasılaşmaya yaklaşımın ve uluslararasılaşmanın ele alınış biçiminin öğrenilmesi amacı, detaylı bir inceleme ve analizi zorunlu kılmaktadır.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Yükseköğretimde uluslararasılaşma, ülkeler tarafından ekonomik, sosyal ve akademik sebeplerle farklı amaçlarla ele alınmaktadır. Ülkelerin hedeflerine göre de yükseköğretim kurumları, yükseköğretimde uluslararasılaşma alanında uygulamalar geliştirmektedir. Çetinsaya (2014) özellikle Avrupa ve Kuzey Amerika ülkeleri gibi Türkiye’nin de yükseköğretimde uluslararasılaşma stratejisini temel yükseköğretim stratejileri arasına almasını önermiştir. Çünkü mevcut işgücü piyasası, mezunların küresel ortamda etkileşim

kurabilmeleri ve yer edinebilmeleri için uluslararası ve kültürlerarası becerilere, yabancı dilde iletişim donanımına sahip olmalarını gerektirmektedir. Yükseköğretimin uluslararasılaşması, çalışmalarda yer aldığı üzere (Bilgili, 2024; Çetinsaya, 2014; Eriçok, 2021; Kaya, 2018), eğitim programlarının ve kurumların rekabet gücünün artması ve uluslararası standartlara erişmesi anlamında katkılar sağlamaktadır. Ayrıca nitelikli ve donanımlı öğrenci yetiştirmede farklı kültür ve eğitim metotlarından etkilenen uluslararası eğitim programları, yükseköğretim kurumları için tercih edilme olanaklarını artıran pratik fırsatlar sunmaktadır.

Yükseköğretimin uluslararasılaşması alanında Türkiye’de yapılan çalışmalar son dönemde yavaş yavaş yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu araştırmaların incelenmesinde ise en çok uluslararası öğrencilerle ilgili verilere rastlanmıştır (Alkın, 2024; Köksal, 2014; Özer, 2012; TGSP, 2021; Ünal, 2019; Yılmaz ve Güçlü, 2021). Bunun yanı sıra Özerdem’in (2016) çalışmasında yükseköğretimde uluslararasılaşma ortak derece programları, programlara dâhil olma, çevrimiçi kurslar açma, ortak araştırma projeleri geliştirme, öğrenci ve akademisyen değişimleri gibi alanlar öne çıkmaktadır. Uluslararası öğrencilerin sayısındaki kitlesel artış, beraberinde yükseköğretimde nitelikli öğrenciye ulaşım nitelikli mezun verme rekabetini de artırmıştır. Çünkü daha fazla uluslararası öğrenci veren kaynak ülkeler, alt yapı ve kapasite yetersizlikleri ile bu uluslararasılaşma sürecini beslerken; öğrencilerin bulunduğu ülkeler ise yükseköğretim kurumlarının imajı, sembolik değeri ve sürdürülebilir öğrenim imkânları ile büyötmektedir (Çetinsaya, 2014). Bu durumlar da ölkelerin eksikliklerini iyileştirme, iyi olan yanlarını iyi tutarak daha da geliştirme konusunda rekabet ile uluslararasılaşma sürecine katkı sağlamasına imkân vermiştir.

Bu verilerden yola çıkarak, Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması anlamında yapılan tüm çalışmalara bütöncöl yer veren bir araştırma ihtiyacı tespit edilmiştir. Bu doğrultuda, bu araştırmada yükseköğretimde uluslararasılaşma alanında çalışmaları öne çıkan ve bu alana yönelik katkıları olan şu kurumlar incelenmektedir: Yükseköğretim Kurulu (YÖK), Türkiye Maarif Vakfı (TMV), Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA), Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB), Yunus Emre Enstitüsü (YEE). Bulut Şahin ve Eriçok’tan (2023) aktarıldığı üzere, Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması amacıyla çalışma yapan kamu kurumları ve çeşitli kuruluşların sayılarının artış gösterdiği bilinmektedir. Türkiye’nin yumuşak güç unsurları olarak görev yapıp faaliyet gösteren bu kurumların yükseköğretimde uluslararasılaşma çalışmalarının ayrıntılı ele alınmasıyla bu çalışma literatürdeki diğer çalışmalardan farklılaşmaktadır. Çalışma kapsamında Türk

yükseköğretim sisteminin uluslararasılaşması için, çok büyük bir öneme sahip olan öğrenci ve öğretim elemanı hareketliliğinin yanı sıra kurumların uluslararasılaşma alanında yaptığı tüm çalışmalar ve etkileri hakkında bir araştırma yapılmaktadır.

Araştırmanın genel amacına bağlı olarak şu sorulara ve alt sorularına yanıt aranmıştır:

- 1) Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması kapsamında ne tür çalışmalar yapılmaktadır?
 - a. Strateji ve hedefler nelerdir?
 - b. Mevcut durum nedir?
 - c. Hangi kurumlar ve onların hangi çalışmaları öne çıkmaktadır?
- 2) Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması kapsamında yapılan çalışmaların etkisi nedir?
 - a. Hedeflere ne kadar ulaşılabilmiştir?
 - b. Strateji ve politikaların sonuçları nelerdir?
- 3) Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasında yaşanan zorluklar, sorunlar ve çözüm önerileri nelerdir?
 - a. Uluslararası öğrencilerin Türkiye’ye gelmesinin önündeki zorluklar ve engellere yönelik geliştirilen çözümler ve bunların sonuçları nelerdir?

1.3. SINIRLILIKLAR

Bu tez çalışması, Türkiye'deki yükseköğretimin uluslararasılaşması alanında çalışmalar yapan kurum ve kuruluşları, onların çalışmalarını ve bu çalışmaların alandaki etkinliklerini ele almaktadır. Ancak, çalışmanın kapsamını ve sonuç genelleştirilebilirliğini etkileyen bazı sınırlılıkları bulunmaktadır.

- 1) Yükseköğretimde uluslararasılaşma boyutu, TMV, TİKA, YEE, YÖK ve YTB’nin çalışmalarına odaklanarak onların uluslararasılaşma çalışmaları üzerinden ele alınmıştır. Bu araştırmadan elde edilen veriler, yarı yapılandırılmış görüşme formundaki sorulara verilen yanıtlarla sınırlıdır.
- 2) Literatür taraması yaparken bu alanda genel içerikli bulunan kaynakların sınırlılıkları ve araştırmacının verileri analiz ederken odaklandığı sınırlı yaklaşımlar çalışmanın kapsamını daraltmış olabilir.

- 3) Araştırma verileri, araştırmada kullanılan veri toplama araçlarından elde edilen veriler ile sınırlıdır. Kurumların yarı yapılandırılmış planlanan bu görüşmeler yerine, yanıtlarını yazılı olarak iletmeleri, kısa ve öz cevaplar ile sınırlı olabilmektedir. Bu da konunun paydaşı olan ilgili kişilerin görüşlerinin yeterince alınamamış olması dolayısıyla derinlemesine anlayışın ve deneyimlerin derinlemesine aktarımının önündeki bir engel olarak ortaya çıkmaktadır.

1.4. TANIMLAR

Uluslararasılaşma: Bir kurumun uluslararası düzeyde varlığını ortaya koyması ve etkinliğini artırması olarak tanımlanan süreç, yükseköğretim kurumlarının uluslararası kurum ve kuruluşlarla etkileşime geçerek iş birlikleri gerçekleştirmesini kapsamaktadır.

Yükseköğretim: K12 düzeyi sonrası eğitim ve öğretim süreçlerini kapsayan; ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora derecelerini içeren; akademik bilgi, mesleki beceri ve araştırma yetenekleri kazandırmayı amaçlayan eğitim seviyesidir.

Yükseköğretimin uluslararasılaşması: Yükseköğretim sistemleri ve kurumlarının uluslararası paylaşım, uyum, etkileşim ve rekabet süreçleridir. Eğitim kalitesini artırma amacını kapsayan sürecin en somut göstergesi öğrenci ve öğretim elemanı hareketlilikleridir.

Uluslararası öğrenci: Kaliteli eğitim, kültürel deneyim ve kariyer amaçlarıyla kendi ülkesi dışında eğitim gören kişilerdir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. YÜKSEKÖĞRETİM

Yükseköğretim, en basit tanımı ile ortaöğretime dayalı en az dört yarıyıldan oluşan ve tamamlanmasıyla akademik bir derece alınan eğitim türüdür. Türkiye’de yükseköğretim kurumları ön lisans, lisans ve lisansüstü düzeylerde, üniversite adı verilen kurumlarda eğitim sağlarken yurt dışında da üniversite ve “college” olarak adlandırılan kurumlarda bahsedilen düzeylere denk eğitimler sağlanmaktadır. UNESCO’ya göre yükseköğretim, kişisel gelişimi sağlayan; ekonomik, teknolojik ve sosyal değişimi teşvik eden kültürel ve bilimsel bir varlıktır. Bilginin, araştırma ve yeniliğin alışverişini teşvik ederken öğrencileri de sürekli değişen işgücü piyasalarının gerektirdiği becerilerle donatmaktadır (UNESCO, 2023).

Dünya genelinde üniversiteler, bilgi anlamında ilgi ve ihtiyacı olan kişilerin girişimleri ile kurulmuştur. İlk kuruluş amaçları itibarıyla eşsiz olma özelliğine sahiptirler. Kuruluşlarının temelini oluşturan ilgi ve ihtiyacın farklı olması sebebiyle üniversitelerin de standart olması beklenmemektedir. İlgi ve ihtiyaçlar ile kurulması doğrultusunda, yükseköğretim toplumların beşeri refahın artışına katkıda bulunduğu kadar ülkeler arası entelektüel ve akademik diyalogları da artırmaya katkı sağlamaktadır. Yürüttüğü araştırma-geliştirme, sosyal ve teknolojik yenilikler üzerine çalışmaları ile uluslararası etkileşim ve değişimi hızlandıran bir aktördür (Çetinsaya, 2014).

Avrupa’da üniversite, millet ve ülke ötesi bir kavram ve kurum olarak ortaya çıkmıştır. İlk üniversite örneğini milattan önce 500’lü yıllarda Plato’nun akademisi ile görürken, batıda okul anlamında ilk yükseköğretim kurumunun 1260’lı yıllarda Bologna’da kurulduğu görülmektedir. Ortaçağ Avrupası’nda üniversitelerin, ülke ve millet ötesi olduğu gibi devlet üstü bir statüye de sahip olduğu bilinmektedir. Devletlerin sorunlarından etkilenmeden evrenselliğini sürdüren üniversitelerin kuralları ve bütçelerinin de özerk olduğu ifade edilmektedir. Özerklik anlamında Türk ve İslam medeniyetinin de batıdakiyle aynı dönemlerde benzer bir yükseköğretim sistemi kurduğu aktarılmıştır. Bağdat, İsfahan, İstanbul’da yer alan Nizamiye Medreseleri, Türk yükseköğretim sisteminin başlangıcıdır. Medreselerin hem bölgesel hem de tarihsel olarak değişiklikler gösterdiği, kimilerinin belirli

ilim alanlarına yönelik eğitim verirken kimilerinin kurucuları için çalışmalar yapmak üzere eğitim verdiği aktarılmıştır. Öğrencilerin ihtisaslaştıkları alana göre icazet aldıkları, medreselerin ise resmi bir derecelendirmeye tabi olmadıkları için müderrislerin ilmi bilgileri ve bunları aktarma biçimlerine göre ün saldıkları ifade edilmektedir. Öğrencilerin bireysel çabalarına göre buradan mezun olanlarla devlet düzeyinde çalışmalar devam ederken, birkaç yıllık takibin ardından ilgi ve potansiyel göstermeyenler ile yolların ayrıldığı bilgisine ulaşılmıştır (Karakök, 2013).

Türk yükseköğretim sisteminde Nizamiye Medreseleri'nin ardından, Osmanlı döneminde kurulan ve uluslararası literatüre giren Enderun Okulları yer almaktadır. Devşirme yöntemi ile erken yaşlarda başlayan eğitim sürecinin sarayda ağır eğitimlerle devam ettiği bu okullarda devlet için yöneticiler yetiştirilmiştir. Bu okulların Plato'nun akademisinin sisteme geçmiş hali gibi olduğu ifade edilmektedir. Hatta "Platon hayal etti, Türkler gerçekleştirdi" diye söylendiği bilinmektedir. Modern anlamda ise, Türkiye'de kurulan ilk yükseköğretim kurumu 1776 yılında açılan Mühendishane-i Bahr-i Hümayun'dur. Rusların "Çeşme Baskını" ile yaşattığı ıstırap, böylesine bir yeniliğin temelini atmıştır. Bu modern yükseköğretim kurumunu 1795 yılında açılan Mühendishane-i Berr-i Hümayun takip etmiştir. Bu okulun günümüzde İstanbul Teknik Üniversitesinin temeli sayıldığı bilinmektedir (YÖK, 2019).

Tanzimat dönemi ile Osmanlı'da seri yenileşme ve düzenler gelirken, eğitim de bu yenilikten nasibini almıştır. Modern yükseköğretim kurumları açmak da Tanzimat ile gelen yeniliklerin hedefleri arasına girmiştir (Arslan, 2009). Bu hedefler için kurulan Encümen-i Daniş, hem Osmanlı hem de batıdan 20 üzerinde entelektüelin bir araya gelmesiyle çalışmalara başlamıştır. Encümen-i Daniş'in ilk Türk akademisi olarak kabul gördüğü aktarılmaktadır. Mühendishane-i Bahr-i ve Berr-i Hümayun eğitim kurumlarından farklı olarak Darülfünun'un kurulmasının temelleri Encümeni-i Daniş'in çalışmaları ile atılmıştır (Akyıldız, 2018). Yenilikçi bir profille kurulmanın getirdiği zorluklarla zaman zaman zorlu mücadeleler yaşasa da Darülfünun'un, kurulduğu yıllar itibariyle aydın bir profile sahip olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca, Avrupa'daki benzeri kurumlarda olduğu gibi İlahiyat, Tıp, Mühendislik, Hukuk ve Edebiyat bölümlerinden oluşmuştur. II. Abdülhamit döneminde ise ihtiyaçlar çeşitlendikçe aynı doğrultuda yüksekokullar ve meslek okulları açılmaya devam etmiştir. Meşrutiyet'in ilanı ile yükseköğretim daha da önem kazanmış olup Darülfünun, şubeleşerek daha kalıcı hale getirilmiştir. Sahip olduğu aydın profil ile çok seçkin bir kurum olduğundan, öğrencilerin kuruma özel hazırlanarak girebilmesinin mümkün olduğu ifade

edilmektedir. Bu sebeple Darülfünun’a öğrenci yetiştirebilmek için liselerin açıldığı veya var olan liselerin kuruma öğrenci yetiştirmek üzere evirildiği aktarılmıştır (Dölen, 2008).

Maarif Nazırı Emrullah Efendi, eğitimde yenilik ve düzenlemelerin yükseköğretimden başlayıp ilköğretime doğru gitmesini savunmuştur ve bu savını, maarifi tuba ağacına benzeterek ortaya koymuştur. Kurumun ıslahatlar gerektirmesi ile dönemin rektörü Emrullah Efendi, Ahmet Hamdi Tanpınar, Alman ve Macar profesörler gibi seçkin eğitimcileri Darülfünun’a getirerek kurumu daha seçkin hale getirmeyi planlamıştır. Kurumun eğitim programı da yenilenerek konferans salonunda kadınlara dersler vermeye başlanmasının ardından 1919 yılında “İnas Darülfünun”u açılmıştır. Fakat kadın ve erkeklerin ayrı yerlerde eğitim görmesi ikilik ve problem yarattığı gerekçesi ile İsmail Hakkı Baltacıoğlu, bu ikiliği kırmak için ilk kez derslerine kadın erkek herkesin aynı anda gelebileceğinin müsaadesini vermiştir. Baltacıoğlu’nun çabaları ile Türk yükseköğretiminde karma eğitim de-facto bilfiil başlamış olmaktadır (Altın, 2014). 1919 yılında çıkartılan Darülfünun Nizamnamesi ile Darülfünun bilimsel özerklik ve düzel kişilik kazanmıştır. Böylelikle kendi rektörünü ve programını belirlemiş, değişen devlet yönetimleri müdahalelerinden bağımsızlaşmıştır (Dölen, 2008).

Cumhuriyet tarihinde ise Darülfünun, cumhuriyetin yükseköğretimden beklediği ihtiyaçları karşılayamamıştır. 10 yıl sürüncemeli devam eden eğitimin ardından, Avrupa’da da Nazizm’den kaçmak isteyen hocalar yer ararken Türkiye onlara sığınak olmuştur. Atatürk’ün stratejik adımları ile Darülfünun kapatılmış, yerine Avrupa’dan gelen hocalar ile yeni bir üniversite, İstanbul Üniversitesi açılmıştır. İstanbul Üniversitesi’nin de kurulumunu kapsayan 1933 reformu ile yükseköğretime ilişkin kavramlar değişmiştir (Günergün & Kadioğlu, 2006). Cumhuriyet ile özdeşleşen yükseköğretimin temelleri bu yıllarda atılmıştır. 1946’da kabul edilen Üniversiteler Kanunuyla ise üniversiteler özerklik ve tüzel kişilik kazanmıştır (Resmi Gazete, 1946). Bu kanun ile ülkede olan 3 üniversite sayısı takip eden yıllarda artırılmıştır. Artan ihtiyaçlar doğrultusunda ilk vakıf üniversitesi 1984 yılında kurulmuş ve günümüzde devam etmektedir. Vakıf üniversitesinin kurulumundan önce, 1981 yılında 2547 sayılı kanun ile YÖK kurulmuştur. Kurul ile yükseköğretimde akademik, kurumsal ve idari anlamda yeniden yapılanma süreci başlamıştır. YÖK, Türkiye’de yükseköğretimi ilgilendiren her konuda en yetkili kuruldur (Çelik & Gür, 2014).

2.2. ULUSLARARASILAŞMA

Uluslararasılaşma, en basit ve genel hali ile Knight (2004) tarafından, belirli bir ülke veya kurumun uluslararası düzeyde etkileşim ve varlığını artırma süreci olarak tanımlanmıştır. Süreç olarak ele alınan uluslararasılaşmanın iş birlikleri, kültürel ve akademik değişim programları ve küresel standartlara uyum gibi hedefleri içerdiği ifade edilmektedir. Özdemir ve Eser'e göre (2009), uluslararasılaşma küreselleşmeye uyum sağlama süreci olarak ortaya çıkmaktadır. Knight (1997) küreselleşmeyi bilgi, değerler, insanlar, ticaret, finans ve teknolojinin ülkeler arası dolaşımı olarak tanımlamaktadır. Buna göre küreselleşme, dünya genelinde ekonomik, sosyal, kültürel ve teknolojik etkileşimlerin artması ve uluslararası sınırların belirsiz hale gelme sürecidir. Kimleri kendiliğinden ortaya çıkan, geçmişten günümüze sürecin getirisi olan bir yığılmanın doğal sonucu olduğunu düşünürken; kimileri ise küreselleşmeyi batılı devletler tarafından insanlığa dayatılan programlı bir toplum mühendisliği projesi, zayıfların değerlerine güçlüler tarafından el koyma aracı olarak tanımlayabilmektedir (Umurbek, 2018). Bu yorumlardan ve tanımlamalardan uluslararasılaşmayla ilgili Knight (2015) tarafından küreselleşmenin doğurduğu etkilere reaksiyon göstermesi ve bunu yaparken ulusal değerlerin de korunması tanımı ortaya koyulmuştur.

Uluslararasılaşmanın temelleri olduğu varsayılan Avrupa Birleşmiş Devletleri düşüncesinin henüz resmi ve siyasi temelleri atılmadan önce filozoflar ve öngörülü kişilerin fikirlerinde bulunduğu bilinmektedir. Daha sonra lider ve düşünürler, Avrupa'da yıllarca ve farklı dönemlerde yaşanan kanlı savaşların ardından barışın sürdürülebilir olması için ülkelerin ekonomik ve siyasi yönlerde birleşmesi gerektiği kanaatine varmışlardır. Bu kalıcı barış oluşturma çabaları, İkinci Dünya Savaşı sonrasında hız kazanmış, dönemin Fransa Dışişleri Bakanı Robert Schuman öncülüğünde hayata geçirilmek üzere adımlar atılmıştır. Davete göre, Avrupa devletleri çelik ve kömür üretiminde alınacak kararların, ulusların üstünde ve bağımsız olan bir kurum tarafından alınması planlanmıştır. Schuman Deklarasyonu olarak bilinen adımlar doğrultusunda, 1951 yılında 6 üye ülke ile Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT) kurulmuştur. Schuman'ın davetine ve deklarasyonuna ilham vermesi sebebiyle de bu topluluğun yüksek otoritesinin ilk başkanı Jean Monnet olmuştur. Bu bildirge ile savaşın ana kaynağı olan kömür ve çelik barışın aracı olmuştur. Bu uygulamadan memnun kalıp diğer sektörlerde de ekonomik birlik kurmak isteyen üye 6 devlet, 1957 yılında imzaladığı Roma Antlaşması ile Avrupa Ekonomik Topluluğu'nu (AET)

kurmuştur. Bu topluluk ile malların, işgücünün, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaştığı bir ortak Pazar kurulması ve en nihayetinde de siyasi bütünlük oluşturulması hedeflenmekteydi. Ekonomik Topluluğu takiben Atom Enerjisi Topluluğu'nun (EURATAM) aynı siyasi hedeflerin yanı sıra nükleer enerjinin güvenli ve barışçıl olarak kullanılması ve ülkelerin bu anlamdaki kontrolü amacıyla oluşturulduğu bilinmektedir (Türkiye Cumhuriyeti Avrupa Birliği Başkanlığı, 2022).

1965 yılına gelindiğinde imzalanan Füzyon Antlaşması ile bu üç topluluğu da birleştiren tek bir konsey ve komisyon kurulmuş ve “Avrupa Toplulukları” adı ile çalışmaya başlamıştır. Daha sonraki yıllarda gümrük birliği hedefi ile vergiler kaldırılmış, ülkelerin katılımı ile yer alan ülke sayısı artmıştır. 1980’li yıllarda doğan “Avrupa karamsarlığı” ile mücadele için bir komisyon kurulmuş ve bu komisyonda Avrupa Tek Senedi imzalanarak antlaşmaların kapsamlı bir değişikliğe uğraması gerçekleştirilmiştir. Yıllar içinde, ülkelerin uğradığı siyasal ve yönetsel değişiklikler ile Avrupa’nın yapısı tamamen değişmiş, bu sebeple antlaşmaların müzakereler ile yeniden kararlaştırılması ihtiyacı doğmuştur. Müzakerelerden sonra yürürlüğe giren “Avrupa Birliği Antlaşması (Maastricht)” ile parasal birlik, ortak dış ve güvenlik, adalet ve dış işlerinde işbirliği politikaları gerçekleştirilmesi kararları alınmıştır. Bu uygulamalar gerçekleştirirken yıllar içinde katılımcı ülkelerin sayısı da artmaya devam etmekte, birliğin işleyişine yönelik sorunların çözülmesi için müzakereler devam etmiştir. Tüm bu ulusların birleşmesiyle oluşturulan topluluk, farklı ulusların ve ülkelerin ortak gündemler konuştuğu, gündemlerini uluslararasılaştırdığı bir durumu meydana getirmiştir (Çetinkaya, 2019).

2.3. YÜKSEKÖĞRETİMİN ULUSLARARASILAŞMASI

Eğitimde uluslararasılaşma, bir strateji dâhilinde uluslararası eğitim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi olarak tanımlanmaktadır. Uluslararası eğitim faaliyetleri ise iki veya daha fazla ulusa mensup bireyler arasında meydana gelen eğitim faaliyetleri olarak ifade edilmekte ve uluslar, kültürler ve kurumlar arasında eğitim işbirlikleri, geçişkenliği, etkileşimi ve ilişkisini içerdiği aktarılmaktadır. Yükseköğretimin uluslararasılaşması da eğitimde uluslararasılaşma kavramının altında yer almaktadır (Bilgili, 2024). Yükseköğretim Kalite Kuruluna göre (2019) yükseköğretimde uluslararasılaşma ile bir kurumun eğitim-öğretim, araştırma-geliştirme ve toplumsal katkı işlevlerine uluslararası ya da kültürlerarası boyut entegre etme süreci kastedilmektedir. Uluslararasılaşma politikası ise, bu bütünleşme

sürecinde izlenen yaklaşım olarak tanımlanmaktadır. Cantwell'den aktarıldığına göre (2009) daha önceki paragraflarda detaylı bahsedilen küreselleşmenin 21. yüzyılda gösterdiği etkiler ile politik, sosyal ve ekonomik faktörler eğitimi de etkilediği ve bu etkiye yanıt olarak yükseköğretimde uluslararasılaşmanın ortaya çıktığı öne sürülmektedir. Bu doğrultuda birleşen kavramlar incelendiğinde küreselleşme daha çok ekonomik ve sosyal bir süreç olarak görülürken; uluslararasılaşma küreselleşmeye üniversiteler ve yüksekokullar tarafından yanıt verilen stratejiler olarak tanımlanmaktadır. Üniversite yönetiminin özü de dünya çapında bu temel kavramsal fark ile oluşmaktadır (Cantwell, 2009).

Ekonomik ve toplumsal küreselleşmenin öneminden etkilenen ve ortaya çıkan yükseköğretimde uluslararasılaşma; politika, ekonomi, sosyo-kültür ve akademiye de kapsayan birçok alanın birleşimi olarak dinamik gelişim içerisinde. Bu dinamik gelişim ile yükseköğretimde uluslararasılaşma aslında farklı ülke ve kurumlarda farklı yön ve boyutları ile ortaya çıkmaktadır. Amaç ve beklentiler ile ortaya çıktığı alanlar benzerlik gösterebilir, fakat sahip olduğu ticari hacim sebebiyle uluslararası yükseköğretim alanı ülkelerin ve üniversitelerin ihtiyaçlarına göre de değişimler göstermektedir (Metin, 2022). Hatta Metin'in (2022) aktardığına göre ticari kaygılar sebebiyle yükseköğretimde uluslararasılaşma, coğrafya ve kültürlerarası işbirliği odağından rekabet odaklı yaklaşıma dönmeye başlamıştır (De Wit & Altbach, 2021).

Temelde yükseköğretimin uluslararasılaşması için yapılan çalışmaların amacı kurumsal itibar ve görünürlük, rekabet etme gücü, yetenekli öğrenci ve başarılı akademisyenleri çekme, ekonomik güçlenme beklentisi gibi sıralanabilir. Bu amaçlar doğrultusunda kendisini en çok gösterdiği boyutlar ise ortak derece programları geliştirme, programlara dâhil olma, çevrimiçi kurslar açma, işbirlikçi araştırma projeleri geliştirme, öğrenci ve akademisyen değişimleri olarak sıralanabilir (Özerdem, 2016). Knight (1993) yükseköğretimin uluslararasılaşmasını “ulus ve kültürler arası bir boyutun öğretim, araştırma ve hizmet işlevlerine entegre süreci” olarak tanımlar. Bu tanıma göre uluslararasılaşma fikri, uluslararası boyutun sürdürülebilirliğine katkıda bulunan bir dizi izole faaliyet, entegrasyon veya kaynaşmadan ziyade dinamik bir süreçtir. Bu tanım, bir yükseköğretim kurumunun birincil ve evrensel işlevi olan öğretim, araştırma ve topluma hizmet süreçlerine atıfta bulunur. Farklı araştırmalardan görüldüğü üzere, yükseköğretimde uluslararasılaşmanın tanımı öncelikler ve hedeflere göre değişse de sürecinin dinamik oluşu daima ortaktır.

Kültürel anlamda bakıldığında yükseköğretimin uluslararasılaşmasındaki en önemli hedef ülkelerin sahip olduğu ulusal ve kültürel değerlerini ve ilkelerini dünyaya yaymak ve duyurmaktır. Ekonomik anlamda ise uluslararası yükseköğretim hem kısa hem de uzun vadede gelir kaynağı olarak ortaya çıkmaktadır. Üniversiteler genel manada bir ülkedeki akademik ve bilgisel düzeyin ilerlemesinin ölçütü olarak görülürken aslında sayılan iki boyut göz önünde bulundurulduğunda üniversitelerin bir ülkenin bulunduğu bölge ve dünyadaki dinamik rekabetinin temelini oluşturduğu unutulmamalıdır (de Witt, 2001).

Yükseköğretimde uluslararasılaşmanın artması Avrupa Birliği ve öncesindeki antlaşmaların varlığı ile gerçekleşmiştir. Yükseköğretim politikaları, öğretim içeriği ve eğitim sistemleri organizasyonu tam manasıyla üye ülkelerin organizasyonundadır fakat AB bu süreçte ülkelere destek sağlamakta ve koordinasyonu yürütmektedir. Bu desteğin yanında üye ülkeler ise yetkilerini AB ilkelerine uyumlu kullanmakla mükelleftir. AB'nin üye ülkelere getirdiği uygulama sistemi bir uyumlaştırma süreci gerektirmez ama bu ayrı yönetsel sistemlerin yanında bir birliğin varlığı ortak uygulamalar geliştirilmesini de mümkün kılmaktadır (Çetin, 2018). Ayrıca Avrupa Birliği yükseköğretim alanında; öğrenci ve personel hareketliliği, diploma ve öğrenim sürelerinin karşılıklı tanınması, yükseköğretim kurumları arası işbirliği teşviki, uzaktan üniversite eğitimi geliştirilmesi politikalarına odaklanmaktadır. Tuzcu'ya göre (2002) odaklanılan politikalar AB'nin üye ülkelerin ulusal eğitim sistemlerini tek tipleştirerek bütünleştirmekten ziyade ortak sistemlerde uyumlaştırmayı tercih ettiğini de vurgulamak gerekmektedir.

Yükseköğretimin uluslararasılaşması Qiang'ın (2003) çalışmasındaki çalışma derlemelerinden alındığı üzere; Akademik programlar, araştırma ve bilimsel işbirlikleri, müfredat dışı aktiviteler, dış ilişkiler ve (yurt içi, deniz ötesi) hizmetler olmak üzere çeşitli alanlarda yapılan çalışmalar ile gerçekleştirilmektedir. Yükseköğretimin uluslararasılaşması anlamında dünya genelinde yapılan çalışma ve uygulamalar araştırıldığında böyle bir kategorizasyonun ortaya çıktığı belirtilmiştir. Tsuneyoshi'ye göre (2005) uluslararasılaşmanın ekonomik ve kültürel hedeflerle ortaya çıkmasından daha çok yükseköğretimde uluslararasılaşma ülkelerin yükseköğretim kalitelerinin artırılması ve birer bilgi üniversiteleri olma yolunda yeni modeller geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır.

Yükseköğretimin uluslararasılaşması stratejiler açısından önemlidir. Uluslar kendi yükseköğretim kalite süreçleri için stratejileri belirlerken uluslararası beklenti, talep ve gündemlere göre kararlar alabilmektedir. Bir anlamda, uluslararasılaşma uzmanlığın getirdiği

bilgi birikimi ile daha başarılı sonuçlara ulaşmanın yoludur. Bir ülkede öğrencilerin ikamet etmesi ve iş bulabilmesi gibi yapıları da beraberinde getirmektedir. Uluslararasılaşma ayrıca dış politika ve kalkınmada işbirliği, kültürlerarası ve bilimsel etkileşimler sağlarken ülkeler ve kurumlar arası kalite ve kapasite aktarımı da sağlamaktadır. Bu sayede öğretim elemanı hareketliliği imkânı ile üniversitelerin ihtiyacına göre dışarıdan evrensel nitelikleri sağlayacak yabancı akademisyenleri de davet etmesinin önü açıktır (Seggie & Ergin, 2018). Ayrıca Çetinsaya (2014) uluslararasılaşmanın yükseköğretime en büyük katkısının üniversite kültürüne katkısı olacağını ifade etmiştir. Üniversiteler farklı görüşlerin özgürce ifade edildiği yerler olmasıyla, farklı kültür ve geçmişlere sahip uluslararası ve yerel öğrencilerin aynı ortamda etkileşimde olmalarıyla, çeşitlenen kampüs ortamlarının hoşgörüyü ev sahipliği yapması ve farklı ulusların süregelen önyargılarını kırması ile uluslararasılaşma yükseköğretimden başlayıp aslında kampüsten dışarı yansıyan bir zenginleşmeye katkı sağlamaktadır.

Yapılan araştırmalar (Ardakani vd., 2011; Barrows, 2000; Omar, 2020; Qiang, 2003; Seggie & Ergin 2018) uluslararasılaşmanın üniversitelerin küresel düzeyde rekabet edebilme yeteneklerini artırdığını, akademik yayınların ve araştırma projelerinin sayısını artırdığını ve uluslararası işbirliklerinin akademik ve kültürel zenginlik sağladığını göstermektedir. Teknolojik gelişmeler, ulaşımın kolaylaşması, iletişim araçlarının yaygınlaşması ve küresel bağlantıların artması, yükseköğretimde uluslararasılaşmayı desteklemiştir. Küresel eğitim fuarları, uluslararası öğrenci dernekleri, çift diploma programları ve uluslararası öğrenci değişim programları gibi girişimler, uluslararası öğrenci hareketliliğini artırmış ve farklı kültürlerin bir araya gelmesini sağlamıştır. Tüm bu elde edilen verilerden yükseköğretimin uluslararasılaşmasının küreselleşme ve teknolojik ilerlemelerin etkisiyle gelişen bir süreç olduğuna ulaşılmıştır. Bu süreç yükseköğretim kurumlarının uluslararası alanda daha rekabetçi hale gelmesini, öğrenci ve akademisyen hareketliliğini artırmasını ve küresel işbirliğini teşvik etmesini amaçlamaktadır. Bu sayede öğrenciler farklı kültürlerle etkileşimde bulunabilir, akademisyenler uluslararası projelerde yer alabilir ve yükseköğretim kalitesi ve itibarı daha da artabilir.

Üniversitelerin uluslararası rekabetleri hızla büyümeyi de beraberinde getirmiştir. Bu büyüme ile denetim ve üst izleme faaliyetlerinin ihtiyacı doğmuştur. Bu doğrultuda Gündoğdu ve diğ. (2016) Bologna Sürecinin yükseköğretimde uluslararasılaşma açısından küresel anlamda yapılan en önemli çalışmalardan birisi olduğunu aktarmıştır. 1999 yılında

başlayıp 2010 yılında 47 ülkenin katılımı ile gerçekleştirilen Bologna Süreci, katılımcı ülkeler ve tüm dünya ülkeleri arasında yükseköğretim ve akademik konulara ilişkin standartlar belirleme ve uyumlu yükseköğretim alanı oluşturma gibi hedeflerle başlamıştır. Denetim faaliyetleri ihtiyacına hizmet eden kalite güvencesi ve akreditasyon çalışmaları ise ABD’de başlayıp Bologna Sürecinin de bir katkısı olarak Avrupa ülkeleri, İngiltere ve Asya Pasifik ülkelerinde kurum ve eğitim-öğretim programlarının incelenmesi amacıyla ortaya çıkmıştır. Kalite yükseköğretim kurumlarının rekabet gücünü artırmaya imkân sağlayan dinamik bir yapı olarak değerlendirilirken (Yöntem & Mazman, 2023), Bologna Süreci de karşılaştırılabilir ölçütlere sahip bir Avrupa Yükseköğretim Alanı oluşturmaya hedeflediği için (Tezsürücü & Aybarç Bursalıoğlu, 2013) bu bölümde Bologna Süreci ve Akreditasyona ayrı yer verilmiştir.

2.3.1. Bologna Süreci

Avrupa Birliği ortaya çıktığı alandan daha geniş bir hedefi gerçekleştirerek ekonomik ve kültürel bir birliği oluşturmuşken daha geniş hedefler için reform süreçlerinin de başlamasının yolunu açmıştır. 47 ülkenin dâhil olduğu Bologna Süreci de Avrupa Yükseköğretim Ortak Alanı oluşturmaya hedefleyen reformlardandır. 1998 yılında Fransa, İtalya, Almanya ve İngiltere Eğitim Bakanlarının Sorbonne’da gerçekleştirdikleri toplantı sonunda yayımlanan Sorbonne Bildirisi ile Bologna Süreci’nin temelleri atılmıştır. Bologna Süreci üye ülkelerin kendi yükseköğretim sistemlerini karşılaştırmaları ve benzer sorunlara ortak çözümler üretmeleri için 2010 yılına kadar bölgesel ortak bir “Avrupa Yükseköğretim Alanı” yaratmalarını hedefleyen bir reform sürecidir (YÖK, 2010). İtalya’nın Bologna kentinde 1999 yılında düzenlenen ve 29 Avrupa ülkesinin yükseköğretimden sorumlu Bakanlarının katılarak imza attıkları Bologna Bildirgesi’yle Bologna Süreci resmen başlamıştır. Bu bildirge ile sürecin temel hedefleri ilan edilmiştir. Bildirge doğrultusunda ortak çözümler geliştirilmesi üzerine anlaşma sağlandığı ve bu doğrultuda uygulamalar gerçekleştirildiği için Bologna sürecinin sözleşmeye imza atan ülkelerin uluslararasılaşmasına önemli katkıları bulunmaktadır. Bu süreç ile Avrupa Yükseköğretim Alanı (EHEA) sınırları içinde yer alan ülke vatandaşları yükseköğretim veya iş için bu ülkelerin sınırları içinde seyahat etmekte özgürlük hakkı kazanmışlardır. Bu olanak ile Avrupa’nın farklı ülkeler tarafından daha cazip ve tercih edilebilir hale getirilmesi hedeflenmiştir. Farklı ülkelerdeki farklı eğitim sistemlerinin devam ettirilmesi Bologna süreci için en önemli noktalardandır. Çeşitliliklerin bir denge içinde sürdürülmesi, yükseköğretim sistemlerinin özgün

farklılıklarını koruyarak kıyaslanabilir olması ve uyumlanması hedeflenmektedir. Böylelikle hareketlilik hem akademisyenler hem de öğrenciler için daha tercih edilir olacaktır (Güneş, 2012).

Yükseköğretimde Hedef Odaklı Uluslararasılaşma Strateji Belgesi'nden (2018) aktarıldığı üzere:

“Mayıs 2018’de Fransa’da düzenlenen Avrupa Yükseköğretim Alanı Bakanlar Zirvesinde açıklanan Bologna Karnelerinde Türkiye, derece sistemlerinin geliştirilmesi ana başlığı altında yer alan “Yeterlilikler Çerçevesi”, “Avrupa Kredi Transfer Sistemi” ve “Diploma Eki” konularında 5 üzerinden 5 tam puan almıştır. Avrupa Yükseköğretim Alanı (AYA) 2018 yılı ülke karnemizde ciddi bir iyileşme sağlanmıştır. Türkiye, Bologna sürecinin belirlediği kazanımlar anlamında pek çok Avrupa ülkesinin önünde olduğunu göstermiştir.”

Bologna sürecinde belirlenen hedeflerin uygulanması ve içselleştirilmesi amacıyla YÖK tarafından yapılan TURQUAS proje başvurusu kabul edilip destek almıştır. Bu kapsamda kalite güvencesi süreçleri ve yeterlilikler çerçevesinin uygulanmasına yönelik bir motivasyon aracı olarak uygulamaya alınan ve tam adı “Türk Yükseköğretim Sisteminde Avrupa Yükseköğretim Alanı Yeniliklerinin Uygulanması ve bu Uygulamaların Sürdürülebilirliği” olan proje Türkiye’nin yükseköğretimde uluslararasılaşma faaliyetlerine kolaylaştırıcı bir araç işlevi görmüştür (YÖK, 2017).

2.3.2. Akreditasyon

Yükseköğretimde akreditasyon; bir yükseköğretim kurumunun ya da yükseköğretim programının ulusal ve/veya uluslararası düzeyde kalite, verimlilik, etkinlik gibi belirlenmiş performans standartlarına sahip olduğunu ortaya koymayı amaçlayan bir sistemdir. Bu sistem ile hem yükseköğretim talebi olanlar hem de kamuoyu için güven tesis edileceği bilinmektedir. Gönüllü bir kalite süreci olan akreditasyon kurumların hem kendi kendilerini dönemsel değerlendirmesi hem de bağımsız dış değerlendiriciler tarafından dönemsel değerlendirilmesiyle işler. Böylelikle akademik kalitenin iyileştirilmesi saydamlık ve hesap verme sorumluluklarına araç olmuş olur (Aktan & Gencel, 2010). Akreditasyon, kurumların ve programların kalite güvencesini sağlamak, iyileştirmek ve uluslararası tanınırlığını artırmak amacıyla uygulanan bir değerlendirme sürecidir. Akreditasyon süreci yükseköğretimde standartları yükseltir ve kaliteyi teşvik ederken, öğrencilerin eğitimlerinde

güvende hissetmelerini ve gelecek kariyerleri için daha iyi fırsatlara sahip olmalarını sağlamaktadır (Aktan & Gencel, 2010).

Yükseköğretime bağlı sistemlerin belirli standartlar doğrultusunda değerlendirilmesi kurumların kalitelerini sürdürmelerini teşvik ederken aynı zamanda uluslararası standartlarını ve benzerlerini örnek almalarının da yolunu açmaktadır (Süngü & Bayrakçı, 2010). Böylelikle akreditasyonun yükseköğretimde uluslararasılaşmaya etkisi olduğu ifade edilebilmektedir. Nitekim Ayvaz ve diğ. (2016), Türkiye’de akreditasyon kuruluşlarının tanınma ve yetkilendirme faaliyetlerinden Yükseköğretim Kalite Kurulu’nun sorumlu olduğunu aktarmıştır. YÖKAK’ın belirlediği ilke ve ölçütler kapsamında uluslararası akreditasyon kuruluşlarının tanınması süreci yürütülmektedir.

2.4. DÜNYADA YÜKSEKÖĞRETİMİN ULUSLARARASILAŞMASI

Dünya genelinde yükseköğretimin uluslararasılaşması özellikle son yıllarda hızla artan bir önem ve ivmeye sahip olmuştur. Küreselleşme ve teknolojik ilerlemelerin etkisiyle, yükseköğretim kurumları için uluslararası anlamda daha rekabetçi hale gelme ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Uluslararasılaşma kavramı, yükseköğretim kurumları için bulundukları coğrafi sınırları aşarak öğrenci, öğretim üyesi ve bilgi akışının artırılmasını amaçlamaktadır (Kaya, 2014).

Yükseköğretimin uluslararasılaşması aslında yeni bir durum değildir. Tarihçeye bakıldığında yükseköğretimin uluslararasılaşma süreci Ortaçağ dönemine kadar uzanmaktadır. İlk üniversiteler, Batı Avrupa’da kurulan Bologna, Paris ve Oxford gibi merkezlerle ortaya çıkmıştır. Bu üniversiteler, öğrenci ve akademisyenlerin farklı ülkelerden gelerek eğitim almasını sağlamış ve böylece uluslararası hareketliliği başlatmıştır. Ancak 20. yüzyılda uluslararasılaşma süreci daha da hızlanmış ve çeşitlenmiştir. İlk bilim adamlarının çoğunun Avrupa’da eğitim amaçlı yaygın olarak seyahat ettikleri aktarılmıştır (Adams & de Wit, 2010). Uluslararasılaşma ve ulusal kalkınmaya odaklanma ise Henard ve diğ. (2012) aktardığına göre erken modern çağda yaygınlaşmaya başlamıştır. Yaygınlaştırma kapsamında, ABD’de Fullbright Burs Programı ve Avrupa’da Erasmus Mundus Programı karşılıklı anlayışı ve işbirliğini teşvik etmeyi amaçlamıştır.

Daha önce yükseköğretimde uluslararasılaşmanın ilk adımlarının aslında Avrupa’da seyahat eden bilim adamlarıyla atıldığı aktarılmıştır. Adams ve de Wit’e göre (2010) bu ilk

adımlar Avrupa’da 1980’lerde atılırken, İngiltere de 1979 yılında uluslararası öğrencileri harç ödeyerek yükseköğretim programlarına kabul etmeye başlamıştır. Yukarıda bahsedilen ERASMUS (European Action Scheme for the Mobility of University Students) Programı ülkeler düzeyinde ve Avrupa genelinde uluslararası akademisyen ve öğrenci hareketliliğini artırmak; eğitim ve araştırmada işbirlikleri geliştirmek amacı ile 1987’de oluşturulmuştur (Nasır & Araklı Olcay, 2016). Erasmus Programı 1995 yılında kendisinden önce başlayan çerçeve eğitim programı Socrates’in bir parçası haline gelerek kapsama alanı genişletilmiştir. Bu doğrultuda yükseköğretim personel hareketliliği ve üniversiteler arası uluslararası işbirliği çalışmaları da bu program altında gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Uygulandığı yıllar devam ettikçe de kapsama alanı değişmeye ve genişlemeye devam etmektedir (YÖK, 2017).

Ardakani’nin (2011) oluşturduğu yükseköğretim müfredatının uluslararasılaşmasının karşılaştırılması tablosu göstermektedir ki ABD, Kanada, Avustralya ve Japonya gibi ülkelerdeki en önemli strateji müfredatın ve öğrenimin uluslararasılaşması ve mevcut müfredatın uluslararası içerik ile zenginleştirilmesidir. Bu ülkeler aynı zamanda ulusal müfredatlarını dünya çapında geliştirebilmek için kendi yerli çalışmalarına odaklanmaktadır. Dünyada küreselleşme etkisi ile bazı ülkeler yükseköğretim altyapılarını daha geniş kitlelere açarken diğerlerinden daha da cazip ve etkili olanaklara sahip olduğunu göstermiştir. Bu da öğrenci ve akademisyen göçünün yükseköğretim kurumları daha iyi olan ülkelere doğru hareket etmesine sebep olmuştur. Ünal (2019) yükseköğretimin böylelikle bir yandan kamu diplomasisi aracına dönüşme etkisi yarattığını belirtmiştir. Kanada’nın sahip olduğu uluslararası öğrencilere sunduğu imkânlar bu bağlamın örneği olabilir. Öğrenci potansiyelinin ülkelerin ekonomileri ve kültürel diplomasideki yerinin önemini fark ederek Kanada, göç politikalarında değişikliğe giderek öğrencilerin ülkedeki öğrencilikleri sırasında ve sonrasında çalışma hakkına sahip olmaları ve hatta daimi ikamet sahibi olmalarını kolaylaştıran adımlar atmıştır (YÖK, 2017).

Yükseköğretimde uluslararasılaşma, günümüzde eğitim kurumlarının uluslararası düzeyde rekabet edebilme yeteneğini artırmak ve küresel bağlantılar kurmak için önemli bir strateji haline gelmiştir. Bir üniversitenin uluslararası düzeyde tanınması, akademik başarılarının yanı sıra öğrenci ve öğretim üyesi çeşitliliği ve uluslararası araştırma projelerine katılım ve uluslararası yayınlarıyla da ilişkilidir. Uluslararasılaşma yükseköğretim kurumlarının rekabet gücünü artırarak dünya sıralamalarında daha üst sıralara çıkmalarına yardımcı olmaktadır. Yükseköğretimin uluslararasılaşmasının en somut göstergesi olarak

uluslararası öğrencilerin eğitim gördükleri ülke dağılımları şu şekildedir: ABD, Birleşik Krallık ve Avustralya %37'lik oran ile en fazla uluslararası öğrenciye sahiptir. Kanada ve Yeni Zelanda da göz önünde bulundurulduğunda dünyada yükseköğretim öğrencilerinin toplam %44'ünün İngilizce konuşulan ülkelerde eğitim aldığı görülmektedir. Çetinsaya'nın (2014) bu verileri aktardığı dönemde Türkiye %1'lik oranda yer aldığı belirtilmiştir. Daha çok uluslararası öğrenciye ev sahipliği yapan ülkelerin ekonomik ve eğitimsel gelişmişlik düzeylerinin önde olduğu, daha çok öğrenci gönderen ülkelerin ise gelişmekte olduğu genel karşılaştırmada öne çıkmaktadır. %52 oran ile daha çok Asya'dan gelen uluslararası öğrencilerin yine daha çok İngilizce konuşulan ülkeleri tercih ettiği görülmektedir.

Uluslararası öğrenci hareketliliği 2000'li yıllardan 2021'e kadar 2.1 milyon öğrenciden 6.4 milyona üç kat artış göstermiştir. 2021 yılında uluslararası öğrencilerin sayısı yükseköğretim düzeyindeki toplam öğrenci sayısının %2,6'sını oluşturmuştur. En çok uluslararası öğrenci veren ülkeler %14,3 oranından başlayarak Doğu Asya ve Pasifik bölgesinde yer alırken Kuzey Amerika ve Batı Avrupa ülkeleri bu oranı %11,6 ile izlemektedir. Devamında sırasıyla Güney ve Batı Asya, Merkez ve Doğu Avrupa, Arap Devletleri, Merkez Asya, Sahra altı Afrika ve Latin Amerika ülkelerinden öğrencilerin uluslararası hareketlilik ile başka ülkelerde eğitime katıldıkları verisi gözlemlenmektedir. En fazla uluslararası öğrenciye ev sahipliği yapan bölgeler ise sırasıyla şu şekildedir: Kuzey Amerika ve Batı Avrupa, Doğu Asya ve Pasifik, Merkez ve Doğu Avrupa, Arap Devletleri, Latin Amerika, Sahra altı Afrika ve Güney ve Batı Asya ülkeleri (UNESCO, 2024). Küresel hareketlilik trendlerine göre 2023 yılında dünya genelindeki uluslararası öğrenci sayısının 6.4 milyon civarında istikrarlı kaldığı ve bu sayının neredeyse dörtte birine UNESCO'ya taraf devletler tarafından ev sahipliği yapıldığı görülmektedir (Project Atlas, 2023).

Yükseköğretimde uluslararası öğrenci hareketliliklerine nicel olarak bakıldığında Çetinsaya (2014), son kırk yıllık süre zarfında kendi yaşadığı ülke dışında yükseköğretim görmek için eğitime giden öğrenci sayısının dört kattan fazla artarak 4 milyonu geçtiğini aktarmıştır. 1975 yılında tüm dünyadaki uluslararası öğrenci sayısı bir milyonun altındayken 2010 yılında bu sayı 4,1 milyon olarak gerçekleşmiştir. Çetinsaya'nın DeWit ve arkadaşlarından (2001) aktardığına göre ise yükseköğretim uzmanları bu artışın devam ederek 2025 yılında 8 milyona ulaşacağını ön görmüştür. Uluslararası öğrenci sayısı 2021 yılında ulaştığı 6.4 milyon hareketlilik ile 2025 yılına ilişkin ön görüşü destekler niteliktedir. Son 5 yılda %25 artış gösteren uluslararası öğrenci sayısının 2021 yılında yükseköğretim

düzeyindeki toplam öğrenci sayısının sadece %3'ünü oluşturduğu belirtilmiştir (Top International Managers in Engineering, 2023).

OECD, yükseköğretimin geleceğine ilişkin kapsamlı bir projeksiyon çalışması yapmış ve bu çalışmada 2030 yılında dünyada belirginleşeceği öngörülen eğilimlere ilişkin bazı tespitlere yer vermiştir. Buna göre, sınır ötesi ve ulus-aşırı yükseköğretimin öğeleri olan öğrenci, öğretim elemanı ve kurum hareketliliği işbirlikleri artacak. Asya ve Avrupa'daki yükseköğretim sistemlerinin küresel etkisi artacak, çalışmaya dayalı fonlama ve özel yükseköğretim sistemlerinin önemi artacak, ulus ötesi yükseköğretim sistemlerinin yaygınlığı da arttıkça kalite güvencesinin de önemi artacak, öngörülerine yer verildiği aktarılmıştır (Özerdem, 2016).

Ülkelerin Birleşmiş Milletler (BM) Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları doğrultusunda, eğitim alanında göçmenler, mülteciler ve azınlık grupları da dikkate alarak politikalar geliştirmek durumunda kaldığı için son 30 yıldır gündemde olan yükseköğretimde uluslararasılaşma çalışmaları ve politikaları için özellikle son 10 yılda ciddi gelişme hedefleri ortaya konmuştur. Bunun yanı sıra bu uluslararasılaşma konusundaki adımlardan başka, 2020 yılında yaşanan küresel trajedi pandemi nedeniyle uluslararası ölçekte ülkeler büyük kararlar alıp adımlar atmak zorunda kalmıştır (YÖK, 2021).

2.5. TÜRKİYE'DE YÜKSEKÖĞRETİMİN ULUSLARARASILAŞMASI

Türkiye Yükseköğretiminin uluslararasılaşması, ülkenin jeopolitik konumu ve tarihi özellikleri, ekonomik durumu ve kültürel zenginliği gibi avantajlarıyla bölgedeki önemli rolünün bir gerekçesi ve aynı zamanda bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Ülkeler özellikle kendi bulundukları bölgelerde ve dünya genelinde sahip oldukları konumu korumak ve güçlendirmek amacıyla uluslararasılaşmayı önemli bir gündem maddesi olarak ele almaktadır. Uluslararasılaşma yükseköğretimde özellikle insan hareketliliğini ve buna bağlı olarak ekonomik dinamizm ve ülkeye giren döviz artışını beraberinde getirdiğinden dünyada ve Türkiye'de bu alana yönelik politikalar geliştirilmektedir (Bulut Şahin & Eriçok, 2023).

Bu alanda çalışmalar Türkiye'nin 2001 yılında Bologna sürecine dâhil olmasıyla ivme kazanmıştır ve Türkiye, Avrupa Birliği'nde ortak yükseköğretim alanının bir parçası olmuştur (Umurbek, 2018). Ayrıca, 2014 – 2018 yıllarını kapsayan onuncu kalkınma planı Türk yükseköğretiminin uluslararası niteliklere göre çeşitlendirilmesi, uluslararası öğrenciler ve

öğretim üyeleri için çekim merkezi haline gelmesi hedefini belirlemiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2013). Belirlenen hedefler doğrultusunda yükseköğretimde uluslararasılaşma Yeni YÖK'ün öncelikli gündemleri arasında yerini almıştır (YÖK, 2017).

Çetinsaya (2014) çalışmasında Türkiye'nin dünyadaki konumu ve etkinliği oranında bir yükseköğretimde uluslararasılaşma seviyesine ulaşamadığını, Türkiye'nin uluslararasılaşma stratejisini bölgesel gücü ve küresel hedefleri doğrultusunda oluşturmasının gerektiğini ifade etmiştir. Diğer bir yandan ise Çetinsaya (2014) Türkiye yükseköğretim sisteminin uluslararasılaşmasına yönelik en önemli adım olarak değerlendirdiği Yabancı Uyruklu Öğrenci Sınavının kaldırılmasının uluslararası öğrencilerin Türkiye'yi tercih etmelerini artıracak önemli bir adım olduğunu vurgulamıştır. 2010 yılında bu merkezi ve zorunlu olan sınavın kaldırılmasının ardından Türkiye uluslararası öğrenci kabulüne ilişkin usul ve esasların belirlenmesi için üniversitelere büyük esneklik tanımıştır. Bu önemli adımların neticesi olarak 2010 yılı sonrası Türkiye'deki uluslararası öğrenci sayısında belirgin bir artış meydana gelmiştir.

Uluslararasılaşmanın en temel çalışmalarının yürütüldüğü alan olarak uluslararası öğrencilerin Türk yükseköğretim sistemindeki varlığına ilişkin veriler ile devam ederken; Farklı uluslararası işbirliği programlarına hem dâhil olarak hem de kendisi programlar geliştirerek Türkiye sahip olduğu uluslararası öğrenci sayısını her yıl katlanarak artırmayı sağlamıştır (Umurbek, 2018). Yeni devlet politikaları ve stratejiler ile günümüzde Türkiye'ye gelen uluslararası öğrenci sayısı yıllar içerisinde hep artarak devam etmiştir. Hem Ekonomi Bakanlığı'nın üniversitelerin uluslararası fuar gibi programlarda tanıtımı için verdiği destek hem de uluslararasılaşma faaliyetlerine verilen önemin artması ve yeni öğrenci teşvik programlarının hayata geçirilmesi Türkiye'nin uluslararası alanda tanınırlığının artmasına ve dolayısıyla daha çok tercih edilmesine katkı sağlamaktadır. Yine Türkiye'nin yurt dışında okumak üzere öğrenci göndermesi Türkiye'de yükseköğretimin uluslararasılaşması stratejisinin bir parçasıdır. Dâhil olduğu programlarda aktif ve verimli bir şekilde rol alan Türkiye, ERASMUS, SOKRATES ve benzeri programlar ve kendi yürüttüğü MEVLANA gibi uluslararası değişim programları ile çok sayıda öğrencinin yurt dışında eğitim alabilmesini ve çok sayıda akademisyenin de yurt dışında üniversitelerde ders verebilmesini sağlamıştır (Köksal, 2014).

Türk yükseköğretim sisteminin uluslararasılaşması hedefinin sadece Avrupa ile sınırlı kalmayıp Avrupa ülkeleri dışında ülkelerle de öğrenci ve akademisyen değişimi ve tecrübe

paylaşımı yapabilmesinin önünü açan Mevlana programı 2011 yılında kabul edilmiştir. En başta Türkiye'nin yükseköğretimde uluslararasılaşma sürecine katkıda bulunma amacına sahip olan program Türkiye'nin yükseköğretim alanında bir cazibe haline gelmesi, yükseköğretim kurumlarının akademik kapasite ve niteliklerinin artırılması ve Türkiye'nin kültürel ve tarihsel mirasını küresel düzeyde paylaşma ve dolayısıyla saygın anlayış ve kültürün zenginleşmesi hedeflerini de taşımaktadır (YÖK, 2017).

Yükseköğretimde uluslararasılaşma, yetiştirilen öğrenciler ve uygulanan değişim programları kamu diplomasisinin iki yönlü yaklaşımı için önemli bir değer taşıdığından yükseköğretimin uluslararasılaşması meselesi Yeni dönemde YÖK'ün öncelikli hedeflerinden biri olarak gündeme alınmıştır. YÖK bünyesinde 2017 yılında Uluslararası İlişkiler Daire Başkanlığı kurularak 2018-2022 yıllarını kapsayan 5 yıllık “Yükseköğretimde Uluslararasılaşma Strateji Belgesi” yayımlanmıştır (YÖK, 2021). Bu stratejilere ulaşmak için mevcut ortaklıkları sürdürmek ve yeni ortaklıklar inşa edilecek hedef ülkeler belirlemek de temel iş kalemlerinden olmuştur. Hedef ülkelerin belirlenmesinde ilgili bakanlıkların katkıları ve üniversitelerin uluslararasılaşma stratejileri alınmış ve görüşler toparlanmıştır. Bu doğrultuda Türkiye'nin yükseköğretimde uluslararasılaşma projesine katkı potansiyelinin yüksek olduğu ülkeler ve stratejik önem ile öne çıkan ülkeler alfabetik olarak listelenmiştir: Afganistan, Almanya, Arnavutluk, Azerbaycan, Bosna Hersek, Çin Halk Cumhuriyeti, Endonezya, Hindistan, İngiltere, İran, Kosova, Makedonya, Malezya, Mısır, Pakistan, Rusya, Sudan, Suudi Arabistan, Ukrayna ve Yunanistan. Belirlenen bu ülkelerle çalışmalar, Türkiye ve taraf ülke arasında akademik ve bilimsel alanlardaki bilgi birikimin paylaşılması ve bu sayede kalite ve kapasitenin güçlenmesine katkı sağlamaktadır. Türkiye'nin bu ülkeleri seçiminde uluslararasılaşmadaki stratejik hedeflerden; kendinden gelişmiş ülkelerin bilgi birikimi ve teknolojik imkânlarından faydalanma; kendinden az gelişmiş ülkelere ise sahip olduğu potansiyeli ve birikimi aktarma amaçları ön plana çıkmaktadır (YÖK, 2021).

Türkiye yükseköğretim sistemi, Türkiye'deki üniversiteler ve yabancı üniversiteler arasında imzalanan anlaşmalar yoluyla uygulanan ortak eğitim-öğretim programları aracılığıyla da uluslararasılaşmadaki stratejilere yönelik faaliyetler göstermektedir (YÖK, 2021). Belirlenen 4 yıllık plana göre Türk yükseköğretim sisteminin sadece öğrenci ve akademisyen odaklı uluslararasılaşma stratejisi yürütmesi değil; aynı zamanda belirlenen pilot üniversitelere yönelik çalışmalar yaparak uluslararası sıralamada ilk 500'de yer alan Türk üniversitelerin sayısının artırılması, yabancı dilde eğitim veren programların sayısının

artırılması ve böylece çok dilli eğitim olanağının sağlanması, yukarıda sayılan hedef odak ülkelere yoğunlaşarak öncelikli eğitim ve işbirliği alanlarının belirlenmesi ve bu alanlarda işbirliği anlaşmaları imzalanmasının artırılması gibi hedefler de belirlenmiştir. Bunların yanı sıra elbette yine nitelikli insan gücünün temeli olan uluslararası öğrenci ve öğretim elemanlarına yönelik daha fazla yetiştirme hedefleri, öğrencilere burs olanaklarının artırılması ve çeşitlendirilmesi ile barınma kapasitesinin artırılması, lisansüstü eğitimini yurt dışında alan Türk öğrencilerin yoğunluklu olduğu ülkelere akademik müşavir ataması yapılması da hedefler arasında gösterilmiştir (YÖK, 2017).

Uluslararası yükseköğretim derecelendirme kuruluşunun (Times Higher Education, 2023) 2024 dünya üniversite sıralamasına göre Türkiye’den 75 üniversite bu sıralamaya dâhil olmuştur. Koç, ODTÜ ve Sabancı Üniversiteleri ilk 301- 400, İTÜ 501- 600 aralığında yer alırken; Bilkent, Boğaziçi, Çankaya ve Hacettepe Üniversiteleri 601- 800 ve Bahçeşehir, Özyeğin ve Yıldız Teknik Üniversiteleri ise 801- 1000 sıralaması aralığında yer almıştır. Türkiye’den 11 üniversite ilk 1000 sıralamasına girerek önemli bir başarı elde etmiştir. 1500’e kadar devam eden aralıkta ise toplamda 24 Türk üniversitesi yer almıştır (YÖK, 2023a). Yükseköğretimde uluslararasılaşma alanında en önemli konulardan birinin üniversiteler arası rekabet edebilirliği artma olduğu göz önüne alındığında Türk üniversitelerinin dünya sıralamasında buralara yükselmesi rekabet konusunda önemli bir veri sağlamaktadır.

Türkiye’nin yükseköğretim alanındaki yönetim ve planlamalardan sorumlu kurumu olan YÖK, ülke politikası olarak yükseköğretimin uluslararasılaşması için belirlenen bu stratejik hedeflerin gerçekleştirilmesine yönelik çalışmalar yapmak üzere kurduğu daireler ve oluşturduğu işbirlikleri ile yoğun mesai harcamakta ve projeler uygulamaktadır. Daha önceki bölümlerde sayılan ülkelerin uluslararasılaşmasına katkı sağlayan ortak süreçler, programlar ve projeler, Türkiye’nin de dâhil olduğu ve uluslararası anlamda güçlenmesine katkı sağlanan çalışmalardır. Bunların yanı sıra Türkiye “Study in Turkey” ve “TURQUAS” projeleri, Okul Tanıma ve Denklik Yönetmeliği, YÖK’ün uluslararası öğrencilere sağladığı burslar ile uluslararasılaşma sürecini daha fazla güçlendirmektedir (YÖK, 2021).

En son yayımlanan Üniversite İzleme ve Değerlendirme Raporu’na göre (2023b), yükseköğretimin uluslararasılaşması alanında elde edilen başarı ve ilerlemeler şu şekilde belirtilmiştir:

- Özellikle uluslararası öğrenci ve öğretim elemanı hareketliliklerine odaklanan 2022 yılı ölçütlerine göre 169 üniversiteye 1434 doktoralı öğretim elemanı istihdamı gerçekleştirilmiştir. Bunun yanı sıra 94 üniversiteye uluslararası değişim programları kapsamında 1245 öğretim elemanı gelmiştir. 127 Türk üniversitesinden 2294 öğretim elemanı ise uluslararası değişim programları kapsamında yurt dışındaki üniversitelerde ziyaretçi olarak görev almıştır. Bu verilere göre öğretim elemanı hareketliliğinde bir önceki yıla göre 2 kat artış gerçekleşmiştir.
- Öğrenci hareketliliğinde ise 2022 yılında 260 bin 316 uluslararası öğrencinin Türkiye'ye geldiği verisine ulaşılmıştır. Değişim programları kapsamında gelen öğrenci sayısı bir önceki yıla göre iki kattan fazla artarak 2022 yılında 6397'ye ulaşmıştır. Türkiye'den yurt dışına değişim programları kapsamında gönderilen öğrenci sayısı ise 16 bin 984'e çıkmıştır.
- Uluslararası akademik işbirlikleri kapsamında da artış gözlemlenmiştir. 2022 yılında, uluslararası fonlardan alınan destekler ile 152 Türk üniversitesinde 2140 proje yürütülmüş ve yurt dışından ortaklıklar ile 141 üniversite 2329 proje yürütmüştür. Son olarak eklenen endeksli dergilerdeki uluslararası işbirliği yayın oranı göstergesi verileri de 194 üniversitenin yayınlarının ortalama %26,7'sinin uluslararası işbirliği ile hazırlandığını göstermektedir. Ayrıca 175 üniversite, 2022 yılında uluslararası nitelikte 3910 sempozyum, kongre veya sanatsal sergi düzenlemiştir.

Türkiye'de yükseköğretimin uluslararasılaşması için yapılan çalışmaların başarısı yukarıdaki gibi sıralanmıştır. Yapılan araştırmalarda (Alkın, 2024; Arkalı Olcay ve Nasır, 2016; Bulut Şahin ve Eriçok, 2023) uluslararasılaşmada en etkili adımlardan birinin uluslararası öğrenciler olduğu görülmektedir. Bu sebeple uluslararası öğrenciler konusu yükseköğretimde uluslararasılaşma temalı çalışmalarda temel başlıklar ve araştırma alanları arasında yer almaktadır.

2.5.1. Uluslararası Öğrenciler

Uluslararası öğrenciler kendi yaşadıkları ülkeler dışında eğitim gören kişilerdir. Bir eğitim programına dâhil olarak öğrenim görmek amacıyla farklı bir ülkeye gidip resmi prosedürlere göre orada yaşam ve eğitimlerini sürdürürler. Öğrencilerin öğrenim görecekları ülkeyi seçerken ülkedeki eğitim dili, yükseköğretim programlarının niteliği ve harç ücretleri, iş imkânları ve göçmen politikalarını; bunların yanı sıra kendi ülkelerinin o ülkeyle olan coğrafi, ekonomik ve kültürel ilişkileri gibi etmenleri de göz önünde bulundurdıkları

aktarılmıştır. Türkiye’deki uluslararası öğrencilerin çoğunun ortak dil, tarih, kültür ve soya dayandığı ülkelerden geldiği ifade edilmektedir (Umurbek, 2018).

Türkiye’nin ev sahipliği yaptığı uluslararası öğrencilere ilişkin ilk yasal düzenlemeleri 1983 yılında 2922 sayılı uygulamaya koyulan “Türkiye’de Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu Öğrencilere İlişkin Kanun” ile olmuştur. Uluslararası öğrencinin kim olduğunu tanımlayan bu kanunun ardından 1985 yılında mevzuatta ilk kez uluslararası öğrenci tanımı “Türkiye’de Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu Öğrencilere İlişkin Yönetmelik’te yapılmıştır. Kanun ve yönetmelikte yabancı uyruklu olarak ifade edilen öğrenciler günümüzde uluslararası öğrenciler olarak adlandırılmaktadır (Yılmaz & Güçlü, 2021).

Türkiye, yıllardır gelişmiş ülkelere öğrenci göndermesi, gelişmekte olan veya gelişmemiş ülkelere gelen öğrencilere ev sahipliği yapması ile uluslararasılaşma sürecinde güçlü bir rol edinme uğraşısı vermektedir. Uluslararası anlaşmalar yoluyla 1960’lı yıllarda Türkiye’deki üniversitelere başlayan ilginin Ünal (2019), 1990’lı yıllardan itibaren Orta Asya ve Balkanlı öğrencilerin ilgisi ile hızlanmasının sebeplerinin tarih, kültür, dil ve din bağının kuvveti olduğu anlaşıldığını ifade etmiştir. Bu artan ilgi ve Türkiye’nin nispeten bağımsızlığını kazanması ile uluslararası öğrencilere yönelik bir sistematik yaklaşım 1993 yılı itibarıyla başlatılan “Büyük Öğrenci Projesi” ile ele alınmıştır (Kalkınma Araştırmaları Merkezi, 2015). O tarihten günümüze toplam öğrenci sayısı içindeki uluslararası öğrenci sayısı artarak devam etmektedir (Çetinsaya, 2014).

2023 yılı YÖK Atlas verilerine göre dünya genelinde toplam 6 milyon 400 bin uluslararası öğrenci vardır ve bu sayı 122 ülkenin nüfusundan daha büyüktür. Uluslararası öğrencilerin %70’ten fazlası ilk 10 ülkede eğitim almaktadır ki Türkiye sahip olduğu 300 binden fazla uluslararası öğrenci ile bu listede Japonya, Çin ve Rusya’yı geride bırakarak 7. sırada yer almaktadır (UDEP, 2023).

Coğrafi ve kültürel konumu gereği Türkiye’ye yakın geçmişten itibaren savaş ve iç karışıklık gibi zorunlu koşullar sebebi ile ülkesinin dışına çıkmak zorunda kalan ülkelere öğrenciler gelmektedir. 2022 yılında bu sayı 198 farklı ülkeden öğrencilerin gelmesi ile güncellenmiş ve öğrenci profili de atipik modelden daha homojene yaklaşmıştır (Bulut Şahin & Eriçok, 2023). Geçmişten günümüze sayılara karşılaştırmalı bakıldığında 2001 yılında 15 bin civarında olan yükseköğretim sistemindeki uluslararası öğrenci sayısını 2017 yılına gelindiğinde 110 bine ulaştığı görülmektedir (Umurbek, 2018). UNESCO 2018 yılı verilerine

göre Türkiye, uluslararası öğrenciler sayısı bakımından dünyada ilk 10 ülke arasında yer almıştır. On birinci kalkınma planında (Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2018) 2018 yılı sonunda 148 bine ulaştığı söylenen Türkiye'deki uluslararası öğrenci sayısı, eski YÖK Başkanı Yekta Saraç'ın bir röportajında aktardığına göre 2021 yılına gelindiğinde 200 bini aşmıştır. En son on ikinci kalkınma planı (Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023) uluslararası öğrenci sayısının 2023 yılında 302 bine ulaştığına yer vermiştir. Alkın'a göre (2024) verilerin aktarıldığı tarihler arasında Türkiye, dünya genelindeki artıştan çok daha yüksek bir artışa sahip olmuştur. Bu yükseliş ile Türkiye, dünya sıralamasında en çok uluslararası öğrenciye ev sahipliği yapan ilk 10 ülke arasında yerini korumaktadır. YÖK'ün yayımladığı üniversite izleme ve değerlendirme genel raporları her yıl bu veriye ilişkin güncel ve detaylı sayılara yer vermektedir.

Türk yükseköğretim sisteminin merkezi yapılanması gereğince YÖK uluslararası öğrencilerin Türkiye'ye kabulüne ilişkin esasları, kontenjanları belirlemekte ve bunların uygulanmasına ilişkin işbirlikleri yürütmektedir. Türkiye'de eğitim almak isteyen bir uluslararası öğrencinin YÖK'ün onayladığı Abitur, International Baccalaureate, GCE ve Tajwihi gibi lise bitirme sınavlarından birine; üniversite giriş sınavlarından ise SAT gibi sınavlara ait sonuca sahip olması gerekmektedir. Eğer bunlardan birine sahip değilse bir uluslararası öğrencinin Türk yükseköğretim sistemine kabulünün ön şartı “Yabancı Öğrenci Sınavı (YÖS)” sonucuna sahip olmasıdır. Bu sınav sonucuna ek olarak üniversitelerin kendi kabul ölçütleri de olabilmektedir (Halıcı, 2017). YÖS'ün ilk uygulanmaya başlama tarihi 1981 yılıdır. 2010 yılında bu sınav kaldırılarak yerine YÖK'ün üniversiteler ve ÖSYM ile istişaresine göre belirleyeceği kontenjan ve onay mekanizması getirilmiştir. Bu uygulamalardan sonra 2023 yılında tekrar YÖS'ün uygulanması kararı alınmıştır. Bu sınavlar 2023 yılındaki son düzenlemeler ile her yıl 2 kez ve 6 farklı dilde uygulanmaktadır (Bulut Şahin & Eriçok, 2023). YÖK'ün işbirlikleri kapsamında 2024 yılında TR YÖS sınavının 52 ülkede ve 78 sınav merkezinde uygulanacağı ifade edilmiştir (YÖK, 2024).

Uluslararası öğrenciler eğitim gördükleri ülkelerde adeta “bacasız fabrikalar” işlevi ile ekonomik de katkılara yol açmaktadır. Gerek okuduğu üniversiteye ödediği harçlar, gerek market ve ihtiyaç alışverişleri, gerek sosyal hayata yönelik harcamalar, gerekse konaklama giderleri ile bulundukları ülkelere döviz girişini de sağlamaktadırlar. Bu anlamda ülkelerin neden daha çok uluslararası öğrenciye ev sahipliği yapmak istediğinin ekonomik bir sebebi

olduğu da anlaşılmaktadır. Türkiye’de hızla gelişerek büyüyen ekonomisiyle birlikte son yıllarda uluslararası öğrenci hareketliliğinden daha fazla pay alma uğraşı göstermektedir. Bu uğraşların çalışmaları olarak önce Büyük Öğrenci Projesi (BÖP) başlatılmış, daha sonra bu proje Başbakanlık Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) bünyesinde Uluslararası Öğrenciler Başkanlığı altında “Türkiye Bursları” ismiyle kapsamı ve içeriği gözden geçirilip yenilenerek devam ettirilmiştir (Nasır & Araklı Olcay, 2016). Günümüzde Türkiye’de öğrenim gören uluslararası öğrencilerin yaklaşık %7’sinin YTB ve Türkiye Diyanet Vakfı gibi kamu kurumları tarafından burslandırılarak finanse edildiği; öğrencilerin geri kalan %93,3’lük kısmının ise kendi bütçesi ile eğitim aldığı Alkın (2024) tarafından aktarılmıştır.

2.5.2. Türkiye’de Yükseköğretimin Uluslararasılaşması için Çalışma Yapan Kurum ve Kuruluşlar

Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması çeşitli kurum ve kuruluşların çalışmaları ile gerçekleştirilmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) ve sistemin merkezi yapılanması gereği YÖK bu anlamda ulusal hedef ve stratejileri belirleyici kurumlar olarak rol oynamaktadır. Uluslararasılaşma hedefleri doğrultusunda eğitim politikalarını belirleyen ve uygulayan kurum MEB’dir. MEB bünyesinde bulunan Yükseköğretim ve Yurt Dışı Eğitim Genel Müdürlüğü’nün görevleri cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle belirlenmiştir. Bakanlığın ve genel müdürlüğün yükseköğretimde uluslararasılaşma kapsamında yer verilebilecek şu görevleri bulunmaktadır: yükseköğretime geçişte usul ve esasların belirlenmesinde ilgili makamlarla işbirliği yapılması, 2547 sayılı kanun ile verilen görevlerin yerine getirilmesi, Yurt Dışına Lisansüstü Öğrenim Görmek Üzere Gönderilecek Adayları Seçme ve Yerleştirme (YLSY) programına ilişkin tüm koordinasyonun sağlanması ve sürecin yürütülmesi, yurt dışındaki vatandaşlara yönelik eğitim, öğretim ve destek hizmetleri verilmesi (MEB, 2022). YÖK ise Türkiye’deki üniversitelerin akademik ve idari faaliyetlerini düzenlemekte ve koordine etmektedir. Uluslararası öğrencilerin Türkiye’de eğitim almasını teşvik etmek için uluslararası öğrenci kabulü politikalarını ve programlarını geliştirmektedir. YÖK aynı zamanda Türk Yükseköğretim sisteminin kalitesinin artması, dünya standartlarında hizmet vermesi, sistemin tercih edilebilir olması gibi hedefler ile faaliyet göstererek bu tez çalışmasının alanına yönelik en önemli görevlerden temelini üstlenmektedir (YÖK, 2018).

YÖK uluslararası öğrencilere lisans, yüksek lisans veya doktora düzeyinde eğitim alma fırsatı sunmak için çeşitli burs programları düzenlerken diğer devlet kurumları da YÖK tarafından sağlanan imkânlar doğrultusunda, uluslararası öğrenciler için Türkiye'nin bir cazibe merkezi haline gelmesi amacıyla teşvik ve katkılarda bulunmakta ve uluslararası öğrencilerin Türkiye'deki deneyimlerini zenginleştirmek için çalışmalar yürütmektedir. (Kalkınma Araştırmaları Merkezi, 2015). Bu burslar ve olanaklar uluslararası öğrencilerin Türkiye'de eğitim almalarını ve Türk yükseköğretim sistemiyle etkileşimde bulunmalarını sağlarken Türkiye'nin yükseköğretiminin uluslararasılaşmasını ve küresel öğrenci hareketliliğini desteklenmiş olmaktadır.

Uluslararasılaşmanın gerçekleşmesi için kamudaki ilgili kurumlar tarafından belirlenen ulusal strateji ve hedeflerin yanı sıra hem diğer kamu kurumları hem de sivil toplum ile yakından işbirliği yapılmaktadır. Ayrıca bu kurum ve kuruluşlar kendileri de uluslararasılaşma stratejileri belirleyebilmektedir (Bulut Şahin & Eriçok, 2023). Bu araştırmada çalışmaları incelenen bazı kurumlar YÖK'ün uluslararasılaşmada temel paydaşları arasında yer aldığı için bazı kurumlar da YÖK ile benzer şekilde Türk yükseköğretim sisteminin uluslararasılaşmasına yönelik kurumsal stratejileri ve çalışmaları olduğu için seçilmiştir. Bu kapsamda ulusal ve kurumsal belirlenen hedeflere yönelik bu araştırmada da incelenen; YTB, TİKA ve YEE kamu kurum ve kuruluşları, YÖK'ün başlıca paydaşları arasında yer alarak faaliyetler yürütmektedir. Maarif Vakfı da hem başlı başına kendisi ve hem de yine diğer kurumlarla işbirliği halinde bu hedefe yönelik faaliyetlerini gerçekleştirmektedir.

2.5.2.1. Yükseköğretim Kurulu (YÖK)

Ekinci ve diğ. (2018) YÖK'ün 1982 anayasasında 131. maddede Türkiye'de yükseköğretim sisteminin doğrudan devlet eliyle düzenlenmesine yönelik bir adım olarak kurulacağı belirtilen bir üst kuruluş olarak dolaylı bir şekilde yer aldığını ifade etmiştir. YÖK resmi olarak 1981 yılında Türkiye'nin yükseköğretim kurumlarını yönlendirme, düzenleme, planlama, yönetme ve denetmeden sorumlu tek kuruluş olarak kurulmuş, 2547 sayılı kanunda belirlenen görev alanı içerisinde faaliyet gösteren kamu tüzel kişiliğine sahip kuruluştur (YÖK, 2007).

Yukarıda bahsedilen varoluş sebebinin altında yer alan YÖK'ün temel faaliyet alanları Türk yükseköğretim politikalarının belirlenmesi, bilimsel faaliyetlerin yürütülmesi için akademik ve idari düzenlemeler, öğrenci işleri, eğitim kalitesi için kalite güvencesi ve

akreditasyon süreçleri ve uluslararası ilişkilerle birlikte uluslararası işbirlikleri süreçleri yürütülmesini kapsamaktadır (Çetinsaya, 2014). YÖK aracılığıyla Türkiye'nin yükseköğretimde bir bölgesel güç olma hedefine yönelik çalışmalar sürerken, uluslararasılaşma kavramı bir kamu politikası olarak değerlendirilip buna yönelik ciddiyle çalışmalar yürütülmektedir. Bu alanda belirlenen hedefler, yapılan çalışmalar ve ilgili tüm destekleyici belgeler için kılavuz doküman olarak Uluslararasılaşmada Strateji Belgesi referans alınarak YÖK'ün uluslararasılaşma alanında yaptığı çalışmaların anlatıldığı bölüm hazırlanmıştır. Strateji belgesi ile YÖK, uluslararasılaşmada mevcut durumu dünya ve Türkiye özelinde veriler ile ortaya koymuş, hedeflerine de alt başlıklara göre ayırarak yer vermiştir. Uluslararasılaşmanın bu belgenin yayımlandığı yıla kadar hangi çalışmalar ile sağlandığı detaylı belirtilmiş, gelecek yıllara hedefler koyularak GZFT analizi ve temel politikalara yer verilmiştir (YÖK, 2017) .

Bu belgede YÖK, “yükseköğretime erişim, kalite ve kurumsallaşma başlıklı üç temayı öncelemiş ve şu 6 temel politikayı belirlemiş ve buna yönelik şu alt faaliyetleri gerçekleştirmeyi hedeflemektedir:

- Üniversitelerin tanınırlığı ve kalitesinin artırılması
 - o Yurt dışı ziyaretleri
 - o Mutabakat zabıtları ve uluslararası işbirliği anlaşmaları
 - o Yazılı ve görsel medyada tanıtımlar
 - o Eğitim fuarlarına katılım
 - o Akademik teşvik uygulamaları ve YÖK Ödülleri
 - o Kalite kurulunun oluşturulması
 - o Uluslararasılaşma istişare toplantılarının gerçekleştirilmesi
 - o Araştırma üniversiteleri
- Barınma kapasitesinin artırılması
 - o Kredi Yurtlar Kurumu (KYK) bünyesinde yeni yurtların inşasının teşviki ve uluslararası öğrencilere (UÖ) ayrılan payın yükseltilmesi
 - o Üniversite yönetimlerinin UÖ'lere yönelik barınma stratejileri geliştirmesi
- Hedef/odak ülkelerin belirlenmesi
- Belirlenen ülkelere yönelik eğitim ve işbirliği alanlarının belirlenmesi
- Pilot devlet üniversitelerinin belirlenmesi ve uluslararasılaşma bağlamında desteklenmesi
- Burs imkânlarının çeşitlendirilmesi

- o Türkiye Bursları, üniversitelerin vakıflarının bursları ve STK burslarının daha fazla insan çekmeye yönelik yapılandırılması

Bu politikalar da en temelde öğrenci ve akademisyen hareketliliği (Türkiye’den dışarı ve dışarıdan Türkiye’ye), ortak eğitim ve öğretim programları, denklik ve tanıma gibi uluslararasılaşma öğelerine ulaşma için kolaylaştırıcı görevi görmektedir. Öğrenci ve öğretim elemanı hareketliliği olarak, uluslararası öğrenci ve akademisyenlerin Türkiye’yi tercih etmesi için YTB’nin uyguladığı Türkiye Bursları gibi burs imkânlarının çeşitlendirilmesi, burada bulundukları sürede çalışmalarını kolaylaştırıcı uluslararası işgücü kanunu (Demirkol, 2018), eğitim sonrası Türkiye’de kalmalarına olanak sağlayacak iş garantili burs ve doktora öğrencilerine mezuniyet sonrası ikamet uzatma gibi teşvikler uygulanmaktadır. Uygulamaya alınan Denklik Bilgi Yönetim Sistemi (DBYS) aracılığıyla da öğrenciler sıkıntı yaşamadan öğrenimlerini saydırabilmektelerdir. Ayrıca tersine beyin göçü stratejik hedefi ile yurt dışındaki nitelikli Türk akademisyenlerin Türk yükseköğretim alanına kazandırılmasına yönelik politikalar uygulanmaktadır. Türkiye’den öğrencilerin yurt dışında eğitim alması ve öğretim elemanlarının akademik ziyaretçi olarak yurt dışına gitmesini teşvik için uluslararası değişim programlarına katılımcı sayısının artırılması stratejik hedefi belirlenmiştir (YÖK, 2017).

Türkiye’deki üniversitelerin uluslararası işbirliklerinin artırılması hedefiyle ortak eğitim öğretim programlarının uygulanması ve ortak projeler ve bilimsel etkinliklerin gerçekleştirilmesi teşvik edilmektedir. Ortak eğitim ve öğretim programlarının uygulanması, Türk yükseköğretim kurumlarının yurt dışındaki yükseköğretim kurumlarıyla güçlü yanlarını birleştirerek öğrencilere yönelik ortak diploma vermeleri veya kurumda kayıtlı öğrencilerin anlaşma kapsamındaki diğer üniversiteye öğrenim görmeye gitmesi ve ortak diploma alması anlamına gelmektedir (YÖK, 2016).

Bu anlamda bahsi geçen belgenin uluslararasılaşmaya yönelik 2018 – 2022 yılları için belirlediği stratejik hedeflere aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 2-1: YÖK’ün Uluslararasılaşmada Stratejik Hedefleri Tablosu

Stratejik Amaç ve Hedefler	
Amaç 1. Türkiye’nin yükseköğretim alanında çekim merkezi haline gelmesini sağlamak	
Hedef No	Eylem Adı
1.1	Uluslararası öğrenci sayısının artırılması
1.2	Uluslararası öğretim elemanı sayısının artırılması
1.3	Tersine beyin göçü ile ülkemize nitelikli öğretim elemanı çekilmesi
1.4	Uluslararası öğrenci ve öğretim elemanı değişimi alanında işbirliğinin ve değişim programlarına katılımcı sayısının artırılması
1.5	Uluslararası öğrencilere yönelik barınma olanaklarının artırılması
1.6	Üniversitelerimizin uluslararası işbirliği potansiyelinin artırılması
1.7	Yükseköğretim alanının uluslararası görünürlüğünün artırılması
1.8	Yabancı dilde eğitim programları sayısının artırılması
1.9	Akademisyenlerin yabancı dilde eğitim verme kapasitelerinin artırılması
1.10	Yabancı hükümetler ve çok uluslu kurumlar ile işbirliği antlaşmalarının artırılması
Amaç 2. Uluslararasılaşmada kurumsal kapasitenin artmasını sağlamak	
Hedef No	Eylem Adı
2.1	Yükseköğretim bünyesinde “Uluslararası İlişkiler Daire Başkanlığı”nın ihdas edilmesi
2.2	Uluslararası ilişkiler alanında nitelikli ve yeterli insan kaynağı temini
2.3	Uluslararasılaşma alanında mevzuat, güncel gelişmeler ve eğilimler konusunda kurumlar arası iletişim mekanizmaları oluşturulması
2.4	Hedef/Odak ülkelerdeki dış temsilciliklerimizde “akademik müşavir” sıfatıyla yükseköğretim alanından sorumlu personel istihdam edilmesinin sağlanması

(YÖK, 2017)

YÖK, yükseköğretimde gittiği yapısal değişiklik çalışmaları kapsamında hedef odaklı uluslararasılaşma konusuna ağırlık vermektedir (YÖK, 2021). Var olan ortaklıkların sürdürülmesinin yanında yeni ortaklıklar ve yeni hedef ülkeler belirleyerek ilerlemeye önem verilmektedir. Bunun ilk adımı olarak 2017 yılında kurul bünyesinde “Uluslararası İlişkiler Daire Başkanlığı” kurulmuştur. Başkanlığın görev ve faaliyetleri 2005 yılında kurulan “Avrupa Birliği ve Uluslararası İlişkiler Birimi”ne dayanmaktadır (YÖK, 2018). Başkanlığın görevleri yükseköğretim alanında diplomatik makamlar ve ilgili yükseköğretim kuruluşları ile iletişimi sağlamak ve işbirliği çalışmaları yapmak, uluslararası öğrenci sayısının artırılmasına yönelik çalışmak ve öğrencilerin Türkiye’deki süreçlerini takip etmek, uluslararası anlaşma ve ortaklık süreçlerini yönetmek, dünyadaki durumu takip edip raporlamak, üyesi olduğumuz uluslararası kuruluşlarla süreçleri yürütmek, Türk yükseköğretim sisteminin tanıtımına ilişkin çalışmalar yapmak gibi özetlenebilir.

YÖK, yükseköğretim hedef ve vizyonu doğrultusunda çeşitli ülkelerin yükseköğretim alanındaki yetkili üst kurulları ile mutabakat zabıtları (memorandum of understanding MOU) imzalayarak daha çok öğrenim hareketliliği yapılmasının önünü açmak ve ortak programlar, ortak danışman atama ve proje yürütme gibi uluslararası işbirliklerinin önünü açma yoluna gitmiştir. İmzalanan bu MOU'lar neticesinde iki ülkeli üniversiteler de kurulmuş, kurulmaya devam etmektedir (Bulut Şahin & Eriçok, 2023). Ayrıca 2022 yılında gerçekleştirilen Yükseköğretimde Uluslararasılaşma ve Türkiye'deki Üniversitelerin Uluslararası Görünürlüğü Çalıştayı'nda alanın paydaşı uzman kişiler tarafından yükseköğretim sisteminin uluslararasılaşmasına yönelik çok yönlü öneriler sunulmuştur. Uluslararasılaşmanın desteklenmesi, küresel işbirliği alanları, küresel rekabet ortamında stratejik öncelikler başlıklı üç ayrı çalışma grubunda toplanan akademisyen ve uzmanlar, yükseköğretim çalışmalarının kurumsallaşmasından kurum tipine özgü esnek uluslararasılaşma stratejileri geliştirilmesine; uluslararasılaşmanın tanımının bütüncül yaklaşımla ele alınması, sürdürülebilir kapasite, teşvik gelirleri sağlanması ve öğrenci kabulünde mali değerlendirme ölçütüne yer verilmesi gibi genel önerilere ulaşıldığı Gür ve diğ. tarafından raporlanmıştır (2023).

2.5.2.2. Türkiye Maarif Vakfı (TMV)

TMV, 17 Haziran 2016 tarihinde 6721 sayılı kanun ile kamu yararına vakıf olarak kurulmuştur. Yurt dışında Türkiye Cumhuriyeti adına eğitim faaliyetleri yürütme yetkisine sahip olan vakıf, anlaşma olan hedef ülkelerde eğitimin tüm kademelerinde örgün ve yaygın boyutta her türlü etkin çalışmalar gerçekleştirmektedir. Vakfın kuruluş amacı yurt dışında insanlığın ortak değer ve birikimlerini esas alarak örgün ve yaygın eğitim hizmetleri vermektir. İyi inan yetiştirme düsturu ile eğitim öğretim faaliyetleri gerçekleştirir. Okul öncesi eğitimden yükseköğretime kadar tüm kademelerde eğitim kurumları ve yaygın eğitim amaçlı hizmet veren merkezler açmaktadır. Bu faaliyetlere ek olarak vakıf, okul ve eğitim kurumlarını destekleyici kütüphane, laboratuvar, sanat ve spor tesisleri kurmakta; yurtlar açmakta, kurumlarda görev alabilecek öğretmenler yetiştirmektedir (TMV, 2021) . TMV 2023 yılı itibarıyla çoğu Asya pasifikte olmak üzere 6 kıtada 52 ülkede eğitim faaliyeti yürütmektedir. 467 eğitim kurumunda 52 bin 834 öğrenci eğitim alırken, 40 yurt ile de öğrencilere hizmet vermektedir. Bu veriler haricinde, dönemsel uluslararası faaliyetler için toplamda 107 ülke ile resmi temas sağlandığı aktarılmıştır (TMV, 2023).

Maarif Vakfı bünyesinde, Türkiye'de eğitim almak isteyen herkese hizmet etmek üzere Maarif Eğitim Ajansı kurulmuştur. Bu ajans öğrencilere eğitim danışmanlığı ve tercih

rehberliği sağlamaktadır. Kuruluş misyonu itibariyle öğrenciler, eğitim kurumları ve uluslararası topluluklar arasında köprü kurma rolünü üstlenmektedir. Üniversite yerleştirmeleri için uluslararası eğitim kurumlarıyla, üniversitelerle ve diğer paydaşlarla işbirlikleri yaparak öğrencileri uluslararası eğitim fırsatları ile buluşturmak üzere çalışmalar yürütür. En önemli çalışmaları arasında üniversite tanıtı fuarları düzenlenmesi yer almaktadır (Maarif Agency, 2023). Çalışmanın devamında TMV çalışmalarından bahsederken Maarif Ajans faaliyetleri de bunun içinde yer alarak ikisi hakkında ortak bilgiler sağlanacaktır.

Vakfın 5 temel çalışma alanı vardır:

Eğitim Öğretim:

- Eğitim kurumları açma (okul öncesi, temel eğitim, ortaöğretim, yükseköğretim)
- Yaygın eğitim merkezleri (etüt, kültür merkezleri, kurslar)

Eğitime Destek:

- Kariyer Takip ve Rehberlik Sistemi

Burs ve Barınma:

- Eğitim amaçlı nakdi ve ayni destekler (burs, eğitim materyalleri)
- Hizmet veren ve eğitim alan kişilere yönelik yurt, pansiyon, lojmanlar

Yayınlar ve Ders Materyalleri:

- Eğitim programı materyalleri
- Kademelere göre öğretim materyalleri
- Ayni eğitim materyali destekleri (defter, kitap, kıyafet, bilgisayar, yazılım, vb.)
- Süreli ve süresiz yayınlar (bülten, rapor, dergi, vb.)
- Sempozyum, konferans, çalıştaylar
- Müfredata yönelik bilimsel araştırma ve geliştirme çalışmaları
- Yayın organları (eğitim program içerikleri geliştirilmesi, üretilmesi ve yayınlanması)

İstanbul Eğitim Zirvesi

- Eğitim dünyasındaki gündemler, gelişmeler ve tecrübelerin aktarılıp gelecek perspektiflerin belirlendiği uluslararası bir platformdur.
- 2021: Eğitimde Yeni Eğilimler ve Dönüşüm
- 2022: Okulun Geleceği, Pandemi Sonrası Eğitimin İhtiyaçları

Maarif Vakfı'nın temel hedefi, Türkiye'nin eğitim sistemini uluslararası standartlara uyumlu hale getirerek öğrencilere daha geniş bir perspektif sunmak ve uluslararası düzeyde rekabet edebilen bireyler yetiştirmektir. Vakıf, uluslararası öğrenci değişim programları aracılığıyla yabancı öğrencileri Türkiye'deki üniversitelere çekerek uluslararası öğrenci çeşitliliğini artırmaktadır. Türkiye'deki üniversitelerle uluslararası iş birlikleri ve ortaklık anlaşmaları yaparak öğrenci ve akademisyenlerin yurtdışında eğitim ve araştırma imkânlarına erişimini sağlamaktadır. Ayrıca vakfa bağlı olarak Arnavutluk'ta Tiran New York Üniversitesi ismi ile bir yükseköğretim kurumu da faaliyet göstermektedir. 2018 yılında TMV bünyesine katılan üniversite, Arnavutluk'taki ilk özel üniversite olma özelliği ile ülkedeki gençlere uluslararası standartlarda kaliteli eğitim sunmayı hedeflemektedir (TMV, 2021).

Vakıf, eğitim kurumlarına sahip olduğu ülkelerde kültür ve medeniyet bakımından etkileşimlerde bulunarak Türkiye'nin küresel çıkarlarının korunması hususunda büyük bir önem arz etmektedir. Uluslararası eğitim alanında Türkiye'den dünyaya açılan bir köprü olarak vazife üstlenmektedir (TMV, 2021).

Eğitim danışmanlığı temel amacıyla, Maarif Vakfı faaliyetlerine paralel ve destekleyici olarak 2018 yılında kurulan Maarif Ajansı, okullarının bulunduğu ülkelerde eğitim fuarları düzenlemektedir. Ajans, Türkiye üniversitelerindeki uluslararası öğrenci sayısını artırmak ve Türk üniversitelerinin faaliyetlerini yurt dışına tanıtmak için çalışmalar yapmaktadır. Türk üniversitelerinin yurt dışında gerçekleştirdiği YÖS'ler de ajansın ev sahipliğinde gerçekleştirilmektedir. Ajans faaliyetlerini 50 ülkede sürdürmektedir. Kaplan ve diğ. (2022) Sadece Maarif öğrencisi veya mezunu olanlara değil, bulunduğu ülkelerdeki tüm öğrencilerin ve özellikle Türkiye'ye ilgi duyanların Türkiye'de yükseköğretime devam etmesi için faaliyetler yürütmektedir.

Vakıf ulusal ve uluslararası eğitim projelerini hayata geçirdiği kurumlar arası işbirliği çalışmaları da yürütmektedir. Bu işbirlikleri ile ortak sosyal ve kültürel çalışmalara destek vermek, yurt dışında yapılan eğitim faaliyetlerini zenginleştirmek ve uluslararası öğrenci çalışmalarını desteklemek, kurum ve kuruluşlarla ortak tesislerden faydalanmak ve tecrübelerinden istifade etmek, vakfın mali kaynaklarını artırmak gibi hedeflere yönelik protokoller imzalanmıştır (Uza, 2020).

Eğitim kurumlarındaki akademik eğitimle beraber nitelikli yabancı dil eğitimi de sağlamaktadır. Türkçe öğretimi de bu nitelikli yabancı dil eğitiminin en önemli kısmıdır.

Vakıf merkezinde bulunan Türkçe ve Yabancı Dil Öğretimi Daire Başkanlığı tarafından hazırlanan müfredat ve materyaller doğrultusunda Maarif Okullarında Türkçe öğretmenleri aracılığıyla yabancı dil olarak Türkçe eğitimleri de verilmektedir. Ortaöğretimden mezun olurken uluslararası dil öğretimi standartlarına uygun olarak B2 seviyesinde Türkçe yeterliliğe sahip olmaları hedeflenmektedir. Örgün eğitime dâhil olan yabancı dil öğretiminin yanı sıra YEE'nin olmadığı ülkelerde Maarif Vakfı yetişkinler için de Türkçe eğitimleri vermektedir (TMV, 2021).

2.5.2.3. Yurtdışı Türkler Ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB)

2010 yılında kurulan YTB 2018 yılında alınan 4 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile yeniden yapılandırılarak günümüzdeki yapısına kavuşmuştur. Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı olarak kurulan YTB Yurtdışında yaşayan Türk vatandaşlar (diaspora), soydaş akraba (kardeş) topluluklar ve Türkiye'de okuyan uluslararası öğrencilere yönelik faaliyetler gerçekleştirmek üzere görevlendirilmiştir. YTB'nin kuruluş amacı, yurt dışında yaşayan Türk vatandaşları ve Türk kökenli topluluklar arasındaki bağları güçlendirmek, Türk kültürünü ve dilini korumak ve yaymak, ayrıca Türkiye ile yurt dışındaki Türk toplulukları arasında işbirliğini desteklemektir (YTB, 2024). YTB'nin bir merkez teşkilatı ve daire başkanlıkları bulunmaktadır ve görevlerini 5987 sayılı kanun kapsamında ve yönetmeliklerle yerine getirmektedir (Çömlek, 2023).

Bu amaçlar doğrultusunda çeşitli programlar ve projeler yürüterek yükseköğretimin uluslararasılaşması sürecine katkıda bulunan YTB'nin, alanla ilgili en önemli çalışmalarından biri, Türkiye Bursları programıdır. Bu program 2012 yılında uygulamaya konmuş olup, dünyanın her yerinden uluslararası öğrencilerin, yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarının ve Türk kökenli topluluklardan öğrencilerin Türk yükseköğretim sistemine katılmasını hedeflemektedir (Işıdan, 2022). Bu burs programı, dünya genelindeki başarılı öğrencilere fırsat eşitliği sağlayarak Türkiye'de uluslararası standartlarda eğitim almalarını hedeflemektedir. Öğrencilere sağlanan uluslararası standartlardaki akademik eğitimin yanı sıra dil öğrenimi, kültürel deneyim imkânları da sunulmaktadır. Bunlarla birlikte Türkiye'nin diğer ülkelerle karşılıklı iş birliği geliştirerek akademi, sanat, edebiyat, ekonomi, teknoloji ve mimari gibi pek çok alanda küresel kalkınmaya da katkı sağlamayı hedeflemektedir. Türkiye Bursları programı kapsamında, öğrencilere lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde burs imkânı sunulmaktadır. Bu burs programı kapsamında aylık burs ödemesinin yanı sıra üniversite harcı, sağlık sigortası, barınma, dil kursu, uçak bileti ile akademik ve kültürel

program imkânları da sunulmaktadır. Bu hali ile dünyanın en kapsamlı burs programlarından biri olarak kabul edilmektedir (Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, 2022). Dil öğrenimi programlarıyla öğrencilere Türkçe dil becerilerini geliştirme fırsatı da sunulmaktadır. Bu program sayesinde Türkiye'deki üniversiteler, uluslararası öğrenci hareketliliğini artırarak farklı kültürlerden öğrencileri ağırlama imkânı bulmaktadır. Aynı zamanda Türkiye Bursları programıyla öğrencilere sağlanan eğitim ve kültürel deneyimler, onların uluslararası alanda rekabetçi olmalarını ve kendi ülkelerinde yükseköğretim kurumlarına katkıda bulunmalarını sağlamaktadır.

Başkanlığın faaliyet raporunda aktarıldığına göre (2024) 2023 yılında Türkiye Bursları programına 162 ülkeden 117binden fazla öğrenci başvurmuş ve değerlendirmeler sonucu bu başvurulardan 4 bin 123'ü burs almaya hak kazanmıştır. Ayrıca 15 binden fazla uluslararası öğrenci bu burs programı ile Türkiye'de eğitimlerine devam etmektedir. YTB uluslararası öğrencilere sağladığı bursların yanı sıra sosyal ve kültürel birikim aktarımı için eğitim aldıkları dönemlerde yıl boyunca çeşitli akademik ve bilimsel yetkinlikler de sağlayacak "Uluslararası Öğrenci Akademileri" düzenlemektedir. Türkiye'de eğitimini Türkiye bursları ile tamamlayan öğrenciler "Türkiye Mezunları" programı ile takip edilmeye devam etmektedir. Ülkeler arası ilişkilere katkı sağlamak amacıyla YTB, her yıl mezunlarla kendi ülkelerinde buluşmalar gerçekleştirilir. Güncel olarak 150 binden fazla mezun ile iletişimde olan başkanlık, mezunlarla Türkiye Mezunları Portalı üzerinden de dijital iletişimlerini sürdürmektedir.

Türkiye Bursları markası altında üniversite eğitimi bursuyla beraber öğrencilere sunulan sosyal, kültürel ve mesleki programlardan hariç akademisyen, araştırmacı ve kamu görevlilerine yönelik de araştırma ve Türkçe dil eğitimi gibi alanlarda burslar verilmektedir.

Türkiye'nin yükseköğretimde uluslararasılaşma çalışmalarının temelinde şu dört esasa dayandığı ifade edilmektedir:

- Akademik gelişim ve etkileşim
- Ekonomik kalkınma ve dayanışma
- Sosyal ve kültürel etkileşim
- Siyasi ve diplomatik ilişkiler geliştirilmesi (Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, 2022).

2.5.2.4. Yunus Emre Enstitüsü (YEE)

Yunus Emre Enstitüsü, Türkiye'nin uluslararası kültürel ilişkilerini besleyen ve kültürümüzü yaygınlaştıran, Türkçe'nin öğretimini önceleyen faaliyetler gerçekleştiren, Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı bir sivil toplum kuruluşudur (STK). 2007 yılında kabul edilen Yunus Emre Kanunu kapsamında 2009 yılından beri kamu tüzel kişiliğine sahip bir STK olarak faaliyet göstermektedir.

Ankara merkezli olan Enstitü, vakfa bağlı bir kuruluş olarak yurt dışında kültür merkezleri aracılığıyla vakıf kanununa (2007) uygun faaliyetlerini yürütmektedir. Enstitünün, Türk dili ve kültürünü yaygınlaştırmak ve Türkiye'nin diğer ülkelerle dostluk ve kültürel bağlarını pekiştirmek amacıyla faaliyet yürüten şu birimleri bulunmaktadır: Türk Dili ve Kültürü, Eğitim ve Araştırma, Kültür Sanat, İletişim ve Yayın, Projeler ve İşbirlikleri. Türkiye'nin uluslararası alanda bilinirliğini, güvenilirliği ve itibarını artırma misyonuyla çalışan vakıf, Dünyanın her yerinde Türkiye'yi seven ve Türkiye'ye dost insan sayısını artırmayı hedeflemektedir (Güzel, 2016).

Bu amaçlarla faaliyet gösteren enstitü kültürel diplomasi alanında diğer ülkelerle olan yarışa Türkiye'nin de kurumsal düzeyde dâhil olmasını sağlamıştır. Türkiye'nin kültürel diplomasisinin icra edilebilmesi için enstitünün yukarıda sayılan amaç, faaliyet ve görevleri Fransa'nın Alliance Française'ı, İngilizler'in British Council'i, Almanya'nın Goethe Enstitüsü, İspanya'nın Instituto Cervantes'i gibi yabancı benzer enstitülerin çalışmaları göz önüne alınarak hazırlanmıştır (Ünalı, 2019).

YEE Türk kültürünün dünya genelinde yayılmasını hedefleyen bir vizyonla dünya genelindeki 85 kültür merkezi ile çalışmalarını sürdürmektedir. Kültürel etkinlikler, sergiler, konferanslar ve seminerler ile Türkiye'nin, Türk dilinin ve kültürünün tanıtımını sağlayarak Türkiye'ye ve Türkiye'de eğitim almaya ilgili artırmaktadır. Ayrıca yurt dışındaki üniversiteler ile Türkiye'deki üniversitelerin irtibatı için bir köprü görevi görmektedir. Türkiye'nin bilimsel ve akademik birikimini dünyaya tanıtırken, dünya üniversitelerinde de Türkiye ve Türkoloji çalışmalarını teşvik etmektedir. Kişilerin Türkiye'de yükseköğretim alma fırsatlarını ve avantajlarını onlara tanıtmaktadır. Türkçe eğitim faaliyetleri kapsamında düzenlediği eğitmen eğitime programları da yükseköğretim alanında uluslararasılaşma konumuzun kapsamına girmektedir. Ayrıca yurt dışında belirlenen ülkelerin devlet okullarında Türkçe dilinin seçmeli yabancı dil olarak müfredata dâhil edilmesi için girişimlerde bulunmakta, Türkçe öğretimi için ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği

yapmaktadır. Yurt içinde 98 üniversite ile işbirliği protokolü bulunan YEE'nin yurt dışında 92 üniversite ile işbirliği protokolü bulunmaktadır. Ayrıca Yurt dışında 124 üniversite ile Türkoloji alanında protokol imzalanmıştır (YEE, 2022).

Türkçe Yeterlilik Sınavları (TYS) Yunus Emre Enstitüleri tarafından düzenlenmektedir. YÖS'lerin ülkelerde uygulanmasına destek vermektedir. Türkçe'nin yabancı dil olarak öğretimi alanında çalışan akademisyenler, TÖMER'lerde çalışan Türkçe okutmanları ve YYS'yi hazırlayan soru yazarlarına yönelik hizmet içi eğitim seminerleri ve çalıştaylar düzenlemektedir.

2.5.2.5. Türk İşbirliği Ve Koordinasyon Ajansı (TİKA)

TİKA, Türkiye'nin uluslararası kalkınma yardımlarını yönetmek, koordine etmek ve uygulamak amacıyla kurulmuştur. 1992 yılında Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı olarak kamu diplomasisi yaklaşımı gündeme alınarak kurulan TİKA, Türkiye'nin samimi ilişkiler kurduğu ülkelerde ve özellikle din, dil, soy, kültür ve tarihten gelen bağın kuvvetli olduğu bölgelerde, uluslararası kalkınma projeleriyle birlikte hiçbir karşılık beklemezsizin çeşitli faaliyetler yürütmektedir. 2011 yılında Kanun hükmünde kararname ile teşkilat kanunu ve adı değiştirilerek güncel ismi olan Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) adını almıştır (Yılmaz & Kılıçoğlu, 2017). 2018 yılında ise Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile kamu tüzel kişiliğine sahip olarak nitelendirilip Kültür ve Turizm Bakanlığı teşkilat yapısı altında yer verilmiştir (Eren, 2020). TİKA, kamu diplomasisinin dış politika ayağını yürüten kuruluşlardan olduğu için Dışişleri Bakanlığı ile de koordineli çalışmaktadır (Eren, 2017). Hatta bakanlık tarafından, Türkiye'nin kalkınma işbirliği politikasının uygulanması sorumluluğunun TİKA'ya verildiği belirtilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2018)

Türkiye adına bir stratejik çıkar gözetmeden dış politikada hedef belirlenen ülkelerde imar, temiz su, akut yardım ve gıda gibi destekler sağlamasının yanı sıra TİKA aynı zamanda yürüttüğü sosyal ve akademik proje ve faaliyetler ile yardım sağladığı ülkenin kurumsallaşma süreçlerine de destek olmaktadır. Ülkelerle karşılıklı kalkınmaya katkıda bulunacak iktisadi, ticari, teknik, sosyal, kültürel ve eğitim alanlarında projeler ve faaliyetler geliştirmektedir (TİKA, 2018). Eğitim, kurs, seminerler, öğrenci değişim programları, sağlık ve konut projeleri gibi çalışmalar ile Türk dış politikasının en önemli sosyal proje uygulayıcısı konumuna yükselmiştir (Kardaş & Erdağ, 2012). Sürdürülebilir kalkınma misyonuyla TİKA, 1995 yılı sonrasında iyi yetişmiş insan nüfusu için nitelikli eğitim çalışmalarına ağırlık

vermeye başlamıştır. “Ata toprakları” denilen coğrafyada okullar, kütüphaneler, laboratuvarlar inşa edip üniversitelere teknik donanım sağlayarak eğitim faaliyetlerini hızlandırmıştır.

TİKA ayrıca STK, kamu, özel sektör aktörlerini ortak paydada buluşturarak Türkiye’nin kalkınma yardımları konusunda işbirliği yürütmektedir. TİKA’nın 5 kıtada 150’ye yakın ülkedeki işbirlikleri ile Türkiye’nin dünyada en fazla insani yardım yapan ülke olduğu verisi aktarılmıştır (TİKA, 2018). Nalçacıoğlu ve diğ. (2024) 2023 yılı itibarıyla 61 ülkede, 63 program koordinasyon ofisi bulunduğu, 170’den fazla ülkede 30 binden fazla proje ve faaliyet gerçekleştirildiği verisini aktarmıştır.

Cumhurbaşkanlığı kararnamesince belirlenen yetki görev ve sorumlulukları kapsamında, TİKA’nın Türk yükseköğretiminde uluslararasılaşma stratejisine hizmet eden şu görev ve faaliyetleri sayılabilmektedir:

- Hedef işbirliği ülkelerden eğitim ve staj amacıyla Türkiye’ye gönderilecek kamu görevlileri ve diğer kişilere burs ve benzeri desteklerin sağlanması,
- Yurt dışındaki ortak tarihi, kültürel ve toplumsal miras ve değerlerin korunmasına yönelik uluslararası sosyal ve kültürel proje ve çalışmalar yürütülmesi,
- Uluslararası kuruluşlar ve temsilcileri ile ortak çalışmalarda yer alınması (Eren, 2020),

Ayrıca çalışmaları arasında Türkiye ile diğer ülkeler arasında akademik işbirliğini teşvik etmek amacıyla yükseköğretim kurumları arası ortak araştırma projeleri yapılması, eğitim materyalleri temini ve paylaşımı; eğitim kalitesinin artırılması amacıyla altyapı ve donanım ihtiyaçlarının karşılanması için gelişmekte olan ülkelerdeki üniversitelere laboratuvar ekipmanları sağlanması ve kütüphane tefrişatı; uluslararası düzeyde mesleki becerilerin geliştirilmesi amacıyla Türkiye’deki mesleki eğitim kurumları ile yabancı ülkelerdeki mesleki eğitim kurumları arasında işbirliği projeleri gerçekleştirilmesi faaliyetlerinin yer aldığı Nalçacıoğlu ve diğ. (2024) araştırmasında ifade edilmiştir.

TİKA’nın yukarıda belirtilen faaliyetleri, Türkiye’nin yükseköğretim sisteminin küresel ölçekte tanınmasını ve uluslararası öğrenci hareketliliğinin artmasını desteklemektedir. Bu sayede, Türkiye’deki üniversiteler uluslararası öğrenciler için çekici bir hedef haline gelmekte ve bilgi ve donanımlarını uluslararası üniversiteler ile paylaşabilmekte, kültürel ve akademik alanda uluslararası işbirliği güçlenmektedir.

3. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Alan yazın incelendiğinde yurt içinde ve yurt dışında yükseköğretim kurumlarında uluslararasılaşma konusunda çeşitli araştırmaların yapıldığı görülmektedir. Bu bölüm altında tez konusu ile benzer yapılan araştırmalara yer verilmektedir.

3.1. Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar

Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasını konu alan çalışmalar incelendiğinde mevcut durumu tüm yönleriyle bütünsel ortaya koyan aşağıdaki araştırmalara ulaşılmıştır:

Balyer ve ark. (2024), yükseköğretimde uluslararasılaşma ve küreselleşme kavramlarını inceledikleri sistematik derleme çalışmasında güncel gelişmeleri incelemişlerdir. 2018 yılı ve sonrasına odaklanan araştırma, veri tabanında yer alan makalelerin ülke, yöntem, örneklem türleri, konu alanları ve sonuçlarını incelemektedir.

Bilgili’nin (2024) Türkiye’de eğitimde uluslararasılaşma konusunu tarihsel gelişimi ve güncel çalışmalarla ele aldığı konferans sunumu uluslararasılaşma ile ilgili kavramsal terimleri ve bunların farklarını açıklamış, eğitimde uluslararasılaşmanın tarihsel gelişimini çalışmalardan örnekler vererek aktarmıştır. Eğitimde uluslararasılaşma çalışmasının birkaç müfredat çalışması hariç, daha çok yükseköğretim boyutunda gerçekleştiğini ifade etmiştir. Eğitimde uluslararasılaşmayı bir kültürel diplomasi aracı olarak ele almış ve burada kültürel güç unsurları olarak tanımladığı TMV, TİKA, YEE ve YTB gibi kurumların çalışmalarından örnekler aktarmıştır. En son Maarif Vakfı’nın dünya genelindeki çalışmalarını detaylı olarak açıklamıştır.

Yükseköğretimin uluslararasılaşması alanında en son araştırmalardan olan Şahin ve Eriçok’un (2023) ulusal stratejiler ve kurumsal yönetimi ele aldığı çalışma, doküman incelemesi ve içerik analizi yöntemi ile hazırlanmıştır. Çalışmanın kapsamının Türkiye’de yükseköğretimde uluslararasılaşmada genel strateji ve politikalar olduğu fakat çalışma kapsamında incelenen stratejilere göre en fazla yer verilen uluslararasılaşma alanının uluslararası öğrenciler olduğunun tespit edildiği çalışmada ifade edilmiştir. Çalışmanın bulguları ulusal düzeyde incelenen dokümanlar ve kurumsal düzeyde örneklem belirlenen 40

üniversitenin kaynaklarının incelenmesine uygulanan içerik analizi sonuçlarıyla ortaya konmuştur. Ulusal düzeyde belirlenen politika ve stratejileri ortaya koymak için 11. Kalkınma Planı, Çetinsaya'nın Büyüme, Kalite, Uluslararasılaşma: Türkiye Yükseköğretimi İçin Bir Yol Haritası raporu, YÖK'ün Uluslararasılaşma Strateji Belgesi 2018-2022, Yükseköğretimde Hedef Odaklı Uluslararasılaşma Raporu ve Yükseköğretimde Uluslararasılaşma ve Türkiye'deki Üniversitelerin Uluslararası Görünürlüğü Çalıştayı sonuçları incelenmiştir. Kurumsal düzeyde ise uluslararası öğrencilerin sayıca en fazla olduğu devlet ve vakıf üniversitelerinde ofis çalışanları, bağlı olunan üst yönetim, ofislerin alt yapılanması ve uzmanlaşma stratejileri değerlendirilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre uluslararasılaşmada en fazla önem verilen stratejinin Türkiye'ye uluslararası öğrencilerin çekilmesi olduğu ifade edilmiştir. Kurumsal boyutta vakıf üniversiteleri ve devlet üniversitelerinin uluslararasılaşmayı ele alışında olanaklar ve eğilimler açısından farklar olduğu, vakıf üniversitelerinin sahip olduğu donanımsal bazı görevlerin devlet üniversitelerinde olmadığı tespit edilmiştir. Üniversitelerin çoğunun uluslararasılaşmayı vizyon ve misyon boyutunda ele alacak kadar önemseydiği fakat belirledikleri hedeflere göre odaklandıkları uluslararasılaşma alanlarını sadece uluslararası öğrencileri Türkiye'ye çekmekten daha kapsamlı tutmaları gerektiği, Knight'ın klasik modelinden öteye bir yapılandırma gerekliliği belirtilmiştir. Araştırmanın kısıtlılıkları olarak sadece doküman ve web sayfaları incelemesi yapıldığı belirtilmiş ve bu alandaki paydaşların görüşlerinin alınacağı yeni çalışmalarla desteklenebileceği önerilmiştir.

Bir diğer güncel çalışma Çalıkoğlu'nun Türkiye'de Yükseköğretimin Uluslararasılaşması: Tematik ve Metodolojik Bir Analiz (2023) başlıklı çalışmasıdır. Uluslararasılaşmanın git gide artan gündem değeri ve araştırmacıların artan ilgisi doğrultusunda uluslararasılaşmanın Türkiye bağlamının incelendiği akademik bir birikim oluşması amacıyla bu çalışmayı hazırladığını ifade etmiştir. Çalışmada, Türk yükseköğretiminde uluslararasılaşma konusunu ele alan akademik makalelerin yıl, konu, tematik bakış, makale yazarlarının çalışma alanları, kullanılan kavramsal/teorik çerçeve ve metodolojik yaklaşımlar açısından incelendiği belirtilmiştir. Uluslararasılaşmayla ilgili yayımlanan makalelerin 2015 yılında başlayıp 2016 yılında artarak devam ettiği, makalelerin tematik bakışında sosyo-kültürel bakışın en yaygın olarak yer aldığı, çalışmaların teorik bir çerçeveye dayanmadığı bulgularına yer verilmiştir. Ayrıca bu alandaki çalışmaların %53 ile en çok nitel yöntemlerle gerçekleştirildiği aktarılmıştır. Nitel yöntemlerden de en çok olgu

bilim ve durum çalışması desenlerinin tercih edildiği görülmektedir. Çalışmada bulguların uluslararasılaşma ile ilgili Türkiye’de en çok uluslararası öğrenciler konusunun çalışıldığını gösterdiği belirtilmiştir.

Metin (2022) Türkiye’de yükseköğretimde uluslararasılaşma konusunu rekabet gücü analizi odağında ele almıştır. Bu çalışmada son yıllarda artan uluslararası öğrenci sayısı ve dünyada uluslararası öğrencilerin bulunduğu ilk 10 ülke arasında yer alması ile Türkiye’nin uluslararası eğitim sektöründe Pazar payını artırma potansiyeli olan ülkeler ve şehirler belirlenmiştir. Çalışmada ayrıca Türkiye’nin tahmini eğitim hizmeti ihracatı rakamı ilk kez belirlenmiştir. Üniversitelerin eğitim-öğretim haricinde araştırma-geliştirme fonksiyonlarının da yeterince olgunlaşmaması sebebiyle üretemeyen üniversiteler ekosisteminde yer aldığı belirtilmiş ve bölgesel kalkınmaya katkı sağlayan üreten üniversiteler ekosistemine geçiş için önerilere detaylı olarak yer verilmiştir.

Bu alanda en kapsamlı tez çalışması olarak Eriçok’un (2020) “Türkiye’de Yükseköğretimin Uluslararasılaşmasının Değerlendirilmesi” isimli doktora tezi öne çıkmaktadır. Betimsel durum çalışması modeli kullanılan bu nitel araştırmada doküman incelemesi ve görüşmeler yoluyla veriler toplanmış ve verilerin analiz edilmesinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırma ve incelemeler sonucu, Türkiye’de yükseköğretimin anlamına ilişkin akademik, kültürel, politik ve ekonomik tanımların belirlendiği, politikalar anlamında tanınırlık ve görünürlük, hareketlilikler, uluslararası olma ve stratejik planlama ile öğrenci olanakları uygulamalarının belirlendiği ifade edilmiştir. Türkiye’de uygulanan çalışmalar, uluslararasılaşmayı teşvik eden durumlar, önündeki yönetsel ve akademik engeller, Türkiye’nin bu alandaki rekabet gücü hakkında bulgular sunulmuştur.

Omar’ın yüksek lisans tezi (2020) kurumların uluslararasılaşma süreçleri, uluslararası öğrencilerin beklentileri, deneyimleri ve değerlendirmelerini nitel yöntemle incelemektedir. Anketler ve derinlemesine görüşmelerle veri toplanan araştırmada bulgular uluslararası öğrencilerin Türkiye’deki eğitim kalitesinden memnun olduklarını fakat dil, kültürel uyum ve bürokratik süreçlerde zorluklar yaşadıklarını ortaya koymuştur. Araştırma sonucunda, Türkiye’ye uluslararası öğrenci çekmek için stratejilerin güçlendirilmesi ve öğrencilerin deneyimlerini zenginleştirmek üzere çalışmalar yapılması önerilmiştir.

Gülşah Taşçı (2018) hazırladığı doktora tezinde 1995-2014 yılları arasında Türkiye’nin yükseköğretimde uluslararasılaşma sürecini incelemiştir. Nitel veriler

fenomenoloji ve çoklu olay yöntemi; nicel veriler tarama modeliyle ele alınmıştır. Üniversitelerin uluslararasılaşma politika ve stratejilerinin uluslararası öğrenci sayısını artırma, yurtdışı işbirlikleri kurma ve akademik değişim programları çalışmaları odağında içerik analiziyle incelendiği görülmektedir. Bulgular uluslararasılaşmaya dair farkındalık ve karşılaşılan zorlukları yabancı dil seviyesi, üniversite türü ve bilim dalının uluslararasılaşma algısında farklılık yarattığı; öğrencilerin bürokratik engeller ve fon sıkıntısı sebepleriyle zorluk yaşadıkları verileriyle ile ortaya koymaktadır. Bu çalışma, yükseköğretimde uluslararasılaşma alanında yapılacak diğer çalışmalar için uluslararasılaşma stratejileri ve politikaları, uluslararasılaşmada karşılaşılan zorluklar ve fırsatlar, uluslararasılaşmanın gerekçeleri konularında önemli veriler sunmaktadır.

Türk üniversitelerinde uluslararasılaşma süreçlerinin çoklu vaka çalışması ile incelendiği doktora tezinde Şahin (2017) fenomenoloji ve çoklu örnek olay yöntemleriyle Türk üniversitelerindeki uluslararasılaşma süreçlerinin katkılarını, bu süreçlerdeki çatışmaları ve çatışma kaynaklarını, zorlukları ve zorlukların aşılmasına yönelik stratejileri araştırmıştır. Araştırmanın bulguları, uluslararasılaşmanın akademik gelişim, kültürel çeşitlilik ve ekonomik faydalar sağladığını ancak fon eksikliği, bürokratik engeller ve kültürel uyum sorunlarının başlıca çatışma kaynakları olarak belirlendiğini ortaya koymuştur. Öğretim üyeleri ve öğrenciler arasında dil bariyerleri ve iletişim problemleri, kurum içi ve yönetsel koordinasyon eksiklikleri, uluslararası öğrenci çekme ve memnuniyet sağlama, finansman eksikliği ve tanıtım pazarlama eksikliklerinin uluslararasılaşma süreçlerini olumsuz etkilediği ifade edilmiştir.

Bu alanda yazılan bir diğer doktora tezi (Selvitopu, 2016) yükseköğretimde uluslararasılaşma alanında Türkiye'deki stratejileri süreç yaklaşımı çerçevesinde ele almaktadır. Derinlemesine görüşmeler, doküman analizi ve süreç değerlendirmesi yöntemleriyle çeşitli üniversitelerin uluslararasılaşma politikalarının geliştirilme ve uygulanma süreçleri değerlendirilmiştir. Araştırmanın bulguları Türk üniversitelerinin uluslararasılaşma süreçlerinde stratejik planlama, kurumsal iş birlikleri ve öğrenci hareketliliği alanlarında önemli çalışmalar yaptığını ortaya koyarken, süreçlerin sürdürülebilirliği için kurumsal destek ve kaynak gerekliliğini vurgulamaktadır. Diğer araştırmalar gibi uluslararasılaşma stratejilerinin uygulanmasında karşılaşılan zorlukları ortaya koyarken, politika yapıcılara kapsamlı stratejiler uygulanması gerektiğini önermektedir.

Arkalı Olcay ve Nasır'ın (2016) yükseköğretimde uluslararasılaşmayı Türkiye'de belirli bir dönemde yapılan çalışmalar üzerinden değerlendirdiği çalışma, Türkiye'de yükseköğretimde uluslararasılaşma konusunda ve özellikle uluslararası öğrenci hareketliliği hakkında önemli bilgiler aktarmaktadır. Türkiye'nin yükseköğretim politikalarına ışık tutmak üzere hazırlanan çalışma, uluslararasılaşma olgusunu en çok uluslararası öğrenciler perspektifinden incelemiş ve literatürdeki kaynaklar ve veriler kullanılarak karşılaştırmalı analiz yapılmıştır. Bulgular belirli ülkelerde uluslararası öğrenci sayısında artış olsa da dünya genelindeki yüzdenin belirtilen yıllar arasında düşüş gösterdiğini ifade etmektedir. Türkiye'deki uluslararası öğrencilerin geldikleri ülkeler, sayıları ve yüzdeleri hakkında veriler aktarılmış, Türkiye'deki artışın genel bir avantaj olarak değerlendirilebileceği ve geniş politikalar hazırlanması gerektiği ifade edilmiştir.

3.2. Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

Bu bölümde yükseköğretimde uluslararasılaşma kavramını ve çalışmalarını dünya genelinde ele alan uluslararası çalışmalara yer verilmiştir.

Vanita (2024), *"A Roadmap For Internationalization Of Higher Education As 'Per Nep 2020 Framework (NEP 2020 Çerçevesine Göre Yükseköğretimin Uluslararasılaştırılması İçin Bir Yol Haritası)"* isimli çalışmasında Ulusal Eğitim Planı (NEP) 2020'nin Hindistan'daki yükseköğretim kurumlarına uluslararasılaşma konusunda sunduğu fırsatları değerlendirmektedir. Hindistan yükseköğretiminin daha küresel bir yönelime sahip olması ve uluslararası çalışmalar ve araştırmalar yürütmesi için NEP 2020'nin Hindistan yükseköğretim kurumlarını küresel düzeyde rekabet edebilir hale getirmeyi, yurt dışı iş birlikleri ve ortaklıkları teşvik etmeyi amaçladığını ifade etmiştir.

De Wit, Altbach ile hazırladığı (2021) çalışmada ise yükseköğretimde uluslararasılaşmada küresel eğilimler ve geleceğe yönelik önerileri ele almıştır. Bu çalışmada önce mevcut durum değerlendirmesi, tarihsel gelişim ve uluslararasılaşmadan ne anlaşıldığı çerçevesinde yapılmış ardından alandaki en iyi uygulamalar ve yenilikçi yaklaşımlar tartışılmıştır. Çalışmanın bulguları uluslararasılaşmanın yükseköğretim alanında dünya genelinde hızla yaygınlaştığı ve uygulamada hareketliliği ile yurt dışı eğitim programı uygulamalarının arttığı, dijitalleşme ve sanal hareketlilik ile uluslararası deneyim kazanma fırsatlarının arttığı küresel eğilimler olarak ortaya konmuştur. Yükseköğretimde

uluslararasılaşmanın önündeki zorluklar ve engeller hakkında milliyetçi ve popülist politikaların, iklim değişikliklerinin ve COVID-19 pandemisinin etkilerine yer verilmiştir. Küresel eğilimlerin sürdürülmesi ve zorluklarla mücadele için uzun vadeli stratejilerin benimsenmesi önerilmektedir.

Yükseköğretimde uluslararasılaşma sürecini eleştirel bir bakış açısı ile ele alan çalışma *“Internationalization in higher education, a critical review”* (De Wit, 2019), uluslararasılaşmanın kavramlarını, ülkeler tarafından ele alınış biçimlerini, avantajlarını ve süreçte karşılaşılan zorlukları tartışmaktadır. Eleştirel perspektifle analiz edilen çalışmanın bulguları, uluslararasılaşmanın akademik mükemmeliyet, kültürel çeşitlilik ve ekonomik kalkınma gibi alanlarda önemli fırsatlar sunduğunu ortaya koymaktadır. Buna karşılık eşitsizlikler, dil bariyeri, kültürel uyum sorunlarını da beraberinde getirdiği bulgularına yer verilmiştir. Buna yönelik, uluslararasılaşmanın daha kapsayıcı ve dengeli bir şekilde yönetilmesi gerektiği önerisi paylaşılmıştır.

Taşçı (2018) Yükseköğretimin Uluslararasılaşması ve Küresel Hareketlilik kitabını (Streitwieser, 2014) incelediği çalışmasında, yükseköğretimde küreselleşmenin farklı açılardan irdelenmesi sonucu ortaya çıkan anlayışların, karşılaştırmalı eğitim altında ele alındığı bir kitap olduğunu ifade etmiştir. Kitabın değişen yükseköğrenim algısı, yaklaşımları ve felsefeleri doğrultusunda değerlendirmeler içerdiği, yükseköğretimin uluslararası gündemlere göre yeniden yapılandırılması gerektiğini önerdiği Taşçı tarafından aktarılmıştır. Eserin uluslararası öğrenci hareketliliği, akademik işbirlikleri ve yükseköğretim politikalarının küresel perspektiften nasıl şekillendiğini içerik analizleri, karşılaştırmalı çalışmalar ve vaka incelemeleri gibi nitel ve nicel yöntemlerle ele aldığı ifade edilmektedir. Kitabın bulguları uluslararasılaşmanın yükseköğretim kurumlarına itibar sağlamanın yanı sıra ekonomik ve sosyal faydalar da sağladığını ortaya koymaktadır. Taşçı tarafından kitabın uluslararasılaşma alanında çalışan kişiler için yansıtıcı bir bakış açısı sağladığı ve düşünme anı sunduğu ifade edilmiştir.

Yükseköğretim Sistemlerinin Uluslararasılaşması Türkçe başlığı ile Ardakani ve arkadaşlarının hazırladığı çalışma (2011), yükseköğretim sistemlerinin uluslararasılaşma süreçlerini ve süreçlerin etkilerini incelemektedir. Çalışmada farklı ülkelerin yükseköğretim sistemlerindeki uluslararasılaşma politikaları karşılaştırmalı bir yaklaşımla ele alınmıştır. Ülkelerin istatistiksel verileri ve politika dokümanları, niteliksel içerik analizi ile

incelenmiştir. Bu analizle beraber çalışma, tümevarımsal kategori geliştirme yöntemi ile hazırlanmıştır.

Qiang (2003) yükseköğretimde uluslararasılaşma kavramına teorik bir çerçeve sunduğu çalışmasında, uluslararasılaşmanın tanımlarını, boyutlarını ve stratejilerini ele almış ve yükseköğretim kurumlarının bu süreci nasıl yönettiğini incelemiştir. Kavramsal analiz yöntemi kullandığı çalışmada bulgular, uluslararasılaşmanın eğitim müfredatına entegre edilmesi, öğrenci ve personel hareketliliğinin artırılması ve uluslararası iş birliklerinin geliştirilmesi temel bileşenlerini ortaya koymuştur. Qiang çalışmada uluslararasılaşmanın kurumsal düzeyde bir stratejik planlama gerektirdiğini ve kültürel çeşitliliğin önemli olduğunu vurgulamıştır.

Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması hakkında yapılan çalışmalar, sürecin tarihsel gelişimi, ulusal stratejileri, kurumsal yönetimi ve rekabet gücü analizlerini kapsamaktadır. Yapılan araştırmalar, Türkiye’deki yükseköğretimin uluslararasılaşması stratejilerinin büyük ölçüde uluslararası öğrenci çekimine yönelik olduğunu ortaya koyarken, üniversitelerin uluslararasılaşma hedeflerinde uluslararası öğrenci hedefinin ötesine geçilmesi gerektiğini değerlendirmektedir. Bu alandaki akademik çalışmaların çoğunun nitel yöntemlerle yapıldığı görülmektedir.

Yükseköğretimin uluslararasılaşması alanında yurt dışında yapılan çalışmalar yükseköğretim kurumlarının küresel rekabet edilebilirliğini ele alırken aynı zamanda uluslararası iş birlikleri, dijitalleşme ve hareketlilik gibi modern yaklaşımların benimsenmesini ve küresel zorluklarla mücadele yöntemlerini kapsamaktadır. Çalışmaların bulguları ise uluslararasılaşmanın beraberinde getirdiği zorluklar ve faydaları ele alırken, yükseköğretimde uluslararasılaşmanın bazı temel bileşenler ile gerçekleştiğini ortaya koymuştur. Bulguların ortak noktası, yükseköğretimde uluslararasılaşma için uzun vadeli stratejilerin benimsenmesi gerektiğini göstermektedir.

4. YÖNTEM

4.1. ARAŞTIRMANIN DESENİ

Bu çalışmanın amacı, Türk yükseköğretim sisteminin uluslararasılaşmasına ilişkin mevcut durumunu, öne çıkan kurum ve kuruluşların çalışmaları üzerinden inceleyerek ortaya koymaktır. Bu araştırma nitel araştırma yönteminde yaygın olarak kullanılan desenlerden biri olan durum çalışması deseni ile tasarlanmıştır. Nitel yöntemle çalışılan bu araştırmada derinlemesine görüşme ve yazılı dokümanların incelenmesi (doküman/metin analizi) veri toplama teknikleri kullanılmıştır. Bu çalışmada ayrıca veri çeşitlemesi kullanılmıştır. Veri analiz tekniği olarak betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Elde edilen veriler kavramsal çerçeveye göre tematize edilmiş ve veriler tematik çerçeveye göre işlenmiştir. İşlenen veriler tanımlamalar ve değerlendirme yorumları ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Nitel araştırma, bir konuda derinlemesine bir anlayışa ulaşmak için kullanılan bir bilgi üretme yöntemidir ve bu tür araştırmalar gözlem, görüşme, doküman ve söylem analizi gibi tekniklerle yürütülmektedir. Amacı ise konuyu tüm yönleriyle ayrıntılı bir şekilde inceleyerek bütüncül bir bakış açısı kazanmaktır (Baltacı, 2019). Nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması, bir konu hakkında sistematik ve çoklu veri toplama teknikleri ile derinlemesine araştırma yapılan bir metodolojik yaklaşımdır (Subaşı & Okumuş, 2017). Nitel araştırmaların görüşme, gözlem ve doküman inceleme olmak üzere üç veri toplama tekniği vardır. Bu tekniklerin beraberinde kullanılan veri çeşitlemesi, farklı kaynaklardan, yöntemlerden ve biçimlerden verilerin kullanılmasıyla araştırmaların zenginleştirilmesi sürecidir (Creswell, 2014).

4.2. ÇALIŞMA GRUBU

Araştırmanın çalışma grubunun belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu kapsamda temel ölçüt “Türkiye’de yükseköğretim kurumları ile yükseköğretim alanına yönelik çalışma yapan ve özellikle uluslararası çalışmaları olan kurum ve kuruluşlar” olarak belirlenmiştir. İlgili kurum ve kuruluşlar olarak “Yükseköğretim Kurulu (YÖK), Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar (YTB), Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA), Türkiye Maarif Vakfı (TMV) ve Yunus Emre Enstitüsü (YEE)” seçilmiştir. Bu kurum ve kuruluşların kendileri ve yükseköğretimde uluslararasılaşma anlamında yaptıkları çalışmalar hakkında yapılan doküman incelemelerinin

yanı sıra, kurumlarda farklı kademe ve görevlerde bulunan kişilerden görüşme talep edilmiştir. Ayrıca, Türkiye’de uluslararasılaşma bağlamında 2000 yılından günümüze kadar yazılan YÖK Ulusal Tez Merkezi’nde yer alan tezler (Eriçok, 2020; Göver, 2021; Kaya, 2014; Köksal, 2014; Omar, 2020; Selvitopu, 2016; Umurbek, 2018; Ünal, 2019); DergiPark ve Google Scholar veri tabanlarında yer alan makaleler; çalışmaları incelenen kurum ve kuruluşların stratejik planları, raporları ve faaliyet dokümanları araştırmanın çalışma grubunu oluşturmaktadır.

Çalışma kapsamında her kurumdan yükseköğretimde uluslararasılaşma ile ilgili çalışma yapan birimlerden yöneticiler ile görüşülmesi planlanmıştır. Kurum görüşme taleplerinde detaylı belirtilen tez konusu doğrultusunda kurumlar ilgili yöneticiler ile görüşmeler sağlamıştır. Bu doğrultuda TMV’de yönetici pozisyonunda görev alan 3 erkek (K1, K2 ve K3), YÖK’de yönetici pozisyonunda görev yapan 1 erkek (K4), TİKA’da yönetici pozisyonunda görev yapan 1 erkek (K5) ve uzman düzeyinde çalışan 1 kadın (K6), YTB’de uzman düzeyinde görev yapan 1 kadın (K7), YEE’de uzman düzeyinde görev alan 1 erkek (K8) olmak üzere toplamda 8 ayrı kişiyle görüşülmüştür. Bu görüşmelerden altısı yüz yüze yarı yapılandırılmış olarak gerçekleşirken, iki ayrı kişiden yazılı olarak dönüş alınmıştır. Görüşme yöntemlerindeki bu değişkene ön görülemeyen bir gelişme olarak araştırmanın sınırlılıkları bölümünde yer verilmiştir Görüşmelere ait bilgiler tablo 4-1’de sunulmuştur:

Tablo 4-1: Görüşmelere ait bilgiler

Yükseköğretim Kurulu (YÖK)	Türkiye Maarif Vakfı (TMV)	Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA)	Yunus Emre Enstitüsü (YEE)	Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB)
• yarı yapılandırılmış yüz yüze 1 görüşme (K4)	• yarı yapılandırılmış yüz yüze 3 görüşme (K1, K2, K3)	• yarı yapılandırılmış 2 yüz yüze görüşme (K5, K6)	• 1 yazılı görüş (K8)	• 1 yazılı görüş (K7)

4.3. VERİ TOPLAMA SÜRECİ VE ARAÇLARI

Bu araştırmanın konusu en genel hali ile “yükseköğretimde uluslararasılaşma”dır. Bu konunun altında daha özel ve sınırlı kapsamda belirlenen araştırma alanlarına göre çalışmanın ilk kısmında, araştırmayı Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması alanını incelemeye götürecek ana alanlarda literatür taraması yapılmış devamında öne çıkan kurumlar ve çalışmalar odağında daraltma yoluna gidilmiştir. Çalışmanın ikinci kısmında, Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması alanında oluşturulan tez, makaleler ve akademik diğer

yazılar, bu alanda yol haritasını belirleyen strateji dokümanları, kalkınma planları ve izleme-değerlendirme raporları, bu alanda çalışma yapan ilgili kurum ve kuruluşların web siteleri ve yayınları nitel araştırma veri toplama tekniklerinden yazılı doküman tekniği ile incelenmiştir. Bu incelemelerin yanı sıra, tez konusundaki çalışmaları ön plana çıkan kurum ve kuruluşlardan yetkililer ile nitel araştırmadaki görüşme tekniklerinden yarı yapılandırılmış teknik ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yükseköğretimin uluslararasılaşmasına yönelik faaliyetlerini konu alan görüşmelerde kişilere açık uçlu fikir ve yorum soruları sorulmuştur. Doküman incelemesi ve yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen veriler, araştırmanın konusu altında belirlenen sınırlandırılmış araştırma alanına göre düzenlenmiştir. Son kısımda veriler literatür bilgisiyle anlamlandırılmış, karşılaştırmalı olarak ele alınarak kişisel çıkarımlar ile yorumlanmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmada kullanılan görüşme tekniği, bir konu hakkında bilgi toplamak amacıyla bireylerle yüz yüze veya çevrimiçi gerçekleştirilen sözlü iletişim süreci olarak tanımlanırken (Kvale, 2009) ; doküman analizi veri toplama tekniği, belirli bir konu hakkında bilgi toplamak amacıyla yazılı, görsel ve elektronik dokümanların sistematik incelenmesi süreci olarak tanımlanmaktadır (Bowen, 2009).

Bu araştırmada görüşme ile verilerin toplanmasının başlangıcında, belirlenen her kuruma elektronik posta yoluyla ulaşılarak görüşme talebi bildirilmiştir. Bu elektronik postada araştırmacı ve araştırma hakkında özet bilgi, tez ile ilgili etik kurul onayı ve görüşme soruları gibi destekleyici belgeler ve bilgilendirici onam formu paylaşılmıştır. Kurumların bu talebi değerlendirmelerinin ardından yönlendirdikleri kişiler ile iletişime geçerek yüz yüze görüşme randevusu alınmış ve görüşmeler organize edilmiştir. Katılımcılara ulaşmadan önce İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'ndan 06.11.2023 tarihli ve 2023/467 numaralı çalışmanın etik uygunluğuna dair etik kurul onayı alınmıştır.

Veri toplama aracı olarak 6 ana soru ve 6 destek sorusundan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Bu görüşme formundaki sorularla Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması hakkında yaptıkları faaliyetler, yükseköğretimde uluslararasılaşmanın alt unsurları ve uluslararası öğrenciler gibi konularda görüşler alınmıştır. Ayrıca eklemek istedikleri destekleyici yorumlarda sorularak görüşme analizlerine dâhil edilmiştir. Görüşme soruları belirlenirken literatüre detaylı bir biçimde incelenmiş ve

araştırma ölçütleri oluşturulmuştur. Görüşmeler ortalama 40 dakika sürmüştür ve onayları alınarak ses kaydı alınmış, el ile not tutulmuştur. Katılımcıların sağladığı veriler bilgisayar ortamına aktarılıp metinleştirildikten sonra kendilerine sunulmuş, geri dönüşleri alınmıştır. Yüz yüze görüşülemeyen kurumlar yanıtlarını yazılı olarak iletmiş, oluşan alt sorulara da telefon görüşmeleri ile devam yanıtları sağlamışlardır.

4.4. VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ

Görüşme ve doküman incelemesi teknikleriyle toplanan verilerin analizinde betimsel analiz ve içerik analizi olmak üzere iki süreç bulunmaktadır. *Betimsel analiz*, elde edilen verilerin düzenlenmesi ve yorumlanması ile okuyucuya ulaştırılması için çerçeve oluşturma, verilerin işlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanması ile dört aşamada gerçekleşmektedir. İçerik analizi ise toplanan verileri açıklamaya yardımcı olacak kavramlara ve ilişkilere ulaşmak üzere tümevarımcı bir yaklaşımla derinlemesine bir işlemdir (Yıldırım & Şimşek, 1999).

Bu çalışmanın verileri, konuyla ilgili bilgilere yer veren ve araştırma yapan yazılı kaynakların incelenmesi (doküman incelemesi) ve kurumlardan yarı yapılandırılmış görüşme formları çerçevesinde bilgi alınan yüz yüze görüşmelerden ve yazılı iletilen yanıtlardan toplanmıştır. Bu veriler betimsel yöntem ile analiz edilmiştir. Betimsel analizin ilk aşaması olan çerçeve oluşturma için araştırmanın kavramsal çerçevesinden ve araştırma sorularından yola çıkarak bir çerçeve oluşturulmuş ve verilerin sunulacağı temalar belirlenmiştir. Doküman incelemesi ve görüşmelerden elde edilen verilerden; Türkiye’de Yükseköğretimde Uluslararasılaşma Anlamında Mevcut Durum, Yükseköğretimin Uluslararasılaşması Kapsamında Güncel Odak Alanları ve Yapılan Çalışmalar ve Türk Yükseköğretim Sisteminin Uluslararasılaşmasında Yapılan Çalışmaların Etkileri ana temaları belirlemiş olup bu temaların altında ise alt temalar belirlemiştir. Görüşmelerden elde edilen veriler, ses kayıtlarından deşifre edilmiş ve yazılı notlarla birleştirilmiştir. Bu deşifreler karşılıklı konuşmaların soru-cevap sıralaması izleyerek yazıya dökülmüştür. Görüşmelerin deşifreleri, yazılı iletilen yanıtlar ve dokümanlardan toplanan veriler ve araştırmanın amacını oluşturan sorulardan yola çıkarak tüm verilere ortak temalar oluşturulmuş ve bulgular buna göre düzenlenmiştir. Birleştirilen tüm veriler karşılaştırılmış ve tanımlanmıştır. Tanımlanan verilere ilişkin bulgular, literatürdeki bilgiler ve kişisel çıkarımlar ile ilişkilendirilmiş, kıyaslanmış ve anlamlandırılmıştır.

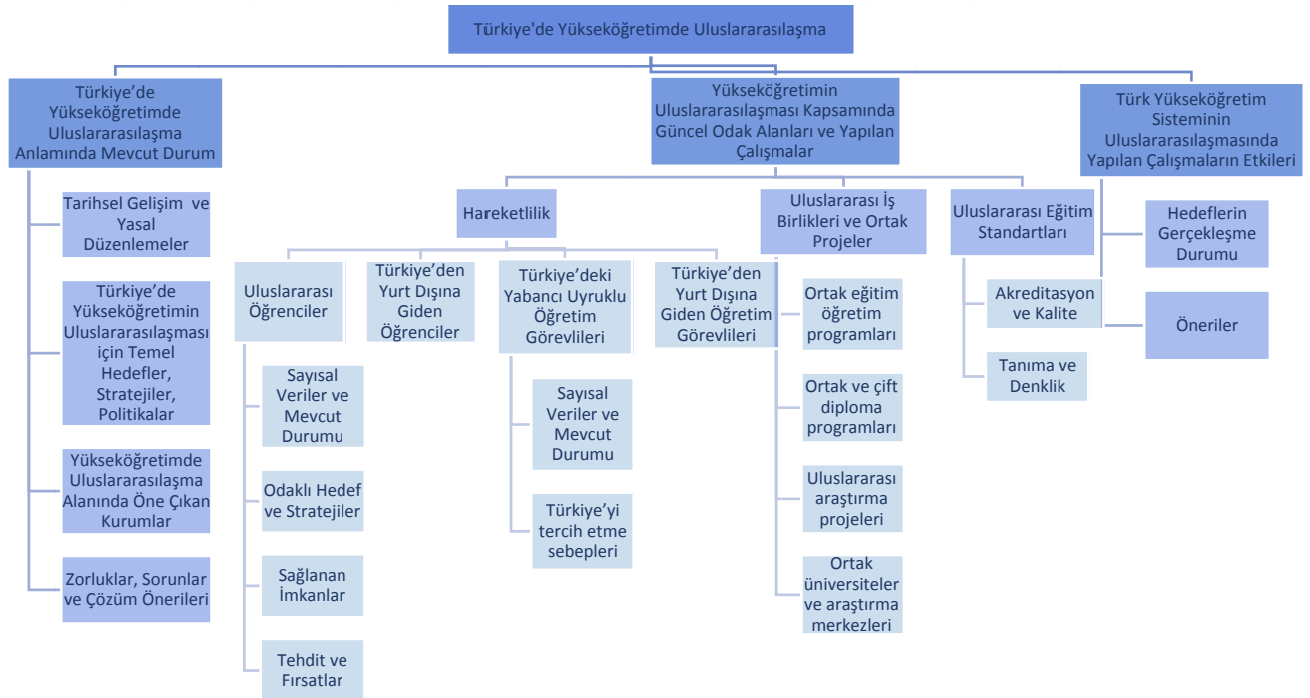
4.5. GEÇERLİK ve GÜVENİRLİK

Creswell'e (2013) göre nitel araştırmalarda geçerlik, toplanan veriler ve elde edilen sonuçların gerçeği ne kadar yansıttığı, yani doğruluğu ile ilgilidir. Güvenirlik ise araştırmanın sonuçlarındaki kararlılığı ifade etmektedir. Yani verilerin tutarlılığı ile ilgilidir.

Bu çalışmadaki geçerliğin sağlanması için en temelde araştırma ve ardından görüşme soruları hazırlanırken alan yazın incelenmiş ve alanda uzman görüşleri alınmıştır. Bu görüşler doğrultusunda sorular revize edilmiş ve kullanıma hazır hale getirilmiştir. Görüşme soruları ile alanda çalışan bir yetkili ile pilot görüşme yapılmış ve olası sorunların ortadan kaldırılması hedeflenmiştir. Çalışma kapsamında belirlenen katılımcılara görüşme öncesinde araştırmanın içeriği ve amacıyla ilgili yazılı bilgi verilmiştir. Araştırma etik kurallar çerçevesinde ve gönüllülük esasına dayalı katılım ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara ayrıca katılım onam formu imzalatılmıştır. Çalışmanın güvenilirliği anlamında görüşmelerden elde edilen verilerin düzenlenmesinden sonra katılımcılardan geri dönüşler alınmış, alan uzman görüşüne başvurulmuştur. Alınan dönütler doğrultusunda gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Ayrıca doküman incelemesi ve görüşmelerden elde edilen veriler kıyaslanmıştır. Tüm bu aşamaların gerçekleştirilmesiyle araştırmanın geçerliliği ve güvenilirliğinin sağlanması hedeflenmiştir.

5. BULGULAR

Bu araştırma kapsamında Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması hakkında araştırma amacında yer verilen; “1- Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması kapsamında ne tür çalışmalar yapılmaktadır? 2- Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması kapsamında yapılan çalışmaların etkisi nedir? 3- Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasında yaşanan zorluklar, sorunlar ve çözüm önerileri nelerdir?” araştırma soruları odağında doküman incelemesi ve birebir görüşmeler yapılmıştır. Tüm görüşmeler yazıya döküldükten sonra doküman incelemesi ve görüşmelerden elde edilen veriler birleştirilerek betimsel analiz yapılmıştır. Araştırma soruları odağında yapılan incelemelerden öne çıkan detaylı tema başlıkları şekil 5-1’de yer almaktadır. Doküman araştırmasından elde edilen bulgular, uluslararasılaşma gündemine yönelik mevcut durumu ve tarihsel gelişimini, aynı zamanda güncel eğilimleri de ortaya koymaktadır. Belirlenen beş kurumla yapılan görüşmeler ise yapılan faaliyetler ve eğilimlere yönelik özgün perspektiflerle yeni bilgiler sağlamıştır.



Şekil 5-1: Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasında öne çıkan temalar

Şekil 5-1’de görüldüğü üzere betimsel analiz sonucunda öne çıktığı gözlemlenen 3 tema Türkiye’de Yükseköğretimde Uluslararasılaşma ana başlığı altında 1- Mevcut Durum, 2- Güncel Odak Alanları ve Yapılan Çalışmalar ve 3-Yapılan Çalışmaların etkileri başlıkları ile belirtilmiştir. Bu ana temaların hepsinin çeşitli alt temaları bulunmaktadır. Tüm bu temalar ve alt bulgular, aşağıda tek tek ele alınmıştır.

5.1. TÜRKİYE’DE YÜKSEKÖĞRETİMDE ULUSLARARASILAŞMA ANLAMINDA MEVCUT DURUM

Araştırma soruları odağında incelenen dokümanlardan ve kurum görüşmelerinden elde edilen veriler doğrultusunda Türkiye’de yükseköğretimde uluslararasılaşmanın mevcut durumunu ortaya koymak için ulaşılan verilerden şu alt temalar ön plana çıkmıştır:

- Tarihsel Gelişim ve Yasal Düzenlemeler
- Türkiye’de Yükseköğretimin Uluslararasılaşması için Temel Hedefler, Stratejiler, Politikalar
- Yükseköğretimde Uluslararasılaşma Alanında Öne Çıkan Kurumlar
- Zorluklar, Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Bu alt başlıklar ile yükseköğretimde uluslararasılaşmada Türkiye’nin mevcut durumunun kapsamlı resmi ortaya konmaktadır. Mevcut durum teması hem Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasına yönelik yapılan çalışmalar ve çalışmaların etkileri, hem de bu alanda karşılaşılan zorluklar hakkında sağladığı veriler ile her üç araştırma sorusunun alanından temalar içermektedir.

5.1.1. Tarihsel Gelişim ve Yasal Düzenlemeler

Yükseköğretimde uluslararasılaşmanın mevcut durumu ana teması altında tarihsel gelişimi alt teması ortaya çıkmış ve bu alanda Türkiye’nin yükseköğretimde uluslararasılaşmasındaki yasal mevzuat sürecini, uluslararasılaşma sebepleri ve motivasyonlarını, Türkiye’nin bu alandaki fırsatları kodlarını içeren verilere ulaşılmıştır.

Yükseköğretimde uluslararasılaşmanın temellerinin hem dünya genelinde hem de Türkiye’de çok eski zamanlara dayandığı bilinmektedir. Bilgili’nin (2024) aktardığına göre Osmanlı Devleti zamanında farklı şehirlerdeki medreselerdeki eğitim metotlarından esinlenilmesi, öğrencilerin farklı müderrislerden eğitim almak üzere farklı ülke ve şehirlerdeki

medreselere ilim ve bilim amaçlı seyahat ve göçleri ile kendini göstermiştir. Ayrıca diğer incelemelerde Osmanlı dönemindeki uluslararasılaşmanın Enderun Mekteplerine alınan yabancı uyruklu öğrencilerle başladığı aktarılmaktadır. Osmanlı Devletini zayıf durumundan kurtarmak amacıyla ayrıca askeri öğrencilerin tahsil için Avrupa'ya gönderildiği, Avrupa'dan uzman ve hocaların açılan modern askeri okullara davet edildiği ifade edilmektedir. Çok dilli eğitimlere de bu dönemlerde başlanmıştır. Cumhuriyetle birlikte sadece askeri değil, sivil okulların da uluslararası faaliyetler yürütmek için işbirlikleri yaptığı aktarılmaktadır (Göver, 2021).

İncelenen dokümanlarda (Çalıkoğlu, 2023; Çetinsaya, 2014) günümüz Türkiye'sinde yükseköğretimin uluslararasılaşmasına yönelik çalışmaların küreselleşme sürecinin bir parçası olarak 1980'lerde kendini göstermeye başladığı, 1990'larda başlayan AB Uyum Süreci ve 2000'lerdeki Bologna Süreçleri ile ivme kazandığı ifade edilmektedir. Uluslararasılaşma kavramının bir çerçeve kavram olarak Türkiye'de akademik makalelere girmesinin 2010 yılından itibaren başladığı, yayınların özellikle 2016 yılı ve sonrasında çoğaldığı aktarılmıştır.

Dokümanların incelenmesinde uluslararasılaşmaya yönelik ilk faaliyetlerin uzun ve kısa dönemli uluslararası öğrenci ve öğretim hareketliliği biçimlerinde gerçekleştiği verisine ulaşılmıştır. Daha sonra yurt dışına lisansüstü öğrenim için burslu öğrenci gönderilmesi ve Türk yükseköğretim alanının Bologna Süreci ile uyumlulaştırılması, Türkiye'nin yurt dışında üniversite açması, diğer ülkelerle Türkiye'de ortak üniversiteler kurması gibi çalışmalarla yükseköğretimde uluslararasılaşma çalışmalarının devam ettiği aktarılmıştır (Çetinsaya, 2014).

Göver (2021), yükseköğretimin uluslararasılaşmasına ilişkin Türkiye'de cumhuriyet döneminde yapılan çalışmaları şu şekilde sıralamıştır:

“Yabancı uyruklu öğretim elemanlarının Türkiye'ye gelmesi ve onlara yönelik yasal düzenlemelerin yapılması, uluslararası öğrencilerin gelmesi ve onlara yönelik yasal düzenlemeler ve burs programları gibi teşviklerin uygulanması, Erasmus gibi uluslararası değişim programlarına katılım ve Mevlana, Farabi gibi uluslararası değişim programlarının oluşturulması, yabancı dil eğitimleri verilmesi, bilimsel yayın ve projeler için uluslararası işbirlikleri ve ortaklıkların kurulması, uluslararası kampüslerin kurulması.”

İlk yasal düzenlemelerle ilgili incelemelerde Çetinsaya (2014) ve YÖK'ten (2021) ulaşılan veriler şu şekildedir: 1983 yılında yayımlanan Türkiye'de Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu Öğrencilere İlişkin Kanun ile uluslararası öğrencilere yönelik ilk yasal düzenleme yapılmıştır. Daha sonra yabancı uyruklu ve şimdiki adı ile uluslararası öğrencilere ilişkin ilk tanım 1985 yılında yayımlanan 'Türkiye'de Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu Öğrencilere İlişkin Yönetmelik'te yapılmıştır. 1997 yılındaki Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği doğrultusunda eğitim ve öğretim faaliyetlerinin uluslararası standartlara uyumlu hale getirilmesi sağlanmıştır. 2001 yılında Bologna Sürecine katılım ile diploma ve eğitim sistemlerinin Avrupa Yükseköğretim Alanına (AYA) uyumlaştırılması, öğrenci ve öğretim elemanı hareketliliğinin artırılması hedeflenmiştir. 2011 yılında yayımlanan 6111 sayılı kanun ile uluslararası öğrencilerin Türkiye'ye kabulünde kolaylıklar sağlanmış ve Türkiye'de eğitim almalarını teşvik eden düzenlemeler yapılmıştır. Daha sonra 2012 yılında Yükseköğretim Kanununda yapılan değişiklikler ile yükseköğretim sisteminin uluslararasılaşma süreci hızlandırılmış ve üniversitelerin uluslararası işbirliklerini artırmaları teşvik edilmiştir.

YÖK (2017) dokümanlarında yer aldığı üzere, 2017 yılında 7033 sayılı kanun ile YÖK bünyesinde Uluslararası İlişkiler Daire Başkanlığı kurulmuş ve uluslararasılaşmada stratejik hedefleri belirleyen ve uygulanacak politikaları içeren bir strateji belgesi yayımlamıştır. Uluslararası İlişkiler Daire Başkanlığı'nın çalışmaları, YÖK ile yüz yüze görüşmede katılımcı tarafından (K4) şu şekilde aktarılmıştır: *"Başkanlığımız, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığımızın tabiri caizse Dışişleri Bakanlığı esamesindedir. Yani ülkemizin nasıl Dışişleri Bakanlığı uluslararası ilişkilere dair anlaşma, müzakereler gibi bütün iş ve işlemleri takip ediyorsa, onların hepsini kurulda biz yapıyoruz."*

Yasal düzenlemelere ilişkin önemli diğer hususlar ise Selvitopu ve Aydın'ın (2018) çalışmasının incelenmesinde elde edilmiştir. Çalışmada 2010 yılında Yükseköğretim genel kurul toplantısında alınmış kararların ve 2010 yılında kabul edilen YTB Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, yükseköğretimin uluslararasılaşmasında önemli yasal düzenlemeler olarak tarihçede yerini almıştır. Ayrıca, YTB'den (2022) aktarıldığına göre 2014 yılında daha önce uluslararası öğrencilere sağlanan BÖP, Türkiye Bursları Programı olarak düzenlenmiş ve imkânları genişletilmiştir. Bu düzenleme ile Türkiye'nin uluslararası öğrenci çekim kapasitesi kuvvetlenmiştir. Maarif Vakfının dokümanları incelendiğinde (2021a, 2021b), 2016 yılında 6721 sayılı kanunla Maarif Vakfının kurulmasının Türkiye'de yükseköğretimin uluslararasılaşması anlamında önemli bir gelişme olduğu kaydedilmiştir.

Doküman incelemelerinden elde edildiği üzere, yükseköğretimin uluslararasılaşmasının dünya genelinde çeşitli sebepler ve motivasyonlarla hedeflendiği ve bu alanda çalışmaların devam ettiği bilinmektedir. Selvitopu ve Aydın'ın (2018) sosyokültürel, akademik, ekonomik ve politik motivasyonlara dayandığını ifade ettiği uluslararasılaşma gerekçelerini Çetinsaya (2014) bunun temel sebeplerini ülkelerin demografik koşulları ve iktisadi nedenleri, kaynak ülkelerin alt yapı ve kapasite yetersizlikleri, hedef ülkelerin ise yükseköğretim kurumlarının uluslararası imajı, sürdürülebilir imkânları olarak sıralamaktadır. Eriçok (2020) Türkiye'de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının değerlendirmesini yaptığı araştırmasında, tüm dünya ülkelerinde olduğu gibi yükseköğretimin uluslararasılaşmasına yönelik Türkiye'deki en önemli motivasyonun da ekonomik kaynaklı olduğunu ifade etmiştir. Bunun en önemli sebebi uluslararası hareketlilikler ile yapılan harcamaların sağladığı katkılardır. Daha sonra nitelikli insan gücünün sağlanması ve ekonomik güçlenmenin nitelikle sağlanması olarak devam etmektedir. Bir diğer motivasyon ise yine Eriçok'un bahsettiği gibi var olan kültürlerin aktarımı ve paylaşımı ile ülkelerin dış politikada yumuşak gücünü artırması ve siyasi yakınlıklar kurulması olarak öne çıkmaktadır. Bilgili (2024), Kültürel diplomasinin yükseköğretimde uluslararasılaşmanın üst başlığı olan eğitim diplomasisini de kapsayarak yükseköğretimde uluslararasılaşmanın diplomasideki üst alanı olduğunu açıklamaktadır.

Kültürel diplomasi ülkelerin uluslararası alanda bilinirliğini, güvenilirliğini ve itibarını artırmak için önemli motivasyonlardan bir tanesidir. Türkiye de bu amaçla çalışan kurumların kurulmasını sağlamıştır ve çalışmalarını desteklemektedir. İncelenen dokümanlar ve kurumlarla yapılan görüşmelerden, YEE, TMV, TİKA ve YTB gibi kurum ve kuruluşların, Türkiye'nin kültürel diplomasi motivasyonuna hizmet eden ve yükseköğretimde uluslararasılaşmaya katkı sağlayan çalışmaların ön plana çıktığı tespit edilmiştir.

Hem incelenen dokümanlardan hem de görüşme yapılan kurumlardan elde edilen verilere göre (Çalıkoğlu, 2023; Kalkınma Araştırmaları Merkezi, 2015; Metin, 2022; Özer, 2017; Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023; TMV, 2021; 2023; YTB, 2024; YÖK, 2023a ve 2023b) yükseköğretimde uluslararasılaşmaya yönelmenin en temel sebepleri arasında dünya genelinde ekonomik büyüklük hedefinin yer aldığı ve Türkiye'de de bu maddenin temel hedefler arasında yer aldığını söylemek mümkündür. Fakat Türkiye'nin yükseköğretimde uluslararasılaşmada en önemli hedefinin dünya genelinde Türkiye'ye yönelik pozitif algıların oluşması, ülkeler arası ilişkilerin

yumuşak güç bağlamında olumlu etkilenmesi, Türkiye'ye dost ve nitelikli insanlar yetiştirilerek farklı ülkelerde üst düzey pozisyonlarda Türkiye dostu başarılı insanların olması ve böylece Türkiye'nin ülkeler arası ilişkilerde iyi bir konumda yer alması olduğu aktarılmaktadır. Hedeflerin dönemsel olarak öncelik sıraları değişse de uluslararasılaşma stratejilerinin ele alınmasında en temel gayenin uzun vadeli beşeri sermayeye katkı, nitelikli eğitim, barışçıl kültürel etkileşim gibi kazanımlara hizmet etmek olduğu tespit edilmiştir. Bu sebeple Türkiye uluslararasılaşma konusunu bölgesel ve küresel düzeyde artan etkinliğine katkı sağlayacak şekilde ele almaya başlamıştır. Ulusal kalkınma planları, YÖK strateji belgeleri ve faaliyet raporlarında uluslararasılaşma alanında spesifik hedefler belirlenmesi bunun en önemli örneğidir (Çetinsaya, 2014; Kalkınma Araştırmaları Merkezi, 2015; Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023; YÖK, 2017).

Doküman incelemelerinde ve birebir görüşmelerde öne çıkan bir diğer alt tema olarak yükseköğretimde uluslararasılaşmanın ülkelere ve özellikle Türkiye'ye sağladığı faydalar geniş olarak yer almaktadır. Çetinsaya (2014), uluslararasılaşmanın yükseköğretim alanında ülkelerin yükseköğretim kurumlarına kalite süreçlerinde ivme kazandırdığı, üniversitelere kültürel etkileşim ve zenginlik sağladığı, çok kültürlü ve hoşgörülü ortam sağladığı, ön yargıları kırmada bir araç olduğu gibi faydalardan bahsetmiştir. Çalışmaları ön plana çıkan kurumlar bazında bakıldığında, TİKA'dan bir katılımcı ile yapılan görüşmeden aktarılan şu ifade, uluslararasılaşma alanında yapılan faaliyetin Türkiye'ye sağladığı bir faydayı açık bir şekilde ortaya koymaktadır:

“Yaptığımız çalışmalar Türkiye'yi tanıtmış oluyor. Örneğin Türkiye'deki kurum ve kuruluşlarla iş birliğiyle yurt dışında bir ülkede tematik bir alanda eğitim modülü uygulanıyor. Bu eğitimler sırasında, eğitmenler ve anlattıkları konular aracılığıyla insanlar doğal olarak Türkiye ile ilgili uyarılmış oluyorlar. Alguları açılıyor. Türkiye'de okuyayım, demek anlamında katkı sağlıyor.” (K6)

Yükseköğretimde uluslararasılaşmanın Türkiye'nin tanıtım ve reklamı için büyük fayda sağladığı bu verilere dayanarak söylenebilir. Ayrıca eğitim anlamındaki başarılarımızın reklamı için de TİKA'dan bir katılımcının aktardığı şu örneğe yer vermek uygun olacaktır:

“Bir plastik cerrahi operasyonu için tecrübe paylaşımı amacıyla yurt dışında bir ülkeye giden doktor, orada bir çocuğun dudak yarığını düzelttikten sonra, o çocuğun bir yakını, ben de doktor olmalıyım, kardeşim gibilere fayda sağlamalıyım diye

düşünebiliyor. Bu projeyi gördükten sonra aklına otomatik olarak Türkiye’de okumak gelecek. Çünkü Türk bir hekimin başarısına doğrudan şahit olmuş oluyor.” (K5)

Geniş resimde ülkelerin kültürel diplomasi çalışmaları ve bunlar aracılığıyla tanınırlığı ve güvenilirliğine fayda sağlayan uluslararasılaşma ülkelerin yükseköğretim sistemlerine ve eğitimlerine de çeşitli katkılar sağlamaktadır. Taşçı’nın (2018) Türkiye örneğini ele aldığı yükseköğretimde uluslararasılaşma tezinin analizinde, ulaşılan şu fırsatlara yer verilmiştir:

1. *Ulusal ve uluslararası vatandaşlık hakları kazanma,*
2. *Kültürel farklılıkların farkında olma, kültürlerarası iletişim geliştirme ve uluslararası uzlaşma sağlama,*
3. *Akademik yetenekleri geliştirme ve kaliteyi artırma,*
4. *Rekabeti, üretimi ve geliri artırma,*
5. *Uluslararası ilişkileri kuvvetlendirme ve karşılıklı anlayışı artırma,*
6. *Teknolojiyi transfer etme,*
7. *Eğitime ekonomik katkı sağlama ve yükseköğrenime erişilebilirliği artırma,*
8. *Geniş pazara ulaşma ve ticari avantaj sağlama,*
9. *Uluslararası standartlara ulaşma ve içeriğin artışı,*
10. *Uluslararası iş birliği, yardımlaşma, bilgi üretimi, aktivite ve seminerlere katılım,*
11. *Akademik ortaklıklar ile bilginin değişimi, üretimi edinimi ve dil öğrenme,*
12. *Bütçenin üretimi ve yabancı yatırımı cazip hale getirme,*
13. *Hareketliliklerin gerçekleşmesi, insan kaynaklarının gelişimi ve kurumsal beceri kazandırılması.*

Taşçı’nın (2018) Knight ve diğerlerinden alıntılanarak verdiği bu fırsat çıkarımları, Çetinsaya (2014) ve Eriçok’un (2020) bu konudaki bulguları ile de örtüşmekte ve birbirlerini tamamlamaktadır.

5.1.2. Türkiye’de Yükseköğretimin Uluslararasılaşması için Güncel Hedefler, Stratejiler, Politikalar

Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasında yapılan çalışmalar araştırma sorusu, ortaya koyduğu temalar ile YÖK’ün gerçekleştirdiği akademik etkinlikler ve yayımladığı belgeler ile uluslararasılaşma sürecindeki temel hedef alanlarını belirlemede önemli bir rol oynadığını ortaya koymuştur. Hem YÖK’ün hedef ve strateji belgeleri, hem de bu alanda araştırmalar yapan uzmanların çalışmalarında Türkiye’de yükseköğretimin

uluslararasılaşması için farklı dönemlerde farklı pek çok hedef belirlenmiş, bazı dönemler aynı hedefler yerini korumuştur. Temel hedefler konusunda incelenen Çalıkoğlu'nun (2023) çalışmasındaki bulgular yükseköğretimde uluslararasılaşma ile ilgili Türkiye'de araştırmaların en çok uluslararası öğrenciler konusunda yayımlandığını göstermektedir. Hem akademik çalışmalar hem de hedef ve politikaların uluslararası öğrencilere yönelik ağırlıkta olduğu aktarılmıştır. Ayrıca Çetinsaya'nın (2014) kitabındaki uluslararasılaşmayla ilgili kapsamlı bölüm ve YÖK'ün (2017) strateji belgesi bu bilgileri destekler niteliktedir. Strateji belgesinin incelenmesinde iki stratejik amaç altında hedeflere yer verildiği gözlemlenmiştir. İlk stratejik amaç Türkiye'nin yükseköğretimde çekim merkezi haline gelmesi iken, ikinci stratejik amaç ise bu alanda kurumsal kapasitenin artırılmasıdır.

Uluslararasılaşma, büyüme ve kalite temel hedefleri altında değişim programlarının yaygınlaştırılması, araştırma iş birliklerinin ve kurumsal uluslararasılaşma kapasitelerinin geliştirilmesi, uluslararası öğrenci ve öğretim görevlilerinin sayılarının artırılması ve uluslararası üniversite sıralamalarında yükselme hedefleri Türk yükseköğretim gündeminde temel hedefler olarak yer almıştır (Çalıkoğlu, 2023; Çetinsaya, 2014; YÖK, 2021). İncelenen dokümanlardan ve görüşmelerden elde edilen verilere yapılan betimsel analizler doğrultusunda Türkiye'de yükseköğretimin uluslararasılaşmasında şu öne çıkan maddeler sıralanabilmektedir:

- Türkiye'de eğitim alan uluslararası öğrenci ve öğretim elemanı sayısının artırılması hedeflenmektedir.
- Erasmus+ gibi daha fazla değişim programına katılma, kendi değişim programlarımızın geliştirilmesi ve bu vesile kendi ülkesinden başka bir ülkede eğitim alıp dönüp kendi ülkesine nitelikli insan kaynağı sağlayacak kişi sayısının artırılması hedeflenmektedir.
- Eğitim ve araştırma iş birliklerinin artırılması ve yaygınlaştırılması hedeflenmektedir. (strateji: Ülkeler ve üniversiteler arasında MOU'lar imzalanarak değişim programlarının artırılması, ortak eğitim ve öğretim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi, ortak etkinlik ve proje uygulamalarının artırılması hedeflenmektedir.)
- Eğitim kalitesinin uluslararası standartlarla uyumlu hale getirilmesi hedeflenmektedir. (politika: Çok dilli eğitim ve daha fazla yabancı dilde eğitim programlarının uygulanması hedeflenmektedir.)
- Üniversitelerin kurumsal kapasitelerinin artırılması hedeflenmektedir.

- Üniversitelerin uluslararası üniversite sıralamasında yükselmesi hedeflenmektedir.

Doküman ve görüşmelerden ön plana çıkan bu hedeflere ulaşmak için ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından aşağıda sayılan şu politikaların benimsendiği genellemesi yapılabilmektedir:

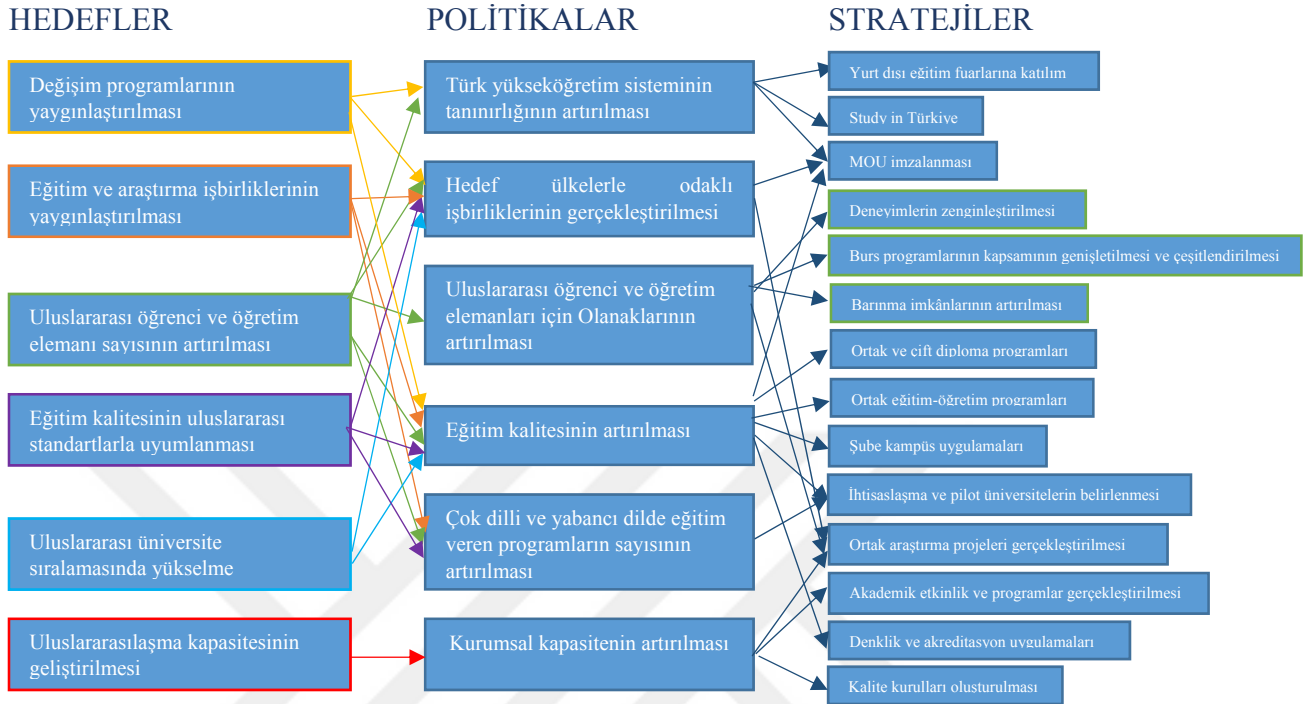
- Türk yükseköğretim sisteminin tanınırlığının ve görünürlüğünün artırılması
- Eğitim kalitesinin uluslararası standartlarla uyumlanması
- Kurumsal kapasitenin artırılması
- Hedef ülkeler belirlenerek bu ülkelerle öncelikli eğitim ve işbirlikleri alanları belirlenerek ortak çalışmalar yapılması
- Uluslararası öğrencilere yönelik burs imkânlarının çeşitlendirilmesi, barınma imkânlarının artırılması ve Türkiye'deki uluslararası öğrencilerin deneyimlerinin zenginleştirilmesi

Odaklanıldığı tespit edilen bu alanlarla ilgili olarak dokümanlarda uluslararasılaşmanın kapsamlı alanlarından sadece uluslararası öğrenciler ya da ikili anlaşmalar gibi alanlara sınırlı kalınmasıyla ilgili eleştirilerin yer aldığına rastlanılmıştır (Bulut Şahin ve Eriçok, 2023; Bulut Şahin ve Kondakçı, 2022; Çalikoğlu, 2023). Analizlerden kodlanan uluslararasılaşma hedef temalarının bu eleştiriler ile örtüştüğünü söylemek mümkündür.

Hedeflere ulaşmak için belirlenen Türkiye'de yükseköğretimde uluslararasılaşma politikalarının uygulanmasında izlenen yolları ifade eden şu stratejiler ön plana çıkmıştır:

- Tanıtım için yurt dışı fuarlarına katılım, MOU imzalanması, yazılı ve görsel medya tanıtımları yapılması, işbirliği forumları düzenlenmesi. Kalite için ihtisaslaşma, kalite kurulları oluşturulması, istişare toplantıları ve ödüllendirme sistemi oluşturulması.
- Eğitim kalitesinin artırılması için pilot üniversitelerin belirlenerek desteklenmesi
- Uluslararası öğrenci ve öğretim elemanlarının sayısının artırılması için veri tabanı oluşturulması
- Uluslararası üst süreç ve anlaşmalara dâhil olunması
- Ortak diploma programları uygulanması
- Uluslararası iş gücü kanunu ve uluslararası öğrenci kabulünde esneklik sağlanması.

Bulgulara uygulanan analize göre hedef, politika ve strateji temaları ve ilişkileri hakkında aşağıdaki tablo güncel durumun resmini ortaya koymaktadır:



Şekil 5-2: Yükseköğretimde Uluslararasılaşma Anlamında Güncel Hedef, Politika ve Strateji Temaları

Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması kapsamında dokümanlardan ve görüşmelerden elde edilen verilere göre Türkiye’de değişim programlarının yaygınlaştırılması hedefi belirlenmiştir. Değişim programlarının yaygınlaştırılması hedefi doğrultusunda Türkiye hem var olan Erasmus+ gibi programlardan daha fazla faydalanmayı hem de kendi değişim programlarını oluşturarak daha farklı coğrafyalara ulaşmayı hedeflemektedir. Bu hedefe ulaşmak için ülkelerle hedef odaklı işbirlikleri anlaşmaları yapılması, Türk yükseköğretim sisteminin tanınırlığının artırılması ve eğitim kalitesinin artırılması gibi benimsenen politikalar yönlendirici olmaktadır. Bu politikalar doğrultusunda izlenen stratejiler, değişim programlarının yaygınlaştırılması hedefine hizmet etmektedir ve bu stratejiler arasında belirlenen ülkelerle mutabakat zaptlarının imzalanması, pilot üniversitelerin belirlenmesi ve bu üniversiteler arasında anlaşmaların teşvik edilmesi ile Türkiye’nin kendi uyguladığı Mevlana ve Farabi gibi değişim programları yer almaktadır. Ayrıca Eriçok’un (2020) Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşma politikalarını incelediği araştırmasında değişim programları ile ilgili şu cümlelere yer verilmiştir:

“Türkiye’de değişim programları altında adı geçen Erasmus ve Mevlana programları uluslararası öğrenci ve öğretim üyesi hareketliliğinde önemli araçlar olarak görülmektedir. Üniversitelerin büyük çoğunluğunda lisans eğitim programını uluslararası hale getirme girişimlerinin olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.”

Eğitim ve araştırma işbirliklerinin yaygınlaştırılması hedefi için hedef ülkelerle belirli temalara odaklı işbirlikleri faaliyetleri gerçekleştirme politikası ve bunun yöntemi olarak da MOU’lar imzalanması ve araştırma ortaklıklarının gerçekleştirilmesi stratejisi yol gösterici olmaktadır. Bu hedefe yönelik ayrıca eğitim kalitesinin artırılması ve çok dilli ve yabancı dilde eğitim veren programların sayısının artırılması politikaları bulunmaktadır. Bu politikalar ve üniversitelerle ortak veya çift diploma programlarının uygulanması, ortak eğitim öğretim programlarının geliştirilmesi, pilot üniversiteler belirlenerek tematik ihtisaslaşma doğrultusunda işbirlikleri yapılması gibi stratejilerle hedefe yönelik planlamalar yapıldığı söylenebilir.

Analiz edilen kaynaklarda da sıkça vurgulandığı gibi en fazla yer alan hedef uluslararası öğrenci ve öğretim elemanlarının Türkiye’deki sayısını artırmaktır. Bu hedef doğrultusunda yükseköğretim sisteminin tanınırlığı ve bilinirliğinin artırılması, öğrenci ve öğretim elemanlarının Türkiye’yi tercih etmesi ve tercih ettiklerinde deneyimlerinin zenginleştirilmesi için olanakların artırılması, üniversitelerin eğitim kalitesinin uluslararası rekabet edebilir düzeye getirilmesi ve üniversitelerde yabancı dilde eğitim veren bölümlerin sayısının artırılması gibi politikalar geliştirilmiştir. Bu politikalar doğrultusunda Türk yükseköğretim kurumlarının uluslararası eğitim fuarlarına katılması, üniversiteler ve üst yükseköğretim kurulları ile işbirliği anlaşmalarının (MOU) imzalanması, "Study in Türkiye" girişiminin oluşturulması, burs programlarının kapsam ve sayısının artırılması, barınma olanaklarının geliştirilmesi, sosyal ve kültürel faaliyetlerin çeşitlendirilmesi gibi stratejilerle uluslararası öğrenci ve öğretim elemanı sayısını artırma hedefi desteklenmektedir.

Uluslararası öğrencilerin sayısının artırılması hedefine ilişkin benimsenen en önemli politikalardan biri olan Türk yükseköğretim sisteminin tanınırlığını artırma politikası ile ilgili TS GP’nin çalışmasında şu destekleyici bilgi yer almaktadır:

“Türkiye üniversitelerinin uluslararası öğrencilere cazibe merkezi olması için ülkemiz, ilgili kurumlarıyla tanıtım faaliyetleri yürütmektedir. YÖK bünyesinde paydaş kurumların da katılımıyla yürütülen ‘Study in Turkey’ internet portalı ile Türkiye’deki

yükseköğretim kurumları ve akademik programlar, hayat koşulları vb. durumlar kapsamlı ve profesyonel bir şekilde hazırlanarak aday öğrencilere sunulmakta, sosyal medya kanalları ve uluslararası fuarlar ile sürekli tanıtım yapılmaktadır.”

Eğitim kalitesinin uluslararası standartlarla uyumlanması da öne çıkan hedeflerden bir diğeridir. Bu hedefin gerçekleşmesine yönelik benimsenen politikalar ve yol gösterici stratejiler anlamında ise; hedef ülkelerle odaklı işbirliklerinin gerçekleştirilmesi, eğitim kalitesinin artırılması, çok dilli ve yabancı dilde eğitim veren programların sayısının artırılması politikaları; İhtisaslaşma ve pilot üniversitelerin belirlenmesi, ortak eğitim-öğretim faaliyetleri gerçekleştirilmesi, ortak diploma programları uygulanması, denklik ve akreditasyon uygulamaları stratejilerinin ön plana çıktığı tespit edilmiştir.

Uluslararası üniversite sıralamasında yükselme hedefi, ön plana çıkan hedeflerden önemli bir tanesidir. Bu hedefe ilişkin benimsenen en önemli politikanın eğitim kalitesinin artırılması olduğu söylenebilir. Bunun yanı sıra hedef ülkelerle odaklı işbirlikleri gerçekleştirerek tematik kalite artırımı gerçekleşmesi ve yabancı dildeki programların sayısının ve dolayısıyla kalitesinin artması politikalarının da bu hedefe hizmet ettiğine ulaşılmıştır. Ortak eğitim öğretim programlarının uygulanması ile üniversitelerin eğitim kalitesinin artması, pilot üniversiteler belirlenerek bu üniversitelerin belirli alanlarda ihtisaslaşmasının desteklenmesi gibi stratejilerle de hedefe yönelik çalışmalar gerçekleştirildiği bulgularına ulaşılmıştır. Bu hedefle ilgili olarak incelenen dokümanlarda her üniversitenin tüm lisans programlarında yabancı dil eğitimi zorunluluğunun olduğu ve bu sebeple her bölümde mutlaka yabancı dil derslerinin yer aldığına ulaşılmıştır.

Uluslararasılaşma kapasitesinin geliştirilmesi hedefinin yükseköğretim kurulu ve üniversitelerin eğitim öğretim faaliyetlerinde uluslararasılaşmalarının desteklenebilmesi için kurumsal olarak da güçlenmeleri gerekçesi ile belirlendiğine ulaşılmıştır. Bu doğrultuda üniversitelerin kurumsal kapasitelerini artırılması politikası benimsenmiş ve kaliteye yönelik stratejiler belirlenmiştir. Üniversitelerde kalite kurulları oluşturulması ve bir ödüllendirme sisteminin uygulanması stratejileri bu hedefe hizmet etmek üzere belirlenmiştir.

5.1.3. Çalışmaları Öne Çıkan Kurumlar

Araştırma sorularından “yapılan çalışmalar ve çalışmaların etkisi” hakkındaki araştırmalar doğrultusunda aşağıda kodlanan kurum ve kuruluşların çalışmaları teması belirlenmiş ve bu çalışmalara aşağıda yer verilmiştir. Ayrıca çalışmaların aktarılması sırasında

dokümanlardan ve görüşmelerden doğrudan alınan bilgiler çalışmaların etkileri hakkında da bilgiler sağlamaktadır.

Türkiye’de yükseköğretim sisteminin uluslararasılaşması için yapılacak çalışmaları ve benimsenecek yaklaşımları belirleyen hedef, politika ve strateji temasına yukarıda yer verilmiştir. Tüm bunların hepsinin Türk yükseköğretim sisteminin uluslararasılaşması düzeyinin artırılması temel amacına yönelik olduğu bilinmektedir. Bu amaçla yapılacak çalışmaları ve hedefleri belirlemek için YÖK ve kurulun iç yapısında Uluslararası İlişkiler Daire Başkanlığı’nın (UİDB) çalışmalar yürüttüğü verisine doküman incelemelerinden ulaşılmıştır (TGSP, 2021; YÖK, 2017). Bu kapsamda gerekli tüm resmi ve temsili görevleri YÖK UİDB’nin üstlendiği ve çalışmaları yürüttüğü aktarılmaktadır. İncelemelerde YÖK’ün Türkiye’de yükseköğretimde uluslararasılaşma konusunda hedef ve yol belirleyici ve çalışmaları yürütmede ana sorumlu olma görevine ilişkin verilere ulaşılrken, yükseköğretimde uluslararasılaşma konusunda belirlenen hedeflere yönelik çalışmalar yapan başka kamu kurum ve kuruluşları ve sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarının da bu alanda öne çıktığı tespit edilmiştir (Alkın, 2024; Çetinsaya, 2014; Işıdan, 2022; TGSP, 2021; YÖK, 2021). YÖK’ün yanı sıra, doküman incelemelerinde kodlanan kurum ve kuruluşlar şu şekildedir: Türkiye Maarif Vakfı (TMV), Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA), Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) ve Yunus Emre Enstitüsü (YEE).

Güzel’in (2016) çalışmasında, ülkelerin kültürel diplomasi anlamında üniversiteleri ve sivil toplum kuruluşlarını bir yumuşak güç aracı olarak kullandığı, bu sebeple hem ülkelerin yükseköğretim kurumlarının hem de bu alanda çalışma yapan sivil toplum kuruluşlarının oynadığı rolün önemi yer almaktadır. Buradan yola çıkarak özellikle Türkiye’nin Türk dili ve kültürünün tanıtımında YEE’nin yaptığı çalışmaları ele alan Güzel, YEE’nin üniversitelerle işbirliğindeki verimli uluslararasılaşma çalışmalarına da kapsamlı olarak çalışmasında yer vermiştir. YEE’nin farklı ülkelerde enstitüler ve dil kursları açmasıyla, Türk kültürünü tanıtıcı faaliyetler gerçekleştirmesi ve bulunduğu ülkelerdeki üniversitelerle Türk dili ve kültürü bölümleri üzerine işbirlikleri yapmasıyla Türk yükseköğretim sisteminin uluslararasılaşmasında önemli bir noktaya hizmet ettiği görülmektedir.

Dokümanlarda kültürel diplomasi kapsamında yürütülen önemli bir diğer faaliyet olarak uluslararası öğrencilerin burslandırılmasına yer verildiği tespit edilmiştir. Dünyada çoğu ülke yabancı uyruklu öğrencilerin kendi ülkelerini tercih etmesi için çeşitli burs

programları oluşturarak burslar vermektedir. Türkiye’de kamu diplomasisi kurumlarının yükseköğretimde uluslararasılaşma kapsamındaki faaliyetlerinden belirlenen bir diğer tema burs programlarıdır ve burada YTB’nin Türkiye Bursları programı öne çıkmaktadır (Işıdan, 2022). Yumuşak güç ile gerçekleştirilen diplomatik faaliyetlerin en önemlilerinden biri eğitim ve öğretim faaliyetleridir. Yukarıda sayılan YEE ve YTB gibi kamu diplomasisi kuruluşlarının yanı sıra Türkiye’de kamu diplomasisi göreviyle hareket eden resmi, yarı resmi ve özerk pek çok kurum ve kuruluşlar bulunmaktadır. Çalışma kapsamında bunlardan TMV ve TİKA’nın çalışmaları temaları belirlenmiştir.

Doküman incelemelerinde görülmektedir ki Türk STK’lar eğitim ve öğretim faaliyetleri kapsamında TİKA aracılığıyla yurt dışındaki üniversiteler veya özel yapılar ile eğitim merkezleri ve üniversiteler kurmaktadır. TİKA’nın bu merkezlerin hem inşasında, hem tefrişatında, hem de bu merkezlerde dönemsel verilecek mesleki ve alana özgü eğitimlerde yönlendirici olarak rol oynadığı görülmektedir. TMV ise yurt dışında Türk devleti adına eğitim öğretim faaliyetleri gerçekleştirmek üzere kurulmuş ve görevlendirilmiş tek devlet destekli kuruluş olarak öne çıkmaktadır (Eren, 2017).

Aşağıda yükseköğretimin uluslararasılaşması anlamında Türkiye’de çalışmalar gerçekleştiren resmi, yarı resmi ve özerk kurum ve kuruluşların genel çalışma alanları ve yükseköğretimde uluslararasılaşma stratejisine yönelik faaliyetleri başlıklarıyla belirlenen temalar hakkında doküman incelemeleri ve birebir görüşmelerden öne çıkan kodlamalar yer almaktadır.

5.1.3.1. Kurumların Genel Çalışma Alanları

Dokümanlardan ulaşıldığı üzere sayılan 5 kurum ve kuruluşun hepsi Türkiye’nin kamu diplomasisinde birer kültürel diplomasi aracı ve yumuşak güç unsuru olarak faaliyet göstermektedir. YÖK, sayılan bu kurumlardan en kapsamlı ve çatı kurum olarak faaliyet gösterenidir. Bu bölümde, adı geçen 5 kurum ve kuruluşun genel çalışma alanlarıyla ilgili doküman incelemesi ve görüşmelerden öne çıkan bulgular aktarılmaktadır.

Yükseköğretim Kurulu (YÖK), Türk yükseköğretiminin uluslararası olması kapsamında resmi ve temsili tüm görevleri üstlenmektedir. Bünyesinde bulunan Uluslararası İlişkiler Daire Başkanlığı (UIDB) ile yükseköğretime ilişkin tüm uluslararası süreçleri

yürütmekte, hedefleri belirlemekte ve bunlara yönelik işbirlikleri gerçekleştirmektedir. TSGP'nin kitabında (2021) YÖK UİDB'nin çalışma alanları ile ilgili şu bilgiler aktarılmıştır:

1. *Ulusal ve uluslararası düzeyde çeşitli toplantılar düzenleyerek veya katılarak işbirlikleri ve projeler geliştirilmesi,*
2. *Diğer ülkeler tarafından yürütülen burs programlarına paydaş olarak yer alınması,*
3. *Avrupa Yükseköğretim Alanı (Bologna Süreci) kapsamındaki çalışmaların yürütülmesi,*
4. *Mevlana ve Farabi gibi ülkemizin burs programlarının düzenlenmesi,*
5. *'Study in Turkey' ve TURQUAS (Türk Yükseköğretim Sisteminde Avrupa Yükseköğretim Alanı Reformlarının Uygulanması ve Sürdürülebilirliği) projelerinin koordinasyon, tanıtım ve markalaşma çalışmalarının yapılması,*
6. *Ulusal (Dışişleri Bakanlığı, Avrupa Birliği Başkanlığı, Ulusal Ajans, Mesleki Yeterlilik Kurumu, Milli Eğitim Bakanlığı vb.) ve uluslararası (Bologna Sekreteryası, Avrupa Konseyi, NATO, UNESCO, Birleşmiş Milletler, Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü, vb.) kurum ve kuruluşlarla yükseköğretim alanına ait konularda gerekli çalışmaların yürütülmesi.*

Genel çalışma alanları ile ilgili YÖK'teki yetkili (E1) ile yapılan görüşmede, ülkelere yükseköğretim bağlamında olan tüm ilişkiler için YÖK ve UİDB'nin aktif rol aldığı belirtilmiştir. Örneğin ülkelerle görüşmeler öncesi bilgi notları hazırlanması, heyetlerin ağırlanması veya ülke ziyaretlerinde Türk heyetine katılım, diğer bakanlıkların ihtiyacı olan bilgilerin sağlanması gibi tüm faaliyetlerin de buradan yürütüldüğü ifade edilmiştir. Görüşmede ayrıca bu bilgileri destekleyici şu ifadeler aktarılmıştır:

"Başkanlığımız, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığımızın tabiri caizse Dışişleri Bakanlığı esamesindedir. Yani Dışişleri Bakanlığımız nasıl ülkemizin uluslararası ilişkilerine dair bütün iş ve işlemleri takip ediyorsa, biz de YÖK UİDB olarak yükseköğretim alanında aynı işleri yapıyoruz. Müzakereler, mutabakat zabıtları, yazışmalar, görüş verme, temsil gibi tüm işlemler tarafımızca yürütülür. Türkiye adına BM ve UNHCR, Akdeniz İçin Birlik, Afrika Birliği, İslam İşbirliği Teşkilatı, SESRIC gibi ilgili kuruluşlarda, yükseköğretim bağlamındaki tüm gündemler için Türkiye adına bizler katılarak görüş bildiriyor ve ülkemizi temsil ediyoruz." (K4)

YÖK'ün en fazla işbirliği yaptığı kurumlardan bir tanesi ve Türkiye adına yurt dışında eğitim faaliyetleri gerçekleştirmek üzere görevlendirilmiş **Türkiye Maarif Vakfı (TMV)**, Türk yükseköğretiminin uluslararasılaşmasına yönelik çalışmaları bulunan ve araştırmalarda ön plana çıkan kurumlardan biridir. Birebir görüşmelerde TMV yetkilileri vakfın 6721 sayılı kanun ile yurt dışında Türkiye Cumhuriyeti adına yaygın ve örgün eğitim hizmetleri sunmak adına görevlendirildiğini ifade etmişlerdir. 52 ülkede yapılanması bulunan TMV'nin amacının insanlığın ortak değerleri ve birikimi çerçevesinde eğitim hizmetleri vermek olduğu aktarılmıştır. TMV'den görüşme yapılan bir katılımcı şu ifadelerle yer vermiştir:

“Türkiye'nin kültürel diplomasisine katkı sağlamak ve nitelikli öğrencileri Türkiye'ye kazandırma amacına yönelik “Dünyanın iyiliği için iyi ve erdemli insan yetiştirmek” ilkesi ile çalışmalar gerçekleştirmektedir. Vakıf, bulunduğu 52 ülkede örgün ve yaygın eğitim faaliyetleri yürütmekte ve eğitim kalitesi ile ön plana çıkmaktadır.”(K2)

Kurumda görüşme yapılan bir diğer katılımcı (K3) ise vakfın faaliyet gösterdiği ülkeler ve eğitim kurumlarına ilişkin; *“Bu 52 ülkeden yaklaşık 20'si BM'nin en az gelişmiş ülkeler listesinde yer alan ülkelerdir. TMV bu ülkelerde 6 Türkiye Araştırmaları Merkezi, 40 yurt, 446 okul ve 20 eğitim merkezi ile faaliyetler gerçekleştirmektedir.”* detaylarını aktarmıştır.

TMV'nin yayımladığı tanıtım kataloğu ve yıllık faaliyet bültenleri, görüşmelerden elde edilen bu verileri destekler niteliktedir. Bahsi geçen dokümanlarda (TMV, 2021a; 2021b) vakfın faaliyet alanları şu şekilde yer almaktadır:

- Eğitim Öğretim: TMV; Okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumları açar. Yaygın eğitim amaçlı kurslar, etüt ve kültür merkezleri gibi tesisler kurmaktadır.
- Eğitime Destek: Kütüphaneler, laboratuvarlar, sanat ve spor merkezleri kurmakta; kariyer Takip ve Rehberlik Sistemiyle mezunların kariyer planlamalarına destek olmaktadır.
- Yayın: Eğitim amaçlı yayın organları kurarak. Eğitim program ve içeriklerini geliştirmekte, üretmekte ve yayınlamaktadır. Eğitim metot ve usulleri ile içerik ve müfredata yönelik bilimsel araştırmalar ile araştırma-geliştirme çalışmaları yapmaktadır. Süreli ve süresiz yayınlar çıkarıp sempozyum, konferans ve çalıştaylar

düzenleyip, bu alanda faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlarla iş birliği gerçekleştirmektedir.

- Burs ve Barınma: Bütün eğitim süreçlerinde öğrencilere eğitim amaçlı burslar ve nakdi destekler; defter, kitap, kıyafet, bilgisayar ve yazılım gibi eğitim materyalleri ile aynı destekler sağlamaktadır. Eğitim kurumlarında hizmet veren ve eğitim alan kişilerin barınma ihtiyacını karşılayacak yurt, pansiyon ve lojman gibi tesisler kurmaktadır.

Bilgili'nin (2024) aktardığı gibi TMV'nin Türkiye'de eğitimin uluslararasılaşması stratejisine hizmet ettiği özellikle dokümanlarında da belirtilmektedir (TMV, 2021). Gerçekleştirdiği eğitim öğretim ve yayın faaliyetleri, uluslararası öğrencilere yönelik destek faaliyetleri ile Türkiye'de yükseköğretimin uluslararasılaşması anlamında TMV'nin önemli çalışmalara sahip olduğunu söylemek mümkündür. Bunun yanı sıra 2018 yılında vakıf bünyesinde kurulan Maarif Ajans, vakfın özellikle yükseköğretimde uluslararasılaşma anlamında faaliyetlerini destekleyici çalışmaların yürütücüsü olarak dikkat çekmektedir. Kaplan ve arkadaşlarından (2022) aktarıldığına göre Maarif Ajansı hem Türkiye'deki üniversitelerde eğitim gören uluslararası öğrenci sayısını artırmak hem de Türk üniversitelerinin yükseköğretim birikimini ve imkânlarını yurt dışında tanıtmak amacıyla hem yüz yüze hem de çevrimiçi çeşitli faaliyetler gerçekleştirmektedir. Bu faaliyetler arasında yurt dışı eğitim fuarları, üniversitelerle iş birliği protokolleri temel örnekler olarak gözlemlenmiştir.

Kuruluş amaçları arasında yazılı olarak Türkiye'de yükseköğretimin uluslararasılaşması kapsamındaki hedeflerden birinin yer aldığı, bu alanda incelemelerde kodlanan bir diğer kurum **Yurt Dışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı (YTB)**'dir. 2010 yılında kurulan ve 2018 yılında yeniden yapılandırılan YTB'nin çalışmaları web sitesinde *“Yurt dışında yaşayan vatandaşlarımız, soydaş ve akraba topluluklarımız ile ülkemizde yükseköğrenim gören uluslararası öğrencilere ilişkin çalışmalar icra etmektedir.”* şeklinde özetlenmektedir.

YTB'nin amaçlarının yukarıdaki çalışmalarda bahsi geçen hedef kitlelere yönelik çalışmalar yapmak, sorunlarına çözüm geliştirmek, sosyal, kültürel ve ekonomik ilişkiler geliştirmek, uluslararası öğrencilere yönelik eğitim usul ve esaslarını belirleyerek koordinasyonu sağlamak maddelerinden oluştuğu aktarılmaktadır (Işıdan, 2022).

Yükseköğretimde uluslararasılaşmaya hizmet eden en önemli faaliyeti olarak uluslararası öğrencilerin öne çıktığı YTB’de 8 daire başkanlığı bulunduğu ve Türkiye Bursları faaliyetinin de Uluslararası Öğrenciler Daire Başkanlığı bünyesinde gerçekleştirildiği ifade edilmektedir. Başkanlığın en önemli faaliyetlerinden biri olan Türkiye Burslarını Işıdan (2022) şöyle aktarmıştır: *“2012 yılında Türkiye bursları adı altında uygulamaya konulan program dünyanın dört bir tarafından öğrenci kabul etmektedir. Bu program kapsamında dünyanın farklı ülkelerindeki öğrenciler Türkiye’de lisans ve lisansüstü eğitim için başvuru yapabilmektedirler.”*

Türkiye Burslarının (2024) resmi sitesindeki kapsamlı açıklamada da amaca yönelik şu detaylar öne çıkmaktadır:

“Türkiye Burslarının öncelikli amacı, dünya genelindeki başarılı öğrencilere fırsat eşitliği sağlayarak uluslararası standartlarda burslu eğitim almalarını sağlamaktır. Bununla birlikte, Türkiye ile diğer ülkeler arasındaki karşılıklı iş birliğinin geliştirmesi ve akademiden sanata, ekonomiden edebiyata, teknolojiden mimariye kadar pek çok alanda bölgesel ve küresel kalkınmaya katkı sağlanması amaçlanmaktadır.”

YTB hakkındaki incelemelerde yurt dışındaki vatandaşların kimliğini dilini, kültürünü muhafaza etmesi ve anavatana aidiyetini güçlendirmesi amacıyla diasporadaki vatandaşlara ve ortak bir tarih ve kültür paylaşılan soydaş ve akraba topluluklara yönelik ekonomik, sosyal, kültürel ve hukuki çalışmalar yürüttüğü bulgularına dokümanlardan ulaşılmaktadır (Kaplan ve diğ., 2022; YTB, 2024).

Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasına eğitim ve kültürel tanırım çalışmalarıyla katkı sağlayan bir diğer kurum olarak **Yunus Emre Enstitüsü (YEE)** kodlanmıştır. Türkiye, Türk dili, kültürel miras ve sanatı gibi unsurları tanıtmak amacıyla 2007 yılında kurulan YEE’nin 2009 yılında Bosna Hersek’te faaliyet göstermeye başladığı bilinmektedir. İncelemelerde enstitünün yurt dışında açtığı kültür merkezlerinde Türkçe derslerinin ve öğrencilere okula destek etütlerinin gerçekleştirildiği bulgularına ulaşılmıştır. YEE’nin Türk yükseköğretiminin uluslararasılaşmasına katkılarının yurt dışındaki üniversitelerle işbirliği içinde Türkoloji bölümleri açılmasını da kapsadığı bilinmektedir. Hem üniversitelerde hem de kültür merkezlerinde Türkçe öğretimi, kültür ve sanat tanıtımı

amacıyla pek çok faaliyet gösterildiği aktarılmaktadır (Güzel, 2016; Işıdan, 2022; Kaplan ve diğ, 2022).

Dokümanlarda yer alan bilgilere göre YEE diğer devletlerin kültürel diplomasi kapsamında faaliyetlerini güçlendirmek üzere açtığı emsal ajanslarla (Goethe, Konfüçyüs, British Council, vb.) benzer amaçlarla kurulmuştur. Türk kültürünü yayma hedefi doğrultusunda kültür merkezlerinin açılması ihtiyacı doğmuş ve Yunus Emre Vakfı kurularak bu amaçla görevlendirilmiştir. Enstitünün kuruluşu ve görevleri hakkında Ünalı (2019) şu ifadeleri aktarmıştır: *“Enstitünün kuruluş kanununda kültürel diplomasının icra edilmesi için Enstitünün yerine getirmesi gereken görevler, muadili yabancı enstitülerin faaliyetleri de göz önünde bulundurularak belirlenmiştir.”*

Ünalı'nın bu ifadelerini destekler nitelikte veriler yukarıda da aktarıldığı gibi kaynaklarda yer almaktadır (Eren, 2017; Güzel, 2016; YEE, 2022). Vakfın bünyesinde faaliyetlerin ana yürütücüsü olan Enstitü'nün yayımladığı bültende (2010) amaçlarla ilgili şu ifadeler yer almaktadır:

“Yunus Emre Vakfı Türkiye’yi, Türk dilini, tarihini, kültürünü ve sanatını tanıtmak; bununla ilgili bilgi ve belgeleri dünyanın istifadesine sunmak; Türk dili, kültürü ve sanatı alanlarında eğitim almak isteyenlere yurt dışında hizmet vermek; Türkiye’nin diğer ülkeler ile kültürel alışverişini artırıp dostluğunu geliştirmek amacıyla kurulmuştur.”

Vakfın yıllık yayımlanan faaliyet raporları (YEE, 2019; 2022) incelendiğinde çalışmalarının kültürel diplomasi alanında dil eğitimleri odağında olduğu görülmektedir. Vakıf dil eğitimleri alanında sertifika programları ve seviye tespit sınavları düzenlemektedir. Bu sınav ve programların içeriklerinin uluslararası standartlara göre Enstitü bünyesindeki uzmanlar tarafından hazırlandığı aktarılmıştır. Yapılan bu çalışmalar doğrultusunda YEE'nin Türkiye’de eğitim diplomasisi yürüten kurumların başında geldiği ifade edilmiştir. Vakfın çalışmaları ve amaçları anlamında katılımcı tarafından yazılı olarak gönderilen yanıtta genel çalışma alanları ve amaçlarını özetler nitelikteki şu bilgilere yer verilmiştir:

“Afrika’da düzenlenen sergilerden Balkanlarda düzenlenen geleneksel Türk sanatları kurslarına; Avrupa’da gerçekleştirilen film gösterimlerinden Asya’daki Türk mutfağı etkinliklerine uzanan geniş bir yelpazedeki faaliyetlerle dünyanın farklı

coğrafyalarında Türkiye ve Türk kültürü tanıtılırken büyük çaplı projelerde ve diğer tüm faaliyetlerde Enstitünün amacı kültürel diplomasi çerçevesinde diğer ülke ve toplumlarla bağlar ve dostluklar kurmak, mevcut ilişkileri geliştirmektir.” (K8)

YEE gibi dünyanın farklı ülkelerinde Türkiye adına kültürel diplomasi faaliyetlerini uygulayacağı bir kuruluş olarak Türkiye’nin Soğuk Savaş sonrasında değişen aktif dış politika anlayışı doğrultusunda 1992 yılında **Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA)** kurulmuştur. TİKA’nın Türkiye’nin dış yardımlarını ve yumuşak gücünü kurumsal hale getirme amacıyla kurulduğu ve bu doğrultuda Türk dış politikasının uygulayıcısı olarak uluslararası arenada Türkiye’nin konumunu güçlendirdiği ifade edilmektedir (Güzel, 2016; Kardaş ve Erdağ, 2012). Faaliyet raporunda (Nalçacıoğlu ve diğ., 2024) çalışmalarla ilgili *“Başkanlığımız kurulduğu 1992 yılından bugüne ülkemizin kalkınma yardımları faaliyetlerinin icracısı ve koordinatörlüğü görevini üstlenmiştir. 2023 yılı itibarıyla 61 ülkedeki 63 Program Koordinasyon Ofisiyle, 170’ten fazla ülkede, 30.000’den fazla proje ve faaliyet gerçekleştirmiştir.”* ifadesine yer verilmiştir.

Araştırmalar ve raporlardan kuruluşundaki adı Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı olan TİKA’nın 2018 yılında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı özel bütçeli ve kamu tüzel kişiliğine sahip olarak yeni görev ve sorumluluklarla yeniden yapılandırılmış ve güncel adını aldığı bulgularına ulaşılmıştır. Bu doğrultudaki güncel görev ve sorumlulukları *“işbirliğinde bulunulması hedeflenen devletler ve topluluklarla iktisadi, ticari, teknik, sosyal, kültürel ve eğitim alanlarındaki ilişkileri projeler, programlar ve faaliyetler aracılığıyla geliştirmek, yapılacak katkı, yardım ve ilgili süreçleri yürütmek ve mevzuatla verilen diğer görevleri yapmak”* şeklinde aktarılmıştır.

Kardaş ve Erdağ’ın (2012) aktardığı gibi, yaptığı faaliyetlerle Türkiye’nin tanıtımına ve dünya genelinde Türkiye’ye dost insanların sayısının artmasına katkı sağlayan TİKA’nın tüm çalışmalarını hiçbir karşılık beklemeden gerçekleştirdiği bilinmektedir. Bu faaliyetlerle TİKA’nın Türkiye ve ortak tarihi geçmişi ve mirası paylaştığı ülkeler arasında yakınlaşma sağladığı aktarılmaktadır. TİKA ile yapılan görüşmede katılımcı, ajansın eğitim koordinatörlüğünün faaliyetlerinden bahsetmiş ve yurt dışındaki kardeş ülkelere yönelik yapılan çalışmalarla ilgili bilgiler aktarmıştır. Katılımcı, ülkelerin eğitimle ilgili kapasitelerinin geliştirilmesi için proje temelli çalıştıklarını, programlar ve modüllerle her konuda eğitim faaliyetleri gerçekleştirdiklerini ifade etmiş ve şunları aktarmıştır:

“Dolayısıyla aslında bir yerde kapasite inşası yapacaksak 4 tane temel başlık var. Bir tanesi işte insan kaynaklarıdır. Diğerleri kurumsal yapılanma, mevzuat, fiziki yatırımlar ve sermaye diyeceğimiz yapılar. Bunlar farklı unsurlar ama bunların içerisinde en önemlisi, en birincisi insan kaynaklarını geliştirmek.” (K5)

Toplumun kalkınması için temelde eğitim ile ülkelere hizmet götürmek ve götürülen bu eğitim hizmetinden nitelikli insan kıymetleri oluşturmak amacıyla çalışan TİKA eğitim faaliyetlerini fiziksel destek ve hizmetlerle de desteklemektedir. Örneğin eğitimler uyguladığı ülkelerde tarihi ve kültürel mekânların restorasyonu ve eğitim mekânlarının tefrişatı gibi faaliyetlerle de bütüncül bir hizmet sunmakta olduğu hem görüşmede hem de dokümanlarda yer almıştır.

5.1.3.2. Kurumların Yükseköğretimde Uluslararasılaşmaya Yönelik Faaliyetleri

İncelenen kurum ve kuruluşların hepsi gerçekleştirdikleri faaliyetlerin Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasına doğrudan veya dolaylı olarak katkıları sebebiyle bu araştırmada yer almıştır. Bu bölümde YÖK, TMV, YTB, YEE ve TİKA’nın Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasına yönelik görüşmelerde belirtilen ve dokümanlarda yer alan faaliyetleri yer almaktadır. Kimi kurumlar Türkiye’deki uluslararası öğrencilere yönelik çalışmaları ile ön plana çıkarken kimi kurumlar da Türkiye ve Türk dilinin tanıtımı ve bu alandaki eğitim işbirlikleri ile ön plana çıkmaktadır. Hepsinin ortak noktası ise eğitim faaliyetleri ve odağında gerçekleştirdikleri işbirlikleri ve projeler ile hem Türkiye’de yükseköğretimin uluslararası olması hem de Türkiye’nin yükseköğretim ve eğitim kalitesi ile dünyada farklı ülkelerle işbirlikleri yapılarak var olan tecrübenin farklı ülkelerde kurumlar aracılığı ile öğrencilere aktarılmasıdır. Görüşmelerde kurum yetkililerine Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması stratejisi kapsamında yaptıkları faaliyetler sorusu sorulmuştur. Kurumların stratejiyle uyumlu yürüttükleri faaliyetler hakkında görüşmeler ve dokümanlardan ön plana çıkan şekil 5-3’teki temalar belirlenmiştir.



Şekil 5-3: Çalışmada Araştırılan Kurum ve Kuruluşların yükseköğretimde Uluslararasılaşmaya Yönelik Faaliyetleri

5.1.3.2.1. Uluslararası Öğrenciler

Uluslararası öğrenciler Türkiye’de yükseköğretimde uluslararasılaşmada en çok çalışma yapılan politika alanı olarak karşımıza çıkmaktadır (Özer, 2012; YÖK, 2021; Taşçı, 2018; TGSP, 2021). Bu sebeple kurum görüşmeleri için hazırlanan yarı yapılandırılmış sorulardan çoğunluğu uluslararası öğrenciler hakkında hazırlanmıştır. Araştırmada öne çıkan kurum ve kuruluşların da yükseköğretimde uluslararasılaşmada en fazla ortak faaliyetlerinin hareketlik teması altında uluslararası öğrenciler alanında olduğu görüşmelerde verilen yanıtlar ve incelenen dokümanlardan tespit edilmiştir. Kurum temsilcilerine uluslararası öğrencilerin Türkiye’ye gelmesine yönelik teşvik çalışmaları ve sağladıkları avantajlar hakkında sorular sorulmuştur. Uluslararası öğrenciler temasına ilişkin yapılan kodlamada, uluslararası öğrencilerin Türkiye’ye gelmeleri ve buradaki işlemlerine dair *resmi prosedür süreçleri, öğrencilere sağlanan burs gibi olanaklar ve deneyimlerini zenginleştirici sosyal faaliyetlerin* ön plana çıktığını söylemek mümkündür.

Uluslararası öğrencilerin Türkiye’de yükseköğretim düzeyinde eğitim almaları için resmi tüm işlemler Yükseköğretim Kurulu tarafından takip edildiği, YÖK görüşmesinde katılımcı tarafından (K4) şu ifadelerle aktarılmıştır: *“Uluslararası öğrencilerin işlemleri, ülkemizde bulunma süreçlerine ilişkin ikamet, resmi evrak işleri UİDB tarafından takip edilmektedir. Öğrencilik işleriyle alakalı süreçler, müfredata ilişkin süreçler ise eğitim öğretim daire başkanlığı tarafından takip edilmektedir.”*

Uluslararası öğrencilerin Türkiye’de yükseköğretim düzeyinde eğitim alabilmelerinin ilk şartı olan Yabancı Öğrenci Sınavının (YÖS) Yükseköğretim Kurulu, ÖSYM ve TMV bünyesindeki Maarif Ajans işbirliğinde farklı ülkelerde ve Türkiye’de uygulandığı bilgisi YÖK ve TMV ile görüşmelerde (K2, K4) paylaşılmıştır. Öğrencilerin sınav ardından kabul alıp eğitime başladıklarında Türkiye’de bulundukları süre boyunca resmi prosedürlere ilişkin işlemleri sürmektedir. Ayrıca Türkiye’de bir hayat kurmak konusunda da ekstra işlemleri bulunmaktadır. YÖK’ün yürüttüğü ve takip ettiği bu işlemlerin yanı sıra görüşmelerden öğrenildiği üzere TMV Türkiye’ye gelmelerine vesile oldukları uluslararası öğrencilere ihtiyaç duydukları tüm alanlarda destek sağlamaktadır. Her iki kuruluşun da kurumsal yapısında uluslararası ilişkiler daire başkanlığı bulunduğu bilgisi aktarılmıştır. TMV ile görüşmelerde eğitim için Türkiye’ye gelen öğrencilerin bürokratik işlemleri ve yasal

gereklilikleri için gönüllü danışmanlık hizmetleri sağladıkları aktarılmıştır. Bu çalışmayla ilgili TMV'den bir katılımcı şu ifadeleri aktarmıştır:

“Türkiye'ye geldiklerinde dikkat edilmesi gereken hususlar, buradaki yasal bulunuşlarıyla alakalı hassasiyetleri danışman rolünde onlara anlatıyoruz. Örneğin, oturma izni bitmiş, genel sağlık sigortasını yaptırmamış, kaçırmış öğrenciler olabiliyor. Burada güvenlik taramasından geçerken başına farklı işler alabiliyorlar veyahut da oturma iznini İstanbul'dan almış ama Samsun'a gezmeye gitmiş. Samsun'da polis durdurduğunda bakıyor, sen ne yapıyorsun? O şekilde bir duruma düştüklerinde de biz öğrencilere karakolda, geri gönderme merkezlerinde yardımcı oluyoruz. Devletin ilgili kurumlarına bilgi vererek “düzensiz göçmen” değil öğrenci olduğunu, Türkiye'de ilelebet bir kalma gibi bir niyetlerinin olmadığını anlatıyoruz. Ve öğrencilerin burada üniversite hayatlarını devam ettirmelerini sağlıyoruz.” (K2)

Maarif Ajans ile Türkiye'de okumak isteyen ve yurt dışında yaşayan ilgili tüm öğrencilere hizmet veren Maarif Vakfı'nın, kendi okullarında okuyan öğrencilere yönelik Türkiye'de okuma teşvikleri uyguladığı aktarılmıştır. Diploma denkliği ve harçsız eğitimi kapsayan bu teşvik vakıf yetkilisi tarafından şu şekilde ifade edilmiştir:

“TMV okulları bulunduğu ülkedeki eğitim bakanlıklarına tabi olarak eğitim verirler. Buradan elde edilen diploma hem Türkiye'de hem de eğitim alınan ülkede herhangi bir denklik işlemine tabi olmadan geçerli olmaktadır. Bizim verdiğimiz öğrenim belgeleri ve mezuniyet belgelerinin denkliğe tabi olmaması çok büyük bir avantaj sağlıyor. Öğrencimiz diplomasını alıp Türkiye'ye geldiğinde bir üniversiteden kabul almışsa diplomasına apostil vesaire hiçbir şey yapmadan üniversiteye evrakları götürüp verir ve kaydını yapar. Bir diğer avantaj ise, Türkiye Maarif Vakfı okullarından mezun olan öğrenciler, Türkiye'de devlet üniversitelerine kayıt yaptıklarında harç ücreti ödemezler.” (K2)

Teknik ve masraflı bölümlerde eğitim almak üzere kabul almış öğrencilere uygulanan harçtan muaf olma olanağı özellikle maddi olarak endişe duyan öğrencilerin Türkiye'yi tercih etmelerini kolaylaştırıcı imkân olarak ifade edilmektedir. Maddi imkânı olan veya olmayan tüm öğrencilerin Türkiye'de yükseköğretime devam etmek üzere ilişkilerini ve süreçlerini kolaylaştırıcı olarak Maarif Ajansının çalışmalarının önem arz ettiği TMV görüşmelerinde bir katılımcı tarafından şu ifadelerle aktarılmıştır: *“Maarif Ajansı, yurt dışında gerek bizim*

okullarımızda eğitim alan, gerek yükseköğrenimine Türkiye’de devam etmek isteyen herhangi bir öğrencinin Türk üniversiteleriyle olan ilişkilerini kolaylaştırıcı bir birim olarak çalışıyor.”

TMV mezunu öğrencilerin, K12 düzeyindeki eğitimleri süresince aldıkları Türkçe dersleri ve buradan öğrendikleri Türk kültürü ile mezun olduklarında Türkiye’de yükseköğretimlerine devam etme eğilimi gösterdiklerinin gözlemlendiği görüşmelerde beyan edilmiştir. Türkçe bilgisinin yükseköğretim eğitimine Türkiye’de devam etme konusunda bir teşvik ve niyet belirleyici olduğu görüşmede şu ifadelerle belirtilmiştir:

“Türkçeyi bizim okullarımızda öğrenmiş ve yükseköğrenimlerine Türkiye’de devam etmek isteyen öğrencilerin Türkçe öğrenmelerini sağlamak da bu stratejilerin bir parçası. Çünkü uluslararası öğrencileri en fazla tedirgin eden husus aslında ülkelerinin tarihsel olarak yükseköğretim alanında işbirliği yapmaya alışkın olmadığı bir ülkeye öğrenci olarak gelmek. Dolayısıyla Türkiye’nin bu geniş kitlelere tanıtılmasına, Türkçenin öğretilmesine yönelik yaptığımız her faaliyetin ki aslında bütün faaliyetlerimiz de bu amaca hizmet ediyor, yükseköğrenimin uluslararası ulaşmasına katkı sağladığı söylenebilir.” (K3)

Uluslararası öğrencilerin yükseköğretim eğitimlerini almak için Türkiye’yi tercih etmelerine yönelik en önemli teşviklerin **burs ve barınmaya** ilişkin olduğu bilinmektedir (Alkın, 2024). Öğrencilere sağlanan burslar ve olanaklar anlamında çalışmada incelenen 5 kurumun çok önemli ve markalaşmış programları bulunmaktadır.

YÖK’ün lisans düzeyinden başlayarak doktora sonrası düzeye kadar her kademede uluslararası öğrencilere yönelik hem eğitim hem de araştırma bursları sağladığı aktarılmaktadır (YÖK, 2017; 2021). Özellikle ikili anlaşmaların olduğu ülkelerden öğrencilerin Türkiye’de eğitim almaları için sağlanan YÖK bursları olduğu görüşmede ifade edilmiştir. Lisans düzeyindeki uluslararası öğrencilerin burslandırılmasında YTB bünyesinde uygulanan Türkiye’nin uluslararası öğrencilere yönelik sağladığı “Türkiye Bursları” programı ile iş birliği gerçekleştiren YÖK’ün lisans sonrası kademelere ve araştırmacılara yönelik de şu bursları sağladığı web sitesindeki sayfalarda yer almaktadır:

“Uluslararası Bilim İnsanları Destek Projesi (YÖK International Fellowship Program) kapsamında Türk tarihi ve dil edebiyatı alanında araştırma yapan yabancı

uyruklu doktora öğrencileri desteklenir. Genç Beyinler Programı (GEP), doktora öğrencilerinin tez araştırmaları için 1-3 ay sürelik yurt dışına gönderilmelerini sağlamaktadır. Doktora Sonrası Araştırma Programı (DOSAP), doktora sonrası 9 ay sürelik yurt dışı ziyareti yapmalarını teşvik eder. Akademik Birikim Programı (AKAP), öğretim üyelerine ücretli akademik izinli araştırma imkânı sunan 9 ay süreli programdır. Yurt Dışı Araştırma Bursu kapsamında doktora tez aşamasındaki araştırma görevlileri 6 ay – 1 yıl süreyle yurt dışına gönderilir. YÖK Yabancı Dil Eğitim Bursu ile doktora ve üzeri derecedeki eğitim kadrolarının dil becerilerini yükseltmek üzere yurt dışında dil eğitimi giderlerinin desteklenmesi hedeflenmektedir.”

YÖK yetkilileri uluslararası öğrencilere burs sağlanması için gerçekleştirdiği iş birliklerinin yanı sıra barınma olanakları için de Türkiye’deki kamu kurum ve kuruluşları ve STK’lar ile **iş birlikleri** yaptıklarını aktarmıştır. YTB’de sağladığı bursların yanı sıra barınma iş birliklerinin de tarafı olarak yer almaktadır.

YÖK’ün işbirliğinden de bahsedildiği üzere YTB tarafından Türkiye’de eğitim alacak uluslararası öğrencilere Türkiye Cumhuriyeti devletinin “Türkiye Bursları” programı kapsamında burslar sağlanmaktadır. Bu program ile maddi desteğin yanı sıra öğrencilere kapsamlı bir destek sunulduğu YTB tarafından yazılı olarak iletilen görüşme yanıtlarında şu şekilde ifade edilmektedir:

“Türkiye Bursları uluslararası öğrencilerin başvuru ve değerlendirme, burslandırma, oryantasyon, akademik takip ve kültürel destek programları gibi çok boyutlu operasyonel süreçleri ihtiva etmektedir. Doktora düzeyindeki uluslararası öğrenciler ve doktora sonrası araştırmacılara yönelik yürütülen Araştırma Bursu programı bilimsel hareketliliğe katkı sağlamayı hedeflemektedir.” (K7)

Türkiye Bursları programının uygulanmasında YÖK üniversiteler gibi kamu kurumlarıyla iş birlikleri yapıldığı ve bunun yanı sıra YEE ve TMV gibi STK’lar ile de resmi paydaş ilişkisi ile ortak burs programları yürütüldüğü ifade edilmiştir. Bu iş birliklerinin yanı sıra uluslararası kuruluşlarla farklı ülkelerden öğrencilere burs sağlandığı şu şekilde aktarılmıştır:

“Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, Albert Einstein Alman Akademik Mülteci Girişimi (DAFI), İslam Kalkınma Bankası, BAYKAR, Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (WIPO), NAMA Vakfı, ASEAN ve Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi gibi ulusal ve uluslararası kuruluşlarla farklı ülke ve bölge mensubu uluslararası öğrencilere yönelik burs programları yürütülmektedir. Bu ortaklıklar sayesinde Türkiye Bursları’nın daha geniş coğrafyalarda nitelikli öğrencilere ulaşabilmesi ve dezavantajlı öğrenciler için eğitimde fırsat eşitliği sağlanması hedeflenmektedir.” (K7)

TMV’nin YTB tarafından uygulanan Türkiye Bursları programının paydaşlarından biri olduğu bilinmektedir. Maarif Vakfı Okullarındaki öğrencilerin de YTB’nin uyguladığı Türkiye Bursları programına yönlendirildiği görüşmede (K2) *“Türkiye bursları programı, bizim de öncelikli olarak öğrencilerimize tavsiye ettiğimiz bir program. Bütün mezunlarımızın başvurmasını istiyoruz. Türkiye bursları sınav ve mülakatla bursiyer aldığı için okullarımızdaki nitelikli öğrencilerin buraya başarı kadrosuyla gelmesini istiyoruz.”* şeklinde ifade edilmiştir.

TMV’nin burslar konusundaki yönlendirici faaliyetleri yanı sıra barınma konusunda doğrudan uyguladığı faaliyetler bulunduğu aktarılmıştır. Özellikle yükseköğretim düzeyinde Kanada, Ürdün ve Kudüs’teki yurtlarla ilgili şu bilgiler görüşmede sağlanmıştır:

“Buralardaki yurtlarımızda yine üniversite eğitimi almak isteyen kişilere işte barınma hizmeti veriyoruz. Özellikle Ürdün’deki yurdumuz hem kız yurdumuz hem erkek yurdumuz var orada. Oraya dil eğitimi için giden, üniversite eğitimi için giden, yani farklı bir görevle giden insanlarımıza orada bir barınma hizmeti veriyoruz.” (K2)

Bu barınma olanaklarının yanı sıra protokoller ile barınma ve burs imkânlarının birlikte sağlandığı örneklerden Katar Üniversitesi örneği bir TVM katılımcısı tarafından *“Katar üniversitesiyle protokolümüz var. Katar Üniversitesi dünyanın en iyi 207. Üniversitesi. Her sene Katar üniversitesine 30 tane tam burslu öğrenci gönderiyoruz.”* ifadeleriyle aktarılmıştır.

Burslar konusunda diğer kurumların öğrencilere sunduğu başarı odaklı ve geniş kapsamlı olanakların yanı sıra YEE’nin daha program ve içerik odaklı faaliyetleri öne çıkmaktadır. Enstitünün 2022 faaliyet raporuna göre, yurt dışında açılan Yunus Emre Türk

Kültür Merkezlerinde verilen Türk dili kurslarının standartlarını belirlemek ve Türkçe'nin bir dünya dili olarak öğretilmesini sağlamak amacıyla Yunus Emre Türkçe Eğitim ve Öğretim Merkezi (YETEM) kurulmuştur. YETEM'lerde eğitim alacak kişiler için Türkiye'de veya yurt dışında aylık ve haftalık eğitim programları düzenlendiği belirtilmiştir.

Her kurumun uluslararası öğrencilere yönelik çeşitli faaliyetler gerçekleştirdiği tespit edilmiştir. Bu anlamda, uluslararası öğrencilere yönelik *sosyal faaliyetlerin* gerçekleştirilmesi, öğrencilerin Türkiye'deki *deneyimlerinin zenginleştirilmesi* için TMV, TİKA ve YTB'nin çalışmaları dikkat çekmektedir. TMV yetkilileri ile yapılan görüşmelerde, TMV Okulları mezunu olsun veya olmasın, bütün uluslararası öğrencilere yönelik Türkiye'deki eğitim hayatlarına ve sosyal hayata adapte olmaları için çeşitli programlar düzenlendiği aktarılmıştır. Bu faaliyetlerde liderlik becerilerinin kuvvetlendirilmesine yönelik eğitim kampları, geziler, konferanslar gibi programlar gerçekleştirildiği örnekleri paylaşılmıştır. Ayrıca tamamen sosyalleşmeleri ve yalnız olmadıklarını hissettirmek için TMV'nin uluslararası öğrencilere yaz ve kış olmak üzere senede iki ayrı kamp programı düzenlediği, Türkiye'nin 71 ilinde 142 ayrı üniversitede öğrencilere yönelik STK'larla işbirliği içinde faaliyetler gerçekleştirildiği ifade edilmiştir. Mezunlarla da iletişimini koparmayıp karşılıklı dayanışmayı sürdürdüğü ifade edilen TMV'nin mezunlarına yönelik kendi ülkelerinde mezun dernekleri kurma teşvikleri sağladığı şu şekilde belirtilmiştir:

“Kendi ülkesinde kalanlar için biz oradan mezun dernekleri kurulmasını teşvik ediyoruz. Tabii mezun dernekleri farklı bir tüzel kişilik olduğu için onları biz kurmayacağız, mezunlarımızı kurmasını teşvik edeceğiz. Mevzuat konusunda yardımcı olacağız onlara. Belki okullarımızda bir yer gösterebiliriz. İnşallah bu mezun derneklerini de yine Türkiye'deki bir federasyonla bir çatı altında tutma, buradan bir vizyon sunmak hedefimiz var.” (K2)

TMV'nin illerde iş birlikleri ile uluslararası öğrencilere yönelik faaliyetler gerçekleştirdiği bilinirken TİKA yetkilileri de Türkiye'deki uluslararası öğrenci dernekleri veya STK'ların uluslararası öğrencilere yönelik sunduğu organizasyon ve projelere destek olduklarını aktarmışlardır. Ayrıca öğrencilerin hem Türkiye'de birer uluslararası öğrenci olarak ayrıcalıkları ve Türkiye'de eğitim aldıkları alanda kazandıkları niteliklerin kattığı değer anlamında, TİKA'nın gerçekleştirdiği bazı akademik veya sosyal faaliyetlerde burada

okuyan uluslararası öğrencilerden destek aldığı ve karşılıklı fayda sağladığı ifade edilmiştir. Bununla ilgili yetkilinin aktardığı ifadeler şu şekildedir:

“TİKA’nın desteklediği bir programdaki tercüman gibi pozisyonlardaki ihtiyacı Türkiye’deki uluslararası öğrencilerden karşılıyoruz. İşin içinde yer alan öğrenci hem tecrübe kazanıyor hem de kendi ülkesinden Türkiye’ye gelmiş üst düzey kişilerle yakın iletişim kurma fırsatı buluyor. Türkiye mezunu olarak kendi ülkelerine döndüklerinde otomatikman bir networke sahip olabilecekler. Örneğin, Özbekistan’dan yazma eserlerle ilgili bir heyet Türkiye’ye geldiğinde, biz sanat tarihi okuyan bir Özbek öğrenciyi tercüman olarak görevlendirdik. Öğrenci ortak terimleri ve kavramları bildiği için kaliteli bir tercüme gerçekleştirebiliyor. Hem de ülkesine döndüğünde kendi alanındaki kurumlara gidip Türkiye’deki tanışıklığı ve aldığı görev sebebiyle iletişim kuracak bir portföye kavuşuyor.” (K5)

Bu doğrultuda TİKA’nın hem gerçekleştirdiği programlarda nitelikli insan gücünden faydalandığı, hem de destek aldığı uluslararası öğrencilere de kendi ülkelerinden network edinmeleri ve mesleki deneyim kazanmaları konusunda fayda sağladığı görülmektedir.

YTB, uluslararası öğrencilere yönelik Türkiye’nin en markalaşmış burs programını yürütürken, aynı zamanda burs sağladığı uluslararası öğrencilere ve Türkiye’de eğitim alan tüm uluslararası öğrencilere ve mezunlara yönelik çeşitli sosyal faaliyetler gerçekleştirerek dünyanın her yerinde Türkiye’ye dost ve güçlü bağlar kurmuş insanlar olması için çalışmaktadır. YTB’den yazılı olarak paylaşılan cevaplarda, uluslararası öğrencilere yönelik gerçekleştirilen sosyal faaliyetler hakkında ilk olarak oryantasyonlarına yönelik yapılan çalışmalara katılımcı tarafından (K7) şu ifadelerle yer verilmiştir: *“İstanbul, Ankara ve Edirne’de bulunan YTB ofisleri aracılığıyla Türkçe ve yabancı dillerde konuşma kulüpleri, ülke mutfaklarının tanıtıldığı kültür günleri, müze gezileri gibi organizasyonlar tertip edilmektedir.”*

Oryantasyonun yanı sıra YTB tarafından uluslararası öğrencilerin Türkiye’deki deneyimlerinin zenginleştirilmesine yönelik “Uluslararası Öğrenci Akademisi” ile geleneksel Türk sanatları ve spor dalları, akademik ve kültürel atölye ve seminerlerden oluşan çalışmaların yürütüldüğü yazılı cevaplar ile ifade edilmiştir. 236 farklı eğitim programı sunulan bu akademiyle beraber ayrıca uluslararası öğrencilere yönelik bilimler kongresi, öğrenci ödülleri ve staj programları uygulandığı; tüm bunlar ile uluslararası öğrencilerin

eğitim, kültürel hayat, akademik üretim ve iş deneyimlerinin zenginleştirilerek kendilerini geliştirmelerinin hedeflendiği belirtilmiştir. Daha önce de aktarıldığı gibi tüm bu faaliyetler sadece Türkiye Bursları programı mensuplarına yönelik değil, Türkiye’de eğitim alan tüm öğrencilere yönelik olduğu ifade edilmektedir:

“Uluslararası Öğrenci Akademisi, Uluslararası Öğrenci Ödülleri, Uluslararası Bilimler Kongresi ve Uluslararası Öğrenci Staj Programı gibi gelişim ve ödül programları ile yalnızca Türkiye Burslusu uluslararası öğrencilerin değil ülkemizde yükseköğrenim görmekte olan tüm uluslararası öğrencilerin akademik, sosyal ve kültürel faaliyetlere katılmaları sağlanmaktadır.” (K7).

Öğrencilerin Türkiye’de bulunma sürelerince yanında olan YTB mezun olurken de öğrencileri yalnız bırakmayıp destekler sağlamaktadır. Bu destekler yazılı yanıtta şu şekilde ifade edilmiştir:

“Ayrıca staj programı burslu öğrenciler için kısa süreli bir iş deneyimi sağlaması bakımından da destekleyici programlar arasında yerini almaktadır. Her yıl burslu öğrenciler için Uluslararası Öğrenciler Mezuniyet Töreni düzenlenmektedir. Eğitimlerini tamamlayan öğrencilerimiz ülkelerine dönmeden önce mezuniyetlerini kutlamak ve Uluslararası Öğrenciler Mezuniyet Yıllığı ile de anılarını muhafaza etmek üzere bir araya gelinmektedir.” (K7)

Uygulanan tüm burs programlarının öğrencilere sadece finansal ve konaklama desteği değil, kapsamlı bir deneyim fırsatı da sağladığı görülmektedir. Üstelik burs programları kapsamında sağlanan diğer deneyim ve kültürel paylaşım olanaklarının sadece bursiyerlere değil, ülkedeki tüm uluslararası öğrencilere yönelik olmasının Türkiye’nin uluslararası öğrencilere ne kadar önem verdiğini ve onlar için samimi çalışmalar gerçekleştirdiğini gösterdiği düşünülmektedir.

5.1.3.2.2. Eğitim İşbirlikleri

Yükseköğretimde uluslararasılaşma konusunda en önemli alanlardan biri olan eğitim iş birlikleri temasında, araştırmada öne çıkan tüm kurumların çalışmaları bulunmaktadır. Bahsi geçen 5 kurum ve kuruluşun hem ortak çalışmaları hem de bu kuruluşların ayrı yerel ve uluslararası iş birlikleri bu başlık teması altında kodlanmıştır. Kodlar üniversiteler ve araştırma merkezlerinin akademik içerikli eğitim iş birlikleri, Türk dili ve kültürü odaklı

eğitim iş birlikleri ve dönemlik deneyim aktarımı odaklı mesleki veya yaygın eğitim içerikli iş birliklerinden oluşmaktadır.

Kodlanan akademik alanda öncü ve politika belirleyici kurum olarak YÖK'ün sahip olduğu yönlendirme ve iş birliklerinde paydaş olma rolü ile hem üniversitelere hem uluslararası öğrencilere hem de ülkenin kalkınma politikalarına katkı sağlayan pek çok ulusal ve uluslararası iş birliklerine yer verilmiştir.

YÖK'ün öne çıkan yönlendirme rolü hakkında görüşmede katılımcı (K4) tarafından *“Yurt dışındaki üniversitelerden veya uluslararası kuruluşlardan gelen iş birlikleri teklifleri doğrultusunda, üniversitelerimizi uzmanlık alanlarına göre yönlendiriyoruz. Yapay zekâ, çevre, ekonomi, mühendislik, su bilimleri gibi alanlarda gelen iş birliği tekliflerini, o alanda yetkinliği bulunan üniversitelerimize yönlendiriyoruz, ifadeleri aktarılmıştır. Üniversitelerin ve bölümlerin kendi uzmanlaştıkları alanda verimli iş birlikleri gerçekleştirmesine yönelik çalışmaların yanı sıra YÖK, üniversite bölümlerinin de ötesinde iki uluslu üniversiteler kurulması, uluslararası kampüs ve şubeler kurulması gibi pek çok iş birliğine imza atmıştır. Buna yönelik görüşmelerden şu ifadeler aktarılırken;*

“Üniversitelerimize mutabakat zabıtları imzalatıyoruz, Ortak üniversiteler ve ortak bölümler, ortak kampüsler kurduruyoruz. Kurulacak ortak üniversitenin süreçlerini de biz takip ediyoruz. Yani mesela Türk Azerbaycan üniversitesine iki buçuk yıl emek verdik, kuruldu. Şu anda inşallah bu sene öğrenci alacağız. Şimdi Özbekistan, Kazakistan var sırada. Bunların hepsi yavaş yavaş kuruluyor ve biz bunları süreçlerin takip ediyoruz sürekli yazışmalar, müzakereler...” (K4)

Bu bilgileri destekleyici verilere literatürde incelenen dokümanlardan (Bulut Şahin ve Eriçok, 2023; Göver, 2021; Köksal, 2014) da ulaşılmaktadır. Örneğin, yükseköğretimde uluslararasılaşma temasıyla gerçekleştirilen istişare toplantıları ile YÖK'ün üniversitelere uluslararası hareketlilik yönetimi ve uluslararası kuruluşlarla iş birliği yürütülmesi gibi konularda bilgilendirme ve yönlendirme yaptığı bilgileri yer almaktadır. Yurt dışından Türkiye’de yükseköğretim kuruluşlarına gelen iş birliği tekliflerine ilişkin YÖK bünyesindeki UİDB’nin aracı olarak rol aldığı ve üniversitelere yol gösterici olduğu ifade edilmiştir. İncelenen strateji belgesinde (2017) yer aldığı üzere Türkiye’deki yükseköğretim kurumları ve yurt dışındaki yükseköğretim kurumları arasında imzalanan MOU’lar aracılığıyla ortak eğitim-öğretim programları açılmaktadır. Buna ilişkin sürecin kolaylaştırılması için var olan

yönetmelikte değişiklikler dahi yapıldığı, bu vesileyle yurt dışındaki nitelikli üniversitelerle ortak diploma programları yürütülmesinin de önünün açıldığı ifade edilmiştir. Uluslararası üniversite tanıma listelerine dâhil olarak daha kolay iş birlikleri gerçekleştirilmesi hakkında YÖK UİDB'nin karşılıklı iyi niyet çalışmaları ile Türk üniversitelerinin bu tanıma listelerine dâhil olması için emek verdiği, ayrıca YÖK'ün ENIC NARIC listesinde yer alan üniversiteleri tanıyarak kendi üniversiteleri için de karşı taraftan tanıma talep ettiği bilgilerine ulaşılmıştır.

Hem üniversitelerin uluslararası listelerde tanınması hem de eğitim kalitesinin uluslararası rekabet düzeyi anlamında TMV görüşmesinde bahsedilen, vakfın Arnavutluk'taki New York Tiran Üniversitesi (UNYT) örneği önem arz etmektedir. UNYT, uluslararası öğrenci ve öğretim elemanı hareketliliği, ortak müfredatlar, çift diploma programları çalışmalarını içermesi ve en temelde çift uluslu bir üniversite olması ile yükseköğretimde uluslararasılaşma alanında TMV'nin gerçekleştirdiği önemli bir eğitim iş birliği modeli olarak kodlanmıştır. Üniversitenin ABD'den ve İngiltere'den bazı üniversitelerle ortak diploma programları düzenlediği de görüşmelerde ifade edilmiştir. Eğitim iş birliklerine ilişkin TMV'de görüşme yapılan bir katılımcı şu ifadeleri aktarmıştır:

“Biz faaliyet gösterdiğimiz ülkelerin iyi ve önde gelen üniversiteleriyle mutlaka bir tanışmak ve dirsek teması içerisinde olmayı arzu ediyoruz. Togo'dan örnek vereyim, orada bir üniversite ve eğitim fakültesi var. Benim doğal partnerim o eğitim fakültesi olmalı ki ben oradan mezun olan iyi öğretmen adaylarının hem eğitilmesine katkıda bulunayım hem de okullarım için gelecekteki ideal kadronun yetişmesine katkıda bulunayım.” (K1)

Amaçları arasında akademik iş birliklerini çoğaltmak ve ortak yayın yapmanın bulunduğu TMV ve Maarif ajansın en fazla iş birliğini yurt içinden ve yurt dışından 117 adet olmak üzere üniversitelerle gerçekleştirdiği, sonrasında 55 STK ve 19 özel teşebbüsle iş birliği içinde olduğu görüşmelerde aktarılmıştır. Bir eğitim kurumu olarak yapılan çalışma ve iş birliklerinin eğitim odaklı olduğu, kurumun daha çok K12 düzeyinde eğitim iş birlikleri bulunduğu ifade edilirken, görüşmede sağlanan bilgiler ve dokümanlardan elde edilen veriler, TMV tarafından yükseköğretim düzeyine ilişkin de pek çok çalışma ve iş birlikleri gerçekleştirildiğini ortaya koymaktadır. Yükseköğretim düzeyinde eğitim iş birliklerine örnek olarak, dünyanın en iyi 204. üniversitesi sıralamasında yer alan Katar Üniversitesi ile eğitim iş

birliği yapıldığı, her yıl 30 tam burslu öğrencinin eğitim almak üzere Katar’a gönderildiği ifade edilmiştir.

Eğitim iş birliklerinin Türk dili ve kültürü boyutundaki kodlama YEE, TMV ve YÖK’ün dokümanlarda yer alan (Bilgili, 2024; Güzel, 2016; Kaplan ve diğ., 2022; Nalçacıoğlu ve diğ., 2024; Taşçı, 2018) ve görüşme sorularına verilen yanıtlardaki çalışmalardan elde edilmiştir. Araştırma ve görüşmelerde, kurumların yükseköğretimde uluslararasılaşma stratejisine hizmet eden çalışmaları anlamında Türk dili ve kültürünün tanıtımını amaçlayan ve sağlayan eğitim merkezleri, ortak eğitim programları ve müfredatları kapsamındaki iş birliklerine dair bilgiler öne çıkmıştır. TMV ve YEE bulunduğu ülkelerde araştırma ve kültür merkezleri ile çalışmalar yaparken, YÖK de buralarda yapılan çalışmaları akademik içerik ve kadrolar boyutunda desteklemektedir. Örneğin TMV’de görüşme yapılan bir katılımcı şu ifadeleri aktarmıştır:

“Vakfın yaptığı bütün faaliyetleri bir cümle ile özetleyecek olursak Türk dilinin ve kültürünün tanıtımı için faaliyet gösteriyoruz diyebiliriz. Ayrıca, TMV olarak sadece okullarımız yok, ayrıca faaliyet gösterdiğimiz ülkelerin önde gelen üniversiteleri ile Türkiye Araştırmaları Merkezleri (TÜRKİYAT) çerçevesinde de iş birlikleri geliştiriyoruz” (K2)

TÜRKİYAT Merkezlerinde Türkçe dersleri verilmesi, akademik araştırmalar yapılması, sempozyum ve konferanslar gibi akademik araştırmalar gerçekleştirilmesi de TMV’nin Türk dili ve kültürü kodunu oluşturan çalışma örnekleri olarak yer alırken bu alanda incelenen faaliyet bülteni (2023) de şu örneği aktarmaktadır:

“Ülkemizin eğitimde uluslararasılaşma stratejisinin önemli unsurlarından birisi olan Türkçenin öğretimi ve Türk dilinin yaygınlaştırılması konusunda da hazırladığı özgün müfredatla önemli bir boşluğu dolduran Türkiye Maarif Vakfı, 13-15 Aralık 2023’te İstanbul’da “2. Uluslararası Balkanlarda Türkçe Öğretimi ve Türkoloji Sempozyumu”nu düzenledi.”

TMV ve Türkiye’nin kültürel diplomaside Türkçe öğretimi ve Türk kültürü tanıtımı yumuşak gücü amacıyla kurulan YEE yurt dışında tüm yaş grupları ve kademelere yönelik Türkçe eğitim müfredatı çalışmaları yürütmektedir. TMV’nin bir Türkçe ve Yabancı Dil Öğretimi Dairesi bulunduğu, burada yazılan müfredatın Talim ve Terbiye Kurulu’na

sunularak onaylandığı, hem TMV okulları ve eğitim merkezlerinde uygulandığı hem de bazı üniversitelerde ders olarak işlendiği Türk dili eğitimi iş birlikleri hakkında görüşmede ifade edilirken; YEE'nin de bu alanda hazırladığı kitaplar hakkında da bilgi verilmiştir.

YEE'nin Türkçe öğretimi ve eğitim iş birlikleri hakkında incelenen dokümanlarında (Eren, 2017; Ünalı, 2019; YEE, 2010; 2020) YEE'nin kuruluş amacı doğrultusunda Türkçe, Türk kültürü, sanatı ve Türkiye'nin tanıtımı ve öğretilmesi için dünya genelinde pek çok iş birlikleri gerçekleştirmektedir, bilgisi yer almaktadır. YEE'den verilen yazılı yanıtta (K8) eğitim iş birlikleri ile ilgili *“Türkiye'nin bilimsel kapasitesini dünyaya tanıtmak amacıyla akademik ve bilimsel iş birlikleri kurarak bilimsel çalışmalara destek vermektedir.”* ifadeleri aktarılmıştır. Türkçe'nin seçmeli yabancı dil olarak okutulduğu Gürcistan, Bosna Hersek gibi ülkelerde uygulanan Türkçe eğitim müfredatının Türk kültürel öğeleri ile YEE tarafından hazırlandığı ifade edilmiştir. Ayrıca dünya genelinde açtığı Yunus Emre Türk Eğitim Merkezleri (YETEM) ile Türk dili ve kültürünün tanıtımını amaçlayan ve sağlayan pek çok eğitim programı ve müfredatı uyguladığı görüşmeler ve incelenen dokümanlardan kodlanmıştır.

YEE'nin eğitim iş birlikleri alt teması altında hem akademik kodlamaya hem de Türk dili ve kültürü eğitimi kodlamasında sebep olan Türkoloji çalışmaları yürüttüğü görüşme sorularına verilen yazılı yanıtta ve dokümanlarda yer almaktadır. Dokümanlarda (Güzel, 2016; Ünalı, 2019; YEE, 2022) YEE'nin temsilciliklerinin bulunduğu ülkelerde üniversitelere Türkoloji bölümleri kurulması için ortak çalışmalar yaptığı ve buralara yönelik eğitim materyalleri ve akademik müfredatları hazırladığı ifade edilmektedir. YEE bulunduğu ülkelerde Ayrıca Türkiye'ye gelecek uluslararası öğrencilere yönelik de Türkçe Yeterlilik Sınavları (TYS) hazırlayıp uygulamaktadır. Yabancılarla yönelik Türkçe öğretim müfredatları ve eğitim materyalleri YEE tarafından hazırlanıp yurt dışındaki kültür merkezlerinde ve iş birliği içinde oldukları üniversiteler ve hayat boyu öğrenme merkezlerinde Türkçe öğrenmek isteyen kişilere sunulmaktadır.

TMV'nin TÜRKİYAT merkezleri ve YEE'nin Yunus Emre Türk Kültür Merkezlerinde eğitim alan kişilerin Türkçe ve Türk kültürü hazır bulunuşlukları ile Türkiye'de eğitim almak üzere gelmeleri, kurumların Türkiye'de yükseköğretimin uluslararasılaşması kapsamında yaptıkları çalışmaların etkinliği araştırma sorusuna doğrudan ışık tutmaktadır. Bu konuyla ilgili TMV'den bir katılımcı şu ifadeleri aktarmıştır:

“Kamerun, Fil Dişi, Mali, Cibuti, Çad, Nijer, Senegal, Güney Afrika Cumhuriyeti, Endonezya, Malezya, Kanada ve Latin Amerika ülkelerindeki üniversitelerle iş birliğiyle açtığımız TÜRKİYAT merkezlerinde Türkçe dersler veriyoruz. Bu dersler iki işe yarıyor: Lisans, yüksek lisans veya doktora düzeyinde eğitim alan kişiler daha sonraki eğitimleri için Türkiye’ye gelip burada okumak istiyor. O insanların Türkçe ve Türk kültürünü öğrenmelerini kolaylaştırıyoruz, buraya daha kolay adapte oluyorlar. Bir diğer fayda ise, Kanada üniversitesinde Türkiye’ye ilişkin bir sürü ders var, çokça tezler yazılıyor ve araştırmalar yapılıyor ama kendi müfredatında Türkçe dersleri yok. Biz akademik çalışmaları nedeniyle Türkçe’ye ihtiyaç duyan insanların kolaylıkla ve doğru yöntemle Türkçe ve Türk kültürünü öğrenmelerini sağlamaya hizmet ediyoruz TÜRKİYAT merkezlerinin Türkçe dersleri ile.” (K3)

Dokümanlardan erişilen bu bilgiler eğitim iş birlikleri alt temasının Türk dili ve eğitimi kodlamasını oluştururken, TİKA’nın meslek alanlarına göre uyguladığı teknik iş Türkçesi eğitimleri de bu kodu besleyen verilerdendir. YEE kurulmadan önce Türkoloji projesini TİKA’nın uyguladığı aktarılmış, YEE kurulduktan sonra TİKA’nın buralarda tefrişat sağlama göreviyle devam ettiği ve eğitim projeleri koordinatörlüğü ile teknik Türkçe eğitimleri verdiği TİKA’daki bir katılımcı tarafından şu cümlelerle aktarılmıştır:

“YEE kurulduktan sonra ülkelerdeki üniversitelerde bölümlerin kurulması, hocaların görevlendirilmesi gibi temel görevler onlara devredildi fakat TİKA yine bu çalışmaları destekliyor, tefrişat sağlıyor. Ayrıca, eğitim projeleri koordinatörlüğü olarak iş dünyası eğitim programı kapsamında sağlık, turizm ve teknik Türkçe eğitimleri verilmesi işbirliği gerçekleştiriyoruz.” (K6)

TİKA yetkilisinin görüşmede ifade ettiği gibi, YEE Türkoloji Projesi İş Birliği Protokolü kapsamında üniversitelerde ortak bölümleri desteklerken yeni bölümlerin açılmasını da teşvik etmektedir. *“Protokol kapsamında Türkoloji/Türk Dili ve Edebiyatı bölümlerine Türkiye’den öğretim elemanı görevlendirmekte, müfredat ve materyal desteği sağlamakta; bu bölümlerde daha nitelikli ve sürekli eğitim-öğretim verilebilmesi için çalışmalar yürütmektedir.”* ifadeleri Faaliyet Raporundan (2022) aktarılmıştır. Türkoloji protokolü kapsamında her yıl Türkoloji ve Türkçe Yaz Okulu gerçekleştirilmekte ve buraya farklı ülkelerde faaliyet gösteren Yunus Emre Enstitüleri ile Türkoloji bölümlerinde öğrenim gören kişiler katılmaktadır. Yaz okulunda Türkçe eğitimleri verilirken diğer bir yandan

Türkiye’deki şehirlerin tarihi ve turistik yapıları gezilip ziyaret edilirken öğrenilmekte hem de yörenin yaşayan kültürünün yerinde görülmesi sağlanmaktadır. Türkoloji projesinin ayrıca öğrenci katılımı anlamında YTB tarafından desteklendiği, YTB tarafından iletilen yazılı görüşte katılımcı tarafından şu şekilde aktarılmıştır:

“YTB tarafından Türkiye Bursları yerinde tanıtım çalışmaları yapılan ülkelerde Türkoloji bölümü olan üniversitelerle görüşmeler sağlanmaktadır. 2023 yılında uygulamaya konulan Türkoloji Yaz Okulu Programı kapsamında bu üniversitelerde Türkoloji bölümlerinde eğitim gören uluslararası öğrencilerin ülkemizde Ankara Üniversitesi ortaklığıyla kısa dönem burslandırılmaları sağlanmaktadır.” (K7)

Eğitim iş birlikleri hem Türkiye’deki eğitim programlarının kalitesinin artırılması, hem Türkiye’nin sahip olduğu tecrübe ve kapasitenin buna ihtiyaç duyan ülkelerle paylaşılması, hem Türk dili ve kültürünün dünyaya tanıtılması alanlarında yapılmakta hem de bu alanlarda Türkiye’ye yumuşak güç katmaktadır. Var olan tecrübe ve kapasitenin ihtiyacı olanlara aktarılması konusunda TİKA’nın yönlendirme ve koordinasyon çalışmaları bu araştırmada mesleki ve yaygın eğitim kodunu oluşturmuştur.

Türkiye’deki üniversitelerin, kamu kurum ve kuruluşlarının, STK’ların sahip olduğu birikim ile yurt dışında uygulamalar yapma amacına yönelik aracı olup koordinasyon sağlayan TİKA, görüşmede aktarıldığı üzere kurumlara projelendirme desteği, sahadaki birikimi ile koordinasyon, insan kaynağı ve alt yapı sağlayarak bu uygulamaların daha profesyonel bir şekilde gerçekleşmesine destek olmaktadır. Ayrıca eğitim konusunda tamirat, tadilat, tefrişat; farklı projelerin desteklenmesi, bilimsel faaliyetlere ortaklık, hareketlilik, network oluşturma gibi alanlarda hem uygulama yapmak isteyen STK’lara hem de Türkiye’nin ortak geçmişe sahip olduğu dost ülkelere destek olduğu görüşmede ifade edilmiştir. Bu alandaki yetki ve kapasitenin devlet tarafından TİKA’ya verildiği, böylelikle yurt dışında çalışma yapmak isteyen kurum ve kuruluşların ofis kurma veya personel görevlendirme ihtiyacı olmadan TİKA kapasitesi ve yönlendirmesiyle sahip olduğu bilgi birikimi hedef ülkeye aktarabileceği ifade edilmiştir.

Ayrıca sahada uygulanan projelere ilişkin insan gücü ihtiyacı hakkında YTB iş birliğinin önemli bir sağlayıcı olduğu, TİKA’nın burada YTB bursları ile desteklenecek öğrencilerin bölümleri konusunda fikir verip yönlendirici olduğu TİKA’daki görüşmede bir katılımcı tarafından şu ifadelerle aktarılmıştır:

“YTB’de danışma kurulu üyesi olarak yer alıyoruz. YTB burs programları duyurusuna çıkarken hangi alanlarda burs vermeliyiz diye bizlere soruyor. Biz de yurt dışında çalışma yaptığımız sağlık, eğitim gibi alanlara göre yetişecek kadro ihtiyacına yönelik yönlendirmede bulunuyoruz. Bizim gidip kapasite aktarım eğitimleri verdiğimiz bölgede açılacak üniversite bölümleri, orada çalışacak akademik kadronun yetişmesi, lisans, yüksek lisans ve doktora düzeylerinde programlar ve onlara uygun öğretim üyelerinin yetişmesi için YTB’nin burs programı açmasını yönlendiriyoruz.” (K6)

Farklı ülkelerde saha çalışması yapmak isteyen üniversitelerin TİKA iş birliğinde bölgenin ihtiyacını tespit ettiği, ihtiyaca göre kapasite oluşturacak destekler sağladığı hakkında somut örnekler de aktarılmıştır. Örneğin bir ülkede yarık dudak vakasına ilişkin saha çalışması yapmak üzere giden bir akademisyen ekip, orada yaptıkları başarılı operasyonlarla o bölgede yaygın olan durum için bir umut ve Türkiye’de eğitim alıp bölgelerine fayda sağlamak için gençlere bir ilham oluşturmuşlardır. Görüşmede sağlanan bu bilgi, aynı zamanda çalışmaların etkinliği araştırma sorusuna da veri oluşturmuştur. TİKA aracılığıyla ülkelere giden akademisyenler bölgede uyguladıkları araştırmalar ve saha çalışmaları kapsamındaki eğitimlerle kişilere doğrudan bilgi ve kapasite aktararak, bölgeden belirli kişilerin eğitimci olmasına ve daha fazla insanı bu konuda eğitmek konusunda da destek oluşturmaktadır. TİKA’nın eğitim iş birlikleri temasında kodlanan çalışmaları hakkında görüşmede aktarılan şu bilgi özet niteliğindedir:

“Bulunduğumuz coğrafyada, mirasçısı olduğumuz tarih ve birikimin hakkını vermek durumundayız. Bu sebeple TİKA olarak tam da işin göbeğindeyiz. Örneğin bir ülkenin bir yerinde bir tarihi eser restore edilecekse hemen Türkiye’deki üniversitelerimizin restorasyon bölümü ile işbirliği yapıp faaliyete geçiyoruz. Bir sağlık çalışmamız varsa Tıp Fakültelerimiz, yeni bir inşaat çalışması için Mühendislik Fakültelerimiz ile işbirlikleri yaparak uygulamalarımızı gerçekleştiriyoruz.” (K5)

5.1.3.2.3. Tanıtım ve Görünürlük

Öğrencilere yönelik eğitim ve sosyal çalışmalar, eğitim kapasitesine yönelik akademik iş birlikleri faaliyetlerinin yanı sıra, bu çalışmada işlenen 5 kurumun hem Türk yükseköğretim sistemini uluslararası öğrencilere hem de uluslararası benzer kurumlara ve yükseköğretim kurumlarına tanıtmaya hem de Türkiye’nin tanıtımını yapmak konusunda ulaşılan çalışmaları

doğrultusunda tanıtım ve görünürlük teması, bahsi geçen kurumların yükseköğretimde uluslararasılaşmaya yönelik faaliyetleri teması altında alt tema olarak yer almıştır.

Özellikle YÖK, YTB ve TMV'nin temelde uluslararası öğrencilere yönelik tanıtım faaliyetleri kesişirken, YÖK ve TMV'nin eğitim iş birlikleri ve tecrübe paylaşımı için network oluşturmaya ve iş birliğine hizmet eden tanıtım faaliyetleri de ortak olarak tespit edilmiştir. YTB ayrıca YEE ve TİKA gibi Türkiye, Türk dili ve kültürü öğelerini tanıtım çalışmaları ile Türkiye'nin kültürel diplomasideki yumuşak gücü olarak çalışmalar yapmaktadır. Bu alt tema kapsamında uluslararası öğrencilere yönelik tanıtımlar genel networking ve reklam tanıtımları kodları belirlenmiştir.

Uluslararası öğrencilere yönelik gerçekleştirilen tanıtım ve görünürlük koduna ilişkin YÖK'ün "Study in Türkiye" markası öncü çalışma örneğidir. Hem YÖK ile görüşmeden hem de TGSP raporundan (2021), Türkiye'de eğitim imkânlarının ve üniversitelerin kurumsal ve profesyonel tanıtım aracı olarak yer alan "Study in Türkiye" internet portalı hakkında, Türkiye'de eğitim almak isteyen uluslararası öğrencilere ve çalışmak isteyen uluslararası öğretim elemanlarına yönelik üniversite, eğitim programları, burslar, edinilen deneyimler, Türkiye'de yaşam şartları gibi konularda çeşitli bilgiler sağlayan bir rehber niteliğindedir, bilgisi elde edilmiştir. Bu portal ve YÖK ÜİDB'nin aktif yönettiği sosyal medya hesapları aracılığıyla uluslararası öğrencilerin Türkiye'de yükseköğretime başvuru konusunda bilgilere kolay erişebildikleri ifade edilmiştir. Strateji belgesinde bu koda ilişkin şu paragraf yer almaktadır:

"Study in Turkey" internet sayfasının önemli bir fonksiyonu ise, ana ekranda yer alan "Study finder" arama motorudur. Bu arama motoru ile Türkiye'de yükseköğrenim görmek isteyen bir uluslararası öğrenci veya çalışmak isteyen bir öğretim elemanı şehir adını, öğrenim düzeyini, öğrenim türünü ve programı girerek detaylı bilgilere ulaşabilmektedir. İnternet sitesine entegre sosyal medya hesapları bulunmakta olup, uluslararası öğrenciler ve uluslararası öğretim elemanları bu hesaplara yönlendirilmekte ve en güncel bilgileri takip etme fırsatı elde etmektedirler. 'Study in Turkey'in önemli özellikleri arasında, kolay kullanılabilir olması, yalın ve güncel bilgileri içermesi ve üniversitelerde doğrudan temas noktalarının bulunması sayılabilir."

Study in Türkiye sisteminin işlevselliği ve faydalarının yanı sıra, doküman incelemelerinde (Göver, 2021; Işıdan, 2022) YÖK gibi YTB'nin de uluslararası öğrencilerin Türkiye'deki eğitim sistemini görerek ve kalitesini tanıyarak burada eğitim almaları için Türkiye Bursları ve Türkiye Mezunları programları ile çalışmalar yaptığı ve web sitesinde tüm uluslararası öğrencilere yönelik faydalı bilgiler sağladığına ulaşılmıştır. Türkiye Burslarının resmi web sitesi hakkında, *“Türkiye’deki yükseköğretim kurumlarıyla ilgili farkındalık oluşturacak şekilde tasarlanmış ve eğitimini burs haricinde kendi imkânlarıyla sürdürecektir uluslararası öğrenciler için de üniversitelerin tanıtımını sağlamaktadır.”* ifadelerini YTB katılımcısı yazılı yanıtında aktarmıştır.

Her iki kurumun tanıtım ve görünürlük çalışmaları hem kültürel diplomasi aracı olarak Türkiye'nin tanıtımına katkı sağlamakta hem de yükseköğretimde bir tanıtım aracı olarak Türkiye’de burslu veya kendi imkânları ile eğitim almak isteyen bütün uluslararası öğrencilere yönelik hizmet vermektedir.

YÖK’te yapılan görüşmede katılımcı tarafından tanıtım ve görünürlük alt temasına ilişkin, uluslararası eğitim fuarlarına katıldıkları, TMV ve YTB ile ortak protokol imzaladıkları ve gerçekleşecek bütün fuarlara YÖK logosu ile paydaş oldukları bilgisi aktarılmıştır. Bu iş birliği modeli doğrultusunda üniversitelerin bu fuarlara adil bir şekilde katılımı için YÖK’ün tanımlama yapacağı ifade edilmiştir. Eğitim fuarları TMV bünyesindeki Maarif Ajans ev sahipliğinde çeşitli ülkelerde düzenlenmektedir. Bu eğitim fuarlarının hedef kitlesi olarak öğrenciler, öğrenci velileri, yükseköğretim kurumları, üniversiteler ve lise düzeyinde eğitim veren kurumların belirlendiği TMV görüşmesinde ifade edilmiştir. Bir katılımcı tarafından bu fuarlarda üniversiteler kendini anlatma imkânı bulurken öğrenciler de neden Türkiye’de okumalıyım sorusunun cevabını buluyorlar, örneği verilmiştir. Mayıs ayında gerçekleştirilen görüşmede fuarlara ilişkin şu veriler sağlanmıştır:

“Biz tam bu noktada 2018 yılında Sudan’da bir fuar yaptık. 6 tane Türk Üniversitesinin katıldığı bir fuar. O günden başlayan fuar serüvenimiz, bugün itibariyle 20 ayrı ülkede 30’dan fazla fuara ulaştı. Bu fuarları da toplamda baktığınız zaman 50 bin civarında öğrenci ziyaret etti. Bunlar tamamen yurt dışında ulaşılan sayılar.” (K1)

Öğrencilere yönelik tanıtımlar kodlamasında en çeşitli faaliyetler TMV’den elde edilmiştir. Fuarların yanı sıra kurumun okullara yaptığı saha ziyaretleri, TMV okullarındaki

öğrencilerin Türkiye’deki üniversitelere getirilmesi saha ziyaretleri ve genel networking ve eğitim alanına yönelik tanıtımı gerçekleştiren konferanslar, sempozyumlar ve yayınlar verilerine ulaşılmıştır. Saha ziyaretleri kapsamında gerçekleştirilen Türkiye’deki üniversite ziyaretlerine ilişkin görüşmede bir katılımcı tarafından aktarılan örnek yapılan çalışmaların etkisi hususunda da aydınlatıcı olmuştur:

“TMV okullarında okuyan özellikle son sınıf öğrencilerini Türkiye’ye getirerek kampüs ziyaretleri yaptırıyoruz. Üniversiteler, uluslararası ofislerin yardımıyla çocuklara üniversiteyi gezdiriyorlar. Bu gezilerin bir tanesinde Moritanya’da 2 tane öğrenci kardeş ziyaretten ziyadesiyle etkilenip direkt kayıt yaptırdılar. Ziyaretlerinde Bağcılar Mega Medipol’deki yetkililer ziyadesiyle ilgilendiler. Başhekim yardımcısı çocuklara rehberlik etti, ameliyathaneleri ve birkaç tane de poliklinik vakasını gösterdi. Türkiye’de özellikle tıp biliminin nerelere geldiği görünce çocuklarda ve özellikle Moritanyalı bu kardeşlerde büyük hayranlık uyandı. Hemen çocuklar ailesini aradı, orada görüntülü konuşup imkânları anlatanlar oldu. O 2 kardeş 3 ay sonra Medipol Tıp Fakültesi İngilizce programına kayıt yaptırıp hemen ücretini ödediler.” (K1)

Tanıtım ve görünürlük alt temasına dair ortaya çıkan bir diğer kodlama genel networking ve reklam tanıtımları hakkındadır. Buradaki kodu oluşturan çalışmalar daha çok YEE, TİKA ve yukarıda bahsedildiği gibi YTB’nin çalışmalarıdır. Türkiye’nin yetiştirdiği uluslararası öğrenciler ve öğrencilerin eğitimlerini tamamladıktan sonra çalışmaya başladıkları konumlar, Türkiye’deki eğitim kalitesi ve Türkiye’nin yumuşak gücü hakkında iyi birer reklam oluşturmaktadır. YÖK ve TMV görüşmelerinde katılımcılar (K2, K4), Türkiye mezunu bireylerin mezuniyetlerinin ardından kendi ülkelerindeki devlet kademelerinde bulundukları noktalara ilişkin örnekler aktarmıştır. TMV’de görüşme yapılan bir katılımcı (K2) *“Dünyanın herhangi bir ülkesine gittiğinizde, özellikle TMV temsilciliğinin bulunduğu ülkelerde, Türkiye’de okumuş pek çok öğrenciye devlet kademelerinde veya özel şirketlerde pozisyonlarda denk gelmek mümkündür. Örneğin Afrika’da bir ülkeye gittiğinizde siyahi bir genç size hoş geldiniz, diyebilir.”* örneğini paylaşmış ve burada eğitim alıp ülkesine dönen uluslararası öğrencilerin kendi ülkesindeki diğer öğrencilere de bir örnek ve temel oluşturduğunu bunun da Türkiye’de eğitim alma konusunda somut bir teşvik örneği olduğunu ifade etmiştir. Ki bu örneğin bir Türk yetkilinin başka ülkeye gidip Türkiye’de eğitim almanın avantajlarını anlatmasından daha etkili bir reklam olduğu bilinmektedir. YÖK’te görüşme

yapılan katılımcı ise Türkiye mezunu olan Somali'deki Adalet Bakanı Muhammed Abdulkadir Nur, Zanzibar Devlet Başkanı Hüseyin Ali Mwinyi, Arnavutluk Şiyak şehri belediye başkanı Elton Arbana ve Zanzibar Devlet Üniversitesi rektör yardımcısı İdris A. Rai örneklerini paylaşmıştır.

Başarıdan kaynakları bu doğal reklamların yanı sıra, TİKA ve YEE'nin ülkelerde gerçekleştirdiği dönemsel etkinlikler de Türk yükseköğretim sisteminin yurt dışında tanıtımına ve Türkiye'nin bilinirliğine katkı sağlamaktadır. TİKA'nın tanıtım çalışmalarına ilişkin görüşmede bir katılımcı tarafından şu ifadeler aktarılırken: *“TİKA'nın kısa süreli programlara akademisyen göndermesi, üniversite adına hocanın orada bir tanınırlığı olması ve işbirliğinin gerçekleşmesine yol açıyor. Örneğin bu değişimden bir protokol veya MOU doğabilir, öğrenci değişimleri teşvik edilebilir.”* YEE'nin Türkiye'nin tanıtımı amacıyla gerçekleştirdiği kültürel etkileşim faaliyetlerinin *“Türkiye'nin uluslararası alanda bilinirliğini, güvenilirliğini ve itibarını artırmak misyonu ve dünyanın her yerinde Türkiye ile bağ kuran ve Türkiye'ye dost insan sayısını artırmak”* anlamında katkı sağladığı görüşme sorularına verilen yazılı yanıtta katılımcı tarafından aktarılmıştır. Bu çalışmaları “uluslararası arenada Türkiye markasını güçlendirme” olarak adlandıran YEE, yurt dışındaki ve Türkiye'deki kamu kurumları, üniversiteler ve STK'ler ile etkin bir eş güdüm içinde çalışmaktadır. Düzenledikleri geleneksel Türk sanatları kursları, film gösterimleri, Türk mutfakları etkinlikleri gibi tanıtım faaliyetleriyle kültürel diplomasi çerçevesinde diğer ülke ve toplumlarla bağlar ve dostluklar kurmayı ve mevcut ilişkileri geliştirmeyi amaçladıkları YEE faaliyet dokümanında (2022) yer almaktadır.

Kültürel öğelerle gerçekleştirilen bu reklam tanıtımlarının yanı sıra, TİKA'nın ülkelere gönderdiği akademisyenlerin ve ülkelerde TRT ve AA gibi kurumlarla gerçekleştirdiği yaygın eğitimlerin Türkiye'nin tanıtımını sağladığı, öğrencilerin de Türkiye ile ilgili algılarının açıldığı ifade edilmiştir. Ayrıca görüşmede tanıtımla ilgili soruya verilen şu yanıt, yükseköğretim sisteminin başarısının tanıtımı hakkında örnek sunmaktadır:

“Türkiye'den kısa süreli değişim ile yurt dışına eğitim vermeye ya da bir uygulamaya giden başarılı bir doktor veya akademisyen, başarısı ile Türkiye'deki eğitimin kalitesinin bir timsali oluyor. Türkiye'den yurt dışına gönderilen teknolojik aletler, Türkiye'de bu alandaki başarının reklamı oluyor ve öğrencilerin eğitim almak üzere Türkiye'ye gelmesine sebep olacak çok güzel mesajlar veriyor.” (K5)

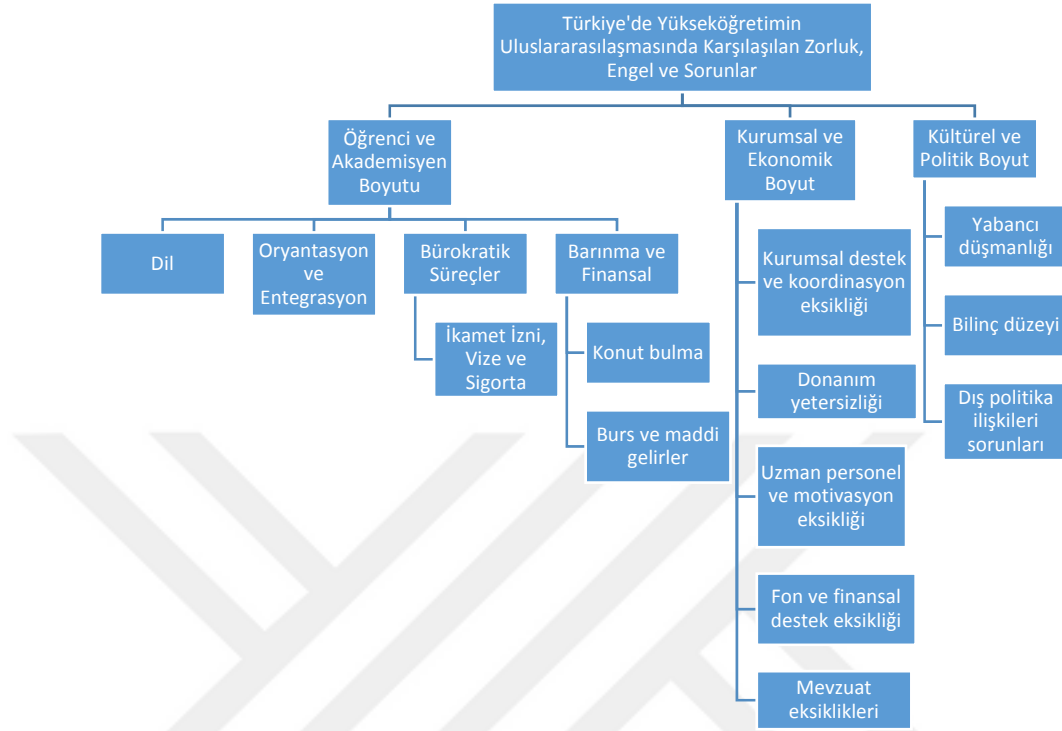
Tanıtım ve markalaşma faaliyetlerine ilişkin incelenen Kalkınma Bakanlığı Araştırma Projesi Raporunda (2015) yükseköğretimde marka oluşturma ve tanıtım faaliyetlerinin önemi ve bu konuda yeterli ve etkili çalışma yapılamadığı ifade edilmiştir. Buna ilişkin *“Tanıtım faaliyetlerine, Türkiye’nin son yıllarda gösterdiği ekonomik performansının, artan küresel etkisinin, Türk kültürü ve tarihi ile ülkenin doğal güzelliklerinin ve bunların yanı sıra Türk televizyon dizilerinin bazı ülkelerdeki popülaritesinin katkı vereceği değerlendirilmektedir.”* ifadesine yer verilmiştir. O zamandan günümüze, bu alanda çalışmaların boyutunun da etkisinin de arttığına görüşmelere verilen yanıtlardan ve incelenen dokümanlardan (Eriçok, 2020; (Kaplan ve diğ., 2022; Metin, 2022) ulaşılmaktadır. Hatta görüşmelerde verilen örnekler Türkiye’nin kültürel değerleri ve medyadaki popülaritesinin, yükseköğretimin bilinirliğine ve Türkiye’nin yükseköğretim düzeyinde tercih edilebilirliğine nasıl katkı sağladığını göstermektedir. TMV’den görüşme yapılan katılımcılar Türkiye’nin son dönemde popülaritesi artan bir ülke olduğunu, bunun en önemli etkenlerinden birinin Türk dizileri olduğunu ifade etmiştir. Tunus’ta yapılan fuardan örnek veren bir katılımcı, kız öğrencilerin gelip kendileri ile Türk aksanıyla Türkçe konuştuğunu ve nereden öğrendiklerini sorduklarında Türk dizilerinden öğrendik dediklerini aktarmıştır. Bir diğer etken olarak ise Recep Tayyip Erdoğan markası örneği verilmiş ve günün sonunda bu etkenler doğrultusunda Türkiye’ye sempatisi oluşan insanların eğitim amaçlı Türkiye’ye geldikleri ifade edilmiştir.

5.1.4. Yükseköğretimin Uluslararasılaşmasındaki Zorluklar, Sorunlar, Çözüm ve Öneriler

Türkiye’de yükseköğretimde uluslararasılaşmada mevcut durum teması uluslararasılaşmanın tarihsel gelişimi, hedefleri ve politikaları ve bu alanda çalışmaları olan kurumların yanı sıra yükseköğretimin uluslararasılaşmasındaki zorluklar, sorunlar ve bunlara geliştirilen çözümler alt temasını da içermektedir. Zorluklar ve sorunların belirlenmesi için (Eriçok, 2020; Göver, 2021; Taşçı, 2018; YÖK, 2021; 2022) dokümanlar incelenmiştir.

İncelemelere göre yükseköğretimde uluslararasılaşma anlamında eksik bilinçten kaynaklı motivasyonun ve kapsamlı çalışmaların yetersizliği sorunlarıyla beraber Türkiye’de yabancılara yönelik gelişen yanlış algılar ve yabancı düşmanlığı ile uluslararası öğrencilerin Türkiye’ye gelmesinin önündeki engeller, zorluklar ve kurumların bu zorluklara yönelik çözüm mücadelesi alanlarında kodlamalar meydana çıkmıştır. Bu temanın boyutları öğrenci ve akademisyen, kurumsal ve ekonomik, kültürel ve politik boyutlar olarak belirlenmiştir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular temalar, alt temalar ve kodlar halinde aşağıdaki Şekil 5-4'te sunulmuştur.



Şekil 5-4: Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının önündeki engeller, zorluklar, sorunlar temaları ve alt kodları.

İncelenen dokümanlarda (Eriçok, 2020; Taşçı, 2018) kendi ülkesinden yurt dışına giden öğrenci ve öğretim elemanlarının bulundukları üniversiteler ve ülkelerde **yabancı dil, oryantasyon ve entegrasyon sorunları** yaşadıkları yer almaktadır. Bu sorunlara ilişkin YÖK’ün strateji belgesi (2017) incelenmiş ve GZFT analizinde yabancı dilde program sayısının yetersizliği, yabancı dil bilen akademik ve idari personelin yetersizliği, yabancı dilde bilgilendirme eksikliği maddeleriyle zayıf yanlar olarak ele alınmıştır. Eriçok (2020) dil konusundaki engeli, uluslararası öğrenci ve akademisyenlerin iletişim eksikleri maddesi ile açıklarken, Taşçı ise üç üniversite ile yaptığı görüşmelerden hem gelen kişilerin dil konusunda sıkıntı yaşadığını hem üniversitelerdeki eğitim kadroları ve akademik kadroların yeterli yabancı dil bilgisine sahip olmadığını, hem de Türkiye’den yurt dışına giden öğrenci ve öğretim elemanlarının yabancı dilde sorun yaşadığını ifade etmiştir.

Dil bariyeri ve dil ile ilişkili engeller hakkında çözüm önerisi YÖK’ün hedef odaklı uluslararasılaşma belgesinde (2021) üniversitelerdeki programların çift dilli eğitim vermesi; strateji belgesinde (2017) yabancı dilde eğitim veren programların sayısının artırılması,

akademisyenlerin yabancı dilde eğitim verme kapasitelerinin artırılması, kadroların yabancı dil yeterliliğine sahip personellerle güçlendirilmesi olarak yer almıştır. Böylelikle uluslararası öğretim elemanlarının ve öğrencilerin dil konusunda daha az endişe edip Türkiye'yi tercih etmesi, Türkiye'ye geldiklerindeyse eğitim dili anlamında sorun yaşamalarının engellenmesi hedeflenmektedir. Ayrıca TMV ve YEE'nin yurt dışında hem okullarda hem de eğitim ve kültür merkezlerinde gerçekleştirdikleri Türk dili ve kültürü eğitim müfredatı doğrultusunda son yıllarda dil bariyerine yönelik sorunun ortadan kalkma boyutuna yakın çözüldüğü; dil öğrenirken kültürel öğeler üzerinden öğretildiği için YEE ve TMV'den Türkçe eğitim alan öğrencilerin Türkiye'ye ve üniversitelere oryantasyon ve entegrasyonda sorun yaşamadıkları görüşmelerde ifade edilmiştir. TMV'de görüşme yapılan katılımcılardan ikisi, TMV okullarındaki Türkçe eğitimin ve rehberlik hizmetlerinin faydaları ile ilgili şu ifadeleri aktarmıştır:

“Öğrencilere üniversite tercihlerinden önce Türkiye ve Türkiye’de eğitim almaya ilişkin bilgilendirme faaliyetleri düzenlenir. Ayrıca öğrenciler okul müfredatı içinde yabancı dil olarak Türkçe eğitimi almaktadır. Bu, Türkiye’ye gelecek öğrencilerin adaptasyonunu kolaylaştırmaktadır.” (K1)

“TMV Okullarında Yabancı Dil Olarak Türkçe eğitimi verilmektedir. Türkçe’yi örgün öğretimde ikinci yabancı dil olarak öğrenmiş bir öğrenci, yükseköğretim için de Türkiye’ye geldiğinde dil anlamında bir zorluk çekmemektedir. Ayrıca öğrendikleri Türkçe ile yurt dışındaki mezunlar, Türkiye ile ilgili olumlu ilişkiler kurmaya devam edip bulundukları ülkede Türkiye’yi temsil etmektedir.” (K2)

Bu yanıtlar hem Türkiye’de yükseköğretimde uluslararasılaşmada yapılan çalışmalar hem de çalışmaların etkileri araştırma sorularına yönelik ışık tutmaktadır.

Oryantasyonla ilgili zorluk konusunda incelenen dokümanlarda öğrencilerin kampüse entegre olmasının sorun olduğu bunların da hem bireylerin kültürlerarası öğrenme yetersizliğinden hem de uluslararası kültürel programların eksikliğinden olduğu verileri yer almıştır. Eriçok’un (2020) çalışmasının incelemesinde, uluslararası öğrencilerin uyum ve entegrasyon süreçleriyle ilgili şu ifadelere yer verildiği görülmektedir:

“Üniversitelerin uluslararası öğrencilere Türkiye’ye ve/veya üniversitenin bulunduğu bölgeye uyum destek hizmeti, üniversiteye uyum noktasında destek hizmeti, konut

bulma desteği, kurumsal danışma birimi hizmeti, Türkçe öğrenen uluslararası öğrenciler için dil destek hizmeti verdiği bulgularına ulaşılmıştır. Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasına yönelik öğrenci olanakları politikaları içerisinde öğrenci yurdu inşaatları, Kredi Yurtlar Kurumu çalışmaları, fiziki koşulların iyileştirilmesi, Türkiye Bursları, iş garantili burs programları, sosyal imkânlar ve rehberlik gibi çalışmalar bulunmaktadır.”

Ayrıca incelenen dokümanlardan elde edilen verilere göre, uluslararası öğrencilerin sadece sayı bağlamında ele alınması, uluslararası eğitimden faydalanma durumlarının göz ardı edilmesi de hem Türkiye’den yurt dışına giden öğrencilerin hem de yurt dışından Türkiye’ye gelen uluslararası öğrencilerin ülkedeki hayata oryantasyonu ve eğitim ortamına entegrasyonu konusunda sorunlar teşkil etmektedir. Önceki paragrafta bahsedildiği gibi, yurt dışında yolu TMV veya YEE faaliyetleri ile kesişmiş bireylerin burada edindikleri bilgi ve yetkinlikler ile Türkiye’ye geldiklerinde herhangi bir oryantasyon ve entegrasyon sorunu yaşamadıkları görüşmelerde iki katılımcı tarafından ifade edilmiştir.

“Sosyal ve kültürel etkinlikler bağlamında, TMV okullarında Türkiye’deki resmi bayram kutlamalarının tümü aynı şekilde kutlanmaktadır. 23 Nisan, 19 Mayıs gibi milli bayramlarda öğrenciler Türkçe şiirler, şarkılar ve tiyatro gösterileri sergilerler. Kültürel etkinliklerde Türkçe performans sergileyerek TMV öğrencileri dili pratik etme fırsatı bulurlar. Sosyal faaliyetlerde kullandıkları Türkçe, öğrencilerin dil becerilerini geliştirmelerine yardımcı olmaktadır. Türk kültürünü tanıtmak amacıyla kültürel günlerimizin tanıtıldığı ve merasimlerimizin gerçekleştirdiği etkinlikler, yemek günleri ve film gösterimleri düzenlenir. Burada öğrenciler Türk gelenek göreneklerini, yemeklerini öğrenirler.” (K2, K8)

Öğrenci ve akademisyenlerin karşılaştıkları zorluklar teması hakkında incelenen dokümanlarda dil ve oryantasyonun ardından **bürokratik süreçler** gelmektedir. Eriçok’un (2020) araştırmasının incelemesinde öğrencilerin elçiliklerde vize süreçlerinde zorluklar yaşadığı ve bu sebeple Türkiye’de yükseköğretimde uluslararası öğrenci sayısını artırma sürecinde zorluk yaşandığına ulaşılmıştır. Türkiye’de yükseköğretim düzeyinde eğitim almak için resmi işlemler, öğrenci ve akademisyenlerin Türk yükseköğretim sistemine dâhil olmasını veya dâhil oldularsa dahi buradaki işleyişlerini zorlaştıran kod olarak karşımıza çıkmaktadır. YÖK’ün hem yazılı belgelerinde (2017, 2021) hem de katılımcı ile yüz yüze

görüşmede, bu süreçleri kolaylaştırıcı çalışmalar yapıldığı ve en önemlisinin öğrencilik ve akademisyen özlük işlemlerinin dijital sistemlere taşınması olduğu şu şekilde aktarılmıştır:

“Öğrencilerin hepsi YÖKSİS’e misafir öğrenci olarak kayıt olarak tüm evrak işlemlerini oradan takip ve temin edebilmektedirler. Daha önceleri öğrencilerin ikamet almak için gittikleri göç idarelerinde kötü davranışlar, yolsuzluk, rüşvet gibi sorunlara maruz kalmalarından dolayı ikametle ilgili tüm işlemler üniversite içine çekilmiştir. Öğrenciler parmak izlerini üniversite içinde veriyorlar ve evraklarını da üniversitede göçle ilgili sorumlu kişiye teslim ediyorlar. Tüm evrakları da dijital olarak sistemden alabiliyorlar. Bütün üniversitelerde yer alan temsilciler ile öğrenciler göç ve ikametle ilgili işlemlerinin tümünü göç idaresine gitmeden gerçekleştirebilmektedirler. Öğrenciler ayrıca 157’yi aradıklarında ikinci seçenekte kendilerine yardımcı olacak uluslararası ilişkiler birimine bağlanabilmektedirler.” (K4)

Bürokratik süreçlerde yaşanan zorluklara ilişkin kodlamada, görüşmede TMV’nin uluslararası öğrencilere Türkiye’deki yönlendirici büyükleri rolü ile kolaylaştırıcı çalışmalar yaptıkları verileri sağlanmıştır. TMV katılımcılarından biri (K2), Rehberlik hizmetlerinin yaygın olmadığı ülkelerde veya TMV okullarının olmadığı ülkelerde öğrencilere Maarif Ajans aracılığıyla üniversitelere nasıl başvuracakları konusunda hizmet verildiğini, öğrenciler yükseköğretim için Türkiye’ye geldiklerinde onlara bürokratik işlemleri ve yasal gereklilikleri için gönüllü danışmanlık hizmeti verildiğini ve ayrıca vakıfların ve kamu kuruluşlarının açtığı burs programlarına ilişkin yönlendirmeler yapıldığını aktarmıştır.

Bürokratik süreçleri tamamlayıp Türkiye’ye gelen veya gelmek üzere olan öğrenci ve öğretim elemanlarının karşılaştıkları zorluklar temasında bir diğer kod barınma ve finansal süreçler hakkında belirlenmiştir. Temayı oluşturan dokümanlar ve kurumlarla görüşmelerde, öğrencilerin Türkiye’de yükseköğretime kabul aldıktan sonra barınacakları yer bulamadıkları için veya eğitim masraflarını karşılayacak burs gibi imkânlar bulamadıkları için eğitim haklarından feragat ettiklerine ulaşılmıştır. Bu sorunla ilgili başta YÖK’un koordinasyonunda kamu kurum ve kuruluşlarının burs ve barınma olanakları oluşturma iş birlikleri yaptıkları; YTB, Diyanet Vakfı (TDV), UDEF gibi kuruluşların ve Kredi Yurtlar Kurumunun çalışmalar yürüttükleri aktarılmıştır. Ayrıca TMV’nin TDV ile iş birliğinde öğrencilere sağladığı burs programı örneği bir katılımcı tarafından (K2) *“TDV burslusu lise mezunlarından Türkiye’de*

matematik, fizik, kimya, bilgisayar programcılığı ve mühendisliği ve PDR gibi bölümleri tercih edenlere üniversite boyunca burs verilir ve mezuniyet ardından öğrenciler TMV'nin yurt dışında okullarında görevlendirilir.” şeklinde aktarılmıştır. YTB'nin sağladığı kapsamlı burs ile ilgili ise görüşmede katılımcı tarafından şu veriler aktarılmıştır:

“Türkiye Bursları, uluslararası öğrencilere tam kapsamlı bir burs programı sunmaktadır. Buna göre lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyleri için üniversite ve bölüm yerleştirmesi, üniversite harcı, 1 yıl Türkçe dil eğitimi, barınma, 1 defaya mahsus olmak üzere gidiş-dönüş uçak bileti, sağlık sigortası ve aylık burs olanakları sağlanmaktadır.” (K7)

İncelenen dokümanlardan elde edildiği üzere, Türkiye'de Yükseköğretimin Uluslararasılaşmasında Karşılaşılan Zorluk, Engel ve Sorunlar temasının altında bir diğer tema olarak **kurumsal ve ekonomik boyut** yer almaktadır. Bu alt temaya ilişkin incelenen dokümanlar (Eriçok, 2020; Taşçı, 2018) yükseköğretimde uluslararasılaşmada kurumsal destek ve koordinasyon eksikliği, donanım yetersizliği, uzman personel ve motivasyon eksikliği, fon ve finansal destek eksikliği ve mevzuat eksikliği kodlarını ortaya çıkarmıştır. Üniversitelerdeki öğretim elemanları bu alandaki çalışmalarında donanım yetersizliği ve bilgili uzman personel yetersizliği sebebiyle kurumsal destek alamadıklarını, bilgi eksikliğinden dolayı yöneticilerin motivasyon eksiklikleri olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca yapılacak çalışmalar için yeterli miktarda kaynak ayrılmadığı ve çalışmalara fon bulunmadığı, bireylerin veya sivil toplum kuruluşlarının bireysel çalışmaları olduğu fakat kurumsal üst bir koordinasyon olmaması sebebiyle uluslararasılaşma çalışmalarının bireysel çabalarla yürüdüğü aktarılmıştır.

Yükseköğretimde uluslararasılaşmanın önündeki zorluklar temasına ilişkin doküman incelemelerinde bir diğer önemli boyut olarak **kültürel ve politik boyut** alt teması ortaya çıkmıştır. Buradaki kodlamalar gelişen yabancı düşmanlığı, bilinç düzeyi ve diplomatik süreçlerdir. TMV, YÖK ve TİKA görüşmelerinde Türkiye’de son yıllarda yabancılara yönelik yapılan yanlış algı çalışmaları ve gelişen yabancı düşmanlığının Türkiye’de resmi ve yasal yollarla bulunan uluslararası öğrencileri de etkilediği ifade edilmiştir. YÖK’te görüşme yapılan katılımcı bu konu ile ilgili şu ifadeleri aktarmıştır:

“Ülkemizde son dönemde artan yabancı düşmanlığı ve yurt dışında ülkemize karşı yürütülen tehdit kampanyaları örnek gösterilebilir. Fransız, İngiliz, Amerikan ve

İsrailli istihbarat örgütleri Türkiye'ye gelen uluslararası öğrenci akımını kesmek için çok ciddi bir şekilde çalışıyor. Şu an Fransa, Afrika topraklarını sömürüden kovulduğu için Afrika'dan giden uluslararası öğrencileri kabul etmiyor, öğrenciler de Türkiye'yi tercih ediyorlar. Bu zorluklara karşı öğrencilerin zihinlerini yanlış düşüncelerden arındırmak ve Türkiye'ye gelmelerinin önündeki fikri engelleri aşmak üzere YÖK tarafından düzenli olarak kamuoyu bilgilendirmesi yapılıyor. Ülkelerin temsilcileriyle yapılan toplantılarda, uluslararası toplantılarda da Türkiye'de güvenlik riski olmadığını belirtiyoruz ve ülkemizde eğitim almanın olumlu yanlarını tanıtıyoruz. Sosyal medya üzerinden de Türkiye'de yükseköğretim eğitimi almak için tanıtım ve teşvik çalışmaları yürütüyoruz.” (K4)

Benzer şekilde, TMV'de görüşme yapılan katılımcıların aktardığı ifadeler, yanlış ve olumsuz algıların uluslararası öğrencileri nasıl etkilediğini göstermektedir:

“Maalesef son dönemlerde ülkemizde de kendini hissettirmeye başlayan yabancı düşmanlığı ve olumsuz algılar, ülkemize resmî yollarla eğitim almak için gelen uluslararası öğrencilere de yansımıştır. Ülkemizde inanç ve kültür yaklaşımımız dolayısıyla bir yabancı düşmanlığı zemini bulunmasa da çeşitli manipülasyonlarla bu zemin oluşturulmuştur. Türk vatandaşlarına, uluslararası öğrencilerin ekonomik katkıları ve eğitim sistemimize faydaları iyi bir şekilde anlatılmalıdır.” (K1)

“Uluslararası öğrencilerin düzensiz göçmenlerle aynı kategoride değerlendirilmesi, öğrencilerin Türkiye'ye gelme konusunda endişe yaşamalarına sebep olmaktadır. Özellikle Mart 2024 seçimlerinde bu konu siyasi bir araç olarak kullanılmış ve ülkemizdeki uluslararası öğrencilere karşı da bilinçsiz bir olumsuz algının oluşmasına sebep olmuştur.” (K2)

Araştırmada çalışmalarına yer verilen Türkiye'nin kültürel diplomasisini gerçekleştiren kurum ve kuruluşların çalışmalarının bu imajı düzeltmek için başlı başına iyi birer reklam örneği olduğu TMV, YTB ve YEE görüşmelerinde ifade edilirken; YÖK'ün de uluslararası platformlarda kamuoyunu bilgilendirme çalışmaları yaptığı strateji belgelerinde yer almıştır.

Yurt dışında Türk yükseköğretim sisteminin bilinirliğini sağlayan tanıtım çalışmaları veya Türkiye'nin diplomatik ilişkilerinin Türkiye'ye ve burada eğitim almaya yönelik

kişilerde hem olumlu hem de olumsuz algılara yol açtığı çalışmada daha önce yer almıştır. Olumsuz algılar hakkında sosyal medyada gösterilen kalıplaşmış dram içerikli ve kısıtlı bilgi ve paylaşımlar yanlış Türkiye algısı oluştururken, Türkiye'nin eğitim imkânları ve buradaki yaşam koşulları hakkında yeterli bilgiye sahip olmayan öğrencilerin yükseköğretim için başka ülkeleri önceledikleri TMV'de görüşme yapılan iki katılımcı tarafından ifade edilmiştir. Bir diğer katılımcı (K1) uluslararası öğrencilerin sahip olduğu bilinç düzeyine ilişkin şu ifadeleri aktarmıştır: *“Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması ve dolayısıyla uluslararası ilişki ve ortaklıklar geliştirilmesi süreci yeni olduğu için, yurt dışında üniversite okuma kararı alan öğrencilerin aklına ilk gelen ülke maalesef Türkiye olmamaktadır.”* Bunu destekler nitelikte TMV'de görüşme yapılan başka bir katılımcı uluslararası öğrencilerin Türkiye’de okumak hakkında bilinç düzeylerine ilişkin şu ifadeleri aktarmıştır:

“Öğrencilerin ve ailelerinin Türkiye ile ilgili yanlış bilgileri olabiliyor veya kişisel yaşam tarzları ve endişeleri Türkiye’de okumak için ön yargı oluşturabiliyor. Zorluk ve tehditlerden ilki ve en temeli alternatif ülkelerin cazibesidir. Özellikle Balkanlar ve Afrika’daki öğrenciler için gelişmiş Avrupa ülkeleri tarihsel olarak cazibe merkezidir. Bu ülkeler öğrencilere çalışma ve oturma izinleri, vatandaşlık gibi imkânlar sunarak ülkelerine gelmelerini sağlamaktadır. Hatta Fransa, mükemmeliyet bursu uygulamalarıyla ulusal sınavlarda derece yapan öğrencilere kapsamlı burslar sağlamaktadır. Bu gibi olanaklar batılı ülkeleri tercih sebebi olarak karşımıza çıkmaktadır.” (K2)

Sayılan bu tehditler aslında Türkiye’de eğitim alma engelinden ziyade Türkiye’nin rekabet gücündeki zayıflık veya rakiplerinin güçlükleri olarak yorumlanabilmektedir. Tüm bu yanlış algı ve bilinç düzeylerine ve rekabet gücüne ilişkin YÖK’te görüşme yapılan katılımcı şu örneklerle iyi çalışmalara ve doğal reklamlara yer vermiştir:

“Bu tanıtım ve iyi itibar çalışmaları için ayrıca sahada doğal ve gönüllü olarak Türkiye mezunu uluslararası öğrenciler bulunmaktadır. Mezunlarımız bulundukları ülkelerde akademisyen, rektör, iş insanı, bakan ve hatta başbakan gibi üst düzey görevlerde yer almaktadırlar. Örneğin şu an Somali Savunma Bakanı Abdulkadir Muhammed Nur YTB’nin Türkiye Bursları ile Türkiye’de eğitim almıştır. Zanzibar Cumhurbaşkanı Hüseyin Ali Mwinyi de Türkiye’de tıp eğitimi almıştır. Uluslararası öğrencilerin desteklenmesi ülkemiz için de bir kazanç olmaktadır.” (K4)

Türkiye’de gerçekleşen başarılı çalışmalar, yetiştirilip iyi yerlere gelen uluslararası öğrenciler, Türkiye’nin kültürel diplomasi ile güçlenen marka değeri, bu zorluk ve engellere karşı büyük mücadele ve reklam aracı olmaktadır. Buna iyi bir örnek olarak TMV’de görüşme yapılan bir katılımcının ifadeleri şu şekildedir:

“Tüm bu olumsuzluklar veya fikri engellerle mücadele için Türkiye’nin diplomatik olumlu ilişkileri ve kültürel değerlerinin yanı sıra vakfın mezunlarının Türkiye ile olumlu ilişkileri, Türklere karşı samimi muhabbetleri önemli bir rol oynamaktadır. En temelde Türkiye ile tarihi, kültürel ve dini bağları olan ülkelerden gelen öğrenciler, Türkiye’de rahat bir yaşam sürdürebileceğini bilmektedir. Bu bağlar onların ülkemize sempatisini artırmakta ve yükseköğretim için Türkiye’yi tercih etmelerinde önemli bir etken olmaktadır. Ayrıca Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Türkiye’nin yurt dışında tanıtımında bir markadır. Cumhurbaşkanıya duyulan güven ve kendisine hissedilen samimi sempatik duygular, velilerin ve öğrencilerin Türkiye’yi tercihinde önemli bir rol oynuyor. Diğer bir faktör ise Türk dizileridir. Türk dizileri özellikle Körfez Arap ülkeleri, Latin Amerika, Balkanlar, Afrika ve Asya’da Türkiye’ye ve Türkçe’ye olan ilgiyi artırmıştır. Ülkemizdeki sağlık turizminin geldiği nokta da marka değerini kuvvetlendirmektedir. Bu alandaki başarı aynı zamanda ülkemizin eğitim kalitesinin de bir göstergesidir. Bu sebeple uluslararası öğrenciler Türkiye’de kaliteli bir eğitim alacaklarını biliyorlar. Ayrıca Türkiye, eğitim maliyeti ve yaşam giderleri açısından oldukça ekonomik bir seçenek sunmaktadır. Sağlık alanındaki kaliteli eğitim ve uygun maliyetler uluslararası öğrenciler için cazip bir fırsat sunmaktadır. Türkiye’de eğitim alıp mezun olup kendi ülkesine dönen Türkiye Mezunları kişiler, ülkelerindeki öğrencilere Türkiye’deki deneyimlerini aktarıyorlar ki bu en etkili ikna yoludur. Öğrenciler kendi dil ve kültürlerinden birinin Türkiye’deki olumlu deneyimlerini dinlediklerinde güvenip ikna olabiliyorlar.” (K1)

Sonuç olarak Türkiye’nin hem diplomatik çalışmaları hem de eğitimdeki başarısı ile yükseköğretimin uluslararasılaşmasına yönelik engeller zorluklar ve sorunlara yönelik başarılı bir mücadele örneği verdiğini söylemek mümkündür. Bu alt temaya ilişkin son olarak TİKA’dan görüşme yapılan bir katılımcının ifadeleri örnek teşkil etmektedir:

“TİKA, üniversitelerin yurt dışında yaptığı ve Türkiye’nin olumlu algısına katkı sağlayan başarılı çalışmalarla bu engellerin aşılmasına destek olmaktadır.

Akademisyenlerin yurt dışında verdiği eğitimler, bu topluluklarla olan bağları güçlendirmekte ve Türkiye'ye gelen öğrencilerin sayısını artırmaktadır.” (K5)

5.2. YÜKSEKÖĞRETİMİN ULUSLARARASILAŞMASI KAPSAMINDA GÜNCEL ODAK ALANLARI VE YAPILAN ÇALIŞMALAR

Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının incelendiği çalışmada belirlenen bir diğer ana tema bu alandaki güncel odak alanları ve bu alanda yapılan çalışmalardır. Bu ana tema altında öğrenci ve öğretim görevlileri hareketlilikleri, uluslararası iş birlikleri ve ortak projeler, uluslararası eğitim standartları alt temaları belirlenmiştir.

İncelemelerde Göver (2021), yapılan çalışmaların uluslararasılaşma stratejileri ve politikaları ile beraber uluslararası öğrencilerin algıları ve deneyimleri üzerine olduğunu aktarmıştır. YÖK’ün Üniversite İzleme ve Değerlendirme Raporu (2023b) ise yapılan güncel çalışmaları rapordaki göstergelerle ortaya koymaktadır. Göstergeler uluslararası öğrenci ve öğretim elemanlarının sayılarının ve değişim programlarındaki hareketliliklerinin artırılması, fon destekli ve ortak yürütülen proje sayılarının artırılması ve iş birlikli yayın oranının artırılması olarak belirlenmiştir. YÖK’ün uluslararasılaşma ve üniversitelerin uluslararası iş birliklerine yönelik gerçekleştirdiği çalışmalar hakkında YÖK Başkanı Özvar (2023) şu ifadeleri aktarmıştır:

“Bizler Yükseköğretim Kurulu olarak uluslararası etkileşimi, yükseköğretim açısından kritik bir konu olarak görüyor, uluslararası öğrenci ve akademisyen hareketliliğine fevkalade önem veriyoruz. Şimdiye kadar aldığımız bütün kararlarda olduğu gibi, yükseköğretimde uluslararasılaşma adına atılacak adımların objektif ve veriye dayalı olarak tartışılması önceliklerimiz arasında bulunmaktadır.”

Küresel eğilimlerin ülkelerin uluslararasılaşma politikalarını şekillendirdiği artan rekabet ortamında üniversitelerin görünürlüğe yönelik çeşitli kampanyalar yaptığı, değişim programlarının sayı ve çeşidini artırdığı, müfredatlarını yeniden şekillendirdiği ve uzaktan eğitim imkânları oluşturduğu, fuarlara katılarak daha fazla uluslararası öğrenci çekmeye çalıştığı örnekleriyle ifadesini destekleyen Özvar (2023), yükseköğretimde uluslararasılaşma için yapılan güncel çalışmalar ve yeni odak alanlarına ilişkin önemli bir perspektifi ortaya koymuştur.

Yapılan çalışmalara ilişkin incelenen bir diğer doküman Kurt Keskin ve Mızrakcı'nın (2022) çalışması, yükseköğretim alanında belirlenen stratejik amaç ve hedeflerin uluslararası öğrenci ve öğretim elemanlarının değişim programları kapsamında hareketliliğine odaklandığını söylemektedir. Hatta bu odak alanını şu şekilde ifade etmektedir: *“Açıkça görülmektedir ki yükseköğretimin uluslararasılaşmasından çıkarılan anlam ve güdülen amaç, yurt dışından öğrenci ve öğretim elemanı çekmektir. Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması dendiğinde akla ilk önce üniversitelerdeki uluslararası öğrenci sayısını arttırmak gelmektedir”*.

5.2.1. Hareketlilik

Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması için yapılan çalışmalara ilişkin araştırmalardan öne çıkan ilk alt tema hareketliliktir. Hareketlilik alanına ilişkin incelenen dokümanlardan (Arkalı Olcay ve Nasır, 2016; Bulut Şahin ve Eriçok, 2023; Seggie ve Ergin, 2018; Taşçı, 2018; YÖK, 2017; 2021) belirlendiği şekilde hareketlilik alt teması uluslararası öğrenciler, Türkiye’den yurt dışına giden öğrenciler, Türkiye’deki yabancı uyruklu öğretim görevlileri ve Türkiye’den yurt dışına giden öğretim görevlileri kodlamalarını içermektedir.

Çetinsaya'nın (2014) ifade ettiğine göre Türkiye’de 2004 yılından beri AB Gençlik ve Eğitim Programları çerçevesinde kısa dönemli hareketlilik faaliyetleri uygulanmaktadır. 2010 yılına kadarki uluslararası anlaşmalar daha çok Türkiye’den yurt dışına öğrenci ve öğretim elemanının gitmesi odaklı iken, 2010’da başlayan yeni anlayış ile çok taraflı uluslararasılaşmaya eğilimi olmuş ve Türkiye’ye de öğrenci ve öğretim elemanı çekmek önemli hale gelmiştir. Erasmus+ programı kısa dönemli hareketlilik ile Türkiye’den yurt dışına öğrenci ve öğretim elemanı gitmesi için önemli bir vasıta olmuştur fakat sadece Avrupa Yükseköğretim Alanına hitap ettiği için YÖK, kısa dönemli uluslararası hareketliliği Avrupa dışında kalan coğrafyalarla da yapmak, Türkiye’ye geliş ve Türkiye’den yurt dışına gidiş olmak üzere çift yönlü uygulamak üzere Türkiye merkezli değişim programı tasarlamış ve Mevlana Değişim Programını 2013’te başlatmıştır. Günümüzde bu program aktif olmasa da uygulandığı dönemde çift yönlü çok fazla hareketlilik faaliyetinin gerçekleşmesine vesile olmuştur. Bu programın yanı sıra uygulanan diğer hareketlilik faaliyetlerine ilişkin Çetinsaya (2014) şu detayları aktarmaktadır:

“Kısa dönem öğretim elemanı hareketliliğinin temininde YÖK ve TÜBİTAK tarafından yürütülen yurt dışı destek programlarının da önemli bir rolü vardır. YÖK ve TÜBİTAK

Türkiye üniversitelerinde görev yapan öğretim elemanlarını üç aydan 12 aya kadar yurt dışındaki üniversitelere gönderebilmektedir. TÜBİTAK ayrıca yabancı uyruklu öğretim üyelerinin Türkiye’deki üniversitelerde kısa süreli araştırma ve öğretimde bulunabilmeleri için de fon sağlamaktadır.”

Tüm bu çalışmalar neticesinde Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasında en çok öne çıkan faaliyet olan hareketliliğin hem öğrenciler hem de öğretim elemanları için kısa dönemli ve çift yönlü olmak üzere uygulanmasına önemli yol kat edildiği görülmektedir. Bir önceki bölümde temel hedefler, politikalar ve stratejiler başlığı altında yer aldığı üzere, Türkiye yükseköğretiminin uluslararasılaşması için en çok faaliyetin uluslararası öğrencilerin Türkiye’ye gelmesi ve buradaki deneyimlerinin zenginleştirilmesine yönelik gerçekleştirildiği bilinmektedir. Uluslararası öğrenciler kodunu oluşturan çalışmalardan öğrencilerin Türkiye’deki sayısal verileri ve mevcut durumları, onlara odaklı stratejiler ve hedefler ve sağlanan imkânlar hakkında veriler elde edilmiştir.

5.2.1.1. Uluslararası Öğrenciler

Uluslararası öğrenciler konusu, bu araştırma hazırlanırken konuyla ilgili mevcut durumu ortaya koymak için yapılan çalışmalar nelerdir sorusu odağında incelenen tüm dokümanların en öne çıkan maddesi olmuştur. Çetinsaya’nın 2010 sonrası eğilimin daha çok Türkiye’ye uluslararası öğrenci ve yabancı uyruklu öğretim elemanı çekmek üzerine olduğunu ifade ettiği gibi Çalikoğlu (2023) da bu konuda, uluslararasılaşma alanında farklı çalışmalar yapılırsa da ağırlığın uluslararası öğrenciler konusunda olmasına dikkat çekmiştir.

İncelenen çalışmalar uluslararası öğrenci konusunun 1990’lı yıllardan itibaren bir politika alanı olarak ele alındığını ve sayısının da o zamandan 2010’lara kadar inişli çıkışlı devam ettiğini göstermektedir. 2010 yılından itibaren uygulanan istikrarlı politikalar neticesinde uluslararası öğrenci sayısının artışının ve uluslararası öğretim elemanı sayısının da istikrarlı izlediği görülmektedir (Özer, 2017). Aşağıda yıllara göre Türkiye’deki yeni kayıt ve toplam uluslararası öğrenci sayısına ilişkin tablo sunulmuştur:

Tablo 5-1: Yıllara göre Türkiye’deki Yeni Kayıt ve Toplam Uluslararası Öğrenci Sayısı

Yıllar	Yeni Kayıt Öğrenci	Toplam Öğrenci
1983 - 1984		5378
1990 - 1991		7661

2000 - 2001	2713	16.656
2001 - 2002	2707	15.505
2002 - 2003	3070	15.017
2003 - 2004	3289	14.693
2004 - 2005	3226	14.794
2005 - 2006	3323	15.481
2006 - 2007	3533	15.893
2007 - 2008	3824	16.829
2008 - 2009	4099	18.158
2009 - 2010	5100	21.361
2010 - 2011	7253	26.228
2012 - 2013		43.000
2013 - 2014	13.196	48.183
2014 - 2015	22.222	72.178
2015 - 2016	23.614	87.903
2016 - 2017	25.827	108.076
2017 - 2018	33.226	125.138
2018 - 2019	52.835	154.505
2019 - 2020	63.734	185.047
2020 - 2021	80.110	224.048
2021 - 2022	85.341	260.289
2022 - 2023	103.498	301.694
2023 - 2024	97.360	336.366

Tablo, YÖK İstatistiklerinden, Çetinsaya'nın kitabı (2014) ve Özer'in çalışmasından (2012) derlenerek üretilmiştir.

Tabloya göre, Türkiye’de uluslararası öğrencilerin sayısı ile ilgili en eski 1983 yılına ait verilere ulaşılabildiği görülmektedir. O tarihten 2000’li yılların başına kadar katlanarak artan uluslararası öğrenci sayısı 2007 yılına kadar durağan ilerlemiş hatta zaman zaman azalma göstermiştir. Fakat 2007 yılından günümüze kadar, COVID19 salgın dönemi de dâhil olmak üzere sürekli bir artış göstermiştir. Günümüzde ulaşılan uluslararası öğrenci sayısı, sayılmaya başlandığı ilk tarih olan 1983 yılının ortalama 67 katı fazlasını oluşturmaktadır.

On birinci kalkınma planında, incelenen dokümanlardan erişilen verilerde ve yukarıdaki tabloda yer aldığı gibi “*Ülkemizde Kalkınma Planları, Hükümet Programları ve Strateji Belgeleri ile önem verilen uluslararası öğrenci hareketliliği her yıl artış sağlamıştır*”. Bu artışa ilişkin Özvar (2022), UNESCO istatistik verilerine göre dünya genelinde eğitim gören öğrenci sayısının 2000 yılında sadece %0,83’ünün Türkiye’de eğitim gördüğünü, güncel verilere göre bu sayının %2,9’a ulaştığını ifade ederken, Türkiye’nin artık uluslararası öğrenciler için hedef ülkelerin başında yer aldığını söylemiştir. Tablo 5-1’de görüldüğü üzere, 2013-2023 yılları arasında Türkiye’de uluslararası öğrenci sayısı, 2010 yılından itibaren artan odaklı stratejilerin de uygulanması ile 6 kat artmış ve 336 bini aşmıştır. Alkın (2024) ve YTB’den aktarıldığı üzere, Günümüzde öğrencilerin %7’si kamu kurumları ve STK’lar tarafından finanse edilirken, kendi hesabı ile eğitim gören öğrencilerin oranı da aynı süre içerisinde %79,2’den %93,3’e yükselmiştir. 1980’lerden 2000’li yıllara uluslararası öğrenci sayısı katlanarak artsa da 2000’li yıllarda sayıda birkaç yıl boyunca düşüş olduğu görülmektedir. 2007 yılında tekrar 16 binli rakamlara ulaşan uluslararası öğrenci sayısı, o tarihten itibaren, COVID19 salgın dönemi dâhil sürekli artarak devam etmiştir.

Çalıkoğlu’nun (2023) Kondakçı’dan (2011) aktardığı üzere Türk yükseköğretiminin farklı bölgelerden uluslararası öğrenciler çekerek bölgesel bir çekim merkezi olma hedefinin farklı gerekçelerle gerçekleştirildiği bilinmektedir. Buna tamamlayıcı olarak Türkiye’nin uluslararası öğrenci çekerek bölgesel çekim merkezi olma hedefinin *Akademik gelişme ve etkileşim, Ekonomik kalkınma ve dayanışma, Sosyal ve kültürel etkileşim, Siyasî ve diplomatik ilişkilerin geliştirilmesi* olmak üzere 4 temel unsura dayandığı ifade edilmektedir (YTB, 2019). Görüldüğü gibi hedefler sadece akademik alanda değil, aynı zamanda ülkenin ekonomik ve siyasi politikaları ile de ilişkilidir. Çünkü Eriçok’un (2020) ifade ettiği gibi, uluslararası öğrenciler, eğitim gördükleri ülkelerin tanıtımına da katkı sağlamaktadır. Daha önceki bölümlerde görüşmelerde ifade edilen verilerden yer verildiği gibi Türkiye’de eğitim alıp kendi ülkesine dönen başarılı isimler, devlet kademelerinde veya özel sektörde aldıkları üst düzey görevler neticesinde iki ülke arasında olumlu diplomatik ilişkiler gelişmesine de katkı sağlamaktadır. Uluslararası öğrencilerin daha çok Türkiye’ye komşu veya ortak tarihi, kültürel ve soy geçmişi olan ülkelere geldiği bilgilerine göre, 2013’ten 2023’e uluslararası öğrencilerin en çok geldiği ülkeler alfabetik sırayla Afganistan, Azerbaycan, Bulgaristan, Çin, Filistin, Irak, İran, Kazakistan, Kırgızistan, Kosova, Mısır, Somali, Suriye, Türkmenistan,

Yemen, Yunanistan olarak öne çıkmaktadır (Alkın, 2024; Kalkınma Bakanlığı, 2015; UDEF, 2023; Yılmaz ve Güçlü, 2021).

Son yıllarda Türkiye'ye en çok öğrenci gönderen ülkeler sıralamasında değişiklikler olsa da Afganistan, Suriye, Irak, İran gibi ülkelerin üst sıralarda yer alması buralardan gelen öğrencilerin iç savaş, karışıklık gibi durumlardan kaçarak Türkiye'ye geldiklerini göstermektedir. İncelenen dokümanlara göre (Alkın, 2024; Eriçok, 2020; Çetinsaya, 2014; Kalkınma Bakanlığı, 2015; Özer, 2012; Yılmaz ve Güçlü, 2021) Öğrencilerin tercihlerini belirleyen çeşitli faktörler eğitim dili, program kalitesi, öğrenim ücretleri, iş fırsatları, ülkelerin göçmen politikaları, coğrafi, ticari, kültürel ve tarihi bağlantılar olarak kodlanmaktadır.

TMV'de görüşme yapılan bir katılımcı Türkiye'nin son dönemde diziler, filmler ve müzikler gibi yumuşak güç unsurları ile popülaritesinin arttığı bir ülke olduğunu, Türk dizleri sebebiyle dünya genelinde öğrencilerden ilgili gördüklerini fuar deneyimleri doğrultusunda aktarmıştır. Aynı kurumdan bir diğer katılımcı ise uluslararası öğrencilerin Türkiye'yi tercih etmesi konusunda Türk dizilerinin önemli bir tanıtım sağladığını, insanların diziler aracılığıyla Türkiye'ye karşı sempati kazandığı veya önüne çıkan eğitim, tatil gibi fırsatları Türkiye'ye gelerek değerlendirmek istediklerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Türkiye'nin tanıtım meselesi demişken, Türk dizileri aşırı etkili. Latin Amerika, balkanlar, Afrika ve Arap ülkelerinde Türk dizi sektörü başka bir noktaya gitmiş durumda. Türkiye bunun biraz farkında. Çalışma arkadaşlarımız Kolombiya'da anket yaptılar. Her 5 insandan 3'ü birkaç kelime Türkçe biliyor ve tatilinde Türkiye'ye gelmek istiyor. Öğrenciler gelip eğitimlerini Türkiye'de almak, Türkiye'yi yakından tanımak ve Türkçe öğrenmek istiyor. 10 bin km öteden bahsediyoruz. Eskiden bizdeki Hollywood etkisi gibi Türk dizi etkisi bu coğrafyalarda gözümüzün önüne çıkıyor. Sırf o dizilerden dolayı Türkçe öğrenen kaç kişiyle karşılaştık.” (K2)

Eriçok'un (2020) araştırmasında Kondakçı'dan (2011) yer verdiği, Türkiye'ye gelen uluslararası öğrenciler Türk kültürünü tanımada ve kültürlerarası anlayış geliştirmede Türkiye'de yükseköğrenim görmeyi bir araç olarak kullanmaktadır, ifadeleri uluslararası öğrencilerin kültürel ilgileri doğrultusunda Türkiye'yi tercih ettiklerini gösterirken, TMV katılımcılarının deneyimlediği örneği de destekler niteliktedir.

Yükseköğrenimini Türkiye’de gerçekleştirmek, uluslararası öğrencilerin finansal dayanaklarla da tercih ettiği bir durumdur. Demirkol’dan (2018) aktarıldığı üzere, uygulamaya koyulan uluslararası işgücü kanunu ile öğrencilerin eğitim aldıkları dönemde çalışmalarının önü açılarak kendi imkânları ile finansal sorumluluklarını yönetmeleri mümkün kılınmış ve kolaylaştırıcı bir imkân olarak sunulmuştur. Türkiye’de eğitim almanın finansal kolaylıkları hakkında farklı bir boyutu ve eğitim kalitesinin bir tercih sebebi olduğu TMV’den bir katılımcı tarafından şu ifadelerle anlatılmıştır:

“Yani fiyat performans olarak Türkiye dünyanın en iyisi. Bir öğrenci eğer İngiltere ve Amerika’da istediği bölümü okuyabiliyorsa ve ekonomik durumu bunu karşılayabiliyorsa gider. Ama karşılayamıyorsa, kontenjan problemi varsa kesinlikle tercih edeceği ülke Türkiye. Tıp, eczacılık, dişçilik bu üç bölümde de önce Türkiye’ye bakıyorlar artık. Artan sağlık turizminin Türkiye’ye katkısı 3 milyar dolar. Şimdi sağlık turizmi aynı zamanda Türkiye’deki tıp eğitiminin de ne kadar kaliteli olduğunu gösteriyor.” (K1)

Tıp eğitimindeki kalitenin yanı sıra Çetinsaya (2014), Türkiye’nin sosyal ve beşeri bilimler, mühendislik ve sağlık bilimleri alanlarındaki başarıları ile uluslararası öğrencileri çektiğini ve Türkiye’deki yükseköğretimde büyüme eğiliminin uluslararası öğrenci sayısının artmasına sebep olduğunu ifade etmektedir. Türk dizileri ve kültürel öğeler gibi tanıtım araçları ve eğitimdeki kalite ile Türkiye’nin yükseköğretimde uluslararası öğrenciler için bir hedef ülke olması sadece kendi tercihleri değildir, incelenen dokümanlar aynı zamanda başta aile olmak üzere bu bilgilerin farkında olan yakın çevreler tarafından öğrencilerin Türkiye’ye yönlendirildiğini de göstermektedir. Aileler ise hem bu tanıtım faktörleri hem de ortak kültürel, dini değerler ve yakınlıklar ile ortak dil kullanımı sebebi ile tavsiye ve yönlendirmeler yapmaktadır.

TMV katılımcılarından birinin ifadesine göre Türkiye bir sömürü ülkesi olmadığı için başka ülkelerin sömürü uygulamalarından yılmış aile ve öğrenciler Türkiye’ye bir güven ile gelmektedir. Ayrıca Türkiye’de yaşam şartlarının Avrupa ve Amerika’ya kıyasla daha karşılanabilir olması, sosyo-ekonomik koşulların elverişli olması ve cazip teşvik politikaları, öğrencilerin Türkiye’yi tercih etmelerinde önemli etkenler olarak öne çıkmaktadır. Özer (2012), Türkiye’de eğitim alan uluslararası öğrencilerin burada aldıkları eğitim ile saygınlık kazandıklarını ve kendi ülkelerinde özel şirketlerde etkin pozisyonlarda iş bulma kolaylığına

sahip olduklarını ifade ettiklerini aktarmıştır. Saygınlık ve iş bulma fırsatları hakkında, görüşmelerde ifade edilen örneklerden önceki bölümlerde aktarımlar yapıldığı gibi, Türkiye’de en çok uluslararası öğrencilere yönelik geliştirilen politikalar, hem kamu kuruluşlarının hem de sivil toplum kuruluşlarının uluslararası öğrencilerin deneyimlerini zenginleştirmeye yönelik çalışmaları öğrencilerin burada aldıkları eğitimin yanı sıra niteliklerini desteklemekte ve onlara güçlü networkler sağlamaktadır.

Uluslararası öğrencilerin kendi iç motivasyonları yanı sıra Türkiye tarafından sağlanan imkânlarla Türkiye’de eğitim almayı tercih etmelerinin önünün açılması için uluslararası öğrencilere yönelik stratejiler belirlenip politikalar benimsenmektedir. En başta YÖK’ün bürokratik süreçleri kolaylaştırmak üzere girişimleri görüşmede K4 tarafından anlatılmış ve strateji belgelerinde de yer almıştır. Ayrıca bir dönem YÖS’ün kaldırılması politikası, uluslararası öğrenci sayısının artırılması stratejik hedefi için uygulanmıştır (YÖK, 2021). Süreçlerin kolaylaştırılması için STK’ların da öğrencilere yönlendirme ve danışmanlık yaptıkları, TMV görüşmesinde 3 katılımcının ve YTB katılımcısının yanıtlarından elde edilmiştir.

Uluslararası öğrencilerin sayısının artırılmasına yönelik strateji ve politikalar hakkında Alkın’ın (2024) araştırmasının incelenmesinde, Sovyetler Birliği’nin dağılmasının ardından uygulamaya alınan Büyük Öğrenci Projesi (BÖP); Balkan, Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkeleri öğrencilerinin Türkiye’ye gelmesi için tanıtım ve teşvik çalışmaları, diasporadaki Türk vatandaşlara uygulanan Uluslararası İlahiyat Projesi (UİP), Yabancı Öğrenci Sınavı YÖS’ün kaldırılması, Türkiye Burslarının YTB çatısı altında markalaştırılması ve kapsamının genişletilmesi, Uluslararası Öğrenci Dernekleri Federasyonunun (UDEP) kurulması ve YÖK’ün Uluslararasılaşma Strateji Belgesi yayımlaması faaliyetlerinin önemli adımlar olduğuna ulaşılmıştır.

Uluslararasılaşma strateji belgesi (2017), uluslararası öğrenci çekimi için yabancı dilde öğretim yapan programların önemine dikkat çekerken, hedef odaklı uluslararasılaşma belgesi (2021) , uluslararası öğrencilere sağlanan burs imkânlarına da geniş ölçüde yer vermektedir. YÖK alan odaklı ve geniş kapsamlı çeşitli burs programları üzerine farklı ülkelerdeki yükseköğretim kurumlarıyla iş birlikleri yapar veya üniversitelerin kendi iş birliklerini kurarak daha fazla uluslararası öğrencinin Türkiye’yi tercih etmesini sağlamaktadır. Strateji

ve hedef belgelerine göre, görüşmede YÖK katılımcısının da desteklediği şekilde, uluslararası öğrencilere yönelik geliştirilen kapsamlı strateji ve hedefler şu şekildedir:

- YÖK'ün ve üniversitelerin yurt dışındaki yükseköğretim kurumları ve üniversiteler ile MOU imzalamaları,
- YÖS'ün yurt dışında belirlenen ülkelerde STK iş birliğinde uygulanması,
- Üniversitelerin uluslararası öğrenci kontenjanlarının belirlenmesi,
- Uluslararası öğrencilerin göç ve oturma izinleri işlemlerinin dijitalleştirilmesi,
- Burs, barınma, çalışma olanakları için kamu ve STK iş birliklerinin gerçekleştirilmesi (ÇSGB, GSB, YTB, TMV, TDV, UDEF, vb.).

Uluslararası öğrencilerin Türkiye'ye geldikleri andan itibaren ihtiyacı olabilecek her konuda destek sağlayan, burada bulundukları sürece zengin deneyimler yaşamalarını sağlayan çalışmalar kamu ve STK iş birliğinde uygulanmaktadır. Burs programları, ağ oluşturulması ve sosyal faaliyetler gerçekleştirilmesi gibi öğrencilerin hem yaşama koşullarına hem de deneyim kazanmalarına yönelik faaliyetler, çalışma kapsamında yapılan araştırmalarda tespit edilmiş ve yüz yüze görüşmelerde katılımcılar tarafından aktarılmıştır.

Uluslararası öğrencilere yönelik burs programlarına ilişkin ulaşılan veriler oldukça çeşitlidir. YÖK'ün çalıştay raporundan (2022) aktarılan ifade, çeşitlilikle ilgili resmi ortaya koymaktadır:

“Diğer taraftan YÖK bursları, devlet bursları ve farklı vakıflarımız aracılığıyla sunulan burslar dikkate alındığında, uluslararası öğrencilerimize maddi imkân sağlamadaki istek ve çeşitlilik göze çarpmaktadır. Dünyanın her bir köşesinden eğitim almaya gelerek bu çeşitliliğe katkı sağlayan öğrencilerimiz sayesinde Türkiye, tüm yetenekli öğrencilere ve akademisyenlere açık, nitelikli ve rekabetçi bir yükseköğretim sistemine sahip olma yolunda emin adımlarla ilerlemektedir.”

TMV ve YÖK'te görev yapan iki katılımcı tarafından görüşmelerde ifade edildiği üzere, Türkiye'de uluslararası öğrencilere yönelik ilahiyat, mühendislik, sağlık, Türkoloji gibi alanlarda tematik burslar ve geniş kapsamlı hükümet bursları sağlanmaktadır. Hedef odaklı uluslararasılaşma belgesine (2021) göre, 2012 yılında Türkiye hükümetinin uyguladığı tüm burslar, YTB çatısı altında markalaştırılan Türkiye Bursları adı ile birleştirilmiştir. Bunun haricinde MEB'in uyguladığı YLSY bursu gibi, bir kurum adına Türkiye'ye gelerek burslu

eğitim alan uluslararası öğrenciler olduğu, onların da YÖK Uluslararası Öğrenci Bursu kapsamında Türkiye’de eğitim aldığı şu ifadelerle aktarılmıştır:

“Başkanlığımız tarafından verilen burslarla ülkemize gelen uluslararası öğrenciler ya ülkelerindeki bir üniversite adına ya da belli bakanlıklar adına gelmekte; ilgili ülkenin veya üniversitenin nitelikli insan kaynağı ihtiyacı duyduğu alanlarda (ki bu alanlar ilgili ülkenin muhatap Bakanlığı veya ilgili üniversitenin yönetimi ile istişare yoluyla belirlenmektedir) eğitilmektedirler. Bu öğrenciler, eğitimlerini tamamladıktan sonra kendi ülkelerine dönmekte ve devlet kurumlarında ya da belirlenen üniversitelerde mecburi hizmet esasına dayalı olarak görev yapmaktadırlar.” (K4)

YÖK’ün MOU imzaladığı ülkeler öncelikli olmak üzere, belirlenen ülkelerde Türk Dili ve Edebiyatı, Türkoloji ve Türk Dili programlarında öğrenim gören başarılı öğrencilere YÖK Türkoloji Bursu sağlandığı belirtilmiştir (YÖK, 2021). Bu bursa ilişkin yurt dışındaki üniversitelerin Türkoloji bölümlerinin güçlendirilmesinin, nitelikli öğrencilerin bölümlere ilgisinin artırılmasının ve Türkiye’nin uluslararası alandaki görünürlüğüne katkı sağlanmasının hedeflendiği ifade edilmektedir. Ayrıca Ünalmış’ın (2019) çalışmasında yer aldığı üzere, YEE Türkiye’ye yakın coğrafyadaki ülkelerle öğrenci değişim programları, dil eğitimleri ve Türk kültürünün tanıtımına yönelik faaliyetler yürüterek, stratejik düzeyde Türkiye’nin iletişimi, imajı ve marka değerine önemli katkılar sağlamaktadır. Böylece Türk dış politikasının hedeflerine ulaşmasını kolaylaştırdığı ifade edilen YEE hakkında, iletilen yazılı görüş bildiriminde değişim programlarıyla ilgili herhangi bir veri sağlanmamıştır.

YEE tarafından iletilen yazılı görüş ve TMV ile yapılan yüz yüze görüşmelerde belirtildiği üzere, Yunus Emre Enstitülerinin yurt dışında kültür merkezlerinde verdiği Türkçe dersleri ve Maarif Okullarının müfredatındaki yabancı dil olarak Türkçe eğitimi derslerinin Türkiye’de yükseköğrenim görecekt uluslararası öğrencilere ilişkin sağlanan imkânlardan önemli bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü önceki bölümlerde yer aldığı gibi dil bilmek bir tercih sebebi olurken diğer yandan dil bilmemek de tercih konusunda bir engel olarak görülmektedir.

Doküman incelemesinden ulaşıldığı üzere (Işıdan, 2022) YTB’nin Türkiye Bursları programı ise Türkiye’ye gelen tüm uluslararası öğrencilere yönelik Türkçe öğretimi, Türk kültürü, gelenekleri ve görenekleri tanıtımı yapmaktadır. Türk kültürünü öğrenip uyum sağlamaları için öğrencilere sağlanan imkânlar YTB’nin çalışmaları ile sınırlı değildir.

İncelemelerde ve görüşmelerde, uluslararası öğrencilere yönelik gerçekleştirilen faaliyetler odağında TMV ve TİKA'nın yapılandırılmış ve kapsamlı projelerle uluslararası öğrencilerin deneyimlerini zenginleştirmek üzere çalışmalar gerçekleştirdiği ön plana çıkmıştır.

TİKA'dan bir katılımcının aktardığı gibi, uluslararası öğrenci dernekleri ve yerel sivil toplum kuruluşları eğitim, kültür, sanat faaliyetleri gerçekleştirmek üzere TİKA'ya projeler sunmaktadır. TİKA'da Türkiye Mezunları Derneği, UDEF gibi kuruluşların projelerine destekler vererek öğrencilere deneyim fırsatı oluşturmaktadır. TMV yetkilileri, kendi okullarından mezun olanlarla birlikte Türkiye'de öğretim gören tüm uluslararası öğrencilere yönelik, Türk eğitim sistemine adapte olmaları ve Türkiye'ye uyum sağlamaları için yıl boyunca çeşitli programlar düzenlediklerini ifade etmişlerdir. TMV'den bir katılımcı Öğrencilere yılda iki kere kamp programları düzenlendiğini ve kamplarda Türk kültürü, ekonomisi, siyaseti ve Türkiye'deki yükseköğretim politikalarının öğrencilere anlatıldığını ifade ederken; diğer katılımcı Türkiye'de 72 ilde 142 ayrı üniversitede bulunan TMV mezunu uluslararası öğrencilerin koordinasyonunu paydaşlarıyla iş birliği içinde yürüttüklerini aktarmıştır. Ayrıca koordinasyon çalışmalarında öğrenci potansiyelinden faydalanmak ve öğrencilere de deneyim kazanma fırsatı sunmak amacıyla başlattıkları “Öğrenci Liderliği Burs Programı” hakkında detayları şu şekilde aktarmıştır:

“Fakat bizim burada sınırlı personelle, bu kadar geniş bir coğrafyada bu kadar geniş üniversite çeşitliliğiyle öğrencilere ulaşmamız zor. Onun için biz de Öğrenci liderliği burs programını başlattık. Bu programda öğrencilerin bireysel niteliklerini çeşitli tekniklerle analiz ederek öğrenci seçeceğiz, eğiteceğiz ve burslandıracağız. Bu öğrenciler bizim sahadaki partnerlerimiz olacaklar. Liderlik ve organizasyon becerileri, grup ve ekip yönetimi, etkinlik planlama, iletişim, protokol ve yazışma kuralları gibi çeşitli eğitimler alan öğrenciler, kamplarda ayrıca psikolog görüşmeleriyle de değerlendirmeye tabi olacak. Eğitimlerin yanı sıra uzman gözlem formları ve psikolog değerlendirmeleri ardından bitirme sınavına tabi olan öğrenciler, merkez burs komisyonuna teklif edilecek ve seçim yapılacaktır.” (K2)

Uluslararası öğrencilere yönelik politikaların Türkiye'nin güncel politikaları içinde çok fazla yer alması verilerden de görüldüğü üzere hem Türk eğitiminin kalitesine ve tanınırlığına, hem bilinirliği ve marka değerinin yükselmesine hem de diplomatik ilişkilerin dostane çerçevede ilerlemesine katkılar sağlamaktadır. Uluslararası öğrenci hareketliliğinin

ekonomik katkıları da göz önünde bulundurulduğunda tüm bu faydalar ile Türkiye'ye bir kalkınma ve kamu diplomasisi aracı olarak katkı sağladıklarını özetlemek mümkündür. Çünkü verilen örneklerden görüldüğü gibi, uluslararası öğrenciler ülkelerine döndüklerinde üst düzey görevlere gelebilmekte ve ülke politikasının belirlenmesinde söz sahibi olabilmektedirler. Ayrıca Türkiye'de eğitim alan uluslararası öğrencilerin Türkiye'ye duygusal bağlarını yaşam boyu sürdürdükleri katılımcıların sağladığı örneklerde görülmektedir. Türkiye, başka ülkelere öğrencilere sağladığı nitelikli eğitim ve deneyimlerle hem diğer ülkeye nitelikli insan kaynağı yetiştirmiş, hem de Türkiye'nin ve diğer ülkenin kalkınmasına katkı sağlayacak bireyler yetiştirmiş olmaktadır.

Bireysel düzeyde uluslararası öğrenci hareketliliğinin kişilere de duyarlılık, çok kültürlülük ve barış gibi kültürlerin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Hem Türkiye'ye gelen uluslararası öğrencilere ilişkin deneyimlerden aktarıldığı üzere hem de Türkiye'den yurt dışına giden öğrencilerin deneyimlerinden, öğrencilerin birlikte gerçekleştirdikleri çeşitli kültürel faaliyetler ile bu özelliklerin güçlendiğini değerlendirmek mümkündür.

5.2.1.2. Türkiye'den Yurt Dışına Giden Öğrenciler

Türk vatandaşı öğrenciler değişim programları, bireysel imkânlar ve burs programları ile yurt dışında eğitim almaktadırlar. Son yıllarda Türkiye'ye gelen uluslararası öğrencilerin sayılarının arttığı gibi eğitim veya staj amaçlı yurt dışına giden Türk vatandaşlarının sayısının da arttığı söylenmektedir (Eriçok, 2020). İncelenen dokümanlara göre (Çetin, 2018; Özer, 2017; YÖK, 2017; YTB, 2022) öğrenciler hem uluslararası değişim programları ve hibeleri, hem kamu kurumlarının burs programları hem de STK'ların sağladığı burslar ile finansal olarak; MEB ve YÖK'ün sağladığı danışmanlık ve rehberlik hizmetleri ve TÜBİTAK'ın araştırma destekleri ile akademik olarak desteklenmektedir.

Türk vatandaşı öğrencilere uygulanan burs programları ile ilgili incelenen dokümanlarda (Koç ve diğ., 2022; Kulaç ve Çalhan, 2013) ilk olarak MEB'in uyguladığı Yurt Dışına Lisansüstü Eğitim için Gönderilecek Öğrencileri Seçme ve Yerleştirme (YLSY) programı bursuna ulaşılmaktadır. Bu program 1416 sayılı kanuna ve 31055 sayılı yönetmeliğe dayalı olarak gerçekleştirilmektedir. YLSY kapsamında Türkiye'nin kamu kurumlarında çalışmak üzere nitelikli insan kaynağı yetiştirmek için yurt dışına kurumlar adına lisansüstü eğitim alacak öğrenciler gönderilmektedir. Yurt dışında eğitimini tamamlayan öğrenciler ülkeye dönerek, adına yurt dışına gittikleri kurumda çalışmaya başlamaktadır.

YÖK'ün ise dokümanlardan ulaşılan veriler ve görüşmede katılımcı tarafından aktarılan ifadelerle göre Mevlana Değişim Programı kapsamında yurt dışından öğrencilerin gelmesi gibi Türk öğrencilerin de yurt dışına kısa dönemli eğitim amaçlı gitmelerini sağladığı bilinmektedir. Ayrıca MEB'in bünyesinde bulunan Yükseköğretim ve Yurt Dışı Eğitim Genel Müdürlüğü bünyesinde yürüttüğü YLSY programı ile Türk vatandaşlarının yurt dışında eğitim almasına yönelik çalışmalar yürüttüğü bilinmektedir. MEB'in 2024-2028 stratejik planı (2024), Amaç 6'nın altında yer alan Hedef 6.2. ile Türkiye'nin yetişmiş insan kaynağını karşılama amacı ile yurt dışı lisansüstü öğrenim kontenjanını artırmayı hedeflemektedir. Bu program ile lisansüstü düzeyde öğrencilerin yurt dışında eğitim almasına olanak sağlanırken aynı zamanda Erasmus+ ve YÖK bursları ile Türk öğrencilerin yurt dışına eğitim amaçlı gitmeleri teşvik edilmektedir. TGSP'den aktarıldığı üzere (2021) Türkiye, Erasmus+ programının aktif taraflarından biridir ve Erasmus+ Türk vatandaşı öğrencilerin Türkiye'den yurt dışına eğitim amaçlı çıkmada en fazla faydalandığı program olarak yer almaktadır. 2014-2019 yılları arasında 500 binden fazla Türk vatandaşının bu programdan faydalanarak Avrupa'ya gittiği; Ankara, Anadolu ve Hacettepe Üniversitelerinin en çok öğrenci gönderen kurumlar olduğu; öğrencilerin ise en fazla Polonya, Almanya ve İtalya'yı tercih ettiği aktarılmıştır. Ulusal Ajans Başkanı (Astarıcı, 2021), her yıl 20 bin üniversite öğrencisinin Erasmus+ programından faydalanarak yurt dışına gittiğini belirtmiştir.

YÖK dokümanları incelemelerinde (2017;2021) Türk öğrencilere AB üye ülkelerde lisansüstü düzeyde eğitim alma fırsatı sunan Jean Monnet burs programına da yer verilmiştir. Bu programların yanı sıra, üniversitelerin kendi öğrencilerine yönelik kurum olarak veya yurt dışından kurum kuruluşlarla iş birliği içinde uyguladıkları burs programları olduğu ve bu program ve iş birliklerinin YÖK tarafından teşvik edildiği ve aracı olunduğu YÖK görüşmesinde katılımcı tarafından ifade edilmiştir.

Sivil toplum kuruluşlarının kısa dönemli değişim programları için yurt dışında yükseköğretim kurumları ile iş birlikleri yaptıkları veya yurt dışına eğitim amaçlı giden Türk öğrencilere burslar sağladıkları görüşmelerde TMV, YÖK ve TİKA'da görev yapan bazı katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. TMV katılımcılarından birinin, vakıf ve Katar Üniversitesi arasında imzalandığını aktardığı iş birliği kapsamında, Türk öğrencilerine Katar üniversitesinde yurt konaklaması, 3 öğün yemek, sağlık sigortası, uçak bileti ve aylık belirli bir miktar eğitim desteği dâhil tam eğitim bursu sağlanmaktadır. Hareketlilik başlığı altında

detaylarına ulaşılan bu burs programı hem Türk vatandaşı olup yurt dışında eğitim alacak öğrenciler kodlaması hem de eğitim iş birlikleri kodlamasına veri oluşturmaktadır.

5.2.1.3. Türkiye’deki Yabancı Uyruklu Öğretim Elemanları

Bu kodlamayı oluşturmada en kapsamlı veriler Seggie ve Ergin (2018) ve Çetinsaya’nın (2014) çalışmalarından elde edilmiştir. Çetinsaya, uluslararası öğretim elemanlarının, üniversitelerin mevcut akademik kültürlerini zenginleştirdiğini ve uluslararası öğrenci çekmede katkı sağladıklarını ifade etmektedir. Bu katkılarla Türk yükseköğretiminin rekabet gücünün ve kalitesinin artacağı ifade edilirken, Göver (2021) yabancı uyruklu öğretim elemanı kotası uygulaması sebebiyle Türkiye’de yeterince uluslararası öğretim elemanı olamadığını ifade etmiştir. Aşağıdaki tabloda yıllara göre Türkiye’deki toplam yabancı uyruklu öğretim elemanı sayısı verilmiştir.

Tablo 5-2: Yıllara göre Türkiye’deki Toplam Yabancı Uyruklu Öğretim Elemanı Sayısı

Eğitim Dönemi	1983 - 1984	1990 - 1991	2000 - 2001	2012 - 2013	2013 - 2014	2014 - 2015	2015 - 2016	2016 - 2017	2017 - 2018	2018 - 2019	2019 - 2020	2020 - 2021	2021 - 2022	2022 - 2023	2023 - 2024
Öğretim Elemanları Sayısı	173	468	851	1703	2372	2944	3144	2886	3121	3253	3325	3306	3132	3069	2906

Tablo, YÖK İstatistiklerinden,, Çetinsaya’nın kitabından (2014), Seggie ve Ergin’in çalışmasından (2018) derlenerek tarafımda oluşturulmuştur.

Yukarıdaki tabloda yer aldığı üzere, belirli bir dönem düzenli artış gösteren uluslararası öğretim elemanı sayısı 2014 yılından itibaren aynı civarda izlenmektedir. Çetinsaya bunun sebebinin, uluslararasılaşma hedeflerinin henüz yeterince kapsamlı ve uyumlu olmadığından kaynaklandığını ifade etmektedir.

Öğretim elemanı sayısının azlığı ve buradan uluslararasılaşmaya sağlanacak katkıların sınırlı kalması sebebiyle YÖK Uluslararasılaşma strateji belgesinde (2017) uluslararası öğretim elemanı sayısının artırılması, nitelikli öğretim elemanlarının Türkiye’ye çekilmesi, değişim programlarına katılımda öğretim elemanı sayısının artırılması göstergelerini hedef belirlemiştir. Yabancı öğretim elemanı çalıştırmada mevcut kotanın neredeyse tamamen kullanılması sebebiyle YÖK, sayı artırma hedefini gerçekleştirmek için ilgili paydaşlarla bir araya gelerek gerekli düzenlemelerin yapılması ve kotanın artırılmasını önermektedir. Buna paralel olarak, Türk yükseköğretim alanının daha cazip hale getirilmesi ve yabancı uyruklu öğretim elemanlarının tüm ülke birikimine ve gelişimine katkılar sunması için 2016 yılında

yürürlüğe giren Uluslararası İş Gücü Kanunu ile nitelikli uluslararası öğretim elemanları, araştırmacılar ve öğrencilerin Türkiye’de eğitim amaçlı bulundukları dönemde çalışabilmelerine olanak sağlandığı görülmektedir.

İncelenen dokümanlar (YÖK, 2021; Seggie ve Ergin, 2018) Türkiye’de en fazla yabancı uyruklu öğretim elemanının ABD, Suriye, Azerbaycan, Almanya, İran, Birleşik Krallık, Mısır, KKTC, Rusya, Yunanistan, Mısır ve Kanada’dan geldiğini göstermektedir. Gelen akademisyenlerin en çok eş yönlendirmesi, çalışma alanı uygunluğu ve araştırma olanakları, üniversitelerin İngilizce dilinde ders verme seçeneği sunması ve üniversitelerin uluslararası bilinirliğinin yüksekliği gibi sebeplerle Türkiye’deki üniversitelerde çalışma kararı aldıkları belirtilmiştir.

Yabancı uyruklu öğretim elemanlarının Türkiye’ye gelmesi için, bu araştırma kapsamında çalışmaları incelenen kurum ve kuruluşlardan sadece YÖK’ün bu alt temaya yönelik çalışmalar gerçekleştirildiği görülmektedir. YÖK’ün gerçekleştirdiği faaliyetlerden görüşmede bir katılımcı tarafından aktarılan ve incelenen dokümanlardan elde edilen veriler şu şekilde özetlenmektedir:

- Akademisyen değişim usul ve esaslarını belirlemektedir.
- Lisansüstü düzeyde değişim burs programları uygulamakta ve üniversitelerin kendi programlarını uygulamasını teşvik etmektedir.
- Denklik Bilgi Yönetim Sistemi (DBYS) ve Yabancı Akademisyen Bilgi Sistemini (YABSİS) uygulamaktadır.

Lisansüstü düzeye uygulanan değişim burs programlarından öne çıkan ilk program değişimlerin Avrupa Yükseköğretim Alanı (AYA) dışındaki ülkeler ve coğrafyalarla gerçekleştirilmesi amacıyla Erasmus+ alternatifi olarak YÖK tarafından uygulamaya konan Mevlana Değişim Programıdır. Destek olarak uygulamaya konan proje tabanlı uluslararası değişim programı kapsamında 36 ülkeden üniversiteler ve Türk üniversiteleri ile 94 bilimsel projenin ortak uygulandığı, 192 yabancı uyruklu öğretim elemanının kısa dönemli değişim ile Türkiye’ye geldiği belirtilmiştir (YÖK, 2021). Görüşmede katılımcı tarafından Mevlana Programı’nın günümüzde finansal gerekçeler ve yeniden yapılandırma sebebiyle aktif olarak uygulanmadığı, planlamalar doğrultusunda yeni dönemde yeniden uygulamaya konacağı ifade edilmiştir. Dünya genelinde her ülkeden akademik tecrübe paylaşımı ve hareketlilik olanağı sunan Mevlana Değişim Programının uygulamaya yeniden konması ile Türk

yükseköğretiminde uluslararasılaşma ve kalite anlamında önemli kazanımlar elde edileceği yorumlanmaktadır. Bir diğer program YÖK web sitesi hem de uluslararasılaşma hedef belgelerinde yer aldığı üzere Uluslararası Bilim İnsanları Destek Projesidir (YÖK International Fellowship Program). Bu program kapsamında Türk tarihi ve dil edebiyat alanında araştırma yapan yabancı uyruklu doktora öğrencilerinin finansal olarak ve hareketlilik anlamında desteklendikleri ifade edilmektedir.

YÖK'ün üniversitelere kapsamlı uluslararası anlaşmalar yapması ve MOU'lar imzalanması konusunda teşvik edici ve yönlendirici olduğu katılımcı tarafından görüşmede ifade edilmiştir. Daha fazla uluslararası öğretim elemanının Türkiye'ye gelebilmesi için daha fazla anlaşmanın teşvik edildiği, üniversitelerin de hem öğrenciler hem de araştırmacılar ve öğretim elemanları için kendilerinin değişim programları uyguladıkları görüşmede öğrenilmiştir.

YÖK'ün belgelerinin (2017, 2021) incelenmesinden elde edildiği üzere uluslararası öğretim elemanlarının Türk yükseköğretim sisteminde daha fazla sayıda yer almaları için sağlanan kolaylıklardan bir diğeri dijitalleşme alanındadır: DBYS ve YABSİS bunun en önemli örnekleridir. DBYS'nin uygulanması, öğretim elemanlarının yurt dışında aldıkları diplomaların denklik işlemlerini çevrimiçi yapmalarına olanak sağlamaktadır. Evrakların dijital olarak yüklenmesi ve sürecin takip edilmesi için öğretim elemanlarına sağladığı kolaylığın yanı sıra YÖK ve diğer yükseköğretim kurumları arasında koordinasyon ve bilgi paylaşımını kolaylaştırdığı aktarılmıştır. YABSİS'in ise YÖK'ün Başbakanlık ile uygulamaya koyduğu, akademisyen ve araştırmacıların veri tabanını oluşturan ve Türk yükseköğretim kurumlarında çalışma imkânı sağlayan web tabanlı bir uygulama olduğu; portala kayıt olan akademisyen ve araştırmacıların verilerinin YÖK tarafından ilgili araştırma merkezleri ve üniversitelerle paylaşıldığı ifade edilmektedir. Her ne kadar işlevi yüksek uygulamalar olarak planlansa da her ikisinin de güncel durumlarıyla alakalı aktif bir veriye rastlanmamıştır.

Yükseköğretimde yabancı uyruklu öğretim elemanı sayısının artması için sağlanan kolaylıkların, dâhil olunan ve uygulanan değişim programlarının yasal düzenlemelerde güncellemeye gidilmediği sürece yeterli olmadığı görülmektedir. Bu konuya ilişkin önerilere YÖK'ün raporunda (Gür ve diğ., 2023) şu şekilde yer verilmiştir:

“Nitelikli uluslararası öğrenci ve öğretim elemanı çekme amacıyla Study in Türkiye” web sitesinin görünürlüğü artırılmalıdır. Uzaktan öğretimle ders veren uluslararası

akademisyenlere ücret ödenmesi ile ilgili bürokratik süreçlerin kolaylaştırılması sağlanmalıdır. Uluslararası akademisyenlere, dünyadaki diğer üniversitelerle rekabet edebilir düzeyde maaş verilmelidir. Uluslararası akademisyenlerin işe başlamaları süreçleri daha hızlı hale getirilmelidir. Uluslararası akademisyenlerin sözleşmeleri, öngörülebilirliği sağlamak ve istihdamı artırmak için bir yıldan daha uzun süreli yapılmalıdır.”

Rapora göre önerilen iyileştirmelerin yapılması daha fazla uluslararası öğretim elemanının Türkiye’yi tercih etmesini ve böylelikle Türkiye’de yabancı uyruklu öğretim elemanı sayısının artarak Türk yükseköğretiminde uluslararasılaşmada belirlenen hedeflere daha kolay ulaşılmasını sağlayacaktır.

İncelemelerde erişilen tüm bu değerlendirme ve öneriler Türk yükseköğretim sisteminin uluslararasılaşmasında Türkiye’ye yabancı uyruklu öğretim elemanı çekme konusunda Türkiye’nin rekabet gücünün henüz yeterli olmadığını göstermektedir. Uygulanan politikaların ve izlenen stratejilerin güncellenmesi ile Türk yükseköğretim sistemine uluslararası öğretim elemanlarının dâhil olması hakkında daha verimli ilerlenebileceği, uluslararası öğretim elemanlarının Türkiye’yi tercih etmelerini etkileyecek finansal ve yabancı dilde eğitim hakkında müfredat iyileştirmelerinin yapılması gerektiği yorumları yapılabilmektedir.

5.2.1.4. Türkiye’den Yurt Dışına Giden Öğretim Elemanları

Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması kapsamında uluslararası öğrenci ve öğretim elemanlarının Türkiye’ye çekilmesi hedefi olduğu gibi Türk vatandaşı öğretim elemanlarının da kısa dönemli program ve desteklerle yurt dışına giderek deneyim kazanması, sahip olduğu deneyimleri ihtiyacı olan topluluklara ve yükseköğretim kurumlarına aktarması hedeflenmekte ve buna yönelik faaliyetler gerçekleştirilmektedir. YÖK raporuna göre (2023b) 2021-2022 eğitim ve öğretim yılında 2294 Türk öğretim elemanı Erasmus ve benzeri uluslararası değişim programları ile yurt dışındaki üniversiteleri ziyaret etmiştir. İncelenen dokümanlar (Seggie ve Ergin, 2018; YÖK, 2021) Türk öğretim elemanlarının yurt dışına gidişi için şu faaliyetlerin gerçekleştirildiğini ortaya koymaktadır:

Mevlana Değişim Programının proje tabanlı versiyonu ile 244’ü Türk vatandaşı olmak üzere, 436 öğretim elemanı değişimi desteklenmiştir. YÖK’ün uyguladığı Genç Beyinler Programı (GEP) ile doktora öğrencileri tez araştırmaları için 1-3 ay süreyle yurt dışına

gidebilmektedir. Doktora Sonrası Araştırma Bursu (DOSAP) ise doktorasını tamamlamış Türk araştırmacıların 9 aylık yurt dışı ziyareti yapmalarını desteklemek üzere oluşturulmuştur. Akademik Birikim Programı (AKAP) kapsamında öğretim üyeleri 9 ay süreyle ücretli akademik izne çıkarak yurt dışında araştırma imkânına sahip olabilmektedir. Akademik içerikli bu destek programlarının yanı sıra doktora tez aşamasındaki araştırma görevlilerinin dil becerilerinin yükseltilmesi için de destekler sağlandığı görülmektedir. Yurt Dışı Araştırma Bursu kapsamında araştırma görevlilerinin 6 ay-1 yıl süre ile yurt dışına giderek dil eğitimi almaları desteklenmektedir.

Araştırmalardan ulaşılan verilerin analizine göre Türk öğretim elemanları ve araştırmacılar yurt dışına sadece kendi deneyimlerini zenginleştirmek ve eğitim almak için gitmemektedirler. Sahip oldukları bilgi ve birikimin ihtiyacı olan topluluklara aktarılması için kamu sivil toplum iş birliğinde gerçekleştirilen araştırma ve uygulama dönemlik projeleri ile yurt dışına çıkmak da Türkiye’den yurt dışına giden öğretim elemanları alt temasının bir kodudur. Bu koda ilişkin TİKA ve YEE’nin iş birlikleri ve projeleri araştırmalarda ön plana çıkmaktadır. TİKA’da görüşme yapılan bir katılımcı, yurt dışında kısa dönemli uyguladıkları eğitim programları ile uzun dönemli iş birlikleri ve hareketlilik akışını sağlayan çalışmalar yaptıklarını şu ifadelerle aktarmıştır:

“Üniversitelerimizle birlikte yurt dışındaki üniversitelerde kısa dönemli eğitimler yapıyoruz. Akademisyenlerimiz tamamen misyon odaklı ve gönüllü olarak katılıyorlar bu eğitimlere. Onlara, siz bu sayede yurt dışına açılacaksınız, bağlantılar kuracaksınız, belki size öğrenci gelecek ve bu sayede (üniversite) markanızı tanıtmış olacaksınız, dedim.” (K5)

Ayrıca, tematik yapılan kısa dönemli eğitim ve saha çalışmalarının protokol ve MOU’lara kadar ilerlediğini de TİKA’dan bir katılımcı şu örneğiyle desteklemektedir:

“Şimdi diyelim ki bir üniversitemiz tarım, bir üniversitemiz eğitim, bir üniversitemiz sağlık konusunda oralarda ders veren hoca gönderse, biz hocayı altı aylığına bir yıllığına göndermiyoruz TİKA’nın böyle bir misyonu yok. Biz mesela kısa süreli bir takım programlara göndeririz ama onun üzerine üniversite sahaya indikten sonra TİKA vesilesi ile tanıştıktan sonra biz buradan üniversiteyle protokol imzalayalım, hoca gönderelim dese bir maya çalınır.” (K5)

Paylaşılan verilere göre TİKA'nın sahada sahip olduğu birikim ve tecrübeyle üniversitelere de sahaya inecek fırsatlar sunmaktadır. TİKA'nın kapasitesi ve yönlendirmesiyle sahaya inen akademisyenler bulundukları bölgelerdeki ihtiyaçlara göre kapasite oluşturacak destekler oluşturmaktadır. Bu faaliyetleri gerçekleştirirken hem TİKA'nın birikimiyle hem de TİKA aracılığıyla sahada uygulanan çalışmalar ile akademisyenlerin bulundukları ülkedeki topluluklara fayda sağlarken kendilerinin de kazanımlar elde ettikleri bir katılımcı (K4) tarafından şu sözlerle ifade edilmiştir: “*Örneğin üniversitedeki hocamız ilgisini, bilgisini, görgüsünü artırmak; bilimsel faaliyet yapmak anlamında bir katkı görecektir zaten. Kamu kurumları da kendi kadro ve personellerinin gelişmesi adına katkı görecektir*”.

Kısa dönemli değişim programları ile yurt dışına giden öğretim elemanlarının yanı sıra Seggie ve Ergin (2018), kendi imkânları ile yurt dışında uzun dönemli veya temelli bulunan Türk öğretim elemanlarına ilişkin şu veriyi aktarmıştır: “*Türkiye vatandaşı olan 2 bin 303 uluslararası akademisyen ABD’de bulunmaktadır (Institute of International Education, 2017)*”.

5.2.2. Uluslararası Akademik İş Birlikleri ve Ortak Projeler

Küreselleşme, teknolojik gelişmeler ve diplomatik ilişkiler, diğer ülkeler gibi Türkiye'nin de yükseköğretimde daha fazla uluslararası iş birliği yapmasının ve programlara dâhil olmasının önünü açmıştır. Yükseköğretimde yapılan güncel çalışmalar kapsamındaki uluslararası iş birlikleri ve ortak projeler alt teması, yükseköğretimde uluslararasılaşma çalışmaları kapsamında hareketlilikten sonra dokümanlarda (Çetinsaya, 2014; Eriçok, 2020; TGSP, 2021; YÖK, 2017; 2021) en fazla faaliyetin yer aldığı akademik içerikli alandır.

Dokümanlardaki veriler, TMV, YÖK ve TİKA'dan bazı katılımcıların ifadelerine göre yükseköğretimde uluslararası akademik iş birlikleri en çok ortak eğitim ve öğretim programları, ortak ve çift diploma programları, uluslararası araştırma projeleri ve akademik etkinlikler, ortak üniversiteler ve araştırma merkezleri alanlarında yapılmaktadır.

Eriçok (2020) yükseköğretimde ortaklıkların Bologna süreci kapsamındaki ülkelerin yanı sıra tüm dünya ülkeleriyle de yükseköğretim kurumları, kamu kuruluşları ve sivil toplum kuruluşlarının girişimleri ile gerçekleştirildiğini belirtmiştir. YÖK'ün uyguladığı Mevlana Değişim Programı, Ortak Diploma Programları, Proje Tabanlı Uluslararası Değişim Programı gibi çalışmalar kamu örneklerini oluştururken, YEE'nin ortak Türkoloji bölümleri kurulması

çalışmaları, TMV'nin Arnavutluk'taki ortak üniversitesi de bunun diğer örnekleri olarak yer almaktadır. TİKA ise hem Türkiye'den üniversiteler, kamu kurum ve kuruluşları ve sivil toplum kuruluşları ile hem de yurt dışı kurumlar ile dönemsel araştırma ve uygulamalar odağında iş birlikleri yapmaktadır, şeklinde TİKA'dan bir katılımcı bilgi sağlamış ve şu ifadeleri aktarmıştır:

“Dolayısıyla aslında bir yerde kapasite inşası yapacaksak 4 tane temel başlık var. En birincisi insan kaynaklarını geliştirmektir. Dolayısıyla eğitim çok önemli. Yurt dışında hastane yapmışız, doktor yok, çalıştıramamışlar. Yapın biz yaparız demişler, yapmamışlar. Okul yapmışız, öğretmeni göndermemişler. Buna benzer çok sorun yaşıyoruz. Dolayısıyla bu noktada adım atmak önemli. Hem bu noktada TİKA Tek başına değil, kurumlarla da çalışıyor. Kurumlarımızla çalışırken işte Milli Eğitim bakanlığımız da var, üniversitelerimiz de var. Sivil toplum kuruluşlarımız da var. Hepsi birlikte çalışıyor. Üniversitelerin de bu vesileyle yurt dışına açılmasına da vesile oluyoruz.” (K5)

5.2.2.1. Ortak Eğitim ve Öğretim Programları

Yükseköğretimde uluslararasılaşmada akademik içerikli iş birliklerine yönelik yapılan incelemelerde (YÖK, 2017; 2020; 2021) Türkiye'ye daha fazla uluslararası öğrenci ve öğretim elemanı gelmesi için yabancı dilde öğretim yapan programların sayısının artması gerektiği; yurt dışından yükseköğretim kurumları ile ikili anlaşmalar yoluyla ortak eğitim-öğretim programları açılması gerektiği vurgularının yer aldığı gözlemlenmiştir.

Hedef odaklı uluslararasılaşma belgesinde (2021) ortak eğitim-öğretim programlarının uygulanması hakkında YÖK'ün 2005 yılında bir yönetmelik yayımladığı, güncel hedefler ve uygulamalar doğrultusunda bu yönetmeliğin 2016 yılında üniversitelerin görüş ve önerileri alınarak güncellendiği aktarılmıştır. Buna göre, ortak eğitim ve öğretim programları konusunun YÖK'te eski bir konu olduğu, uzun yıllardır uluslararasılaşma gündemlerinde yer alan bir konu olduğu değerlendirilmektedir. Güncel gelişmeler de bu konuya ilişkin uygun adımlar atıldığını göstermektedir.

YÖK istatistiklerine göre (2020) Türk üniversiteleri ve yurt dışındaki üniversitelerin ortak 269 eğitim öğretim programı uyguladığı bilinmektedir. Ayrıca hem YÖK görüşmesinde K4'ün ifade ettiği hem de Bulut Şahin ve Eriçok'tan (2023) aktarıldığı gibi YÖK her düzeyde ortak eğitim öğretim uygulamaları yapılması için resmi belgelerde ve toplantılarda

üniversiteleri teşvik etmekte ve buna ilişkin yasal mevzuatı da yapıcı bir şekilde uygulamaktadır. Program iş birlikleri uygulamalarının kolaylaşması için, uygulamaya konan yönetmelik, hem programlara ilişkin hem de diplomalara ilişkin usul ve esasları belirlemektedir.

YÖK'ün yanı sıra Yunus Emre Enstitüleri de yurt dışındaki üniversitelerle ortak eğitim öğretim programları uygulanması konusunda iş birlikleri yapmaktadır. Kimi üniversiteler zaten bünyesinde Türkçe ve Türk tarihi dersi olan yükseköğretim kurumları iken, kimi üniversitelerde YEE'nin girişimleri ile sıfırdan Türkoloji bölümleri açıldığı görülmektedir (Güzel, 2016; Ünalı, 2019; YEE, 2022). Ünalı'nın (2019) çalışmasındaki şu bilgiler bu veriyi desteklemektedir:

“Enstitü, üniversitelerle Türkoloji projesi iş birliği protokolü imzalamak suretiyle mevcut olan bölümleri destekleyerek yeni bölümlerin açılmasını da teşvik etmektedir. Yunus Emre Enstitüsü bu protokol kapsamında Türkoloji ve Türk Dili ve Edebiyatı Bölümlerinde Türkiye’den öğretim elemanı görevlendirmenin yanı sıra materyal ve müfredat desteği de sağlayarak bu bölümlerde daha yüksek nitelikte Türkçe eğitiminin verilebilmesi için çalışmalarına devam etmektedir.”

5.2.2.2. Ortak ve Çift Diploma Programları

YÖK'ün 2016'da güncelleme yaparak yayımladığı “Yükseköğretim Kurumlarının Yurt Dışı Yükseköğretim Kurumlarıyla Ortak Eğitim Öğretim Programlarına Dair Yönetmelik”, yükseköğretim kurumlarının hem ortak eğitim-öğretim programları hem de ortak veya çift diploma programlarına ilişkin düzenlemeleri içermektedir. Buna göre YÖK'ün strateji belgesi (2017), üniversitelerin iş birliği fırsatlarının bu yönetmelik ile kolaylaştırıldığını, ortak diploma programları sayısının artacağını değerlendirmiştir. YÖK'ün üniversite görünürlüğü çalıştayında (Gür ve diğ., 2023b) ortak ve çift diploma programlarının artırılması bir konu başlığı olarak yer almıştır. Buna göre 2023 yılındaki çalışmaların da ortak diploma programlarına odaklı olduğunu söylemek mümkündür. Çalıştayda şu öneriler sonuç olarak yer almıştır:

- Ortak diploma programı geliştirilmesi ve üniversitelerin teşvik edilmesi için iyi ve örnek olabilecek uygulamalar paylaşılmalıdır.

- Ortak diploma programlarının finansal destek sorunları çözülmelidir. Bunun için de Ulusal Ajans ve TÜBİTAK gibi dış desteklerin olduğuna ilişkin farkındalık artırılmalı ve bunlardan faydalanılmalıdır.
- Ortak diploma programlarına ilişkin YÖK'ün koordinasyonunda ilgili üniversiteler ile bir toplantı yapılmalı ve bilgi alışverişi sağlanmalıdır.

5.2.2.3. Uluslararası Araştırma Projeleri ve Akademik Etkinlikler

Uluslararası araştırma projeleri ve akademik etkinlikler, yükseköğretim kurumlarının yanı sıra bu alanda çalışmalar yürüten kamu ve sivil toplum kuruluşları tarafından da gerçekleştirilmektedir. İncelemelerde ulaşıldığı üzere YÖK, TÜBİTAK gibi resmi kurumların ev sahipliğinde gerçekleşen araştırma projeleri ve akademik içerikli etkinliklerin yanı sıra TİKA, Türkiye'deki yükseköğretim kurumları ve STK'ların akademik içerikli proje ve programlarına hem maddi hem de kurumsal destek sağlamaktadır. Bununla ilgili açıklayıcı ve detaylı örnek TİKA'dan bir katılımcı tarafından şu cümlelerle aktarılmıştır:

“Örneğin, akademisyenlerin güzel bir çalışması var ve o konuyla ilgili uluslararası açılım sağlamayı düşünüyorlar. Hocalarımızın doğal olarak bir yerlerde bağlantılar kurması, araştırma yapması, etkileşime girmesi, akademik anlamda birbirlerini tetikleyici faaliyetler yapması gerekiyor. Veya Türkiye'nin bir kurumu yurt dışından bir talep almış; sağlık bakanlığımıza, oranın Sağlık Bakanlığı talepte bulunmuş. Veya Türkiye'nin yurt dışında bir okulu var. MEB'in Türkmenistan'da bir okulu var. Veya uluslararası polis işbirliği var. Bütün bunların hepsi koordinasyon ve sahada işbirliğini gerekiyor. Devlet TİKA'ya ülkelere açılma, bir kapasite oluşturma, koordinasyon görevi vermiş. Kamu kurumları gibi STK'lar da bir insani katkı sunmak için sahaya iniyor. Biz de kendi kapasitemizle ona destek oluyoruz.” (K5)

TİKA'nın Türk üniversiteler, kamu ve sivil toplum kuruluşlarına sağladığı koordinasyon ve kapasite desteğinin yanı sıra YEE de kendi ekipleri ve yurt dışındaki iş birlikleri ile Türk dili ve kültürünün tanıtımına yönelik etkinlikler gerçekleştirir. Buna ilişkin enstitüden katılımcının yanıtında şu detaylar yer almaktadır:

“Afrika'da düzenlenen sergilerden Balkanlarda düzenlenen geleneksel Türk sanatları kurslarına; Avrupa'da gerçekleştirilen film gösterimlerinden Asya'daki Türk mutfağı etkinliklerine uzanan geniş bir yelpazedeki faaliyetlerle dünyanın farklı coğrafyalarında Türkiye ve Türk kültürü tanıtılırken büyük çaplı projelerde ve diğer

tüm faaliyetlerde Enstitünün amacı kültürel diplomasi çerçevesinde diğer ülke ve toplumlarla bağlar ve dostluklar kurmak, mevcut ilişkileri geliştirmektir.” (K8)

YEE'nin iş birlikleriyle gerçekleştirdiği Türkoloji projesi kapsamında açılan eğitim öğretim programlarının yanı sıra çalıştaylar, Türkologlarla buluşmalar, yazı ve editörlük kursları ve sohbet programları gibi çeşitli faaliyetler gerçekleştirildiği, bunlarla Türkçe'nin ve Türk kültürünün yurt dışında bilinirliğinin artması hedeflendiği görülmektedir. Türk kültürü ana başlığı altında Enstitünün gerçekleştirdiği tanıtım çalışmaları, Ünalmış'ın (2019) aktardığı şu amaçlar ile özetlenmiştir:

“Türkiye, kültürel miras, Türk dili, kültürü ve sanatına ilişkin yurt içi ve yurt dışındaki bilgi ve belgeleri dünyanın istifadesine sunmak için araştırmalar, etkinlikler yapmak veya yaptırmak, yurt içinde ve yurt dışındaki üniversite ve sivil toplum örgütleri, ilgili diğer gerçek ve tüzel kişiler ile ortak projeler yürütmek ve yazılı ve görsel medyada süreli veya süresiz yayınlar yapmak veya yaptırmak.”

5.2.2.4. Ortak Üniversiteler ve Araştırma Merkezleri

İncelenen dokümanlar (Çetinsaya, 2014; Bulut Şahin ve Eriçok, 2023; Seggie ve Ergin, 2018) ve yapılan görüşmeler, Türkiye'nin yurt dışından yükseköğretim kurumlarıyla iş birliği içinde çift uluslu ortak üniversiteler kurulması için yaptığı girişimleri ve bu çalışmalara ilişkin örnekleri ortaya koymuştur. İlk ortak üniversite kurulumuna ilişkin 1992 yılında Fransa ile imzalanan antlaşma kapsamında Galatasaray Üniversitesinin kurulduğu ve o yıldan itibaren çeşitli ülkelerle ortak üniversiteler kurulması için çeşitli girişimlerin yapıldığı görülmektedir. YÖK'ün ortak üniversite örnekleri çalışmalardan aktarıldığı şekilde şöyledir:

- Galatasaray Üniversitesi
- Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi
- Türkiye - Kırgızistan Manas Üniversitesi
- Türk - Alman Üniversitesi
- Türk - Japon Bilim ve Teknoloji Üniversitesi

Ortak üniversite kurulmasına ilişkin girişimler sadece YÖK ile sınırlı değildir. Bununla ilgili başarılı bir örnek TMV'nin Arnavutluk'ta devraldığı ve New York'tan bir üniversite ile ortak çalışan New York Tirana Üniversitesi'dir. TMV'den bir katılımcı bununla ilgili şu ifadeleri aktarmıştır:

“Yükseköğretimin uluslararasılaşması meselesinde sözgelimi Türkiye Maarif Vakfı olarak bizim Arnavutluk’ta bir üniversitemiz var. Bu üniversite lisans ve lisansüstü alanlarında eğitim gösteren ve hem ABD hem de İngiltere’den bazı üniversitelerle ortak diploma programları düzenleyen bir üniversite. Dolayısıyla bir Türk Üniversitesi olarak Türkiye Maarif Vakfının Arnavutluk’taki bu eğitim kurumu, yükseköğretimin uluslararasılaşmasına katkı sağlayan bir kurum olarak düşünülebilir.” (K3)

Ortak üniversite ve araştırma merkezleri kodunun bir diğer alanı olan şube kampüslere ilişkin girişimler ortak üniversiteler kadar yaygın olmasa da araştırmada ODTÜ ve İTÜ’nün KKTC’de, BAU’nün ABD ve Almanya’da kampüsleri olduğuna ulaşılmıştır. Türkiye’nin ise VAKKO ESMOD ile bir tane uluslararası şube kampüse ev sahipliği yaptığı görülmektedir. Diğer bir yandan, sıfırdan ortak bir eğitim kurumunun kurulması haricinde, Türkiye Milli Savunma Üniversitesi ve Azerbaycan’da kurulan Milli Müdafaa Üniversitesinin (MMÜ) tecrübe ve kapasite aktarımı iş birliği bu alandaki örneklerden biri olarak vurgulanmaktadır. Bilgili’nin (2024) aktardığına göre Azerbaycan’da MMÜ kurulduğunda MSÜ ile rektör yardımcıları değiştirilerek belirli bir süre karşılıklı tecrübe aktarımı için iş birliği yapılmıştır. Kendi aktörlerimizin oluşturduğu zeminin hareket kabiliyetimizi artırdığını ifade ederek Bilgili bunu eğitimde uluslararasılaşmanın bir örneği olarak konferansta paylaşmıştır.

Çalışmaları araştırılan kurum ve kuruluşlardan Maarif Vakfı’nın yurt dışı temsilcilikleri aracılığıyla bulundukları ülkelerdeki yerel yükseköğretim kurumları ile iş birliği içinde açtıkları Türkiye Araştırmaları (TÜRKİYAT) Merkezleri, sivil toplumun akademik iş birlikleri ve araştırma merkezlerine örnek olarak kendini göstermektedir. Vakıftan görüşme yapılan katılımcıların ifadelerine göre, Yurt dışında üniversitelerle anlaşmalar yapılarak Türkiye Araştırmaları Enstitüleri kurulduğu, toplam 6 ülkede TÜRKİYAT merkezlerinin faaliyet gösterdiği bilinmektedir. TÜRKİYAT merkezlerinin iş birlikleri modelinin işlevleri hakkında katılımcılardan biri, *“Türkiye araştırmaları merkezleri, Türk üniversiteleriyle bizim mevcut bulunduğumuz ülkedeki ilişki içerisinde olduğumuz merkezimizin bulunduğu üniversite arasındaki akademik işbirliklerini çoğaltmak kolaylaştırmak, ortak konferanslar düzenlemek, ortak yayın yapmak gibi faaliyetleri teşvik etmektedir.”* ifadelerini aktarmış ve bu merkezlerde çok boyutlu çalışmalarla Türkiye’nin ve Türkçe’nin tanıtımına yönelik faaliyetler gerçekleştirdiklerini ifade etmiştir. Bu bilgiyi destekleyen veri TMV’de bir diğer katılımcı tarafından şu sözlerle ifade edilmiştir:

“Türkiye araştırmaları merkezlerini çok önemsiyoruz ve bazı ülkelerde bu Türkiye araştırmaları merkezlerini üniversitelerle işbirliği içerisinde kuruyoruz. Eğitime yaklaşımda yerel dinamiklerin ihmal edilmemesi gerektiğinden bu bilginin birlikte üretilmesi, aslında yükseköğretimin uluslararasılaşması tam da bence buna hizmet etmesi gereken bir şey. Bu bilginin kurulmasında o ülkenin akademikleriyle Türk akademileri arasındaki köprüler ne kadar sıklaşırsa, ne kadar çoğalırsa o bilginin o kadar rahat üretilbileceğini düşünüyoruz.” (K2)

Merkezlerin çalışma modelinin yanı sıra, faydalanıcılara sağladığı işlevler hakkında ise *“Kendi akademik çalışma alanı nedeniyle Türkçeye ihtiyaç duyan insanların da Türkçeyi kolaylıkla ve doğru yöntemle, doğru şekilde Türk kültürünü ve Türkçeyi öğrenmelerini sağlamaya hizmet ediyor bu Türkiye araştırmaları merkezindeki Türkçe dersleri.”* ifadeleri bir TMV katılımcısı tarafından görüşmede paylaşılmıştır.

Tüm bu bilgiler ışığında hem kamu kurumu olarak YÖK’ün yurt dışında veya yurt dışı iş birliğiyle Türkiye’de açtığı üniversiteler, hem de sivil toplumun Türkiye’nin yumuşak gücü olarak yurt dışında gerçekleştirdiği araştırma ve kültür merkezi faaliyetlerinin yükseköğretimde uluslararasılaşmanın iş birliği boyutuyla ilgili önemli faaliyetler gerçekleştirildiğini gösterdiğini söylemek mümkündür. Bu iş birliği faaliyetlerinin faydalarını özetlemek gerekirse şu şekilde sıralanabilir:

1) Akademik ve Bilimsel Etkileşim Aracı

- a. Hem üniversiteler kurulması hem de araştırma merkezlerinin kurulması, akademik ve bilimsel bilgi birikiminin paylaşımı yoluyla kurumsal kalite ve kapasitenin yükselmesine katkı sağlamaktadır.
- b. Akademik dönemsel veya kısa süreli iş birlikleri geliştirilmesi ve bu çalışmalar için farklı ülkelere gidilmesiyle veya bir üniversitenin başka bir ülkede eğitim iş birliği yapmasıyla az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler, gelişmiş ülkelerin bilgi birikimi ve teknolojik imkânlarından faydalanabilmektedir.

2) Dış politika, kamu diplomasisi ve kalkınma için iş birliği aracı

- a. Uluslararası ekip çalışmaları, ortak projeler ve yayınlar yapılması ile üniversiteler uluslararası ölçekte tanınır olma imkânı bulmaktadır.

5.2.3. Uluslararası Eğitim Standartları

Yükseköğretimde uluslararasılaşma, üniversitelerin ve yükseköğretim kurumlarının uluslararası standartlara uyum sağlamalarını da beraberinde getirmektedir. Eğitim kalitesini artırma, akademik iş birlikleri ve küresel rekabet edilebilirlik amaçlarıyla birlikte bu süreç tanıma, denklik, akreditasyon ve kalite gibi bileşenleri de gerekli kılmaktadır. Doküman incelemeleri (Taşçı, 2018; Yöntem ve Mazman, 2023; YÖK, 2017) ve görüşmeden (K4) elde edildiği üzere Türk yükseköğretim sisteminde üniversitelerin uluslararası ağlar ve yükseköğretim kurumları tarafından tanınması, üniversitelerle denklik çalışmalarının yürütülmesi, kalite çalışmaları ile sürekli iyileştirme döngüsü gibi faaliyetlerle eğitimin uluslararası eğitim standartlarıyla uyumlanması ve rekabet edebilir hale gelmesi hedeflenmektedir.

YÖK'ün Strateji belgesinde (2017) uluslararasılaşmada üç temanın belirlendiği ve bu temaların yükseköğretime erişim, kalite ve kurumsal kapasite olduğu yer almaktadır. Bu doğrultuda, incelemelerden ve görüşmelerden erişilen ve aşağıda yer verilen çalışmalar bu hedefe yönelik çalışmaların gerçekleştirildiğini ortaya koymaktadır.

5.2.3.1. Tanıma ve Denklik

YÖK'ten katılımcı ile görüşmede Türk üniversitelerinin uluslararası eğitim listeleri tarafından tanınması için resmi görüşmeler ve yazışmalar yoluyla YÖK'ün çalışmalar yaptığı ifade edilmiştir. Türk yükseköğretim sistemi, Avrupa yükseköğretim alanının (AYA) bir parçası olduğu için Avrupa üniversiteleriyle bir tanıma sorunu yaşanmadığı ifade edilirken özellikle Arap yükseköğretim sistemlerinde Türk üniversitelerinin tanıma ve denklik sorunları yaşadıkları aktarılmıştır. YÖK katılımcısının buna ilişkin ifadeleri şu şekildedir:

“Biz European Consortium for Accreditation (ECA), European Network of Information Centers in the European Region (ENIC) ve National Academic Recognition Information Centers in the European Union (NARIC) üyeliklerimiz sayesinde Avrupa yükseköğretim alanında herhangi bir sıkıntı yaşamıyoruz. Biz ERIC NARIC listelerinde olan üniversiteleri tanıyoruz, aynısını bizim üniversitelerimize de yapmalarını istiyoruz. Ayrıca Avrupa Üniversiteleri Birliği üyeliğimiz de var, hepsini takip ediyoruz.” (K4)

YÖK'ün ECA üyeliği kalite güvencesi ve akreditasyon süreçleri hakkında bilgi ve deneyim kazandığı ve böylece Türk üniversitelerinin dünya çapında eğitim standartlarına

uyum sağlamasında çalışmalar yapıldığı değerlendirilmektedir. ERIC ve NARIC üyelikleri de sağladığı bilgi ve kaynaklara erişim imkânlarının yanı sıra YÖK'ten katılımcının ifade ettiği gibi, YÖK'e iş birlikleri fırsatı da sağlamaktadır. Üçünün ortak katkıları değerlendirildiğinde uluslararası standartlara uyumluluk, küresel rekabet ve kalite güvencesi kodlamalarına ulaşmak mümkündür.

Bu ağların ve üyeliklerin Türk yükseköğretiminin uluslararasılaşmasına katkı sağlayan standartlarla uyumlanma, rekabet ve kalite gibi durumların gerçekleşmesi için tanıma ve denklik çalışmaları yapıldığı bununla ilgili de hem uluslararası yükseköğretim sistemlerinde hem de YÖK'te bazı güncellemelere gidildiği görülmektedir. Bununla ilgili YÖK'ten (2017) ulaşılan bilgi şu şekildedir:

“Küreselleşen dünyada ülke eğitim sistemlerinin farklılığı sebebiyle son yıllarda “denklik” kavramının yerini “tanıma” kavramı almış, ülkelerarası farklılıklar dikkate alınarak yeni tanıma mekanizmaları geliştirilmeye başlanmıştır. YÖK’ün uluslararasılaşma politikasının bir gereği olarak Yurtdışı Yükseköğretim Diplomaları Denklik Yönetmeliği üzerinde gerekli değişiklikler yapılmış ve uluslararası literatüre ve diğer ülke uygulamalarına uygun olarak adına “Tanıma” ifadesi eklenmek suretiyle Yurtdışı Yükseköğretim Diplomaları Tanıma ve Denklik Yönetmeliği biçiminde 20 Şubat 2016 tarihinde yayımlanmıştır.”

Yönetmelikte yapılan güncellemeler ve YÖK’ün dijitalleşme girişimleri ile denklik ve tanıma alanında daha fazla çalışmanın gerçekleştirilmesi için üniversitelere olanak sağlandığı görülmektedir. YÖK'ten katılımcının bahsettiği ve YÖK’ün oluşturduğu DBYS, denklik ve okul tanıma işlemlerinin düzenlenmesini ve sorunsuz yürütülmesini sağlayan bir web tabanı olarak hizmet vermesiyle bu alanda yapılan kolaylaştırıcı çalışmaların bir örneğini oluşturmaktadır.

TMV'nin farklı ülkelerdeki okullarında uygulanan diploma yönetmeliği, hem bu alanda yapılan çalışmalara bir örnek teşkil etmesi hem de uluslararası öğrenci hareketliliğine kolaylaştırıcı etkisi ile önem arz etmektedir. TMV'den bazı katılımcıların ve Bilgili'nin (2024) aktardığına göre TMV okulları, bulundukları ülkelerin eğitim sistemine göre uluslararası standartlarda eğitim vermektedir ve Türkiye’de de doğrudan denklikleri bulunmaktadır. TMV okullarında uygulanan International Maarif programı, güncel müfredatı uluslararası standartlarda, uluslararası ve kültürlerarası etkileşime, sosyal beceriye ve

donanımına uygun hale getirmeyi amaçlayarak uygulanmaktadır. Buna ilişkin bir katılımcı (K2), “Bizim verdiğimiz öğrenim belgeleri ve mezuniyet belgelerinin denkliği tabi olmaması çok büyük bir avantaj yani. Öğrencimiz diplomasını alıp geldiğinde bir üniversiteden kabul almışsa apostil, denklik merkezi vesaire hiçbir şey yapmadan götürüp verir ve kaydını yapar.” ifadelerini aktarırken, bir diğer katılımcı aşağıdaki ifadeleriyle, bu diploma ve program fırsatlarının öğrencilerin liseden mezun olduklarına Türkiye veya herhangi başka bir ülkeye yükseköğretim eğitimi için gidebilmesini kolaylaştırdığını aktarmıştır.

“Maarif Vakfı olarak uluslararası öğrencilerin Türkiye’de eğitim almalarının kolaylaştırılmasının en geniş zemini diyeyim, Türkiye Maarif Vakfı okullarının diplomalarının Türkiye’de kabul görmesi. Yani Türkiye Maarif Vakfı okullarından mezun olan öğrenciler, başkaca herhangi bir denklik işlemine tabi olmadan, sadece o diplomaların orijinalliğini ispatlayarak, bir belge işte doğrulama sistemimiz var, Onu doğrulayarak yani bizim okuldan mezun olduklarına dair bir şüpheyi ortadan kaldırdıklarını takdirde kolaylıkla Türk üniversitelerinden kabul alıyorlar.” (K3)

5.2.3.2. Akreditasyon ve Kalite

Yükseköğretimde uluslararasılaşma hem bir kalite göstergesi haline gelmiştir hem de uluslararasılaşma kalite güvencesini beraberinde getirmektedir. Taşçı’nın (2018) ifade ettiği gibi “Ülkeler için yükseköğretimde uluslararasılaşma, kalite güvencesinin yaygınlaşmasındaki temel itici güçlerden birisidir”. Önceki başlıkta ele alınan YÖK’ün ECA, ENIC ve NARIC üyelikleri yükseköğretimde uluslararası kalite standartlarına uyum sağlanmasına yardımcı olurken aynı zamanda akreditasyon süreçleri için bilgi, deneyim ve bir ağ sağlamaktadır. Yöntem ve Mazman’ın (2023) incelenen çalışmasından da elde edildiği üzere kalite güvencesi, yükseköğretim kurumlarının eğitim kalitesinin artırılması, öğrencilere güvenilir ve standartlara uygun eğitim sunulması, akademik ve mesleki gelişimin teşvik edilmesi için önemlidir. Bunların sağlanması için YÖK bünyesinde, Yükseköğretim Kalite Güvencesi Yönetmeliği kapsamında Yükseköğretim Kalite Kurulu’nun (YÖKAK) kurulduğu görülmektedir (YÖK, 2017).

İncelenen dokümanlarda (YÖK, 2017; Yöntem ve Göver, 2023), yükseköğretimde kalite güvencesinin eğitim kurumları ve programların belirli standartlara göre değerlendirilmesi, izlenmesi ve iyileştirilmesi süreci olarak ele alındığı, bunun için YÖK’ün üniversiteleri farklı alanlarda ihtisaslaşma ve uluslararasılaşmaya yönlendirdiği, üniversitelerin kalite süreçlerinin desteklenmesi için istişare toplantıları ve müzakereler gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu

kapsamda YÖK bünyesindeki YÖKAK'ın ikili anlaşmalarla akreditasyon çalışmalarına vizyon ve ivme kattığı görülmektedir (Yükseköğretim Kalite Kurulu, 2024).

YÖK Strateji belgesinde (2017) kalite konusunda üniversitelerin daha çok teşvik olması ve çalışmalarını artırması amacıyla uygulamaya konan YÖK Ödülleri hakkında şu detaylara yer verilmiştir:

“Yeni YÖK olarak ilk kez verilmeye başlanan “YÖK Ödülleri” arasına uluslararasılaşmada en başarılı üniversite ödülünün de dâhil edilmesi üniversitemizin uluslararasılaşma yönündeki çabalarını motive edecek bir uygulama olacaktır. Ülkemizi uluslararası arenada en üst düzeyde temsil etmek üzere belirlenecek olan ‘Araştırma Üniversiteleri’nin, Türk yükseköğretiminin uluslararasılaşmasına önemli katkı sağlaması beklenmektedir.

5.3. TÜRKİYE’DE YÜKSEKÖĞRETİMİN ULUSLARARASILAŞMASI KAPSAMINDA YAPILAN ÇALIŞMALARIN ETKİNLİĞİ

Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması için yapılan çalışmaların etkinliğinin değerlendirilmesi için çeşitli göstergeler ve veriler kullanılabileceği bilinmektedir. Bu çalışma kapsamında Türk yükseköğretim sisteminin uluslararasılaşması kapsamında başta YÖK olmak üzere YTB, YEE, TİKA ve TMV’nin çalışmaları araştırılmış, kurumlarla görüşmeler yapılmıştır. Görüşme ve dokümanlardan araştırma sorularına yönelik edinilen veriler aynı zamanda çalışmaların etkileri ve başarılarına ilişkin de önemli detayları ortaya koymuştur. Özel bir etki ölçüm tekniği kullanılmayan bu çalışmada alt tema ve kodlar, elde edilen veriler doğrultusunda oluşturulmuştur. Türkiye’nin yükseköğretimde rekabetçi bir konuma ulaşma ve tercih edilen bir eğitim destinasyonu olma hedefi, kalkınma planları, politika belgeleri ve stratejik planlar üzerinde önemli bir odak noktası olmuştur.

İncelemelere göre YÖK ve diğer 4 kurumun çalışmaları Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasında önemli gelişmelere yol açmıştır. Kalkınma planları, YÖK’ün belirlediği stratejik hedefler ve 5 kurumun hedefe odaklı çalışmaları doğrultusunda Türkiye’de son 20 yılda uluslararası öğrenci sayısı artmış, yabancı dilde eğitim veren programların sayısı çoğaltılmış ve uluslararası iş birlikleri güçlendirilmiştir. Bu gelişmeler ve yükseköğretimin uluslararasılaşmasına yönelik tüm çalışmalar Türkiye’nin yükseköğretimde

küresel rekabet gücünü artırmakta ve Türkiye'nin uluslararası eğitimde çekim merkezi haline gelmesini sağlamaktadır.

5.3.1. Uluslararası Öğrenciler Alanı

İlk alt tema uluslararası öğrenci sayılarındaki artış hakkında oluşturulmuştur. Çünkü incelenen dokümanlarda (Alkın, 2024; Arkalı Olcay ve Nasır 2016; Çetinsaya, 2014; Eriçok, 2020; Göver, 2021; Özer, 2012; 2017; Ünal, 2019; YÖK, 2017; YTB, 2022) en fazla çalışma yapılan alan olarak uluslararası öğrenciler ön plana çıkmıştır ve görüşmelerde sorulan sorular da bu odakta hazırlanmıştır. Uluslararası öğrencilerin sayısının artması ve Türkiye'den aldıkları eğitimden memnun kalmaları ile yapılan çalışmaların etkili olup olmadığını değerlendirmek mümkündür.

5.3.1.1. Uluslararası Öğrenci Sayılarındaki Artış

Dokümanlarda uluslararası öğrenci sayısının artırılmasına ilişkin yapılan faaliyetler, hedef iş birliği ülkeleri ve sayıların gelişimiyle ilgili verilere ulaşılrken, kurumlara Türk yükseköğretim sistemindeki uluslararası öğrenci sayısının artmasında çalışmalarının etkilerinin olup olmadığı sorulmuştur. Buna ilişkin katılımcılar tarafından verilen örnekler şu şekildedir:

“Pandemi döneminde dünya genelinde uluslararası öğrenci sayısı düşerken Türkiye’de artmıştır. Düzenlenen sanal fuarlar ile tüm dünyaya ulaşılmış ve yoğun ilgi görülmüştür. Bu dönemde hiçbir öğrenci kaybı yaşanmamıştır. YÖK ve UİDB çalışmaları ile öğrenci artışı sağlanmış ve öğrencilerin sistemi bir düzene oturtulmuştur. Geçtiğimiz yıl sisteme 97 bin 300 öğrenci kaydedilmiştir. Bu öğrencilerin kayıt mektubu süreçleri de sisteme oturtularak güvenlik düzeyi artırılmıştır.” (K4)

Uluslararası öğrencilere ilişkin bürokratik düzenlemelerle ve fuarlara katılımı sayıda bir istikrar sağladıklarını ifade eden YÖK katılımcısının yanı sıra, TMV'nin bu sayı artışına ilişkin katkıları hakkında yıllık 10 binden fazla öğrenciye Maarif Ajans aracılığıyla ulaştıkları verisi aktarılmıştır. Ayrıca TMV'den bir katılımcının aktardığı ve TMV raporunda (2023) yer alan güncel verilere göre TMV okullarının 14 bin civarında mezunu bulunmaktadır ve bu öğrencilerin 3 bin 500'den fazlası Türkiye’de 71 ilde ve 142 üniversitede lisans ve üzeri düzeyde eğitim almaktadır. Öğrenci sayısının artmasına katkılarına ilişkin diğer katılımcılar tarafından aşağıdaki ifadeler aktarılmıştır:

“(Maarif Vakfı çalışmalarıyla Türk yükseköğretiminde uluslararası öğrenci sayısının arttığını) Kesinlikle söyleyebiliriz. 2018 yılında biz çalışmalara başladık. O zaman 120 – 130 bin civarındaydı Türkiye’deki uluslararası öğrenci sayısı. Biz fuar yapmaya başlayınca üniversiteler, hani madem maarif vakfı bu işi yapıyor, bu işi biraz daha profesyonel yapsın. Biz de maarif vakfının fuarlarına katılalım, dediler. Yani mesela Türkiye’de belki bir ilktir. Geçtiğimiz hafta Tunus’ta bir fuar yaptık, 29 üniversite geldi. 29 Türk üniversitesinin, bakanlığın düzenlemiş olduğu fuarlar haricinde ilk kez bu kadar sayıyla bir ülkede bir fuar yapıldı. Bu aynı zamanda bizim organizasyon gücümüzü de gösteriyor.” (K1)

“Bizim okullarımızdan mezun olan öğrenciler tabii ki üniversitelerdeki öğrenci sayısının artışının destekliyor.” (K2)

“YTB: Türkiye Bursları’nın kapsamlı bir burs sağlaması ve Türkiye’deki üniversitelerin dünya çapında geçerli diploma programlarına sahip olması sayesinde burs programının resmi olarak hayata geçirildiği günden bu yana başvuru sayısı, başvuru alınan ve burslandırma yapılan ülke sayısı artmıştır. Türkiye Bursları, yükseköğretimde uluslararasılaşma hedefiyle yürütülmekte olan resmi burs programı olarak ülkemizde uluslararası öğrenci sayısının artmasına katkı sağlamaktadır. 2012’de yaklaşık 42.000 olan başvuru sayısı günümüzde 165.000 seviyelerine ulaşmıştır. YÖK istatistik verilerine göre ülkemiz yükseköğretim kurumlarındaki toplam uluslararası öğrenci sayısı 2012’de 50.000’in altındayken mevcut durumda 330.000’i aşmıştır.” (K7)

İfadelerden de görüldüğü üzere Türkiye’deki uluslararası öğrenci sayısı son 10 yıldır katlanarak artmaktadır. 20 yıl önce 14 bin 794 olan uluslararası öğrenci sayısı 2024 yılında 336.366’ya ulaşmıştır. Katılımcı ifadelerinden anlaşıldığı üzere uluslararası öğrenci sayısındaki bu istikrarlı artışın sebebinin Türkiye’de uluslararası öğrenci sayısının artmasına yönelik kapsamlı ve çok boyutlu stratejiler geliştirilmesi ve politikalar uygulanması, kurum ve kuruluşların iş birlikleri ile fuarlar ve tanıtım etkinlikleri düzenlemesi, öğrencilere yönelik kapsamlı burslar sağlanması olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca önceki bölümlerde yer alan Türk dizileri, Türk dili ve kültürü gibi başka yumuşak güç unsurları da öğrencilerin Türkiye’yi tercih etmesini ve buradaki uluslararası öğrenci sayısının artmasına katkı sağladığını göstermektedir.

YÖK'ün strateji belgesinde (2017) iş birlikleri için bazı hedef ülkeler belirlendiği ve bazı alanlarda bu ülkelere yönelik çalışmalar gerçekleştirildiği paylaşılmıştır. Türkiye'de son yıllarda uluslararası öğrenci sayısındaki artışın YÖK'ün hedef belirlediği ülkelerden olması, bu odaklı iş birliği alanına yönelik yapılan çalışmaların ne kadar etkili olduğunu göstermektedir. YÖK'ün hedef ülkeleri arasında Afganistan, Almanya, Arnavutluk, Bosna Hersek, Çin, Endonezya, Hindistan, İngiltere, İran, Kosova, Makedonya, Malezya, Mısır, Pakistan, Rusya, Sudan, Suudi Arabistan, Ukrayna ve Yunanistan yer alırken; 2024 verilerine göre en fazla öğrenci sayısının Suriye ve Azerbaycan'dan olmasının yanı sıra Afganistan, İran, Mısır, Endonezya ülkelerinden gelen öğrenci sayısının fazlalığı, çalışmaların etkilerine yönelik olumlu fikir vermektedir (Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi, 2024).

İncelemelerde (Çömlek, 2023; Göver, 2021; Kaplan, ve diğ., 2022; YÖK, 2021) ve görüşmelerde hem YÖK'ün hem de STK'ların, uluslararası öğrencilerin sayısının artırılması için kapsamlı burs ve destek çalışmaları uyguladıkları, Türkiye devletinin uluslararası öğrencilere uyguladığı en kapsamlı ve çatı burs programının Türkiye Bursları olduğu verilerine ulaşılmıştır. Uygulanan burslarla ilgili TMV'den görüşme yapılan bir katılımcı şu ifadeleri aktarmıştır:

“Yurt dışında olup da Türkiye’de eğitim almak isteyenler için burs imkânı var. Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığının açtığı Türkiye bursları programı, bizim de öncelikli olarak öğrencilerimize tavsiye ettiğimiz program. Bütün mezunlarımızın başvurmasını istiyoruz. Türkiye bursları sınav ve mülakatla bursiyer aldığı için nitelikli öğrencilerin gelmesini istiyoruz. Diğeri Türkiye Diyanet Vakfı’nın verdiği burs programları var. Türkiye Diyanet vakfı hem K12 düzeyinde, hem lisans hem de lisansüstü düzeyde farklı kategorilerde burs programları oluşturuyor. Bunların da tarihlerinin başvurmaları için gerekli fırsatları oluşturuyoruz. Bunların dışında üniversitelerin kendilerinin oluşturduğu burs programları olabiliyor. Senato kararıyla oluşturduğu fırsatlar olabiliyor. Burada bize resmi yazıyla gelen bu tip program olduğunda öğrencilerimizi bu tip programlardan da haberdar ediyoruz.” (K2)

Vakfın tanıtımını yaptığı bu kamu ve STK burslarının yanı sıra ayrıca kendilerinin uyguladığı iki ayrı burs programıyla ilgili de görüşmelerde bazı katılımcılar tarafından bilgi sağlanmıştır. İlki, lise eğitimin de Türkiye’de alıp lisans eğitime Türkiye’de sayısal bilimler ve PDR alanlarında devam eden uluslararası öğrencilere eğitim hayatları boyunca sağlanan

tam kapsamlı burs; diğeri de belirli eğitimler ve değerlendirme aşamalarından geçerek öğrencilere, vakfın sahadaki temsilcileri olma sorumluluğuyla birlikte sağlanan Öğrenci Liderliği burs programıdır. Hatta ilk program için TMV okullarında görev alma iş garantisi de bulunduğu ifade edilmiştir.

2020 yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı'nda "Nitelikli İnsan, Güçlü Toplum" politikaları kapsamında belirlenen yükseköğretime erişimin uluslararası öğrenciler için de kolaylaştırılması hedefine yönelik, yukarı bahsi geçen burs programlarının yanı sıra YTB'nin Türkiye Bursları programında yapılan Üstün Başarı Burs Programı güncellemesinin önemli bir gelişme olduğu düşünülmektedir. YTB'den aktarıldığına göre;

"Uluslararası öğrencilere burs sağlayan tüm uluslararası burs programlarında olduğu gibi, burslandırma yapılmasına rağmen nitelikli öğrencilerin ekonomik nedenlerle burs hakkından feragat ettikleri ve alternatif seçeneklere yöneldikleri gözlemlenmektedir. Türkiye Bursları bu durumun üstesinden gelmek adına Üstün Başarı Burs Programını hayata geçirmiştir. Bu kapsamda, uluslararası geçerliliği olan sınav belgelerine ve yüksek başarıya sahip adaylara standart burs miktarının iki katı ödenmektedir." (K7)

On birinci kalkınma planında (2019-2023), Türk yükseköğretim sisteminin çekim merkezi haline getirilmesi için oluşturulan stratejiler kapsamında Türkiye Burslarının altında özel bir program oluşturulması, nitelikli iş gücünün tespitinin yapılarak seçilen öğrencilerin Türkiye'de çalışma izni almasının kolaylaştırılması hedefi belirlenmiştir.

5.3.1.2. Memnuniyet ve Başarı Oranları

Uluslararası öğrencilerin Türkiye'deki başarılarına ilişkin veriler görüşmede yer verilen örneklerden elde edilmiştir. Öğrencilerin Türkiye'de aldıkları nitelikli eğitimler doğrultusunda ülkelerinde veya yurt dışında önemli görevlere geldiği örnekleri görüşmelerde TMV katılımcıları ve YÖK'ten katılımcı tarafından paylaşılmıştır: Somali'deki Adalet Bakanı Muhammed Abdulkadir Nur, Zanzibar Devlet Başkanı Hüseyin Ali Mwinyi, Arnavutluk Şiyak şehri belediye başkanı Elton Arbana ve Zanzibar Devlet Üniversitesi rektör yardımcısı İdris A. Rai. Hepsi Türkiye mezunu öğrencilerdir. Türkiye'de eğitim aldıkları dönemde gösterdikleri başarılar ve eğitim harici katıldıkları sosyal ve kültürel etkinliklerle kendilerini geliştirmişlerdir. K1, diplomatik görevler harici, Türkiye'de aldıkları eğitim sonrası ülkesine dönüp görev yapan kişilerle ilgili şu ifadeleri aktarmıştır:

“Türkiye mezunu arkadaşlarımız var. Yani üniversiteyi Türkiye’de üniversite okumuş ve sonra bizim okullarımızda çalışan çok öğrenci vardır. Dolayısıyla iniyor bizim diplomatik temsilcimiz; karşımıza siyahi bir çocuk merhaba hoş geldiniz, diyor. İşte sen nerelisin, Kütahya’da okudum. Bizim avantajımız çok çok çok fazla.” (K1)

Ayrıca Türk eğitim sistemine olan teveccühün uluslararası öğrencilerde ve yurt dışındaki kısa dönemlik uygulamalarda çok yüksek olduğuna ilişkin örnekler de paylaşılmıştır. TİKA görüşmesinde, bir proje kapsamında yurt dışına gidilip başarılı bir uygulama gerçekleştirildiğinde bu başarılı çalışma doğrultusunda Türk yükseköğretiminin kalitesine yönelik güvenin arttığı ve burada eğitim almak için teşvik oluşturduğu örnekleri ve Kartvizitine Türkiye mezunu olduğunu yazan bir tıp doktoru örneği paylaşılmıştır:

“Tıp’ta Türkiye mezununun bir kıymeti var. Gittiğimizde görüştüğümüz bir doktordan hatırlıyorum. Azerbaycan’da kartvizitine Türkiye’deki üniversite mezuniyetini hatta lise mezuniyetini bile yazmış. Neden yazdın diye sordum, çünkü bizimkinden çok farklı dedi. Yani ben Azerbaycanlı bir yerden Azerbaycanlı bir fakülteden mezun olan birisi olmadığımı, Türkiye mezunu olduğumu kartvizitime yazıyorum. Çünkü aradığı dağlar kadar fark var. Algı farkı var işte içerik farkı var, diyor.” (K5)

5.3.2. Akademik ve Kurumsal Alan

Bu alanda yapılan çalışmalar, üniversitelerin akademik ve araştırma iş birlikleri, uluslararası üniversite sıralamalarındaki yerleri, yabancı akademik personel ve programlarından oluşmaktadır. Araştırma kapsamında çalışmaları incelenen 5 kurum ve kuruluşun da Türk yükseköğretim sisteminin uluslararasılaşması kapsamında tanınırlığı, kalitesi ve iş birliklerine katkı sağlayan akademik etkinlikleri, araştırma projeleri gerçekleştirdiği görülmektedir.

Kalkınma planlarında hedeflenen, ilk 500 üniversite sıralamasında daha fazla Türk üniversitenin yer alması hedefi doğrultusunda kısmi bir başarı yakalandığı söylenebilmektedir. Buna ilişkin YÖK’ün (2023a) aktardığına göre; THE 2024 dünya sıralamasında Türkiye’den 75 üniversite sıralama listesine dâhil olmuş; 4 üniversite ilk 500 sıralamasında yerini almıştır.

YÖK’ün strateji belgesinde (2017), Cumhurbaşkanlığı yıllık programında ve kalkınma planlarında, Türk yükseköğretim programlarında yabancı dilde eğitim veren program

sayısının ve yabancı uyruklu akademisyen payının artırılmasının hedeflendiği görülmektedir. Bu hedeflere ve bu hedeflerin gerçekleşmesine ilişkin yapılan çalışmalara incelenen dokümanlardan ulaşılmış olsa da gerçekleşen durumlarıyla alakalı bir veriye erişilememiştir.

Uluslararasılaşmada mevcut durumun değerlendirilmesi ve güncel vizyonun çizilmesi için YÖK'ün yeni strateji belgesi hazırlığı içinde olduğu YÖK katılımcısı tarafından şu şekilde ifade edilmiştir:

“Bizim yükseköğretimde uluslararasılaşma strateji belgemiz var. Onun şimdi 2024-2028'ini çalışıyoruz. O da yakında çıkacak. Kalkınma planlarımızla uyumlu bir şekilde. Strateji bölgemizde de şeyleri belirliyoruz: Yapılacak işleri, alanları, hedef ülkeleri. Ondan sonra Ticaret Bakanlığı neler destek veriyor? Üniversiteler için yurt dışı etkinliklere katılım, reklam tanıtım, pazarlama, üniversiteler için. Bu illaki fuar olması gerekmiyor. Sempozyum, seminer olabilir. Bunların hepsi aslında milli katılım olabiliyor. Ürün yerleştirme, rapor hazırlama, sektörel alan, sanal fuar organizasyonları.” (K4)

5.3.3. Görünürlük Alanı

YÖK ve TMV'den bazı katılımcılar ile görüşmelerde, Türk yükseköğretim sisteminin dünyada bilinirliği, uluslararası öğrenciler ve öğretim elemanlarının Türkiye'yi tercih etmesi ve Türk üniversitelerinin daha fazla iş birlikleri gerçekleştirmesi için YÖK ve TMV iş birliğinde tanıtım fuarları gerçekleştirildiği, Bu fuarlara katılım için üniversitelere Ticaret Bakanlığı tarafından finansal destekler verildiği ifade edilmiştir.

“Şu anda Türkiye Maarif Vakfı ve YTB ile ortak protokol imzaladık ve bundan sonraki bütün fuarlarda biz birlikte fuarlara katılacağız. YÖK'ün logosu da orada olacak, fuarlarda biz buradan üniversitelerimizi de tanımlayacağız yani. Bunun için ticaret bakanlığımız ile de işbirliği yaptık. Mesela hedef ülkeler listesi. Bizim hedef ülkelerle onların listesi uyduğu zaman %70 destek veriyorlar. Yani fuarı fuarın maliyetinin %70'ini geri veriyor üniversitemize.” (K4)

Önceki bölümlerde detaylı olarak yer verildiği üzere, Türk yükseköğretim sisteminin tanıtılması için öncü faaliyetleri yürüten kurum TMV ve Maarif Ajanstır. YÖK de gerçekleştirdiği iş birliği protokolü kapsamında fuarlara paydaş olarak katılmaktadır.

Fuarların üniversitelerin tanıtımı konusunda etkisiyle ilgili, ilk başta 6 üniversite katılımı ile çıktıkları yolda ulaştıkları rakama ilişkin TMV'den bir katılımcı şu ifadeleri aktarmıştır:

“Biz tam bu noktada 2018 yılında Sudan'da bir fuar yaptık. 6 tane Türk Üniversitesinin katıldığı. O günden başlayan fuar serüvenimiz, bugün itibariyle 20 ayrı ülkede 30'dan fazla fuar yaptık. Bu fuarları da toplamda baktığınız zaman 50 bin civarında öğrenci ziyaret etti. Bunlar tamamen yurt dışında.” (K1)

Görüşmelerde sağlanan verilere göre, bu fuarların, yükseköğretim kurumlarını ve Türk eğitim kalitesini tanıtım işlevleriyle beraber Türkiye'deki yaşam koşulları, Türkiye'de okumanın avantajları, Türk kültürü ve diline yönelik farkındalık gibi konularda da tanıtım sağladığını söylemek mümkündür. Kurumlarla görüşmelerde, uluslararası öğrencilerin Türkiye'ye gelmesinin önünde zorluk ve engeller olup olmadığı ve varsa buna ilişkin kurumların stratejileri sorulmuştur. Soruya yanıt olarak en çok Türkiye'de son yıllarda gelişen yabancı düşmanlığı, yanlış algılar ve uluslararası öğrencilerin düzensiz göçmenlerle karıştırılması gibi sorunlardan bahsedilmiş; çözüm olarak da en fazla doğru tanıtım stratejileri uygulanması, sözle değil icraatla bu algının yanlış olduğunun gösterilmesi gibi örnekler verilmiştir. Örnekler şu şekildedir:

“Zorlukları aşmaları konusunda Türkiye'yi anlatmaya çalışıyoruz. Bunun Türkiye'nin genelini kapsamadığını, Türkiye'deki öğrencilerle, Türkiye'de okuyan bizim öğrencilerimizle çevrimiçi buluşturup kendilerine aktarıyoruz. Yani mesela Nijer'de ya da Mali'deki öğrencilerden burada okuyan bizim mezunumuz biri çıkıyor toplantılarda söylüyor, ya onlar burada yok, ben çok rahatım gibi. Bizim yapmış olduğumuz çalışmalarda şunu net bir şekilde gözlemledik. Biz Türkiye'yi istediğimiz kadar anlatalım. Kendi dilinden, kendinden birinin anlatması kadar etkili olmuyor.” (K1)

“Hem kamuoyunu bilgilendiriyoruz rutin olarak, hem de uluslararası toplantılarda dile getiriyoruz. Yurt dışındaki toplantılara katılıp oralarda bunları (Türkiye'de yaşama ve eğitimin güvenli olduğunu) aynı şekilde seslendiriyoruz. Tabii medya bilgilendirme, sosyal medya üzerinden paylaşıyoruz zaman zaman (Study in Türkiye). Twitter, Facebook, Instagram buralarda sanal fuarla ilgili çok ciddi duyurular yaptık.” (K4)

“Maarif Vakfı olarak bu demin bahsettiğimiz buradaki yabancı öğrencilerin adaptasyonu ve liderlik becerilerinin kuvvetlendirilmesi noktasında faaliyetler yapıyoruz. Çünkü bu zorlukların içinde tanıtım dedik (çeşitli ülkelerde fuarlar buna çözüm örneği), öğrencilerin neyle karşılaşacağını bilmemeleri dedik (onun çözümü olarak, bulundukları ülkedeyken yol kat etmelerini sağlamak için hem Türkiye nedir, nasıl bir kültürdür noktasında faaliyetlerimiz oluyor). Buraya geldikleri andan itibaren de uluslararası öğrenciler daire başkanlığı ekibi o öğrencilerin bütün süreçlerinde destek olmak için yanlarında bulunuyor. Dolayısıyla bizim öğrencilerimiz Türk topluluğuyla kaynaşmak, Türk toplumunun hassasiyetlerini bilme ve ona göre davranma noktasında da daha bilinçli oluyorlar. Daha rahat iletişim kuruyorlar. Zaten bana kalırsa bütün üniversitelerin yapması gereken de yabancı öğrenci ofislerinin efektif çalışmasını ve o öğrencilerin kendi kaderlerine terk edilmemelerinin sağlanması.” (K3)

Bu algıya yönelik doğru ve gerçeklerin anlatılması çalışmalarının etkisi, uluslararası öğrenci sayısındaki artışın katlanarak devam etmesinden değerlendirilebilmektedir. Türkiye’de uluslararası öğrenci sayısı her yıl artarak devam etmekte ve Türkiye’de eğitim alan uluslararası öğrenciler yaşam boyu dostane his ve çalışmalarını sürdürmektedir.

6. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde çalışmadan elde edilen bulgular ilgili literatürdeki çalışmalar ışığında tartışılarak değerlendirilmeler yapılmıştır. Sonuç kısmında ise çalışmanın sonuçları özetlenmiş ve tespitlerde bulunulmuştur. Öneriler bölümünde ileriki araştırmalar ve çalışmalar için, politika yapıcılar için önerilerde bulunulmuştur.

6.1. SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu çalışma kapsamındaki araştırmalar neticesinde Türkiye’de yükseköğretimde uluslararasılaşma dendiğinde aslında çok boyutlu bir hükümet politikasının alt kollarından birinin ele alındığını, ele alınan bu konunun altında çok yönlü çalışmalar ve hedefler içerdiğini söylemek mümkündür. Yükseköğretimin uluslararasılaşması ne tek başına sadece yükseköğretimle ilgili bir hedef, ne de ülkenin sadece diplomatik ilişkilerine hizmet eden bir alt faaliyet değildir. Yükseköğretimde uluslararasılaşma, halkanın en içinde toplumdaki öğrenci bir bireyin nitelikli yetişmesinden, halkanın en dışında ülkelerin ve toplulukların ilişkilerine katkı sağlamak amacıyla uygulanan bir stratejik hedeftir. Kendi altında da çeşitli hedefler barındırmaktadır.

Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının incelenmesi ve değerlendirilmesinin amaçlandığı bu çalışmada üç araştırma sorusu yer almaktadır. Sorulardan ilki, Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasında strateji, hedef ve politikaları, mevcut durumu ve çalışma yapan kurum ve kuruluşları ortaya koymayı amaçlayan Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması kapsamında ne tür çalışmalar yapılmaktadır, sorusudur. İkincisi Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması

kapsamında yapılan çalışmaların etkisi ve üçüncüsü süreçte yaşanan zorluklar, sorunlar ve çözüm önerileridir. Çalışmanın bulguları doküman incelemesi ve yarı yapılandırılmış görüşme teknikleriyle elde edilmiştir. Bu bölümde, elde edilen bulgular mevcut literatür ışığında tartışılmış ve değerlendirilmiştir.

Türk yükseköğretiminin uluslararasılaşmasının ve bu kapsamda ne tür çalışmalar yapıldığının irdelenmesi hem mevcut durumu anlamak hem de gelecek projeksiyonları oluşturmak için oldukça önemlidir. Yükseköğretimde uluslararasılaşmayı tüm boyutlarıyla kapsamlı ele aldığı değerlendirilen literatürdeki ilgili araştırmaların (Çalıkoglu, 2023; Eriçok, 2020; Metin, 2022) en çok strateji ve politikalara odaklandığı görülmektedir. Mevcut durumu politikalar ve stratejilerin yanı sıra güncel verilerle bir arada değerlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir. *Çalışmanın araştırma sorularından ilki*, mevcut durumu kapsamlı olarak ortaya koymayı hedeflediğinden, Türk yükseköğretim sisteminin uluslararasılaşması kapsamında yapılan çalışmaları, mevcut durum verileri ve kurumların çalışmaları odağında incelemeyi gerektirmektedir. Bunun için konuya ilişkin literatür ve dokümanlara ek olarak, kurumların faaliyet raporları ve hedef dokümanları incelenmiş ve betimsel yöntemle analiz edilmesi hedeflenmiştir.

Yükseköğretimin uluslararasılaşmasında mevcut durumu anlamak için tarihsel gelişimi bağlamı içinde ele almak gerekmektedir. Yükseköğretimde uluslararasılaşma, rekabet içinde olduğumuz diğer ülkelerin aksine Türkiye’de daha yeni eğilim gösterilen ve atılımlar gerçekleştirilen bir alandır. Türkiye’de ilk olarak kendini küreselleşme çalışmalarının bir parçası olarak 1980’lerde gösteren uluslararasılaşma sürecinin 1990’lardan itibaren AB uyum ve Bologna Süreçleri ile ivme kazandığı ifade edilmektedir. Uluslararasılaşma alanındaki akademik çalışmalar ise 2010 yılından itibaren kendini göstermeye başlamıştır. Fakat uluslararasılaşmanın tarihi incelendiğinde Bilgili (2024), eski medeniyetlerdeki ilim ve bilim amaçlı seyahatler ve göçlerin, eser çevirilerinin ve eğitim metotlarından esinlenilmesinin eğitimde uluslararasılaşma olarak değerlendirildiğini, bu sebeple aslında Türkiye’de yükseköğretimde uluslararasılaşmanın eski Türk medeniyetlerindeki medrese düzeyindeki bu faaliyetlerle 1980’lerden daha eski zamanlarda kendini göstermeye başladığını ortaya koymuştur.

Günümüz Türkiye’sinde en temel uluslararasılaşma hedefinin ekonomik büyüklük hedefiyle beraber Türkiye’ye yönelik pozitif algılar oluşması, olumlu ve dostane diplomatik

ilişkiler gerçekleştirilmesi olduğu görüşme ve incelenen dokümanlardan elde edilmiştir. Yapılan faaliyetlerin incelenmesinde en çok nitelikli ve iyi insan yetişmesinin hedeflenmesinden, bu temel hedefe yönelik çalışıldığını değerlendirmek mümkün görünmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti kalkınma hedefleri ve yükseköğretim politika belgelerinde, uluslararasılaşmaya ilişkin ilk olarak Türkiye'nin yükseköğretimde çekim merkezi haline gelmesi ki bunun için altında tanıtım ve müfredata yönelik pek çok faaliyeti içerir, ikinci olarak da uluslararasılaşma alanında kurumsal kapasitenin artırılması stratejik amaçları göze çarpmaktadır. Türk yükseköğretiminin çekim merkezi haline gelmesi amacına ilişkin öğrenci ve öğretim elemanı hareketliliklerinin teşvik edilmesi ve artırılması, eğitim ve araştırma iş birliklerinin yaygınlaştırılması, eğitim kalitesinin uluslararası standartlarla uyumlu hale getirilmesi, kurumsal kapasitenin artırılması ve uluslararası üniversite sıralamalarında Türk üniversitelerinin üst sıralamalara yükselmesinin hedeflendiği görülmektedir. Hedeflerin, stratejilerin ve politikaların belirlendiği belgelere bakıldığında hepsinin örtüştüğü, birbirine uygun ve tamamlayıcı adımların hedeflendiği görülmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) 2024-2028 stratejik planı incelendiğinde, yükseköğretimde uluslararasılaşma çalışmalarıyla doğrudan ilişkili olarak Amaç 6: *“Türkiye Yüzyılı vizyonu doğrultusunda ülkemizin uluslararası alanda görünürlüğünü artıracak eğitim diplomasisi çalışmalarıyla yurt dışında yaşayan vatandaşılar, soydaşılar ve ülke vatandaşlarına yönelik eğitim-öğretim faaliyetlerini yaygınlaştırmak ve eğitim iş birlikleri geliştirmek.”* yer almaktadır. Bu amaç yurt dışında Türkçe ve Türk kültürü dersleri verilmesi, yurt dışına gönderilecek öğrenci kontenjanlarının artırılması, uluslararası iş birlikleri ve etkin eğitim diplomasisi çalışmalarını, denklik için etkin ve eğitime erişim için verimli çalışmaların artırılması, uluslararası üst kuruluşlarda bakanlığın etkinliğinin güçlendirilmesi ve uluslararası fonlardan daha fazla faydalanma alt hedeflerini içermektedir.

Türk yükseköğretim sisteminin uluslararasılaşması için resmi belgelerde hareketliliklerden eğitim iş birliklerine kapsamlı hedefler belirlense de en fazla yer alan hedefin uluslararası öğrencilerin Türkiye'deki sayısının artırılması için olduğu gözlemlenmiştir. Veri toplanmasına ilişkin görüşme soruları da ilgili literatürün incelenmesiyle oluşturulduğu için, görüşme sorularının da odağı uluslararası öğrenciler

hedefine yöneliktir. Bu sebeple incelenen dokümanlar ve yapılan görüşmeler en çok uluslararası öğrenciler hedefine ilişkin verileri ortaya koymaktadır.

Bu konuyla ilgili hem faydalar hem de eleştiriler olduğu gözlemlenmektedir. Günümüzde yapılan çalışmaların ve hazırlanan raporların incelenmesi göstermektedir ki, önceki yıllardaki öneriler ve gelişim alanlarına yönelik konu ciddiye alınmış ve bir yol haritası belirlenerek hedefe yönelik çalışmalar gerçekleştirilmiştir. O döneme ait okunan tezlerde de bu alanda bir sistem oluşturulup uygulandığı bilgisine ulaşmak mümkündür. Yükseköğretim sisteminin tanınırlığı ve bilinirliğinin artırılması hedefi, öğrenci ve öğretim elemanlarının Türkiye'yi daha çok tercih etmesi içindir. Burs ve barınma olanaklarının sağlanması, yabancı dilde eğitimler verilmesi, öğrenci deneyimlerini zenginleştirici faaliyetler geliştirilmesi gibi maddelerin hepsi uluslararası öğrencilere yöneliktir. Faaliyetlerden görüldüğü üzere, uluslararası öğrenciler en fazla hedef belirlenen ve çalışmalar gerçekleştirilen uluslararasılaşma alanı olarak çok fazla gelişim göstermiştir. Diğer bir yandan, uluslararası öğrencilere yönelik belirlenen bu hedeflerin hepsi, yükseköğretimin tüm boyutlarla uluslararasılaşmasına da katkı sağlamaktadır. Çünkü daha çok uluslararası öğrenci daha çok yabancı eğitim veren programı, daha çok yabancı öğretim üyesini ve daha çok ülke ile iş birliğini beraberinde getirmektedir. Özellikle nitelikli uluslararası öğrenci sayısının artırılması, üniversitelerin eğitim kalitesi ve uluslararası sıralamalarda yükselmesi bakımından da önem arz etmektedir.

Uluslararası öğrenci hareketliliğinden sonra Türkiye'de yükseköğretimin uluslararasılaşması kapsamında en çok çalışma yapılan bir diğer uluslararasılaşma alanı olarak eğitim ve akademik içerikli iş birliklerinin ön plana çıktığı tespit edilmiştir. Kamu ve STK boyutunda ve uluslararası boyutta iş birlikleri ile yükseköğretim kurumları ve bu alanda çalışma yapan diğer kuruluşlar arası tecrübe paylaşımı, kapasite aktarımı faaliyetleri gerçekleştirildiği dokümanlardan ve görüşmelerden elde edilmiştir.

Yükseköğretimde Uluslararasılaşma Strateji Belgesi 2018-2022'ye göre (YÖK, 2017) yükseköğretimde uluslararasılaşma alanı, Türkiye'nin dünyada ilk on ekonomi arasına girmesine olanak sağlayan önemli bir alana sahiptir. Bu belgede, ülkelerin güçlü ekonomiye sahip olması için nitelikli insan kaynağına olan ihtiyacı ve bu ihtiyacın da nitelikli eğitimin yanı sıra beyin göçü ile karşılanması gerektiği vurgulanmıştır. Temel odak noktasına bakıldığında, bu belgenin oluşturulduğu ve faaliyetlerin merkezine alındığı yıllar için temel

amacın ve uluslararasılaşmanın öğrenci ve kadroların değişimi gibi daha çok insan odaklı uluslararasılaşma yöntemlerine yönelik stratejiler olduğu görülmektedir. Bunun doğru olması bir yana, uluslararasılaşma aslında bundan çok daha fazlasıdır ve fazlası da olmalıdır. Öyle ki, uluslararasılaşmanın en görünür boyutu olarak öne çıkan öğrenci hareketliliği bir yana, yükseköğretimde uluslararasılaşmanın mevcut durumu ele alındığında daha büyük bir resimde uluslararası akademik çalışmalar boyutlarının da yer alması gerektiği fakat literatürün bu konuda yeterince veri sağlamadığı eleştirileri göze çarpmaktadır (Bulut Şahin & Eriçok, 2023).

YÖK'ün uluslararasılaşmada strateji belgesinin 2023-2028 versiyonunun hazırlandığı ve henüz ilan edilmediği bilinirken, strateji belgesine temel oluşturacak önemli hedeflere MEB'in 2024-2028 stratejik planında yer verildiği görülmektedir. Uluslararası iş birlikleri, etki gücünü artırma, denklik gibi konularda şu hedefler belirlenmiştir:

“Hedef 6.3.: Güçlü bir eğitim diplomasisi ile uluslararası iş birlikleri geliştirilecek ve ülkemizin uluslararası alanda etkililiği artırılabilecektir.

Hedef 6.4.: Denklik iş ve işlemlerine yönelik etkin, verimli ve daha hızlı hizmet sunumu gerçekleştirilerek eğitime erişim artırılacaktır.

Hedef 6.5.: Bakanlığımızın uluslararası kuruluşlardaki etkinliği güçlendirilecek, uluslararası fonlardan daha fazla faydalanılmasına yönelik uluslararası kuruluşlarca yapılan çalışmalara ilişkin farkındalık artırılacaktır.” (MEB, 2024)

Belirlenen hedeflere yönelik Türkiye’de kamu ve STK iş birliğinde çok boyutlu çalışmalar gerçekleştirildiğini söylemek mümkündür. Hatta MEB ve YÖK dâhil, hem stratejik planlarında bu iş birliklerine yer vermekte; hem de aktif iş birliği faaliyetleri yürütmektedir. Örneğin TMV ve YEE MEB’in stratejik planında; YTB, TMV ve TİKA YÖK’ün hedef belgelerinde ve raporlarında özellikle yer almaktadır.

Yükseköğretimde uluslararasılaşmanın ele alınma biçimi, Türkiye’nin kültürel diplomasisi bağlamında yumuşak güç araçlarından biri olarak değerlendirilmektedir. Bu sebeple Türk yükseköğretiminin uluslararasılaşmasına katkı sağlayan ve uluslararasılaşmada belirlenen hedeflere yönelik çalışmalar yapan kurum ve kuruluşlar bu çalışmada incelenmiştir. YÖK bu çalışmada incelenmesi olmazsa olmaz kurum olarak en başta yer alırken, devamında ülkenin eğitim diplomasisi için özellikle kurulmuş TMV, yurt dışındaki akraba topluluklara hizmet etme misyonuyla kurulan YTB, Türkiye’nin, Türk dilinin ve kültürünün tanıtımını

yapan ülkenin yumuşak güç araçlarından biri olarak kurulan YEE ve Türkiye'nin dış yardımlarında kapasitesiyle kurum ve kuruluşlara koordinasyon sağlayan bir diğer yumuşak güç aracı kurum olarak kurulan TİKA yer almaktadır.

Tüm kurum ve kuruluşların temelde misyonları ülkenin yumuşak güç aracı olarak kültürel diplomasisine hizmet eden faaliyetler gerçekleştirmek üzerine örtüşürken, incelenen beş kurumun da eğitim diplomasisi başlığı altında birbirleriyle kesişen farklı çalışmaları olduğu bu sebeple doğrudan veya dolaylı olarak Türk yükseköğretiminin uluslararasılaşmasına katkı sağladıkları görülmektedir. Özetle incelendiğinde, üniversite iş birliğinde Türkiye'nin, Türk dilinin ve kültürü tanıtımı için çalışmalar yapan YEE'nin, eğitim iş birlikleri çalışma alanında öne çıktığı; TMV'nin eğitim faaliyetleri ve akademik iş birlikleri ile eğitim iş birlikleri alanında ve uluslararası öğrencilerin Türkiye'ye gelmesinde tanıtım faaliyetleri ile hareketlilik alanında öne çıktığı; YTB'nin sağladığı kapsamlı burslarla hareketlilik alanında uluslararası öğrenciler koduna yönelik çalışmalarının ön plana çıktığı; TİKA'nın Türk kurum ve kuruluşlara yurt dışı eğitim, araştırma, uygulama faaliyetlerinde kapasite ve yönlendirme sağlamasıyla eğitim iş birlikleri alanında ön plana çıktığı görülmektedir. YÖK ise tüm kurum ve kuruluşlarla tüm öne çıkan çalışma alanlarında kesişen bir rolde bulunmaktadır.

Çalışmanın ikinci araştırma sorusu, Türk yükseköğretiminin uluslararasılaşması için yapılan çalışmaların etkisini tespit etmek üzerinedir. Kurumlarla yarı yapılandırılmış yapılan görüşmeler yoluyla, yükseköğretimin uluslararası için Türkiye'de yapılan çalışmaların etkilerine ilişkin fikir elde edilmiştir. Katılımcılar yürüttükleri faaliyetlerin sonuçları ve hedef kitleden aldıkları geri bildirimler hakkında örnekler paylaşmışlardır. Ayrıca kalkınma planları ve strateji belgelerinde belirlenen hedeflere ne kadar ulaşılabildiği, dokümanlar ve güncel veriler üzerinden değerlendirilmiştir.

Araştırma kapsamında görüşme yapılan kurumlara Türk yükseköğretim sisteminde uluslararası öğrenci sayısının artmasına yönelik gerçekleştirdikleri faaliyetlerin etkileri olup olmadığı sorulmuştur. YÖK'ün gerçekleştirdiği iş birlikleri ve belirledikleri politikalar ve bürokratik düzenlemelerle; TMV'nin tanıtım fuarları ve öğrencilere yönelik deneyim çalışmalarıyla; YTB'nin sağladığı kapsamlı burs programıyla öğrenci artışını sağladıkları ifade edilirken; YEE ve TİKA'nın temel çalışma alanları doğrultusunda bu alanda doğrudan bir artış sağlamaya etkileri olmadığı katılımcılar tarafından ifade edilmiştir.

YÖK istatistiklerinde yer aldığı üzere, son 10 yılda Türk yükseköğretim sisteminde uluslararası öğrencilerin sayısal olarak yıllara göre hızlı artışının temel sebebi olarak bu alanda çalışmalar yapmak üzere kurulmuş veya görevlendirilmiş ve bu çalışmada haklarında araştırmalar yapılmış kurum ve kuruluşların etkin faaliyetlerini göstermek mümkündür. Uluslararası öğrencilere yönelik kalkınma planları, strateji belgeleri ve raporlarda belirlenen hedeflerin gerçekleşmesi hakkında şu değerlendirmeler yapılabilmektedir: belgelerde nitelikli öğrenci sayısı artışı bir rakam belirtmeksizin hedeflenmiş, öğrencilerin gelişine yönelik teşvik programlarının artışının da sağlanması belirlenmiştir. Kurumların çalışmalarından ifade edilen örnekler, hedeflere yönelik başarıyla yol kat edildiğini göstermektedir. Pandemi döneminde dünya genelinde uluslararası öğrenci hareketliliği durma noktasına gelirken Türkiye’de sayının artması, Maarif Ajans fuarları ile her fuarda ortalama 10 binden fazla öğrenciye ulaşılması, YTB Türkiye Burslarının her geçen yıl daha ilgi görüp bu sene 165 binden fazla başvuru alması, Türkiye’deki 330 bin küsur uluslararası öğrenciden %97’sinin kendi imkânları ile Türkiye’de eğitim almak üzere Türkiye’ye gelmesi, uluslararası öğrenci sayısının artırılması hedefine yönelik başarıları, etkili tanıtım çalışmaları ve teşviklerle ortaya koymaktadır.

2012 yılında YTB altında Türkiye Bursları adıyla markalaşan kamu kaynaklı burs programı, yurt dışında Türkiye adına eğitim faaliyetleri gerçekleştirerek Türkiye dostu öğrenci yetiştiren Maarif Vakfı, Türkiye’ye yükseköğretim alanında öğrencilere danışmanlık ve rehberlik hizmetleri sunmak üzere TMV bünyesinde kurulmuş Maarif Eğitim Ajansı çalışmaları Türkiye’deki uluslararası öğrenci sayısında artışa katkı sağlamıştır. Türkiye’de eğitim alan uluslararası öğrencilerin buradan aldıkları eğitimlerden memnuniyetleri kurumlarla görüşmelerde, sorulan tüm sorulara ilişkin konulardan örneklerle aktarılmıştır. Paylaşılan örnekler, uluslararası öğrencilerin Türkiye’deki deneyimlerinin zenginleştirilmesi, Türkiye’deki eğitim kalitesi ve Türkçe bilen dünya vatandaşları konusunda başarılı girişimler olduğunu ortaya koymaktadır. Türkiye, tarihten gelen vakıf bilinci ve kültürel ilişkilerdeki değerleri ile dünya genelinde Türkiye’ye samimi duygular besleyen Türkiye ile olumlu diplomatik ilişkiler geliştirilmesine katkı sağlayan pek çok uluslararası öğrenci yetiştirmiştir. Geçmişten gelen kültür birlikteliği bilinci ile uluslararası öğrencilerin Türkiye’de yükseköğretim eğitimi almaları için gönül bağları kurulmakta ve pek çok teşvik edici olanaklar sağlanmaktadır. Nitekim Türkiye uluslararası öğrenciler anlamında dünya sıralamasında ilk 10 ülke arasında yerini almıştır.

Uluslararası öğrenci sayısının artırılması ve beraberinde nitelikli yabancı uyruklu öğretim elemanlarının Türkiye'yi tercih etmelerinin artırılması hedefi dokümanlarda yer almaktadır. Türkiye yükseköğretim sisteminde uluslararasılaşmanın altında en çok faaliyet yürütüldüğü sonucuna ulaşılan hareketlilik alanı içinde, en büyük gelişme son 10 yılda %75 civarında bir artış ile uluslararası öğrenci sayısında olurken, yabancı uyruklu akademisyenlerle ilgili sayı sabit denilecek kadar az düzeyde hareketlilik görmüş ve hatta zaman zaman düşüş göstermiştir. YÖK'ün buna ilişkin burs ve değişim destek programları uyguladığı bilinmektedir. Fakat incelenen dokümanlar, yabancı uyruklu öğretim elemanlarına uygulanan %2 kotası sebebiyle daha fazla artış sağlanamadığını değerlendirmektedir. Çünkü güncel verilere göre, Türkiye'deki yabancı uyruklu öğretim elemanlarının sayısının %2'lik kotanın tamamını doldurduğu bilinmektedir. Buradaki teşvik çalışmalarının etkinliğinin daha fazla sağlanması için düzenleme yoluna gidilmesi çalışmalarda önerilmiştir.

Uluslararası öğrencilerden sonra en etkin çalışmaların Türkiye'de yükseköğretimin, Türk kültürünün ve dilinin tanıtım ve görünürlüğü alanında olduğu görülmektedir. MEB 2024-2028 stratejik planında yer alan YEE, TMV ve ilgili tüm kamu kurum ve kuruluşları iş birliği ile Türkçe ve Türk kültürünün yaygınlaştırılması stratejisi doğrultusunda Türk dili ve kültürünün tanıtımına verilen önemin arttığını söylemektedir. Kurum ve kuruluşların münferit çalışmalarının yanı sıra MEB iş birliği çatısı altında Türkiye ve Türkçe tanıtım ve yaygınlaştırma faaliyetlerinin sürmeye devam edeceği görülmektedir. TMV bünyesindeki Maarif Ajans aracılığıyla gerçekleştirilen tanıtım fuarlarına YÖK ve YTB de iş birliği protokolüyle dâhil olmuş ve üç koldan tanıtım çalışmaları güçlendirilmiştir. Öğrencilerin bu fuarlar aracılığıyla neden Türkiye'de eğitim almalıyım, sorusuna cevap aldıkları belirtilmiştir. TİKA'nın ülkelerde yürüttüğü araştırma ve uygulama proje faaliyetleri kapsamında, dünyanın herhangi bir yerinde bir topluluğun dahi Türkiye ile ilgili bilgilenmesi, yürütülen çalışmalar vesilesiyle eğitimde geldiği noktadan haberdar olmasının, Türkiye'de eğitim almak konusunda bir reklam olduğu, örneklerle birlikte katılımcı tarafından ifade edilmiştir. YEE'nin ise dünya genelinde Türk dili ve kültürü üzerine araştırma yapan kişilere sağladığı kurumsal desteklerle hem yükseköğretim sisteminin tanınırlığına hem de Türkiye'nin bilinirliğine katkılar sağladığı bilinmektedir.

Görüşmelerden aktarılan tüm bu etkili çalışmalar vesilesiyle, Türkiye'de eğitim alarak Türk kültürünü ve dilini öğrenen uluslararası öğrenciler, dünya genelinde bulundukları herhangi bir ülkede Türkiye'nin bir reklamı olma misyonunu gönüllü olarak

üstlenmektedirlerdir. Hem Türkiye ile ikili ilişkilerde iki ülkenin de dilini ve kültürünü bilen birer aracı köprü vazifesi görmelerinin yanı sıra hem de kendi bulundukları ülkelerde Türkiye'nin tanıtımı ve Türkiye ile ilgili doğru bilgilerin aktarımı için o ülkenin halkına kendi ülke ve kültürlerinden güvenip inandıkları ve saydıkları bir yerel kaynak olmaktadır. Eğitim amaçlı bu birliktelikler iki ülke arası ekonomik, siyasi, akademik, sanatsal pek çok etkileşim ve işbirliğine olanak sağlamaktadır. Bu da başarılı ve etkili uluslararasılaşma çalışmalarının etkili sonuçları olarak değerlendirilmektedir.

Kalkınma planları ve ilgili diğer dokümanlardaki hedeflerin gerçekleşmesine ilişkin verilere göre şu değerlendirmeler yapılmıştır:

On birinci kalkınma planında (Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2018) yükseköğretimde çeşitliliğin artırılması hedefiyle Japonya örneği incelenerek, sadece kadın öğrencilere eğitim verecek kadın üniversitelerinin kurulması maddesi yer almaktadır. Ancak, mevcut araştırmalarda bu alandaki uluslararası örneklerin incelendiği ve bu önerinin gerekçelendirildiği bir araştırma raporu bulunmamaktadır. Benzer şekilde, kadın üniversitelerinin kurulmasına dair gündemi destekleyen bir kaynak da tespit edilememiştir.

Aynı kalkınma planında yükseköğretim sisteminin küresel rekabet gücüne sahip, kalite odaklı ve dinamik bir yapıya kavuşturulması; yükseköğretim kurumlarının niteliklerinin artırılması uygulamalarının devam etmesi hedefleri belirlenmiştir. Bu hedefe yönelik alt madde olarak dünya akademik başarı sıralamasında 2023 yılı itibarıyla 2 üniversitenin ilk 100; 5 üniversitenin ilk 500 sıralama içinde yer alması hedeflenmektedir. Literatür 2023 yılında üç üniversitenin ilk 400 ve sekiz üniversitenin ilk 1000 sıralamasında yer aldığını göstermektedir. Bu verilerden hareketle, kısmi başarının yakalandığı görülmekle birlikte üniversitelerin idari ve akademik kalite hedeflerine yönelik çalışmaların bir süre daha yoğunlaştırılması gerektiği anlaşılmaktadır. Uluslararası öğrencilerin sayısının artırılmasına ilişkin çalışmaların başarıları açık bir şekilde gözlemlenirken, dünya üniversite sıralamasında daha fazla Türk üniversitesinin üst sıralarda yer alması için de üniversitelerin eğitim kalitesine yönelik çalışmaların artırılması gerektiği düşünülmektedir. Bu tür çalışmaların uzun vadede üniversitelerin sıralamada yükselmesini mümkün kılacağı ön görülmektedir.

Hem on birinci kalkınma planı hem de on ikinci kalkınma planında Türkiye'nin uluslararasılaşma düzeyinin artırılması hedeflenmiştir. Bu hedef için yükseköğretim

sisteminin etkili tanıtım çalışmalarıyla erişiminin kolaylaştırılması, nitelikli uluslararası öğrenci sayısının ve yabancı uyruklu akademisyenlerin sayısının artırılması alt hedeflerine yer verilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2018; 2023). Ayrıca yabancı dilde eğitim veren programların sayısının ve niteliğinin, uluslararası öğrencilere sağlanan barınma imkânlarının artırılmasıyla bu hedefe ulaşılacağı belirtilmiştir. Araştırmalara göre bu hedeflerden etkili tanıtımın, uluslararası öğrenci sayısının artmasının ve uluslararası öğrencilere yönelik barınma imkânlarının artırılmasının sağlandığını söylemek mümkündür. Bu alandaki kamu ve STK çalışmaları etkin bir şekilde yürütülerek kalkınma hedefine ulaşmada katkı sağlamıştır. On birinci plandaki hedeflerin on ikide devam etmesinden ve literatürdeki verilerden, yabancı uyruklu akademisyen payının artırılması konusunda çalışmaların devam etmesi gerektiği tespit edilirken, yabancı dilde eğitim veren programlar konusunda spesifik bir bilgiye rastlanmamıştır. Bu veriler doğrultusunda son iki hedefin gelecek yıllardaki kalkınma planlarında yeniden yer alacağı ön görülmektedir.

Yükseköğretim Kalite Kurulunun (YÖKAK) Avrupa Yükseköğretim Kalite Güvencesi Tescil Kuruluşuna kaydı ile Türk yükseköğretim sistemi AYA'nın kalite standartları ile uyumlu hale gelmiştir. Bu kayıt ve uyumlama sürecinde Türk yükseköğretim kurumları küresel eğilimleri ve teknolojik gelişimleri yakından takip ederek kalite yeterliliklerini iyileştirmiştir.

2024 ve 2028 yıllarını kapsayan on ikinci kalkınma planı, bu araştırmada tespit edilen boşluklar ve eksikliklere yönelik çeşitli hedefler içermektedir. Örneğin akademisyenlere yönelik yurt içi ve yurt dışı üniversitelerin misafir öğretim üyesi uygulamalarının yaygınlaştırılması hedefi, bu alanda yeterli çalışma yapılamadığı ve bu sebeple gelişme kaydedilemediği bulgusunu desteklemektedir. YÖK'ün girişimleri ile hem farklı ülkelerin yükseköğretimden sorumlu kurumları hem de üniversiteler arasında çok sayıda mutabakat zaptı imzalanmış olmasına rağmen, bu işbirliklerinin daha fazla fırsat oluşturacak şekilde artırılması hedeflenmektedir.

Literatürdeki çalışmalardan, Türkiye'de uluslararasılaşma alanındaki ulusal stratejiler ve politika önceliklerinde uluslararası projeler ve akademik işbirliklerinin uluslararası öğrenciler kadar yer almadığı bilgisine ulaşılmıştır. Fakat stratejiler ve kalkınma planları uluslararası akademik işbirlikleri konusuna da uluslararası öğrenciler kadar yer vermektedir. Çalışma yapan kurumların odak alanları da incelendiğinde, uluslararası öğrencilere yönelik

çalışma yapanların uluslararası akademik işbirliği yapanlardan sayıca az olduğu ama bu alanda çok ve önemli faaliyetler yaptıkları için daha görünür oldukları görülmektedir. Öyle ki, MEB 2024-2028 stratejik planında, Türkiye'nin uluslararası alanda görünürlüğünü artırmak için eğitim diplomasisi çalışmalarıyla yurt dışında yaşayanlara yönelik eğitim öğretim faaliyetlerini yaygınlaştırmak ve eğitim iş birlikleri geliştirmek amacı yer almaktadır. Eğitim diplomasisi, stratejik planın en önemli maddelerinden biri dikkat çekmekte ve uluslararası iş birlikleri için önemli bir teşvik teşkil etmektedir.

Çalışmayı yönlendiren bir diğer araştırma sorusu olan **üçüncü soru**, Türkiye'de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının önündeki fikri engeller, zorlu koşullar ve bunlara yönelik geliştirilen çözümlerin tespiti üzerinedir. Kurumlarla yapılan görüşmelerde, uluslararası öğrencilerin Türkiye'yi tercih etmelerinin önünde bir engel, süreçte karşılaştıkları bir zorluk olup olmadığı, buna ilişkin nasıl çözüm geliştirdikleri sorulmuştur. Ayrıca yükseköğretimin uluslararasılaşmasına ilişkin karşılaşılan genel sorun ve zorluklara ilişkin doküman analizleri yapılmıştır.

Türkiye'de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının önündeki engellere yönelik doküman incelemelerinde en öne çıkan sebep yetersiz algı düzeyleri ve bu sebeple uygulamalardaki planlamaların yetersizliği olarak görülmektedir. Ayrıca uluslararasılaşmanın gerekliliğine yönelik algı yetersizliğinin, gerekli bütçenin ve insan kaynağının sağlanmasına da engel olduğu değerlendirilmiştir. Bürokratik boyutlarda bir diğer değerlendirme, kurumların kendilerinin belirli başlı planlama ve sistemlerle uluslararasılaşmaya yönelik faaliyetler gerçekleştirdiğini ortaya koyarken, büyük resimdeki kurumsal düzeyde çatı bir planlama ve politik düzenlemelerin yetersiz olduğu yönündedir. Değerlendirmeler ve politika belgeleri karşılaştırılarak değerlendirildiğinde, hedef ve politikaların yükseköğretimde uluslararasılaşmaya ilişkin yeterince kapsamlı adımlar belirlediğini ortaya koymaktadır. Fakat bürokratik düzenlemelerdeki akademisyen sayısındaki kota, değişim programlarındaki kısıtlar gibi engellerin uluslararasılaşmanın yeterince gerçekleşmesinin önünde durduğunu ortaya koymaktadır.

Kurumlarla görüşmelerde uluslararası öğrencilerin Türkiye'ye gelmesinin önünde zorluk ve engeller olup olmadığı ve varsa buna ilişkin kurumların stratejileri sorulmuştur. Soruya yanıt olarak en çok Türkiye'de son yıllarda gelişen yabancı düşmanlığı, yanlış algılar ve uluslararası öğrencilerin düzensiz göçmenlerle karıştırılması gibi sorunlardan bahsedilmiş;

çözüm olarak da en fazla doğru tanıtım stratejileri uygulanması, sözle değil icraatla bu algının yanlış olduğunun gösterilmesi gibi örnekler verilmiştir. Doküman analizinden elde edilen verilere göre; 2023 – 2024 eğitim dönemi Türkiye’yi tercih eden uluslararası öğrenci sayısında son 10 yıllık geçmişte ilk kez düşüş gerçekleşen dönemdir. Bunun sebebi olarak, birebir mülakatların analizlerinden elde edilen yabancılara karşı oluşan olumsuz tutumlar ve göçmenlere yönelik yanlış algılar verileri gösterilebilir. Bu durum düşüncelerin ifade ediliş biçimleri ve oluşan algılar toplumsal bilinçlendirme çalışmalarının önemini ortaya koymaktadır. YÖK’ün İçişleri ve Dışişleri Bakanlıkları işbirliği ile uluslararası öğrencilerin hak kazandığı belgelerin doğruluğunun kontrolü ve uluslararası sistemdeki karşılığının kontrol edilebilir olması, göçmenlik ve evrak işlerinin dijital olarak güvenli bir sistem üzerinden yürütülmeye başlanması olumlu etkiler olarak yer almaktadır.

Uluslararası öğrencilerin Türkiye’ye gelmesinin önündeki engellere ilişkin dokümanlar ve görüşmelerden elde edilen verilerin analizinde Türkiye’de artan yabancı düşmanlığı, rakip ülke ve yükseköğretim kurumlarının uluslararası öğrencilere sağladığı kapsamlı burslar ve istihdam olanakları, sağlanan burslardan daha fazlasına ihtiyaç duyan durumu yetersiz öğrencilerin haklarından feragat etmesi gibi örnekler elde edilmişken, mücadeleye ilişkin yapılan doğru tanıtım ve teşvik çalışmalarıyla çok fazla uluslararası öğrenciye olanak sağlanmış ve Türkiye’ye gelmeleri sağlandığı da görülmektedir.

Sonuç olarak, araştırmada yer alan bu kurumların uluslararası işbirlikleri ve öğrenci hareketliliğinde etkin çalışmaları, bunların yanı sıra Türkiye’nin geniş hizmet kapasitesi ve başarıları, Türkiye’nin komple bir marka olarak olumlu algısı ve model ülke olarak konumlanması, Türkiye’nin yükseköğretimde uluslararasılaşma vizyonunu desteklemektedir. Bu vizyon ile Türkiye küresel eğitimde rekabet gücünü artıracak, uluslararası öğrenciler için cazip bir eğitim destinasyonu haline gelecek ve güçlenen bu eğitim diplomasisi ilişkileri ile dünya genelindeki konumunu daha iyi noktalara taşıyacaktır.

6.2. ÖNERİLER

Yükseköğretimde uluslararasılaşmanın son yıllarda devlet ve ilgili kurumlar tarafından belirlenen stratejilerle gerçekleştirilmesi için belgeler yayımlanmış ve bunlara göre kurum ve kuruluşlarca faaliyetler gerçekleştirilmektedir. Bu faaliyetlerin en çok, Şekil 5-1’deki hareketliliğe, hareketlilik altında da Türkiye’de eğitim almak üzere gelecek uluslararası öğrencilere odaklandığı son dönemdeki araştırmalarda da yer verildiği gibi bu çalışmada da

tespit edilmiştir. Eğitim amaçlı yurt dışına gidecek Türk öğrencilerin uluslararası değişim programlarındaki katılım ve kontenjanlarının, akademik araştırma ve eğitim vermek amaçlı Türkiye'ye gelen yabancı uyruklu öğretim elemanları ve araştırmacıların sayılarının oldukça düşük sayılarda olduğu ve sabit ilerlediği gözlemlenmiştir. Bu bulgular doğrultusunda hareketlilik alanının, Türkiye'den yurt dışına eğitim amaçlı giden öğrencileri akademisyenleri, Türkiye'ye gelen yabancı uyruklu akademisyenleri de kapsadığı göz önünde bulundurularak, bu hareketlilik alanlarına olanak sağlayacak daha fazla işbirliklerinin kurulması, daha fazla değişim programları geliştirilmesi ve mevcut burs ve destek programlarının kapsamlarının ve kontenjanlarının artırılması önerilmektedir.

Strateji belgesindeki (YÖK, 2017) hedef 1.7'nin c maddesi ile paralel olarak, Türkiye'nin yükseköğretimdeki çalışmalarının ve fırsatlarının uluslararası görünürlüğünün artırılması için bu alanda çalışmalar yapan ilgili kuruluşların kendi web siteleri ve sosyal medya gibi marka sayfalarında yer alan bilgilerin hedef odaklı dillerde güncel tutulması ve kişilerin destek duyduğu alanlarda iletişim ve etkileşim kurabilecek imkanların dijital platformlardan sağlanması, duyuru ve verilerin daha görünür kılınması sağlanmalıdır. Çünkü görüşmelerden elde edilen bulgular dijital platformların gençlere ulaşmada daha etkili olduğunu ve bu kanalların daha aktif kullanımının gerektiğini ortaya koymuştur. Türkiye'nin siyasi ve ekonomik gelişimine, diplomatik konumuna ve kültürel etkileşimine pozitif anlamda katkılar sağlayan kültürel diplomasi kuruluşları TİKA, TMV, YEE, YTB ve yükseköğretim alanındaki üst kuruluş YÖK'ün tanıtım mecralarını aktif kullanımı ve güncel içeriklere yer vermeleri önem arz etmektedir. Ayrıca bu mecraların bilgi ve tanıtım aracı olarak kullanılmasında güncel teknolojiler ve gençlerin takip ettiği akımlardan faydalanılmasının hedef kitleye yönelik daha uygun içerikler oluşturulmasını ve hedef kitleye daha çok ulaşmayı sağlayacağı öngörülmektedir.

6.2.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

Yükseköğretimin uluslararasılaşması alanının geniş kapsamı nedeniyle, bu alanda araştırma yapacak kişilere, Türkiye'de yükseköğretimin uluslararasılaşması bağlamında odaklanılan alt alanlardan birini seçerek o alana yönelik daha spesifik ve derinlemesine araştırmalar yaparak literatürdeki eksiklikleri gidermeleri önerilmektedir. Örneğin Türkiye'de artan yabancı düşmanlığının etkisi olarak ortaya çıkan uluslararası öğrencilerin problemlerine yönelik algı araştırması yapacak bir kritik durum çalışması önerilmektedir.

Bu çalışmada uluslararasılaşmada mevcut durumun ve eğilimlerin büyük resmi kapsamlı olarak ortaya koyulmaya çalışılmıştır, fakat uluslararasılaşmada inceleme yapılan bu geniş resimde detaylıca incelenmesi gereken pek çok alt alan bulunmaktadır. Örneğin, Türkiye’de uluslararası öğrenci sayısının her yıl artması, bu alanda hem kamu hem sivil toplum tarafından yapılan çalışmaların çeşitlenerek devam etmesi, bu konudaki araştırmaların daha spesifik alt alanlara odaklanmasını gerektirmektedir. Nitekim literatürde uluslararası öğrenciler anlamında ülke veya bölge odaklı pek çok tez veya makale bulunmaktadır. Ancak bulgulara göre Türkiye’deki yabancı uyruklu akademisyen sayısının sabit kalması, dikkat çeken ve araştırılması gereken bir konu olarak ortaya çıkmaktadır. Bunun yanı sıra, uluslararası hareketlilikle ilgili istatistiksel verilerin, bireysel imkânlarla yurt dışına giden veya Türkiye’ye gelen öğrenciler ve akademisyenler anlamında da çeşitlendirilmesi gerekliliği gözlemlenmiştir. Özellikle, Türkiye’den yurt dışında eğitim almak üzere gidecek öğrencilerin imkânları, bu alandaki programlar ve kontenjanlar ve uygulamadaki süreçler, derinlemesine incelenmesi gereken diğer önemli araştırma konuları arasında yer almaktadır.

KAYNAKLAR

Adams, T. ve de Wit, H., 2010, Special Issue on Study Abroad, *Sage Journals*, 14(5).

Aktan, C. C. ve Gencel, U., 2010, Yükseköğretimde Akreditasyon, *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 2(2), ss. 137-155.

Akyıldız, A., 2018, İlk Türk Akademisi Encümen-i Daniş, 1. Baskı, İstanbul: Türkiye Bilimler Akademisi.

Alkın, R. C., 2024, Uluslararası Öğrenci Hareketliliği: Mevcut Durum ve Öneriler (Politika Notu: 2024/58), İstanbul: İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfı.

Altbach, P., 2004, Globalisation and the university: Myths and realities in an unequal world, *Tertiary Education and Management*, 3(25), ss. 1573-1936.

Altın, H., 2014, II. Meşrutiyetten Cumhuriyete İsmail Hakkı Baltacıoğlu ve Onun Eğitim ve Eğitimci Kavramları İle İlgili Düşünceleri, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 33(55), ss. 219-252.

Ardakani, F. B., Yarmohammadian, M. H., Abari, A. A. F. ve Fathi, K., 2011, Internationalization of Higher Education Systems, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 15, ss. 1690-1695.

Arkalı Olcay, G. ve Nasır, V. A., 2016, Yükseköğretimde Uluslararasılaşma: En Çok Öğrenci Alan Ülkeler ve Türkiye Perspektifinden 1999-2013 Yıllarına Bakış, *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 6(3), ss. 288-297.

Arslan, F., 2009, Encümen-i Daniş ve Osmanlı Aydınlanması, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(11), ss. 422-442.

Astarcı, İ., 2021, Türkiye'de yılda 60 bin öğrenci 'Erasmuslu' oluyor [Röportaj] (1 Nisan 2021).

Ayvaz, B., Kuşakçı, A. O. ve Borat, O., 2016, Kalite Güvencesi ve Akreditasyon Süreçleri, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Endüstriyel Araştırma ve Gelişim Dergisi*, 1(1), ss. 53-60.

Balyer, A., Türkdoğan, M. & Özsoy, M., 2024. Küresel yükseköğretimde neler oluyor? Küreselleşme ve uluslararasılaşma üzerine bir inceleme. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 14(2), pp. 207-220. Available at: <https://doi.org/10.5961/higheredusci.1331564> [Accessed 14 Sept. 2024]

Baltacı, A., 2019, Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır?, *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), ss. 368-388.

Bamberger, A. ve Morris, P., 2024, Critical perspectives on internationalization in higher education: commercialization, global citizenship, or postcolonial imperialism?, *Critical Studies in Education*, 65(2), ss. 128-146.

Barrows, L. C., 2000, Internationalization of Higher Education: An Institutional Perspective, Bucharest: UNESCO.

Bilgili, A. E., 2024, Eğitimde Uluslararasılaşma ve Türkiye, İstanbul.

Bowen, G.A., 2009, Document Analysis as a Qualitative Research Method, *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40

Bulut Şahin, B. ve Eriçok, B., 2023, Türkiye'de Yükseköğretimin Uluslararasılaşmasında Ulusal Stratejiler ve Kurumsal Yönetim, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(3), ss. 1915-1937.

Bulut Şahin, B. ve Kondakçı, Y., 2022, Conflicting Perspectives on the Internationalization of Higher Education: Evidence from the Turkish Case, *Journal of Studies in International Education*, 27(5).

Cantwell, B., 2009, Four stories: confronting contemporary ideas about globalisation and internationalisation in higher education, *Globalisation, Societies and Education Journal*, 3(7), ss. 289-306.

Creswell, J. W., 2013, Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Approaches. Sage Publications.

Creswell, J. W., 2014, Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches, Sage Publications.

Çalıkoğlu, A., 2023, Türkiye'de Yükseköğretimin Uluslararasılaşması: Tematik ve Metodolojik Bir Analiz, *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 6(1), ss. 98-113.

Çelik, Z. ve Gür, B. S., 2014, Yükseköğretim Sistemlerinin Yönetimi ve Üniversite Özerkliği: Küresel Eğilimler ve Türkiye Örneği, *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 4(1), ss. 18-27.

Çetin, A., 2018. *Avrupa Birliği Yükseköğretim Politikaları Ekseninde Türkiye Yükseköğretimindeki Uluslararasılaşma Politikası ve Erasmus+ Programının Yeri*, Uzmanlık Tezi, Ankara.

Çetinkaya, Ş., 2019, Türkiye'nin AB Üyelik Süreci ve Gümrük Birliği, *Journal of Institute of Economic Development and Social Researches*, 5(17), ss. 112-121.

Çetinsaya, G., 2014, Büyüme, Kalite, Uluslararasılaşma: Türkiye Yükseköğretimi İçin Bir Yol Haritası, 2. Baskı, Eskişehir: Yükseköğretim Kurulu.

Çömlek, A. 2023. *Bir Kurum Olarak Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) (2010 - 2022)*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

De Wit, H. ve Altbach, P. G., 2021, Internationalization in Higher Education: Global Trends and Recommendations for Its Future, *Policy Reviews in Higher Education*, 1(5), ss. 28-46.

De Wit, H., 2019, Internationalization in higher education, a critical review, *Simon Fraser University Educational Review*, 12(3), ss. 9-17.

De Wit, H. W. M., 2001, Internationalisation of Higher Education in the United States of America and Europe, Amsterdam: University of Amsterdam.

De Wit, H., 1999, Changing Rationales for the Internationalization of Higher Education, *International Higher Education*, Sayı 15, ss. 2-3.

Demirkol, B., 2018, Yabancıların Türkiye'de Çalışması ve Uluslararası İşgücü Kanunu, *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Sayı 1, ss. 421-482.

Dölen, E., 2008, II: Meşrutiyet Döneminde Darülfünun, *Osmanlı Bilim Araştırmaları*, 10(1), ss. 1-46.

Ekinci, E., İliman Püsküllüoğlu, E. ve Türkkaş Anasız, B., 2018, Yükseköğretim Modelleri ve Türkiye Yükseköğretim Modelinin Değerlendirilmesi, *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 3(2), ss. 778-791.

Eren, E., 2017, Sivil Toplumun Dış Politika İnşasındaki Rolü: Türk Kamu Diplomasisi Örneği, *Ekonomi, Politika & Finans Araştırmaları Dergisi*, 1(2), ss. 36-49.

Eren, E., 2020, Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri Işığında Türk Kamu Diplomasisinin Yeni Yapısı, *Çekmece İZU Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(16), ss. 111-132.

Eriçok, B., 2020. *Türkiye'de Yükseköğretimin Uluslararasılaşmasının Değerlendirilmesi*, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Göver, İ. H., 2021. *Yükseköğretimde Uluslararasılaşmanın Eğitim Kalitesine Etkisi: Kayseri Örneği*, Doktora Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Gündoğdu, K. ve diğerleri, 2016, Türkiye'de Yükseköğretimde Program Geliştirme Bağlamında Uluslararasılaşma, *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 33, ss. 35-48.

Günergün, F. ve Kadioğlu, S., 2006, İstanbul Üniversitesi'nin Yerleşim Tarihçesi Üzerine Notlar, *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, 8(1), ss. 135-163.

Güneş, F., 2012, Bologna Süreci ile Yükseköğretimde Öngörülen Beceri ve Yetkinlikler, *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 2(1), ss. 1-9.

Gür, B. S. ve diğerleri, 2023, Yükseköğretimde Uluslararasılaşma ve Türkiye'deki Üniversitelerin Görünürlüğü Çalıştay Raporu, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Güzel, S. Ç., 2016, Dış Yardımlarda Destekleyici Bir Unsur Olarak Kültürel Diplomasi ve Yunus Emre Enstitüsü Örneği, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 30(2), ss. 343-359.

Halıcı, S., 2017. *Türkiye'de Yabancıların Eğitim ve Öğretim Hakkı*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Hénard, F., Diamond, L. ve Roseveare, D., 2012, Approaches to Internationalisation and Their Implications for Strategic Management and Institutional Practice, [Çevrimiçi]: <https://www.oecd.org/education/imhe/Approaches%20to%20internationalisation%20-%20final%20-%20web.pdf> [Erişildi: 5 Ocak 2023].

Işdan, A., 2022, Uluslararası Öğrencilerin Burslandırılmasında Kamu Kurumlarının Rolü (Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Örneği), *AHBV, Akdeniz Havzası ve Afrika Medeniyetleri Dergisi*, 4(1), ss. 1-8.

Kalkınma Araştırmaları Merkezi, 2015, Yükseköğretimin Uluslararasılaşması Çerçevesinde Türk Üniversitelerinin Uluslararası Öğrenciler için Çekim Merkezi Haline Getirilmesi, Ankara: Kalkınma Bakanlığı Yayınları.

Kalkınma Bakanlığı, 2013, Onuncu Kalkınma Planı 2014 - 2018, Ankara: Kalkınma Bakanlığı Yayınları.

Kaplan, H., Çimen, İ. ve Balcı, E., 2022, Türkiye'nin Eğitim Diplomasinde Türkiye Maarif Vakfının Rolü, *Akdeniz Havzası ve Afrika Medeniyetleri Dergisi*, 4(2), ss. 118-126.

Karakök, T., 2013, Yükseköğretim Kurumu Olarak Osmanlı'da Medreseler: Bir Değerlendirme, *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(2), ss. 208-234.

Kardaş, T. ve Erdağ, R., 2012, Bir Dış Politika Aracı Olarak TİKA, *Akademik İncelemeler Dergisi*, 7(1).

Kaya, G. T., 2014, Yükseköğretimin Uluslararasılaşması ve Küresel Hareketlilik, *Eğitim Bilimleri Dergisi*, Sayı 29, ss. 195-199.

Kaya, G. T., 2018, Yükseköğretimin Uluslararasılaşması ve Küresel Hareketlilik, *Eğitim Bilimleri Dergisi*, Sayı 29, ss. 195-199.

Knight, J., 1993, Internationalization: management strategies and issues, *International Education Magazine*, Sayı 9, ss. 21-22.

Knight, J., 1997, Internationalization of Higher Education: A Conceptual Framework, İçinde: H. De Wit ve J. Knight, eds, *Internationalization of Higher Education in Asia Pacific Countries*, Amsterdam: European Association for International Education Publications.

Knight, J., 2015. Updating the Definition of Internationalisation, *International Higher Education*, ss. 2-3.

Koç, K., Karataş, F. & Özdemir, G., 2022. 2022 YLSY Değerlendirme Raporu, Ankara, Yükseköğretim ve Yurt Dışı Eğitim Genel Müdürlüğü, MEB.

Köksal, S., 2014. *Regional Internationalization of Turkish Higher Education: Turkey's Higher Education Policies Towards Kosovo, Macedonia and Bosnia and Herzegovina*, Doktora Tezi, ODTÜ Eğitim Bilimleri Bölümü.

Kulaç, O. ve Çalhan, H. S., 2013, Bir Kamu Politikası Süreci Analizi: Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu Yurtdışı Lisansüstü Bursları, *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 10, ss. 205-225.

Kurt Keskin, F. ve Mızıkacı, F., 2022, Yükseköğretim Programlarının Uluslararasılaşması Bağlamında Sınıf Eğitimi Programının Değerlendirilmesi, Ankara, ss. 1419-1424.

Kvale, S. ve Brinkmann, S., 2009, *InterViews: Learning the Craft of Qualitative Research Interviewing*, Sage Publications.

Li, M. ve Bray, M., 2007, Cross-Border Flows of Students for Higher Education: Push-Pull Factors and Motivations of Mainland Chinese Students in Hong Kong and Macau, *Higher Education Journal*, 6(53), ss. 791-818.

Maarif Agency, 2023, About Us, [Çevrimiçi] <https://www.maarifagency.com/en/about-us/detail/11> [Erişildi: 27 Mayıs 2024].

Metin, F., 2022, Yükseköğretimde Uluslararasılaşma: Türkiye'nin Rekabet Gücünün Analizi, 1. Baskı, Ankara: Pegem Akademi.

Milli Eğitim Bakanlığı, 2024. *2024-2028 Stratejik Plan*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı. [çevrimiçi] <https://www.meb.gov.tr/stratejik-plan-2024-2028> [Erişim Tarihi: 3 Ağustos 2024].

Nalçacıoğlu, M. ve diğerleri, 2024, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı 2023 Yılı Faaliyet Raporu, Ankara.

Nasır, V. A. ve Araklı Olcay, G., 2016, Yükseköğretimde Uluslararasılaşma: En Çok Öğrenci Alan Ülkeler ve Türkiye Perspektifinden 1999-2013 Yıllarına Bakış, *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 6(3), ss. 288-297.

OECD, 2020, Education at a Glance 2020, OECD Publishing.

Omar, A. A., 2020, *Turkey's Internationalization of Higher Education: Expectation, Experience and Evaluation of International Students*, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Özdemir, A. ve Eser, M., 2009, Küreselleşme, Bursa: Ezgi Kitabevi.

Özerdem, F., 2016, Uluslararasılaşma - Ne kadar, Kime ve Sonuç?, *Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 2, ss. 77-95.

Özer, M., 2012, Türkiye'de Uluslararası Öğrenciler, *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 2(1), ss. 10-13.

Özer, M., 2017, Türkiye'de Yükseköğretimde Uluslararasılaşmanın Son On Beş Yılı, *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 2(2), ss. 177-184.

Project Atlas, 2023, Global Mobility Trends, New York: Institute of International Education.

Qiang, Z., 2003, Internationalization of Higher Education: Towards a Conceptual Framework, *Policy Futures in Education*, 1(2), ss. 201-427.

Resmi Gazete, 1946, Üniversiteler Kanunu, [Çevrimiçi] Available at: <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/6336.pdf> [Erişildi: 4 Haziran 2024].

Resmi Gazete, 2007, Yunus Emre Vakfı Kanunu, *T.C. Resmi Gazete*, 26526.

Resmi Gazete, 2016, Yükseköğretim Kurumlarının Yurt Dışı Yükseköğretim Kurumlarıyla Ortak Eğitim Programlarına Dair Yönetmelik, [Çevrimiçi] Available at: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/10/20161006-8.htm> [Erişildi: 21 Mayıs 2024].

Seggie, F. N. ve Ergin, H., 2018, Yükseköğretimin Uluslararasılaşmasına Güncel Bir Bakış: Türkiye'de Uluslararası Akademisyenler, İstanbul: SETA Yayınları.

Selvitopu, A. ve Aydın, A., 2018, Türk Yükseköğretiminde Uluslararasılaşma Stratejileri: Süreç Yaklaşımı Çerçevesinde Nitel Bir İnceleme, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(33), ss. 803-823.

Streitwieser, B., 2014. *Internationalisation of Higher Education and Global Mobility*. Oxford: Symposium Books.

Subaşı, M. ve Okumuş, K., 2017, Bir Araştırma Yöntemi Olarak Durum Çalışması, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), ss. 419-426.

Süngü, H. ve Bayrakçı, M., 2010, Bolonya Süreci Sonrası Yükseköğretimde Akreditasyon Çalışmaları, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(4), ss. 895-912.

Şahin, B. B., 2017, *Türk üniversitelerinde uluslararasılaşma, katkılar, çatışmalar ve çatışma kaynakları: Çoklu vaka çalışması*, Doktora Tezi, ODTÜ Eğitim Bilimleri Bölümü.

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, 2022, Yükseköğretim ve Yurt Dışı Eğitim Genel Müdürlüğü: Görevlerimiz, [Çevrimiçi] <https://yyegm.meb.gov.tr/www/yuksekogretim-ve-yurt-disi-egitim-genel-mudurlugu-gorevleri/icerik/499> [Erişildi: 5 Haziran 2024].

T.I.M.E Association, 2021, *International Student Mobility Report*, Top International Managers in Engineering Association.

Taşçı, G., 2018, *Yükseköğretimde uluslararasılaşma: Türkiye örneği (1995-2014)*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Tezsürücü, D. ve Aybarç Bursalıoğlu, S., 2013, Yükseköğretimde Değişim: Kalite Arayışları, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(10), ss. 97-108.

TGSP, 2021, *Sivil Toplum Kuruluşları İçin Bir Rehber: Türkiye'de Uluslararası Öğrenciler*, 1. Baskı, Ankara: TDV Yayın Matbaacılık.

TİKA, 2018, TİKA - Hakkımızda, [Çevrimiçi] <https://tika.gov.tr/kurumumuz/hakkimizda/> [Erişildi: 20 Mayıs 2024].

TİKA, 2018, TİKA Teşkilat Kanunu, [Çevrimiçi] <https://tika.gov.tr/kurumumuz/mevzuat/teskilat-kanunu/> [Erişildi: 20 Mayıs 2024].

Times Higher Education, 2023, *World University Rankings 2024*, [Çevrimiçi] https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/2024/world-ranking#!/length/-1/locations/TUR/sort_by/rank/sort_order/asc/cols/stats [Erişildi: 27 Mayıs 2024].

Top International Managers in Engineering, 2023, *International Student Mobility at a Glance 2023*, Gif-sur-Yvette: Top International Managers in Engineering (T.I.M.E.).

Tsuneyoshi, R., 2005, Internationalization Strategies in Japan, *Journal of Research in International Education*, Sayı 4, ss. 65-86.

Tuzcu, G., 2002, Avrupa Birliğine Geçiş Sürecinde Türk Eğitiminin Planlanması, *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı 155-156.

Türkiye Bursları, 2024, Hakkımızda, [Çevrimiçi] <https://www.turkiyeburslari.gov.tr/hakkimizda> [Erişildi: 24 Haziran 2024].

Türkiye Cumhuriyeti Avrupa Birliği Başkanlığı, 2022, *Avrupa Birliği'nin Tarihçesi*, [Çevrimiçi] <https://www.ab.gov.tr/p.php?e=105> [Erişildi: 15 Kasım 2023].

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Stateji ve Bütçe Başkanlığı, 2018. *Yüzüncü Yıl Türkiye Planı: On Birinci Kalkınma Planı 2019 - 2023*, Ankara.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023. *On İkinci Kalkınma Planı 2024 - 2028*, Ankara.

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2018, *Türkiye'nin Kalkınma İşbirliği*, [Çevrimiçi] <https://www.mfa.gov.tr/turkiyenin-kalkinma-isbirligi.tr.mfa> [Erişildi: 20 Mayıs 2024].

Türkiye Maarif Vakfı, 2021, *Faaliyet Raporu 2021*, İstanbul: Maarif Yayınları.

Türkiye Maarif Vakfı, 2021, Hakkımızda, [Çevrimiçi]
<https://turkiyemaarif.org/page/hakkimizda> [Erişildi: 15 Ocak 2024].

Türkiye Maarif Vakfı, 2021, Türkiye Maarif Vakfı Tanıtım Kataloğu, İstanbul: Maarif Yayınları.

Türkiye Maarif Vakfı, 2023, Maarif Bülten 2023, İstanbul: Türkiye Maarif Vakfı Yayınları.

UDEF, 2023, Dünyada ve Türkiye'de Uluslararası Öğrencilik, Uluslararası Öğrencilikte Pazar Payı, [Çevrimiçi] <https://udef.org.tr/uluslararasi-ogrencilik-infografikler/> [Erişildi: 25 Mayıs 2024].

Umurbek, M. M., 2018. *Öğretim Elemanlarının Yükseköğretimde Uluslararasılaşmaya Yönelik Algılarının Belirlenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

UNESCO, 2023, What you need to know about higher education, [Çevrimiçi]
<https://www.unesco.org/en/higher-education/need-know> [Erişildi: 14 Şubat 2023].

UNESCO, 2024, Higher Education: Figures at a Glance, Paris: UNESCO.

Uza, K., 2020, *Türk Dış Politikasında Türkiye Maarif Vakfı ve Doğu Afrika'daki Faaliyetleri*, Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ünal, A. N., 2019, Yumuşak Gücün Tesis Edilmesinde Kültürel Diplomasinin Önemi ve Bir Uygulayıcı Olarak Yunus Emre Enstitüsü, *bilig - Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 91, ss. 137-159.

Ünal, U., 2019, Internationalization Policies of Turkey's Higher Education Area: A Research on Turkey Graduates, *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(1), ss. 411-430.

Vanita, D., 2024, A Roadmap For Internationalization Of Higher Education As Per Nep 2020 Framework, *Educational Administration: Theory and Practice*, 30(5), ss. 9100-9103.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H., 1999, Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, 11. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, A. N. ve Kılıçoğlu, G., 2017, Balkanlardaki YTB ve TİKA'nın Türk Kamu Diplomasisi Kurumları Olarak Faaliyetleri ve Türkiye'nin Bölgedeki Yumuşak Gücüne Etkileri, *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(2), ss. 115-131.

Yılmaz, G. ve Güçlü, N., 2021, Türkiye'de Uluslararası Öğrenci Hareketliliğinin Görünümü, *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 11(1), ss. 245-256.

Yöntem, E. ve Mazman, İ., 2023, Uluslararası Bakış İle Yükseköğretimde Kalite Güvencesinin Gelişimi, *Ekonomi İşletme Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 1(9), ss. 37-49.

Yunus Emre Enstitüsü, 2010, Yunus Emre Bülteni, Ankara.

Yükseköğretim Kurulu, 2018. Yükseköğretim Kurulu Uluslararası İlişkiler Daire Başkanlığı. [Çevrimiçi] <https://uluslararasi.yok.gov.tr/hakkimizda> [Erişildi: 19 Mayıs 2024].

Yükseköğretim Kurulu, 2017. *Yükseköğretimde Uluslararasılaşma Strateji Belgesi 2018 - 2022*, Ankara.

Yükseköğretim Kurulu, 2016. Yükseköğretim Kurumlarının Yurt Dışı Yükseköğretim Kurumlarıyla Ortak Eğitim Programlarına Dair Yönetmelik. [Çevrimiçi] <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/10/20161006-8.htm> [Erişildi: 21 Mayıs 2024].

Yükseköğretim Kurulu, 2010. Yükseköğretimde Yeniden Yapılanma: 66 Soruda Bologna Süreci Uygulamaları, Ankara.

Yükseköğretim Kurulu, 2007. Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi, Meteksan A.Ş., Ankara.

Yükseköğretim Kurulu, tarih yok, Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi, Yükseköğretim İstatistikleri. [Çevrimiçi] <https://istatistik.yok.gov.tr/> [Erişildi: 27 Mayıs 2024].